

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ):

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ: كِتَابَ اللَّهِ، وَ
عَثَرَتِي أَهْلَ بَيْتِي، مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا
أَبَدًا، وَأَنْتَهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ.

(صحيح مسلم، ج ٧، ص ١٢٢، سنن دارمي، ج ٢،
ص ٤٣٢، مسند احمد، ج ٣، ص ١٤، ١٧، ٢٦، ٥٩، ج ٤،
ص ٣٦٦، ٣٧١، ج ٥، ص ١٨٢، مستدرک حاکم، ج ٣،
ص ١٠٩، ١٤٨، ٥٣٣، و....)

Resulullah (s.a.a) şöyle
buyurmaktadır: “Ben sizin aranızda iki
paha biçilmez emanet bırakıyorum: -
Biri- Allah’ın kitabı ve -diğeri- itretim,
Ehl-i Beytim. Bu ikisine sımsıkı
sarıldığınız müddetçe asla sapmazsınız.
Bu ikisi Kevser havuzunun başında bana
varıncaya kadar birbirinden
ayrılmazlar.

(Sahih-i Müslim, c.7, s.122; Sünen-i
Daremî, c.2, s.432; Müsned-i Ahmed, c.4, s.14,
17, 26, 59, c.4, s.466, 471, c.5, s.182;
Müstedrek-i Hakim, c.4, s.109, 148, 533 vs...)

Akâid-i İmamiyye

Akâid-i İmamiyye

Cafer SUBHANÎ

Mütercim:
Cafer Bendiderya

Dünya Ehlibeyt (a.s) Kurultayı

AKÂİD-İ İMAMİYYE

Yazar: Üstad Cafer SUBHANİ

Mütercim: Cafer BENDİDERYA

Tashih: Kadri Çelik

Hazırlayan: Kültürel Yardımcılık, Tercüme Bürosu

Dizgi ve Mizanpaj: Derya

Baskı: Leyla

Baskı Sırası: 1. Baskı

Baskı Tarihi: 2006

Yayınlayan: Dünya Ehlibeyt (a.s)
Kurultayı

Tiraj: 3000

ISBN: 975-6640-37-5

Site : www.ahl-ul-bayt.org

e-mail: info@ahl-ul-bayt.org

Baskı Hakları Yayıncıya Aittir

İÇİNDEKİLER

Giriş / 19

ÖNSÖZ / 23

Günümüz İnsanın Dine Yönelişi ve Akaid-i
İmamiyyenin Yazılmasının Gerekliliği / 23

Birinci Bölüm

İSLAM'IN DÜNYA HAKKINDAKİ GENEL GÖRÜŞÜ 29

İSLAM'DA TANIMA YOLLARI.....	31
1. İlke:	31
2. İlke:	33
3. İlke:	33
4. İlke:	34
5. İlke:	35
İSLAM AÇISINDAN VARLIK.....	37
6. İlke:	37
7. İlke:	37
8. İlke:	38
9. İlke:	38
10. İlke:	39
11. İlke:	39
12. İlke:	40
İSLAM AÇISINDAN İNSAN	42
13. İlke:	42
14. İlke:	43
15. İlke:	43
16. İlke:	44
17. İlke:	44

18. İlke:	45
19. İlke:	45
20. İlke:	46
21. İlke:	47
22. İlke:	48
23. İlke:	48
24. İlke:	49
25. İlke:	50
26. İlke:	51

İkinci Bölüm

AKAİD KÜLLİYATI(1) / 53

TEVHİD VE MERHALELERİ.....	55
27. İlke:	55
TEVHİD MERHALELERİ.....	56
28. İlke:	57
29. İlke:	58
30. İlke:	60
31. İlke:	61
32. İlke:	66
TEŞRİÎ YÖNETİM:	67
33. İlke:	68

Üçüncü Bölüm

AKAİD KÜLLİYATI(2) / 71

ALLAH'IN SIFATLARI	73
34. İlke:	73
35. İlke:	74
36. İlke:	75
ALLAH'IN ZATÎ SIFATLARI	77
37. İlke:	77
A- Ezeli ve Kapsamlı İlim.....	77
B- Kapsamlı Güç.....	78
C- Hayat.....	78
D- İrade	79
ALLAH'IN FİİLÎ SIFATLARI.....	81
38. İlke:	81
39. İlke:	83
40. İlke:	84
41. İlke:	85

ALLAH'IN SELBÎ SIFATLARI	86
42. İlke:	86
NAKLÎ SIFATLARI.....	90
43. İlke:	90

Dördüncü Bölüm
AKAİD KÜLLİYATI_(3) / 95

ADL-İ İLAHÎ.....	97
44. İlke:	97
45. İlke:	100
46. İlke:	102
47. İlke:	103
KAZA VE KADER.....	104
48. İlke:	104
49. İlke:	105
A- Kader:	106
B- Kaza:	106
50. İlke:	107
İNSAN VE İRADE	109
51. İlke:	109
52. İlke:	110
53. İlke:	111

Beşinci Bölüm
AKAİD KÜLLİYATI_(4) / 113
Genel Risalet/113

PEYGAMBERLİĞİN GEREKLİLİĞİNİN DELİLLERİ	115
54. İlke:	115
KUR'AN VE PEYGAMBERLİĞİN GEREKLİLİĞİ.....	118
55. İlke:	118
PEYGAMBERLERİ TANIMANIN YOLLARI	121
56. İlke:	121
57. İlke:	122
58. İlke:	122
59. İlke:	123
VAHİY VE NÜBÜVVET.....	126
60. İlke:	126
61. İlke:	127
PEYGAMBERLERİN MASUM OLUŞU	130
62. İlke	130
63. İlke:	131

64. İlke:	133
65. İlke:	134
66. İlke:	135
67. İlke:	135
68. İlke:	137
69. İlke:	137

Altıncı Bölüm

AKAİD KÜLLİYATI(5) / 139

Özel Risalet/139

70. İlke:	141
KUR'AN-I KERİM VEYA EBEDÎ MUCİZE	141
71. İlke:	142
72. İlke:	144
73. İlke:	146
74. İlke:	148
KUR'AN-I KERİM VE HZ. RESULULLAH (S.A.A)'İN	
PEYGAMBERLİĞİNİN DELİLLERİ	148
75. İlke:	151
76. İlke:	152
HZ. RESULULLAH (S.A.A)'İN PEYGAMBERLİĞİNİN	
ÖZELLİKLERİ	154
77. İlke:	154
78. İlke:	155
79. İlke:	157
80. İlke:	159
81. İlke:	160
82. İlke:	163

Yedinci Bölüm

AKAİD KÜLLİYATI(6) / 168

İMAMET VE HİLAFET	170
83. İlke:	171
84. İlke:	173
85. İlke:	174
86. İlke:	175
1- EV GÜNÜ HADİSİ:	176
2- MENZİLET HADİSİ:	177
3- SEFİNE HADİSİ:	178
4- ÜMMETİN GÜVENCESİ HADİSİ:	178
5- SEKALEYN HADİSİ:	179

87. İlke:	180
88. İlke:	182
89. İlke:	184
90. İlke:	186
91. İlke:	188
92. İlke:	190
93. İlke: ON İKİ İMAM.....	193
94. İlke:	195
ON İKİNCİ İMAM	197
ZUHUR VE GAYBET/197	
95. İlke:	197
96. İlke:	198
97. İlke:	199
98. İlke:	200
99. İlke:	201
100. İlke:	203
101. İlke:	203
102. İlke:	204
Sekizinci Bölüm	
AKAİD KÜLLİYATı (7) / 205	
ÖLÜMDEN SONRAKİ HAYAT	207
103. İlke:	207
104. İlke:	208
105. İlke:	209
106. İlke:	211
107. İlke:	212
108. İlke:	213
109. İlke:	215
110. İlke:	216
111. İlke:	218
112. İlke:	219
113. İlke:	220
114. İlke:	222
A- KUR'AN-I KERİM'DE ŞEFAAT:.....	222
B- HADİSLERDE ŞEFAAT:	223
115. İlke:	224
116. İlke:	228
117. İlke:	229

118. İlke:	231
119. İlke:	232

Dokuzuncu Bölüm

AKAİD KÜLLİYATI(8) / 234

İMAN, KÜFÜR, BİD'AT, TAKVA, TEVESSÜL, BEDA...	236
120. İlke:	236
121. İlke:	238
122. İlke:	240
123. İlke: BİD'AT.....	241
124. İlke: TAKİYYE.....	245
125. İlke: TAKİYYE.....	248
126. İlke: TEVESSÜL	250
127. İlke: TEVESSÜL	252
128. İlke: BEDÂ.....	256
129. İlke:	260
130. İlke: SAHABENİN ADALETİ.....	263
131. İlke:	266
132. İlke:	270
133. İlke:	271
134. İlke:	275
135. İlke:	276

Onuncu Bölüm

HADİS, İÇTİHAD VE FIKIH / 279

136. İlke:	281
137. İlke:	282
A- Hz. Resulullah (s.a.a)'tan Nakletmeleri.....	282
B- Hz. Ali (a.s)'ın Kitabından Nakletmeleri	283
C- İlahi İlhamlar	284
138. İlke:	285
139. İlke:	287
140. İlke:	289
141. İlke:	290

Bazı Fikhî İhtilaf Konuları / s290

142. İlke:	291
143. İlke:	293
144. İlke:	296
145. İlke:	299
146. İlke:	302
147. İlke:	303

148. İlke:	304
149. İlke:	307
150. İlke:	310
KAYNAKLAR	312

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm

İslam'da Tanıma Yolları

1. İlke:	320
2. İlke:	320
3. İlke:	320
4. İlke:	320
5. İlke:	320

İslam Açısından Varlık

6. İlke:	321
7. İlke:	321
8. İlke:	321
9. İlke:	321
10. İlke:	321
11. İlke:	321
12. İlke:	322

İslam Açısından İnsan

13. İlke:	322
14. İlke:	322
15. İlke:	322
16. İlke:	322
17. İlke:	322
18. İlke:	322
19. İlke:	323
20. İlke:	323
21. İlke:	323
22. İlke:	323
23. İlke:	323
24. İlke:	323
25. İlke:	324
26. İlke:	324

İkinci Bölüm

Tevhid ve Mertebeleri

27. İlke:	324
28. İlke:	324

29. İlke:	324
30. İlke:	325
31. İlke:	325
32. İlke:	325
33. İlke:	325

Üçüncü Bölüm Allah Teala'nın Sıfatları

34. İlke:	326
35. İlke:	326
36. İlke:	326
37. İlke:	326
38. İlke:	326
39. İlke:	327
40. İlke:	327
41. İlke:	327
42. İlke:	327
43. İlke:	327

Dördüncü Bölüm Adl-i İlahî

44. İlke:	328
45. İlke:	328
46. İlke:	328
47. İlke:	328

Kaza ve kader

48. İlke:	328
49. İlke:	329
50. İlke:	329

İnsan ve İrade

51. İlke:	329
52. İlke:	329
53. İlke:	329

Peygamberlerin Gönderilmesinin Gerekliliğinin Delilleri

54. İlke:	330
55. İlke:	330
56. İlke:	330
57. İlke:	330
58. İlke:	330
59. İlke:	331
60. İlke:	331

61. İlke:	331
Peygamberlerin Masum Oluşu	
62. İlke:	331
63. İlke:	332
64. İlke:	332
65. İlke:	332
66. İlke:	332
67. İlke:	332
68. İlke:	333
69. İlke:	333
Altıncı Bölüm	
Özel Risalet	
70. İlke:	333
71. İlke:	333
72. İlke:	334
73. İlke:	334
74. İlke:	334
75. İlke:	335
76. İlke:	335
Hz. Resulullah (s.a.a)'ın Peygamberliğinin Özellikleri	
77. İlke:	335
78. İlke:	335
79. İlke:	336
80. İlke:	336
81. İlke:	336
82. İlke:	337
Yedinci Bölüm:	
İmamet Ve Hilafet	
83. İlke:	337
84. İlke:	337
85. İlke:	338
86. İlke:	338
87. İlke:	338
88. İlke:	339
89. İlke:	339
90. İlke:	339
91. İlke:	339
92. İlke:	340
93. İlke:	340

94. İlke	340
On İkinci İmam	
Gaybet ve Zuhur	
95. İlke:	340
96. İlke:	341
97. İlke:	341
98. İlke:	341
99. İlke	341
100. İlke:	342
101. İlke:	342
102. İlke:	342
Sekizinci Bölüm	
Ölümünden Sonra Hayat	
103. İlke:	343
104. İlke:	343
105. İlke:	343
106. İlke:	343
107. İlke:	344
108. İlke:	344
109. İlke:	344
110. İlke:	344
111. İlke:	345
112. İlke:	345
113. İlke:	345
114. İlke:	345
115. İlke:	345
116. İlke:	346
117. İlke:	346
118. İlke:	346
119. İlke:	346
Dokuzuncu Bölüm	
İman, Küfür, Bid'at, Takva, Tevessül, Beda.	
120. İlke:	347
121. İlke:	347
122. İlke:	347
123. İlke:	347
124. İlke:	348
125. İlke:	348
126. İlke:	348

127. İlke:	348
128. İlke:	349
129. İlke:	349
130. İlke:	349
131. İlke:	350
132. İlke:	350
133. İlke:	350
134. İlke:	350
135. İlke:	351

Onuncu Bölüm

Hadis, İctihad ve Fıkıh

136. İlke:	351
137. İlke:	351
138. İlke:	351
139. İlke:	352
140. İlke:	352
141. İlke:	352

Bazı İhtilaf Konuları

142. İlke:	352
143. İlke:	352
144. İlke:	353
145. İlke:	353
146. İlke:	353
147. İlke:	353
148. İlke:	354
149. İlke:	354
150. İlke:	354

GİRİŞ

Şüphesiz kütlülerin savaşta olduğunuz asrımızda etkili tebliğ metotlarından yararlanarak kendi ideallerini yayabilen her mektep bu alanda öncül olup dünya insanların düşüncesinde etki bırakacaktır.

İran'da İslam inkılabının zafere ulaşmasından sonra dünyanın gözü bir kez daha İslam dini, Şia kültürü ve Ehl-i Beyt (a.s) mektebine dikmiştir. Düşmanlar bu fikrî ve manevî gücü ortadan kaldırabilmek, dostlar ve taraftarlar ise inkılabî ve kültürel örneklerden ilham alıp onları izleyebilmek için bu asil ve tarih yaratan kültürün merkezine göz dikmişlerdir.

Dünya Ehl-i Beyt (a.s) Kurultayı Resulullah'ın (s.a.a) Ehl-i Beyt'inin izleyicileri arasında karşılıklı yardımlaşma, fikir alış-verişi, vahdet ve birliğin zaruretinin bilincinde olarak dünya Şiileri ile faal bir ilişki oluşturma amacıyla konferanslar düzenleme, kitap basma, telif eserlerini tercüme etme ve Şia düşüncesi alanında insanları bilgilendirme vasıtasıyla Ehl-i Beyt ve Muhammedî öz

İslam kültürünü yaymak için Şia'nın iş bilir, büyük ve yaratıcı gücünden ve Caferî mektebi düşünürlerinden yararlanarak bu meydana ayak basmıştır. Rabbimize şükürler olsun ki, büyük rehberimiz Ayetullah Hameneî'nin (Allah sayesinde başımızdan eksik etmesin) özel yönlendirmeleriyle bu hassas ve kültür yaratıcı meydana çok önemli adımlar atılmıştır. Gelecekte bu nurlu ve asil hareketin günden güne hızlanıp büyümesini, günümüz dünyasının ve Kur'an ve Ehl-i Beyt'in berrak maarifine susuz insanların bu mektebî maneviyetin, irfanî mektebin ve velaî İslam'ın kaynağından daha fazla yararlanmasını ümit ederiz.

Biz Ehl-i Beyt (a.s) kültürü sağlam, mantıklı, üslubuna uygun ve doğru bir şekilde sunulması durumunda uyanış, hareket ve maneviyet sancaktarları olan Resulullah'ın Ehl-i Beyt'inin mirasının kalıcı cilvelerini dünya insanlarının gözleri önüne serebileceğine, zuhur asrının eşiğinde Hz. Mehdi'nin (a.f) evrensel hükümetine susamış olan yorgun dünyayı modern cehaletten ve dünyayı sömürenlerin başına buyruk hareketlerinden, ahlak ve insanlığa aykırı kültürlerden kurtarıp yapacağına inanıyoruz.

İşte bu nedenle, bu doğrultuda yazar ve araştırmacıların araştırma eserlerine ve ilmi faaliyetlerine kucak açıyor ve kendimizi bu yüce kültürün yayılma için çaba harcayan yazar ve mütercimlerin hizmetçisi biliyoruz.

* * *

Şimdi elinizdeki kitabın yazarı sayın “Üstad Cafer SUBHANİ”ye ve eseri Türkçeye kazandıran değerli mütercim sayın “Cafer BENDİDERYA”ya teşekkür ediyor

ve çalışmalarında başarılan diliyoruz.

Burada, bu eserin hazırlanmasında zahmetleri geçen tercüme bürosundaki aziz kardeşlerimiz ve sadık arkadaşlarımıza tüm samimiyetimizle teşekkür ediyor, kültürel cihad meydanında bu küçük adımın mevlamızın rızasını kazanmasını temenni ediyoruz.

Dünya Ehlibeyt Kurultayı
Kültürel Yardımcılığı

ÖNSÖZ

Günümüz İnsanın Dine Yönelişı ve Akaid-i İmamiyyenin Yazılmasının Gerekliliğı

Günümüz dünyası, sanayi ve teknik dünyası olarak bilinmektedir; çünkü insanoğlu son asırlarda bu alanda göz alıcı ilerlemeler kaydetmiştir; dolayısıyla bu konunun onun özelliklerinden sayılması çok yerinde bir harekettir. Ancak bu özelliğın beraberinde, çok büyük kültürel bir olay da vuku bulmuştur ve o da günümüz insanının dine ve dinî kavramlara yönelişıdır.

Dine yönelişı, tarihte bahsi geçen insan yönelişılerinin en temeli ve en eskisidir. Mevcut belge ve bulguların da ortaya koyduğı üzere, hiçbir dönemde insanoğlunun hayatı dine yönelişı ve din hissinden boş kalmamıştır. Bununla birlikte Rönesans ve bilimsel metotların değışimiyle insanın madde alemine sulta kurmasından sonra, bazı siyasî ve kültürel etkenler sonucu dine yönelişı rengini kaybetmiş ve batı dünyasında dine karşı bir nevi ilgisizlik baş göstermiştir. Sonra gittikçe bu hastalık doğulu

lkelerde sıçrayarak bir grubu etkisi altına almış ve giderek bu dalda o kadar ilerlemiştir ki, bazıları modern bilimin insanoğlunun tüm ihtiyaçlarını karşılayabileceğini ve dinin temin ettiği istekleri modern bilimin de temin edeceğini sanmışlardır.

Fakat ortaya çıkan bir takım etkenler ve yıkıcı olaylar, bu düşünceyi rtt ve insanoğlunun hiçbir zaman dinden ve onun kılavuzluklarından müstağni olmayacağını ve hiçbir şeyin dinin yerini doldurmayacağını ispatladı. Bu etkenlerden n sıralayalım:

1- Yirminci asırda dünya savaşlarının vuku bulması: On binlerce insanı kurban alan birinci ve ikinci dünya savaşları, dinden koptuğu ve insanoğlu arzularını gerçekleştireceği sanılan ilimle yönlendiriliyordu; fakat ansızın insanoğlunu böyle bir kadere düşürdü.

2- Ahlak fesadın artması sonucu aile ocağının dağılması: Batı dünyasının büyük bir bölümünde, aile sözcüğü kendi anlamını kaybetmiş, sebatı olmayan geçici bir topluluk haline gelmiş ve bu dağılmada ise modern bilim etkisiz olmamıştır; (maksat yönlendirilmeyen ve tabiri caizse dinsiz bilimdir).

3- Bazı bilimsel teorilerin çürük çıkması ve itibarlarını kaybetmesi: İnsanoğlunun toplum da modern bilimlere karşı aşırı iyimserlik ve gönül vermesini oldukça azaltan yukarıdaki iki etken dışında bazı bilimsel teorilerin çürük çıkması ve itibarların kaybetmesi de insanoğlunun modern bilimlere karşı alemi tanıma konusundaki ilk iman ve inancını kaybetmesine ve gerçekte on dokuzuncu asırda, Avrupa insanını saran tatlı uykudan uyanmasına neden oldu.

Bu ve benzeri etkenler insanoğlunun tekrar insan

fıtratına dönmesine, din ve dinî maariflere yönelmesine neden oldu. Gerçekte, insanoğlu kendini din meziyetlerinden mahrum ettiği bir dönemden sonra susuz bir insan gibi, tatlı "din" suyunu aramaya başladı.

Dünyadaki gelişmeleri yakından izleyebilen herkesin kolayca fakına vardığı bu şüphe götürmez yeni yöneliş öyle bir şekilde ortaya çıktı ki, din, yeniden ilim merkezlerinde yüksek bir seviyede dikkate alındı, düşünürler ve bilimadamları onun hakkında konuştular, nitekim şimdi her hafta ve her ay din ve din tanıma hakkında onlarca makale ve kitap yayınlanmaktadır.

Bir yazarın da dediği gibi: "Maneviyat ve dine dönüş, batının sosyoloji temellerini tehdit eden bir çizgidir; dolayısıyla batılılar Müslümanların İslam dinine dönmesinden endişelenmekte, dahası; Hristiyanların gerçek Hristiyanlığa dönmesinden de aynı kaygıyı duymakta; daha açık bir deyişle, batı toplumunda ve hatta batılıların bireysel yaşamında maneviyatın tekrar tezahür edip batı insanının gönlüne taht kurmasından korkmaktadırlar.

Batılı bir araştırmacı, Müslüman ve Müslüman olmayan toplumlarda din ve inancın dönüş ve gelişmesinden örnekler verirken, son yıllarda batıda radikal Hristiyanların da giderek artmakta oluşuna dikkat çekmektedir. Dindarların çeşitli şekillerde yükselişi ve sayılarının artışı, bir çok ülkeleri tehdit eden ve son yıllarda gittikçe yayılmakta olan bir gerçektir.¹

Bu araştırmacının aksine biz bu olayı hayra

1 - Henri Tinca, Peni Hini özel sayısında, Le Monde gazetesinin kuruluş yıl dönümünde, s.152.

yorumlamakta ve insanoğlunun tekrar dinin şefkatli kucağına dönüşüne sevinmekteyiz. Fakat bu müjdenin yanı sıra, endişelendirici bir nokta da vardır ve o da şudur: Eğer bu susuzluk doğru bir şekilde giderilmezse ve Allah korusun, din diye ham ve yanlış düşünceler ortaya çıkarsa, günümüz insanı kaybetmiş olduğu şeyi artık asla bulamayacak ve tekrar dine sırt çevirecektir. Dolayısıyla, yüreği yanık yazarların ve derdi bilen dinadamlarının bu fitrî feryada doğru bir şekilde cevap vermek için kalkarak din kavramlarını doğru bir şekilde sunmaları ve bu ilahi feyzi berrak ve saf bir şekilde hakkı arayan insanlara takdim etmeleri gerekiyor.

Din sevgisinin evrensel bir olay olarak ortaya çıktığı ve dine sırt çevirenlerin tekrar dine yöneldiği bu şartlar altında, kesinlikle kişisel veya grupsal hedeflerini asil dini eğilimlerin yok olmasında arayan grup veya gruplar, onların dinî susuzluğunu gidermekle birlikte uğursuz amaçlarına ulaşmak için dini arayış içinde olanlara da din adına zehirli bir yemek sunmaktadırlar.

İslam dinini en son ve en mükemmel semavî din olarak kabullenen ve bu dinin kıyamete kadar insanın kişisel ve toplumsal alanlardaki bütün ihtiyaçlarını temin ettiğine inanmakta olan bizler, bu dinin yüce kavramlarını hayatımıza geçirmek amacıyla çeşitli vesilelerden yararlanarak doğru dini öğretilerini yaymak için zor elde edilen bu fırsattan yararlanmalıyız.

Diğer taraftan bizler, Ehl-i Beyt (a.s) mektebinin, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Resulullah'ın itreti (a.s) kanalıyla elimize ulaşan o gerçek ve asil İslam olduğuna ve gerçekte, Ehl-i Beyt'in (a.s) gidişatının, kirli ellerin tahrifine maruz kalmadan bizi hakikat kaynağına

götürecek olan yegane ana yol olduğuna inanmaktayız. Bu mektebin yüce ilkeleri ve onun tarih boyunca Hz. Resulullah'ın Ehl-i Beyt'ine (a.s) mensup oluşu, hakikate susayanları kendine çeken ve aşıkların onu savunma yolunda can vermelerine neden olan bir çekiciliğine neden olmuş ve günümüzde de bu çekiciliği devam etmektedir.

En son semavî şariat sahibi Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) ve onun tertemiz Ehl-i Beyt'i (a.s) kanalıyla dini gerçekleri öğrenmek isteyen dine susamışlar, bu özet eserimize müracaat ederek katetmekte oldukları yolları için aydın bir meşale bulacaklardır. Evet, onlar bu güvenilir eseri mütalaa ederek Ehl-i Beyt (a.s) mektebinin gerçeklerini elde ederek daha fazla bilgi için verdiğimiz kaynaklara müracaat edebilirler.

Bu eserimiz; dünya insanlarına, inanç ve amel alanında Ehl-i Beyt'in (a.s) temel inançları ve dinî maariflerinin burada kaleme alınanlardan ibaret olduğunu ve bize isnat edildiği halde burada kaydedilen ilke ve kavramlarla bağdaşmayan her şeyin bir iftira olduğunu, hiçbir değer ve itibar ifade etmediğini ilan etmektedir.

Burada sözümüzü kısa keserek Allah Teala'nın lütfüyle, bir takım ilkeler ışığında, Ehl-i Beyt (a.s) mektebinde İslam ilkelerini açıklamaya başlıyoruz.

İslam inancı ilkelerini açıklamak için genel proje, marifet ve tanıma yolları, İslam dininin insan ve dünyayla ilgili görüşleri hakkında genel konuları açıklamaya bağlıdır. Mektebin bu bölümünün açıklanması, genel varlık alemi hakkında ki düşüncesini açıklamaktadır. Biz burada sözü uzatmamak için konulara kısaca değinmeye çalıştık ve doğal olarak ilkelerin her birinin genişçe açıklamasını kelim kitaplarına bıraktık.

Burada bu kitabın telifinde bana yardımcı olan Huccet-il İslam ve'l Müslimin Rabbanî beyin değerli zahmetlerinden dolayı kendisine teşekkür etmeyi üzerime bir borç bilir ve Allah'tan onun bu güzel çalışmalarının karşılığını vermesini niyaz ediyorum.

Cafer Subhanî

14 Ramazan 1418 Hicri Kamerî

23/10/1376 Hicri Şemsî

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAM'IN DÜNYA HAKKINDAKİ GENEL
GÖRÜŞÜ

İSLAM'DA TANIMA YOLLARI

1. İlke:

İslam dini dünya ve din gerçeklerini tanımak için üç vesileden yararlanmakta ve bunların her birini kendi alanında muteber kabul etmektedir. Bu vesileler şunlardan ibarettir:

1- His ve duyular; bunlardan en önemlisi duyma ve görme duyusudur;

2- Sınırlı bir alanda özel bir takım kural ve ilkeler esasınca kesin olarak hakikati ortaya çıkaran akıl;

3- Yüce ve seçkin insanların gayb alemiyle ilişki vesilesi olan vahiy.

İlk iki yol genel vesilelerdir ve tüm insanlar dünyayı tanımak için bu ikisinden yararlanabilirler; nitekim bu ikisi dini anlamada da etkilidirler; ama üçüncü yol Allah Teala'nın özel lütuflarına mazhar olan kişilere hastır ve bunun en açık örneği ise peygamberlerdir.²

² - Rivayetlerde bazı kişilerden, yeri geldiğinde açıklayacağımız

Duyu ve his vesilelerinden sadece hissedilebilecek şeylerde yararlanılabilir; nitekim akıldan da gerekli şartlara sahip olduğu sınırlı durumlarda yararlanmaktayız; oysa vahiy dairesi daha geniş olup ister akaid olsun ve ister mükellefiyetler, çok çeşitli alanlarda etkilidir.

Kur'an-ı Kerim çeşitli ayetlerde bu vesileler hakkında söz etmiştir; bunlardan ikisi örnek olarak şöyledir:

His ve akıl hakkında şöyle buyuruyor:

"Allah sizi annelerinizin karnından çıkardı(ğı zaman) hiçbir şey bilmiyordunuz, size işitme (duyusu), gözler ve gönüller verdi ki şükredesiniz." (Nahl, 78)

Ayetin Arapça'sında geçen "ef'ide" sözcüğü "fuad" kelimesinin çoğulu olup "işitme duyusu" ve "gözler" ifadesinden akıl ve düşünme gücü anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Ayetin sonu ise şükretmeyi emrediyor ve insanın her üç güçten yararlanması gerektiğini bildiriyor; çünkü şükretmek, her nimeti kendine uygun yerde kullanmaktır.

Vahiy hakkında ise şöyle buyuruyor:

"Biz senden önce de, kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını elçi göndermedik. Bilmiyorsanız zikir ehline sorun." (Nahl, 43)

Dindar bir insan dünya ve dini tanımada hissinden yararlanır; ancak genellikle hissî algılar akıl ve düşüncenin zemin ve temelini oluşturmaktadır; nitekim akıldan da Allah'ı, O'nun sıfat ve fiillerini tanımada yararlanılmaktadır ve bu üç yoldan elde edilenler kendi

üzere "muhaddis" diye bahsedilmiştir.

yerinde etkili olup hakikati ortaya çıkarmada muteberdir.³

2. İlke:

Peygamberlerin daveti iki şeyde özetlenmektedir: 1- İnanç; 2- Amel.

Akideden maksat dairesi, Allah'ın varlığına, O'nun cemal ve celal sıfatlarına ve fiillerine imandır;⁴ nitekim amelden maksat da insanoğlunun kişisel ve toplumsal hayatını tatbik etmesi gereken teklif ve hükümlerdir.

Akide konusunda istenilen ve amaçlanan şey ilim ve yakindir ve ancak bu özelliğe sahip olan bir şey hüccet olabilir. İşte bu nedenle her Müslüman'ın inancı konusunda yakın ve kesin bilgiye ulaşması gerekir ve bu konuda sadece diğerlerinden taklid ile yetinilmez.

Teklif ve hükümler (amel) konusunda istenilen şey ise, yaşamı onlara uyarlamaktır. Burada yakın ve kesin bilgi dışında, şariat açısından teyit edilen bir yola da istinat edilmesi gerekir; gerekli tüm şartlara sahip olan bir müçtehide müracaat etmek, şariat sahibi tarafından onaylanan yolun bir bölümüdür. İleride bu konudan da bahsedeceğiz.

3. İlke:

Biz dinin inanç ve hükümlerini ispatlama konusunda, muteber olan bütün tanıma yollarından yararlanmaktayız;

³ - Nefsi günah ve çirkinliklerden temizlemek ve arındırmak bir takım ilhamlara neden olmaktadır; bazıları bunu da tanıma vesilelerinden bilmektedirler.

⁴ - Peygamberleri göndermek, onlardan sonra vasi tayin etmek ve insanları öldükten sonra diriltmek; tüm bunlar Allah'ın fiilinin birer tecellisidir.

bu alanda akıl ve vahiy iki temel yoldur. "Vahiy"den maksat, semavî kitabımız Kur'an-ı Kerim ve senet zinciri Hz. Resulullah (s.a.a)'e ulaşan hadislerdir. Ehl-i Beyt'ten (a.s) nakledilen hadisler de ileride açıklanacağı üzere, tümü birer "sünnet" olarak ilahî hüccetlerden sayılmaktadır.

Akıl ve vahiy birbirlerinin hüccet oluşunu teyit etmektedirler ve eğer aklın kesin hükmüyle, vahyin hüccet olduğunu ispatlıyorsak, vahiy de aynı şekilde kendi alanında aklın hüccet oluşunu teyit etmektedir.

Kur'an-ı Kerim bir çok yerde insanları aklın hükmüne yönlendirmekte, onları yaratılışın insanı hayrete düşüren incelikleri konusunda düşünüp akletmeye davet etmekte ve kendisi de davetinin içeriğini ispatlamak için akıldan yardım almaktadır. Hiçbir semavî kitap Kur'an-ı Kerim gibi delille tanımaya önem vermemiştir; Kur'an-ı Kerim'de inanç ve marifet hakkında haddinden fazla aklî deliller vardır.

Ehl-i Beyt İmamları (a.s) da -aklın hükmetme yetkisi olduğu yerlerde- aklın hüccet olduğunu vurgulamışlardır. Nitekim, yedinci İmam Musa Kâzım (a.s), vahyi zahirî hüccet ve aklı ise batınî hüccet saymıştır.⁵

4. İlke:

Vahiy kesin bir delil olduğu ve akıl da Allah Teala'nın her insanın içinde yaktığı bir ışık olduğu için Allah'ın bu iki hücceti arasında hiçbir zaman çelişki olmaması gerekir ve eğer bu ikisi arasında çelişki olduğu gözlenirse bilmek

5 - "Allah'ın insanlar üzerinde iki hücceti vardır: Zahirî hüccet ve batınî hüccet. Zahirî hüccet peygamberler, nebiler ve imamlardır; batınî hüccet ise akıldır." Kâfi (Kulenyî), c.1, s.16.

gerekir ki, ya o konuda dini algılamamız yanlıştır ya da aklî delilin öncüllerinde yanlışlık yapılmıştır. Çünkü Allah Teala hiçbir zaman insanı çelişkili iki yola davet etmez.

Akılla vahiy arasında gerçek bir çelişkinin olabileceği düşünülemeyeceği gibi, "ilim" ile "vahiy" arasında da asla çelişki olmaz ve eğer bazı durumlarda bu ikisi arasında bir çeşit çelişki olduğu görünürse, yine ya o konularda bizim dini algılamamız doğru değildir ya da bilgi kesinlik seviyesine ulaşmamış demektir. Genellikle de çelişki kaynağı bilimsel varsayımların aceleci bir şekilde kesin bilgi olarak kabul edildiği ve böylece çelişki olduğunun sanıldığı ikinci şıktır.

5. İlke:

Düşünce ve zihni algılarımızdan bağımsız bir hakikati olan varlık düzenine hakim kanunlar hakkında hakikat, her zaman var olan ebedî bir konudur. Şöyle ki, eğer insan tanıma vesilelerinden birinin kanalıyla, bir gerçeğin "hakikat" olduğunu keşfederse, bunun her zaman için hakikat ve geçerli olduğunu söylemek gerekir ve eğer bir gerçeği keşfetmede, bir malumun bir bölümü hakikate uygun ve diğer bir bölümü ise hata olursa, hakikati olan bölüm sürekli hakikattir ve ortamın şartlarının değişimiyle de hakikat değişmez. Başka bir tabirle, tekvinî tanımada, bir zamanda hakikatin tâ kendisi ve başka bir zamanda ise hata olması anlamında hakikatin görelî oluşu düşünülemez: Eğer $2 \times 2 = 4$ ediyorsa bu iş sürekli böyledir ve eğer $2 \times 2 = 4$ etmiyorsa, bu da sürekli böyledir ve tanıma, bir merhalede hakikatin tâ kendisi olup başka bir merhalede hata olamaz.

Tanımada görelilik, insanın düşünce ve onayından

başka bir gerçeği olmayan şeylerde söz konusudur. Örneğin ülkenin yönetim şeklinde semavî vahiyden ilham almayan toplumlar, hükümet şeklinin seçiminde bir gün, serbest ve özgür olarak bir metot üzerinde ittifak edecek olurlarsa, bu konuda onlar arasında ittifak olduğu sürece o metot hakikattir ve eğer bir gün onun aksine ittifak edecek olurlarsa, hakikat ikinci metot olur. Buna rağmen, tanıma yollarından her biri kendi alanında hakikatin kendisidir. Fakat zihin dışında belli başlı bir yeri ve sınırı olan şeyler, idrak ufkunda doğru bir şekilde yer alacak olurlarsa, sürekli doğru ve geçerli olurlar; onun aksi ise sürekli batıl ve temelsiz olacaktır.

İSLAM AÇISINDAN VARLIK

6. İlke:

Alem -Allah Teala dışındaki her şey- Allah Teala'nın yaratığıdır ve kâinat bir an bile Allah'tan ihtiyaçsız olmamış ve olmayacaktır da. Alem Allah'ın yaratığıdır diyorsak, alemin O'nun iradesiyle yaratıldığı anlamındadır; onun Allah Teala'ya oranı, bir babayla çocuğu arasındaki oran gibi değildir; nitekim bu konuda şöyle buyruluyor: **"Doğurmamış ve doğurulmamıştır."** (İhlas, 3)

7. İlke:

Dünyanın mevcut düzeni ebedî ve sürekli bir düzen değildir, Allah Teala'nın zaman ve saatini bildiği dünyanın mevcut düzeni bir süre sonra dağılarak yerine başka bir düzen gelecektir ve o da mead ve ahiret alemin düzenidir; nitekim şöyle buyuruyor: **"O gün yer başka yere, gökler de (başka göklere) değiştirilir. Bütün insanlar tek ve kahredici Allah'ın huzurunda durur."** (İbrahim, 48) Ve yine **"Hepimiz Allah'tanız ve biz O'na dönücüleriz"** (Bakara, 156) buyruğunda da bu gizli gerçeğe işaret

edilmektedir.

8. İlke:

Varlık aleminin neden ve sonuç temeli üzerine kurulmuştur ve alemdeki varlıklar arasında da neden ve sonuç ilişkisi vardır. Varlıklardan birbirinin üzerinde etki bırakması Allah Teala'nın izin ve iradesiyle gerçekleşir ve Allah Teala'nın hikmetli iradesi ise, kendi lütuf ve bağışını genellikle neden ve sonuç düzeni yoluyla gerçekleştirmektedir.

Kur'an-ı Kerim yukarıdaki her iki konuyu da açıklamıştır. Yani hem doğadaki varlıklar arasında neden ve sonuç ilişkisi vardır ve hem de alemdeki her neden ve sonuç ilişkisi, Allah'ın genel izin ve iradesine bağlıdır. Birincisi hakkında aşağıdaki ayete dikkat etmek yeterlidir:

"Gökten su indirdi, onunla (yerden) sizin için rızık olarak çeşitli ürünler çıkardı." (Bakara, 22)

İkincisi hakkında ise şu ayet yeterlidir:

"Güzel olan ülkenin bitkisi, Rabb'inin izniyle (güzel) çıkar." (A'raf, 58) Bakara suresinin 102, 249 ve Âl-i İmrân suresinin 49, 166. ayetleri de bu anlamdadır.⁶

9. İlke:

Varlık maddî tabiat alemiyle eşit değildir; varlık aleminin büyük bir bölümünü Kur'an-ı Kerim'in "gayb aleminin" diye adlandırdığı tabiat ötesi oluşturmaktadır. Maddî varlıklar Allah Teala'nın izniyle birbiri üzerinde etki bıraktıkları gibi gaybî varlıklar da tabiat aleminde

6 - Bu konuda daha fazla bilgi için tefsir ve kelam kitaplarına müracaat ediniz, bu cümleden bkz. El-Mizan Tefsiri, c.1, s.72 ve İlahiyat, c.2, s.51-54.

Allah Teala'nın izniyle etkilidirler ve başka bir tabirle, Allah'ın lütuf ve feyizlerinin vasıtalarıdır. Kur'an-ı Kerim madde aleminde meleklerin etkili olduğuna değinerek şöyle buyuruyor:

"Andolsun (dünyanın) işini düzenleyenlere."
(Nâzi'at, 5)

"O, kullarının üstünde tek hakimdir. Size koruyucu (melek)ler gönderir." (En'am, 61)

Yukarıdaki apaçık ayetlerden şu sonucu elde etmekteyiz: Varlık alemi -ister tabiat olsun, ister tabiat ötesi- kendisine hakim olan sebep sonuç düzeniyle, Allah Teala'nın iradesine bağlıdır.

10. İlke:

Alem bütünüyle hidayet edilmiş bir gerçektir ve alemdeki tüm zerreler, bulundukları her derecede, kendi hallerine uygun olarak hidayet nurundan yararlanmaktadırlar. Bu genel ve tümel hidayetin derecelerini doğal, içgüdüsel ve yaratılışsal hidayet oluşturmaktadır. Kur'an-ı Kerim çeşitli ayetlerde bu yaratılışsal ve tümel hidayetten bahsetmiştir; örneğin şöyle buyurmuştur:

"Rabb'imiz, her şeye yaratılışını (varlığını ve biçimini) verip sonra onu doğru yola iletendir." (Tâhâ, 50)

11. İlke:

Varlık alemi, en mükemmel ve en güzel düzendir. Varlık düzeni en güzel şekilde planlanmıştır; ondan daha mükemmel ve daha güzel bir düzen düşünülemez. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **"O'dur ki, her şeyin yaratılışını**

güzel yaptı." (Secde, 7) Ve yine şöyle buyuruyor: **"Yaratanların en güzeli Allah, ne yücedir!"** (Mü'minun, 14)

Bu ilke için getirilen aklî delil şudur: Her failin fiili mükemmellik ve eksiklik bakımından onun sıfat ve kemalleriyle uyum içindedir; eğer fail olan varlığın sıfatlarında eksiklik olmazsa, onun fiili de her türlü eksiklik ve kusurdan uzak olur. Allah Teala tüm varlık kemallerine en mükemmel ve en güzel şekilde sahip olduğu için, doğal olarak O'nun fiili de en mükemmel ve en güzel fiil olacaktır.

Ayrıca, Allah Teala'nın hikmet sahibi oluşu da, en güzel alemi yaratması mümkün olduğu halde ondan düşük bir alem yaratmamasını gerektirmektedir.

Şunu da hatırlatmak gerekir ki, tabiat ve madde aleminde kötülük ve şer diye adlandırılan şey en güzel varlık düzeniyle çelişmemektedir; bu konuyu "yaratıcılıkta tevhid" konusunda açıklayacağız.

12. İlke:

Alem mutlak hak olan Allah Teala'nın fiili ve onun yarattığı bir varlık olduğu için hak ve hikmet üzere yaratılmıştır, onda boş ve abes diye bir şey yoktur. Bu konuya Kur'an-ı Kerim'in çeşitli ayetlerinde değinilmiştir; örneğin bir ayette şöyle buyuruyor:

"Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları (boş yere değil), ancak hak üzere yarattık." (Ahkaf, 3)

İnsan ve alemin yaratılış hedefi de kıyamet kopunca gerçekleşecektir. Nitekim Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s)

şöyle buyuruyor: "*Gerçekten de hedef kıyamettir.*"⁷

7 - Nehc-ul Belağa, 190. hutbe.

İSLAM AÇISINDAN İNSAN

13. İlke:

İnsan cisim ve ruhtan oluşan bir varlıktır. Ölümünden sonra cismi dağılır; fakat ruhu hayatına devam eder ve insanın ölümü onun yok olması anlamında değildir. Bu nedenle kıyamete kadar berzah aleminde yaşamını sürdürür. Kur'an-ı Kerim insanın yaratılış merhalelerini açıklarken, cismine ruhun üfürülüşü olan son merhalesini şöyle beyan etmektedir: **"Sonra onu bambaşka bir yaratık yaptık."** (Mü'minun, 14)

Yine çeşitli ayetlerde insanın berzah hayatına değinmektedir; örneğin şöyle buyurmaktadır: **"Önlerinde (veya arkalarında) tâ dirilecekleri (kıyamet) gün(ün)e kadar, bir berzah⁸ (perde) vardır."** (Mü'minun, 100) Berzah hayatına tanıklık eden ayetler burada zikredemeyeceğimiz kadar fazladır.

8 - Berzah alemi bir anlamda insanın önünde ve başka bir anlamda ise insanın arkasıdır; bu nedenle burada her iki tabiri de kullandık.

14. İlke:

Her insan tertemiz bir fıtrat ve tevhidle yaratılmıştır; insan eğer bu yaratılışıyla hareket eder ve dış etkenlerce saptırılmazlarsa, hak yolunu kateder. Hiç kimse annesinden günahkâr veya kötü dünyaya gelmemiştir. Kötülük ve çirkinlikler sonradan kazanılmış olup insanın iradesi doğrultusunda dış etkenlerin sonucudur. İnsana başkalarından geçen çirkin özellikler de insanın istek ve iradesiyle değişmez değildir. Dolayısıyla, günümüz Hristiyanlığında söz konusu olduğu gibi günah düşüncesinin insanoğlunun zatî özelliklerinden oluşu temelsiz bir teoridir.

Kur'an-ı Kerim bu konuda şöyle buyuruyor: "**Sen yüzünü hanif olarak dine, Allah insanları hangi fıtrat üzere yaratmış ise ona çevir.**" (Rum, 30) Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) de şöyle buyuruyor: "*Tertemiz (tevhid ve tek olan Allah'a tapan) bir yaratılışla dünyaya gelmeyen hiç kimse yoktur.*"⁹

15. İlke:

İnsan irade sahibi ve seçim hakkı olan bir varlıktır; yani akıl gücü ışığında fiilin çeşitli yönlerini inceledikten sonra, onu yapmayı veya yapmamayı seçer. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "**Biz ona yolu gösterdik: (O) ya şükredici veya nankör olur.**" (İnsan, 3)

Yine şöyle buyuruyor: "**De ki: Hak Rabb'inizdendir. Artık dileyen inansın, dileyen inkâr etsin.**" (Kehf, 29)

9 - Tevhid-i Seduk, s.331.

16. İlke:

İnsan selim bir fıtrata, iyiyle kötüyü ayırt edecek akıl gücüne, serbest ve seçme iradesine sahip olması hasebiyle eğitilmesi mümkün olan bir varlıktır; her zaman yükselme ve Allah'a dönme yolu insanın yüzüne açıktır; ancak tövbesinin kabul olmayacağı ölüm anında, artık dönmesi mümkün değildir. İşte bu nedenle, peygamberlerin daveti tüm insanları, hatta Firavun gibi kişileri bile kapsamaktadır. Nitekim şöyle buyuruyor:

"De ki: Arınmağa gönlün var mı? Seni Rabb'in(in yoluna) ileteyim de O'ndan korkasın." (Nazi'ât, 18-19)

İşte bu nedenle insan hiçbir zaman Allah'ın rahmet ve mağfiretinden ümit kesmemelidir. Nitekim bu konuda şöyle buyrulmaktadır:

"Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah bütün günahları bağışlar." (Zümer, 53)

17. İlke:

İnsan akıl nurundan ve irade lütfünden yararlanması hasebiyle sorumlu bir varlıktır: Allah karşısında, sorumludur, peygamberler ve ilahî önderler karşısında sorumludur, kendi insanlık cevheri, diğer insanlar ve dünya karşısında sorumludur. Kur'an-ı Kerim bir çok ayette insanın sorumluluğunu açıkça vurgulamaktadır:

Şöyle buyuruyor: **"Ahdi yerine getirin, çünkü (insan) ahdinden sorumlu tutulacaktır."** (İsrâ, 34)

Yine bu konuda şöyle buyuruyor: **"Kulak, göz ve gönül bunların hepsi o(yaptığı)ndan sorumludur."** (İsrâ, 36)

Başka bir yerde ise şöyle buyuruyor: **"İnsan, başı boş bırakılacağını mı sanır?"** (Kıyâmet, 36)

Haz. Resul-i Ekrem (s.a.a) de bu konuda şöyle buyuruyor: "*Haberiniz olsun; hepiniz yöneticilersiniz ve hepiniz elinizin altındaki insanlardan sorumlusunuz.*"¹⁰

18. İlke:

İnsanın sahip olduğu manevî mükemmellikler dışında hiç kimsenin diğerinden üstünlüğü yoktur. Üstünlüğün en açık ölçüsü ise bütün yaşam boyutlarında takva ve sakınmaktır. Nitekim şöyle buyuruyor: "**Ey insanlar, biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah yanında en üstün olanınız, en çok takvalı olanınız (korunanız)dır.**" (Hucurat, 13)

Dolayısıyla, insanın ırk, coğrafya ve benzeri özellikleri İslam açısından üstünlük, övgü ve iftihar kaynağı değildir.

19. İlke:

Fitrî kökü olup gerçekte insanlık kuralları olan ahlakî değerler, sabit ve ebedî ilkelerdir; zamanın geçmesi ve toplumsal değişimler onların değişmesine neden olmaz. Örneğin, söz ve ahbine sadık kalmanın güzelliği veya iyiliğe iyilikle karşılık vermek ebedî bir şeydir ve insanoğlu olduğu müddetçe de böyle kalacaktır; bu ahlakî kural değişmez. Nitekim ihanet ve ahde vefa etmemenin çirkinliği de böyledir. Dolayısıyla, akıl bakımından, insanoğlunun toplumsal hayatında insanın tabiat ve yaratılışıyla içiçe ve sabit olan bir takım kurallar vardır.

Evet, ahlakî kuralların yanında zaman ve mekan şartlarından etkilenerek değişime uğrayan gelenek ve

10 - Müsned-i Ahmed, c.2, s.54; Sahih-i Buharî, c.2, s.284 (Cum'a kitabı, 11. bab, 2. hadis).

görenekler de vardır ki bunların sabit ahlakî kurallarla hiçbir ilişkisi yoktur.

Kur'an-ı Kerim bazı aklî ve sabit olan ahlakî kurallara işaret edere şöyle buyuruyor: **"İyiliğin karşılığı, yalnız iyilik değil midir?"** (Rahman, 60)

"İyilik edenlerin aleyhine bir yol yoktur." (Tevbe, 91)

"Şüphesiz Allah iyilik edenlerin ecrini zâyî etmez." (Yusuf, 90)

"Allah adaleti, ihsanı, akrabaya vermeyi emreder, fehşadan, münker(kötülük)den ve azgınlıktan men eder." (Nahl, 90)

20. İlke:

İnsan amellerinden dolayı, ahiret yurdunda mükafatlandırılacağı veya cezalandırılacağı gibi aynı şekilde bu dünyada da amellerinin iyi veya kötü sonuçlarından payına düşeni alır. Gerçekte dünyadaki olaylardan bir bölümü insanın fiilinin tepkisidir. Vahiy de bu gerçeğin üzerinden perdeyi kaldırmış ve insanoğlunun bilgisi de bir yere kadar bunu elde etmiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda bir çok ayet vardır; buna örnek olarak şu iki ayete değinebiliriz:

"(O) ülkelerin halkı inanıp (kötülüklerden) korunsalardı, elbette üzerlerine gökten ve yerden bolluklar açardık; fakat onlar (Allah'ın ayetlerini) yalanladılar, biz de onları kazandıklarıyla yakaladık." (A'raf, 96)

Hız. Nuh (a.s) kendi ümmetine, günahahtan temizlenmekle Allah'ın rahmet kapılarının açılması ve Allah Teala'nın nimetlerinin artması arasında bir ilişki

olduğunu hatırlatmaktadır. Nitekim şöyle buyuruyor: **"Rabbinizden mağfiret dileyin, çünkü O çok bağışlayandır dedim. (O'ndan mağfiret dileyin ki) üzerinize gökten bol yağmur göndersin. Ve size çok mallarla, oğullarla yardım etsin. Size bahçeler versin, ırmaklar versin."** (Nûh, 10-12)

21. İlke:

Ümmetlerin ilerlemesi ve gerilemesi bazı dış etkenler dışında, genellikle onların inanç, ahlak ve davranışlarında kök salan bir takım sebeplerden kaynaklanmaktadır. Bu ilke Allah'ın kaza ve kaderiyle de çelişmemektedir; çünkü bu kuralın kendisi Allah'ın genel takdirinin mazharlarından biridir. Yani Allah'ın genel iradesi, ümmetlerin kendi inanç ve davranışlarıyla kendi kaderlerini çizmeye taalluk etmiştir. Örneğin toplumsal ilişkilerini adalet ve eşitlik ilkesi üzerine kuran bir toplum, huzurlu ve güzel bir hayat sürer; toplumsal ilişkileri bunun aksine olan bir ümmeti ise kötü bir kader bekler. Bu ilkeyi Kur'an-ı Kerim "ilahî sünnetler" olarak adlandırmaktadır. Nitekim Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor:

"Kendilerine uyarıcı gelince bunun, onları Hak'tan uzaklaşmaktan başka bir katkısı olmadı. Yeryüzünde büyüklük tasarlama(larını) ve kötü tuzak(ları) kurma(larını artırdı.) Kötü tuzak, ancak sahibine dolanır. Onlar öncekilerin kanunundan başkasını mı bekliyorlar?! Allah'ın kanununda bir değişme bulamazsın; Allah'ın kanununda bir sapma bulamazsın." (Fâtır, 42-43)

"... Eğer (gerçekten) inanıyorsanız, mutlaka siz üstün geleceksiniz... O günler... Onları (zafer ve

yenilgiyi) biz insanlar arasında çevirip duruyoruz..."
(Âl-i İmrân, 139-140)

22. İlke:

İnsanoğlunun parlak bir geleceği vardır. İnsanoğlunun yaşamı genellikle acı ve tatsız olaylarla içiçe olmuştur; fakat bu durum sonuna kadar böyle devam etmeyecektir; beşer tarihi adaletin her yeri kapsayacağı parlak bir geleceğe doğru hareket etmektedir ve Kur'an-ı Kerim'in tabiriyle salihler, yeryüzüne hakim olacaklardır. Nitekim şöyle buyuruyor:

"Andolsun Tevrat'tan sonra Zebur'da da: Yeryüzüne mutlaka iyi kullarım varis olacak (ve yer onların eline geçecek) diye yazmıştık." (Enbiyâ, 105)

Ve yine şöyle buyuruyor:

"Allah sizden, inanıp iyi işler yapanlara va'detti; onlardan öncekileri nasıl hükümran kıldıysa, onları da yer yüzünde hükümran kılacak." (Nur, 559)

Dolayısıyla, tarihin geleceğinde ve hakla batılın sürekli savaşında, her ne kadar uzun sürse bile nihaî zafer hakkındır. Nitekim şöyle buyuruyor:

"Hayır, bir hakkı batılın üstüne atarız da o onun beynini parçalar, derhal (batılın) canı çıkar." (Enbiyâ, 18)

23. İlke:

İnsan Kur'an-ı Kerim açısından özel bir saygınlığa sahiptir; öyle ki meleklerin secdegâhı olmuştur. Nitekim şöyle buyuruyor:

"Andolsun biz, Ademoğullarına çok ikram ettik, onları karada ve denizde taşıdık. Onları güzel

rızıklarla besledik ve onları yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık." (İsrâ, 70)

İnsanın yaşamının temelini, saygınlık ve izzet-i nefsinin korumak oluşturduğunu dikkate alarak, bu ilahî bağışı zedeleyecek her iş İslam açısından yasaktır. Daha açık bir tabirle, her türlü kötü sultayı kabul etmek kesinlikle yasaktır. Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s) şöyle buyuruyor: *"Başkalarının kulu olma; Allah seni hür yaratmıştır."*¹¹

Ve yine şöyle buyurmaktadır: *"Allah Teala, kendisini alçaltması dışında müminin işlerini onun kendisine bırakmış (ve onu onları yapıp yapmamada serbest bırakmış; ama kendisini alçaltmasına müsaade etmemiştir)."*¹²

Açıktır ki, Allah'ın meşru hükümetleri bu kanunla çelişmemektedir; sonraki bölümde buna daha geniş bir şekilde değineceğiz.

24. İlke:

İnsanın yaşamında akıl ve düşünceden yararlanması İslam açısından özel bir yere sahiptir; çünkü insanın diğer hayvanlardan üstünlüğünün ölçüsü düşünme ve akıl gücüdür. İşte bu nedenle Kur'an-ı Kerim'in bir çok ayetinde, insanoğlu düşünmeye ve akletmeye davet edilmiş, varlıklar üzerinde düşünmek ve akletmeyi akıl sahiplerinin özelliklerinden kabul etmiştir. Nitekim şöyle buyuruyor:

"Onlar ayakta, oturarak ve yanları üzerinde

11 - Nehc-ul Belağa, 38. mektup.

12 - Vesail-uş Şiâ, c.11, s.424 (emr-i bi'l maruf kitabı, 12. bab, 4. hadis).

yatarken Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler: Rabb'imiz (derler), bunu boş yere yaratmadın." (Âl-i İmrân, 191) (Yaratılış üzerinde düşünme ve incelemenin gerekliliğini vurgulayan ayetler burada sayamayacağımız kadar çoktur).

Böyle bir bakış açısı nedeniyle, Kur'an-ı Kerim insanları geçmiştekileri araştırıp incelemenden körü körüne taklip etmekten alıkoymuştur.

25. İlke:

İslam dininde insanın iktisadî, siyasî ve diğer alanlarda kişisel özgürlüklerinin onun manevî yücelişiyle çelişmemesi ve genel maslahatları zedelememesini şart koşulmuştur. Gerçekte İslam dininde mükellefiyetin felsefesi, insanı sorumlu kılarak onun zatî değerini koruyup umumî maslahatları temin etmektir. İslam dininin putperestlik, ayyaşlık ve benzerlerini yasaklamasının nedeni insanın değer ve saygınlığını korumaktır ve işte buradan İslam dininin cezalandırma kanunlarının felsefesi de açıklık kazanmaktadır.

Kur'an-ı Kerim kısas kanununun uygulanmasını insan için hayat veren bir etken saymış ve şöyle buyurmuştur: **"Ey akıl sahipleri, kısasta sizin için hayat vardır."** (Bakara, 179)

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyuruyor: *"İnsan gizlice bir günah işlediği zaman sadece kendisine zarar verir; ama günahı açıkta yaptığı zaman kendisine itiraz edilmediğinde topluma zarar verir."*

İmam Sadık (a.s) bu hadisi naklettikten sonra şöyle eklemiştir: *"Bunun sebebi şudur: Açıkta günah işleyen kişi bu hareketiyle Allah'ın hükümlerinin saygınlığını çiğner ve*

Allah'ın düşmanları da onu izler."¹³

26. İlke:

İslam dininde kişisel özgürlüğün örneklerinden biri, dini kabul etmede zorlamanın olmayışıdır; nitekim şöyle buyuruyor: **"Dinde zorlama yoktur. Doğruluk, sapıklıktan seçilip belli olmuştur."** (Bakara, 256) Çünkü İslam'a göre beğenilen din, kalben inanmak ve iman etmektir ve bu da zor ve kaba kuvvetle insanın kalbine yerleşmez; inancın kalbe yerleşmesi için bir takım ön hazırlıklara gerek vardır; bunların ne önemlisi ise hakkın batıldan ayrılmasıdır. Bu tanıma oluştuğu zaman, normal şartlarda insan hakkı seçer.

Evet, "cihad" İslam dininin önemli farzlarından biridir; ancak cihadın anlamı başkalarını İslam dinini kabullenmeye zorlamak değildir; aksine onun anlamı, "doğru yolun belli olması" için ilahî mesajın insanların kulağına ulaşmasını engelleyen etkenlerin kaldırılmasıdır. Doğal olarak, saltanat ve servet sevdalıları maddî ve şeytanî amaçlarla dinin özgürlük vadeden mesajının insanların kulağına ulaşmasına engel olurlarsa, (insanoğlunu irşat ve hidayet etmekten ibaret olan) peygamberliğin felsefesi, Allah Teala'nın mesajının insanlara ulaşmasını sağlamak amacıyla ortam hazırlanması için mücahidlerin her türlü engeli ortadan kaldırmalarını gerektiriyor.

Buraya kadar söylediklerimizden, İslam dininin insan ve alem hakkındaki görüşü anlaşıldı. Bu konuda yeri

13 - Vesail-uş Şiâ, c,11, s.407, emr-i bi'l maruf kitabı, 4. bab, 1. hadis.

geldiğinde açıklayacağımız diğer noktalar da vardır. Şimdi İslam dininin inanç ve ahkam alanındaki görüşlerini inceleyelim.

İKİNCİ BÖLÜM
AKAİD KÜLLİYATI
(1)

TEVHİD VE MERHALELERİ

27. İlke:

Allah'ın varlığına inanmak, bütün semavî dinlerdeki ortak ilkedir ve esasen ilahî kişiyle (hangi dine tabi olursa olsun) maddeci bir kişiyi birbirinden ayıran şey de bu konuda saklıdır.

Kur'an-ı Kerim Allah'ın varlığını delile ihtiyacı olmayan apaçık bir konu bilmekte ve bu husustaki her türlü şek ve şüpheyi yersiz saymaktadır. Nitekim şöyle buyuruyor: "**Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi var?!**" (İbrahim, 10)

Allah Teala'nın varlığı apaçık bir konu olmasına rağmen, Kur'an-ı Kerim delil ve düşünme yoluyla Allah'ı tanıyıp akıllarına takılabilecek her türlü şek ve şüpheyi gidermek isteyen kimseler için bir takım yollar göstermiştir. Onların en önemlileri şunlardır:

1- İnsanın özel şartlar altında kendini gösteren daha üstün bir varlığa ihtiyaç ve bağımlılık hissi, onu yaratılışın kaynağına götüren fıtratının sesidir. Kur'an-ı Kerim şöyle

buyuruyor:

"Sen yüzünü, Allah'ı birleyici olarak doğruca dine çevir: Allah'ın yaratışına ki, insanları ona göre yaratmıştır." (Rum, 30)

Yine şöyle buyuruyor: **"Gemiye bindikleri zaman (gemileri denizin kükreyen dalgaları arasında batmak üzere olunca), dini yalnız Allah'a has kılarak O'na yalvarırlar. Fakat (Allah) onları salimen karaya çıkarınca hemen (O'na) ortak koşarlar." (Ankebut, 65)**

2- Tabiat alemi ve ondaki Allah'ı varlığının apaçık nişaneleri olan insanı hayrete düşüren şeyler üzerinde inceleme yapmaya davet! Bu nişaneler, varlık aleminde bilim, güç ve hekimane bir yönetimin parmağı olduğunu göstermektedir:

"Göklerin ve yerin yaratılışında, gecenin ve gündüzün gidip gelişinde elbette sağduyu sahipleri için ibretler vardır." (Âl-i İmrân, 190)

Bu konuyla ilgili ayetler oldukça çoktur ve biz burada örnek olarak bu kadarıyla yetiniyoruz.

Açıktır ki, bu söylediklerimiz Allah'ı tanıma yolunun bu ikisiyle sınırlı olduğu anlamına gelmez; aksine Allah'ın varlığını ispatlamak için İslam kelimcilerin kelam kitaplarında kaydettikleri bir çok deliller vardır.

TEVHİD MERHALELERİ

Bütün semavî dinler tevhid ve tek ilaha tapmak esasına dayanmaktadır ve bunlar arasındaki en açık ortak nokta, tek olan Allah'a inanmaktır; ama bu dinlerin bazı takipçileri arasında bu ortak inançta sapmalar meydana gelmiştir. Aşağıda Kur'an-ı Kerim ve hadislerden ilham alarak ve yine aklî deliller yardımıyla tevhid mertebelerini

açıklayacağız:

28. İlke:

Tevhidin ilk mertebesi, tehvid-i zatîdir. Tevhid-i zatî iki kısımdır:

a- Allah Teala'nın zatı tek ve eşsizdir; O'nun için eş ve benzer düşünülemez.

b- Allah Teala'nın zatı basittir (yalındır); O'nda hiçbir şekilde kesret ve terkip söz konusu değildir.

Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s) yukarıdaki iki anlamı şöyle açıklamaktadır:

1- *"O, tektir ve varlıklar arasında onun benzeri yoktur."*

2- *"O manen tektir; ne dışarıda, ne hayalde ve ne de akılda parçalara ayrılmaz."*¹⁴

Tevhid hakkında Müslümanların inancını açıklayan İhlas suresi her iki merhaleye işaret etmektedir: Birinci kısma **"Hiçbir şey O'nun dengi değildir"** ayetiyle ve ikinci kısma ise **"De ki: O Allah birdir"** ayetiyle değinmektedir.

Dolayısıyla, Hristiyanlıktaki teslis=üçleme (baba, oğul, Ruh-ul Kudüs) İslam mantığı açısından batıldır ve Kur'an-ı Kerim ayetlerinde onun doğru olmadığı açıklanmıştır; nitekim kelam kitaplarında da bu konu genişçe açıklanmıştır. Biz burada sadece şu açıklamayla yetiniyoruz:

Üç ilahın varlığı anlamında teslis=üçleme, şu iki şıktan biridir: 1- Bu üç ilahtan her biri diğerinden ayrı bir

14 - Tevhid-i Seduk, s.84, 3. bab, 3. hadis.

varlık ve kişiliğe sahiptir; yani her biri tüm ilahlık özelliğine sahiptir. Bu durumda birinci anlamdaki tevhid-i zatîye (O'nun eşi ve benzeri yoktur) ters düşer. 2- Üç ilah bir şahsiyeti teşkil etmekte ve her biri onun bir bölümünü oluşturmaktadır; bu durumda da terkibi gerektirmekte ve tevhid-i zatînin ikinci anlamına (O, basittir) ters düşmektedir.

29. İlke:

Tevhidin ikinci merhalesi, Allah Teala'nın zatî sıfatlarında tevhittir. Biz Allah'ı tüm kemalî sıfatlara sahip bilmekteyiz. Akıl ve vahiy de bu kemal sıfatlarının Allah Teala'da varlığına delalet etmektedir. Dolayısıyla Allah Teala: Alim, Kadir, Hay, Duyan, Gören vs...dir. Bu sıfatlar anlam bakımından birbirinden farklıdırlar. "Alim" kelimesinden anladığımız şey "kadir" kelimesinden anladığımızdan farklıdır. Fakat asıl bahis konusu şudur: Bu sıfatlar mana ve mefhumda birbirlerinden farklı oldukları gibi gerçekte de birbirlerinden farklı mıdırlar; yani acaba Allah Teala'nın varlığında da birbirinden ayrı mıdırlar, yoksa bir midirler?

Bu sorunun cevabında şunu söylemek gerekir: Bu sıfatların Allah Teala'nın zatında ayrılıkları, O'nun zatında kesret ve terkibi gerektirdiğinden, kesinlikle bu sıfatların, mana ve mefhumda birbirinden farklı ve ayrı şeyler olmalarına rağmen, bir ve aynı şeydirler. Başka bir tabirle: Allah Teala'nın zatı basit (yalın) olmasına rağmen bu sıfatların tümüne sahiptir; Allah Teala'nın zatının bir bölümünü ilim, diğer bölümünü kudret ve bir başka bölümünü de hay ve diri oluşu teşkil etmez ve

araştırmacıların tabiriyle: O'nun tümü ilimdir, tümü kudrettir ve tümü dirlik ve hayattır...¹⁵

Dolayısıyla, Allah Teala'nın zatî sıfatları, kadim ve ezelî olmakla birlikte O'nun zatının aynıdır. Allah Teala'nın sıfatlarını ezelî ve kadim, fakat zatıyla aynı olduğunu kabul etmeyenlerin görüşleri ise doğru değildir. Çünkü, bu görüş gerçekte Allah Teala'nın sıfatlarını insana benzetmekten kaynaklanmış ve insandaki sıfatlar onun zatından ayrı olduğu için Allah Teala'da da böyle olduğunu sanmışlardır.

İmam Sadık (a.s) şöyle buyuruyor: *"Allah Teala ezelden beri bizim Rabb'imizdir; hiç bir malum, mesmu' (duyulan), mubser (görülen) ve makdur (güç yetirilen) olmadan önce ilim, sem' (duyma), basar (görme) ve kudret O'nun zatının aynıydı."*

Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s) de Allah Teala'nın sıfatlarının O'nun zatıyla aynı oluşunu şöyle açıklamaktadır: *"Tevhidde ihlasın kemâli O'nu (zatından ayrı) sıfatlardan tenzîh etmektir. Çünkü her sıfat, vasfedilenden ve her vasfedilenden de sıfattan ayrı olduğuna tanıklık eder"*¹⁶.¹⁷

15 - Sadr-ul Muteellihin, Esfar-u Arbaah, c.6, s.135.

16 - Nehc-ul Belağa, 1. hutbe.

17 - Bazıları bilgisizlikleri nedeniyle bu görüşü, "muatale" görüşü saymışlardır. Oysa "Muatele", Allah Teala'nın zatının cemal sıfatlarına sahip olduğunu kabul etmezler ve onların görüşleri Allah Teala'nın zatının varlık kemâllerine sahip olmamasını gerektirmektedir. Bu yanlış inancın, sıfatların zatla aynı oluşuyla hiçbir ilgisi yoktur. Allah Teala'nın sıfatlarının O'nun zatıyla aynı oluşu görüşü Allah'ın cemal sıfatlarına sahip olduğunu kabul etmekle birlikte, Allah'ın sıfatlarının O'nun zatından ayrı olduğu görüşündeki birden fazla kadimin oluşu

30. İlke:

Tevhidin üçüncü merhalesi, yaratıcılığında tevhiddir. Yani, Allah Teala'dan başka yaratıcı yoktur ve varlıkların tümünü yaratan O'dur. Kur'an-ı Kerim tevhidin bu merhalesini vurgulayarak şöyle buyuruyor:

"Her şeyin yaratıcısı Allah'tır. O, tektir, kahredendir." (Ra'd, 16)

"İşte her şeyin yaratıcısı olan Rabb'iniz Allah budur. O'ndan başka tanrı yoktur." (Mü'min, 62)

Vahiy dışında, akıl da yaratıcılıkta tevhide tanıklık etmektedir; çünkü Allah'tan başka her şey mümkün ve muhtaç bir varlıktır ve doğal olarak onun ihtiyacı Allah tarafından giderilmekte ve varlık boyutunda isteklerini O temin etmektedir.

Yaratıcılıkta tevhid, tabii ki varlık aleminde sebep sonuç ilkesini reddetmek anlamında değildir. Çünkü mümkün varlıkların birbiri üzerinde etkisi, Allah'ın iznine bağlıdır; sebebin varlığı ve varlıkların sebebîyeti -her ikisi de- O'nun iradesinin görüntülerinden sayılmaktadır. Güneş ve aya sıcaklık ve parlaklık veren O'dur ve istediği zaman da onlardan bu etkiyi alır. Bu açıdan O tek ve eşsiz yaratıcıdır.

Altıncı ilkede değindiğimiz gibi, Kur'an-ı Kerim de sebep sonuç düzenini onaylamıştır. Nitekim şöyle buyuruyor: **"Rüzgarları gönderen, bulutları kaldıran, sonra onu göğe dilediği gibi yayan Allah'tır."** (Rum, 48) Bu ayette, bulutları hareket ettirmede rüzgarın etkisi açıkça beyan edilmektedir.

gibi şüphelerden de uzaktır.

Allah Teala'nın yaratıcılık dairesinin tüm varlıkları kapsamına alması, kulların çirkin işlerinin Allah Teala'ya nispet verilmesini gerektirmez. Çünkü her varlık, mümkün bir varlık olması hasebiyle, Allah'ın genel irade ve gücüne istinat etmeden var olamaz; ancak insan hakkında, onun kendi fiilinde iradeli ve muhtar¹⁸ bir varlık olduğu için, Allah'ın takdiriyle karar verme hakkına sahiptir, itaat ve itaatsizlik bakımından fiilin gerçekleşmesi onun iradesine ve aldığı karara bağlıdır.

Başka bir tabirle: Allah Teala varlıkları yoktan var edendir ve varlık mutlak olarak O'ndandır ve O'na istinat edilir; bu açıdan hiçbir kötülük söz konusu değildir. Nitekim şöyle buyuruyor: **"O'dur ki her şeyin yaratılışını güzel yaptı."** (Secde, 7) Ancak onun akıl ve din ölçüleriyle bağdaşıp bağdaşmamasına neden olan insanın kararıdır. Konunun daha fazla açıklık kazanması için "yemek" ve "içmek" gibi insanın fiillerinden ikisini göz önünde bulundurduğumuz takdirde, bu iki fiil varlık oldukları için Allah'a isnat edilmekte; fakat varlık onlarda "yemek" ve "içmek" şekline gerçekleştiği ve insan kendi organlarının iradî faaliyetiyle onu bu şekle getirdiği için de bunların faile ait olmaları gerekmektedir; çünkü kesinlikle bu iki fiil bu şekilde Allah'a isnat edilemez. Dolayısıyla, Allah varedendir; insan ise yiyen, içen, fail ve işi yapandır.

31. İlke:

Tevhidin dördüncü merhalesi, rububiyet ile alem ve insanı yönetmekte tevhitir. Rububiyette tevhidin iki boyutu vardır:

18 - İnsanın ihtiyar ve iradesi mevzusunu adalet konusunda ele alacağız.

1- Tekvinî yönetim;

2- Teşrîî yönetim.

Teşrîî yönetimi ayrı bir ilkede bahsedeceğiz. Şimdilik tekvinî yönetim çerçevesinde tevhidi ele alalım.

Tekvinî yönetim, varlık alemini yönetmektir; yani varlık aleminin yönetimi -onu icat edip yarattığı gibi- tek ve eşsiz olan Allah Teala'nın elindedir. İnsanların işlerinde bir şeyi meydana getirmekle yönetmek birbirinden ayrılabilir; örneğin birisi bir fabrikayı yapar ve diğeri ise onu yönetir. Fakat varlık aleminde, yaratanla yöneten bir kişidir ve buradaki nükte ise alemin yönetiminin onun yaratılışından ayrı olmayışdır.

Peygamberler tarihi, yaracılıkta tevhid meselesinin onların ümmetleri arasında tartışılan bir konu olduğunu göstermektedir; eğer şirk vardiysa, genellikle alemin yönetimi ve onu izleyerek kulluk ve tapınma hakkında söz konusuydu. Hz. İbrahim Halil (a.s) döneminde müşrikler sadece bir tek yaratıcıya inanıyorlardı; fakat yanılarak alemin yöneticisinin yıldızlar, ay veya güneş olduğunu sanıyorlardı; Hz. İbrahim'in (a.s) onlarla tartışması da bu konudaydı.¹⁹

Nitekim Hz. İbrahim'den (a.s) sonra yaşayan Hz. Yusuf'un (a.s) döneminde de şirk; ilah ve rububiyet konusunda söz konusuydu -sanki Allah alemini yarattıktan sonra, onun yönetimini diğerlerine bırakmıştı- ve bu konu Hz. Yusuf'un (a.s), zindan arkadaşlarıyla konuşmasından açıkça anlaşılmaktadır. Onlara şöyle diyor ki: "**Çeşitli tanrılar mı iyi, yoksa her şeyi (hükmü altında tutan) kahredici Allah mı?**" (Yusuf, 39)

19 - En'am, 76-78.

Yine Kur'an ayetlerinden, Hz. Resulullah (s.a.a)'in dönemindeki müşrikler kaderlerinin bir bölümünün mabutlarının elinde olduğuna inandıkları anlaşılmaktadır. Nitekim şöyle buyuruyor: **"Kendilerine destek olsunlar diye Allah'tan başka tanrılar edindiler."** (Meryem, 81)

Yine şöyle buyuruyor: **"Belki kendilerine yardım edilir diye Allah'tan başka tanrılar edindiler. (O tanrılar) kendilerine yardım edemezler. Tersine, kendileri onlar için hazırlanmış askerlerdir."** (Yâsîn, 74-75)

Kur'an-ı Kerim çeşitli ayetlerde müşrikleri, "siz kendilerine ve tapanlara bir yarar veya zarar dokundurmaya gücü yetmeyen şeylere tapmaktasınız", diye buyurmaktadır. Bu gibi ayetler, Hz. Resulullah (s.a.a)'in dönemindeki müşriklerin, mabutlarının yarar ve zarar verebildiğine inandıklarını²⁰ ve bunun da onların putlara tapmalarına neden olduğunu göstermektedir. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in dönemindeki müşriklerin inançlarını ortaya koyan bu ve benzeri ayetler, onların yaratıcılıkta tevhide inanmakla birlikte, Allah'ın ilahlığı konusunda bazı şeylerde müşrik olduklarını ve o şeylerde kendi mabutlarını etkili bildiklerini göstermektedir. Kur'an-ı Kerim onları putlara tapmaktan alıkoymak için bu inancı batıl bilerek, "sizin mabutlarınızın böyle bir rolü olamaz", buyuruyor.

Bazı ayetler ise müşrikleri, Allah Teala için eş ve benzer tuttukları ve onları Allah kadar sevdikleri için kınıyor: **"İnsanlardan kimi, Allah'tan başka eşler tutar, Allah'ı sever gibi onları severler."** (Bakara, 165)

20 - Yunus, 18; Furkân, 55.

Allah Teala'ya ortak koşmanın kınandığı diğer ayetlerde de görmekteyiz²¹ ve bu ayetlerden anlaşıldığı üzere, müşrikler onların Allah Teala'nın özelliklerine sahip olduklarına inanıyorlardı. Daha sonra onların bu makamlara sahip olduklarını sandıkları için de onları severek adeta kendilerine tapınıyorlardı. Başka bir tabirle: Onları bazı açılardan Allah Teala'nın eşi, benzeri ve şeriki sandıkları için onlara tapıyorlardı.

Kur'an-ı Kerim kıyamet gününde müşriklerin kendilerini ve putlarını şöyle kınayacaklarını beyan ediyor: **"Vallahi biz apaçık bir sapıklık içindeymişiz! Çünkü sizi (putları) âlemlerin Rabb'îne eşit tutuyorduk."** (Şuarâ, 97-98)

Evet, Allah Teala'nın ilahlık dairesi çok geniştir; bu nedenle Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in dönemindeki müşrikler rızık, diriliş, emanet ve alemin genel yönetimi gibi önemli konularda muvahhid idiler.

Nitekim şöyle buyuruyor: **"De ki: Sizi gökten ve yerden kim rızıklandırıyor? Ya da o kulak(lar)ın ve gözlerin sahibi kimdir? (Onları yaratıp yöneten kimdir)? Ölüden diriye, diriden ölüyü kim çıkarıyor? Kim buyruğu(nu) yürütüyor (kainatı yönetiyor)? "Allah", diyecekler. De ki: O halde (O'nun azabından) korunmuyor musunuz?!"** (Yunus, 31)

"De ki: Biliyorsanız (söyleyin) dünya ve içinde bulunanlar kimindir? "Allah'ındır", diyecekler. O halde neden anmıyorsunuz? de. Yedi göğün Rabb'i ve büyük Arş'ın Rabb'i kimdir? de. Bunlar, "Allah'ındır", diyecekler. O halde neden (O'nun

21 - Bakara, 21; İbrahim, 30; Sebe, 33; Zümer, 8; Fussilet, 9.

azabından) korunmuyorsunuz?! de." (Mü'minûn, 84-87)

Fakat bu kişiler, daha önce değindiğimiz Meryem ve Yâsîn suresinin ayetleri gereğince, savaşta galip gelme, yolculukta tehlikeden korunma gibi şeylerde alemin kaderinde mabutlarının bir etkisi olduğunu sanıyor ve bundan da öte, şefaati onların hakkı bilerek onların Allah Teala'nın izni olmaksızın şefaet edebileceklerini ve şefaatlerinin etkili olacağını sanıyorlardı.

Dolayısıyla, bazı kişilerin, bazı şeylerin yönetimini Allah Teala'ya has bilerek müvahhid olmalarıyla şefaet, yarar ve zarar sağlamak, izzet ve mağfiret, yönetim ve bazı işleri elinde bulundurma gibi şeyleri mabutlarına ait bilip onlarda mabutlarının etkili olacağına inanmaları arasından bir çelişki yoktur.

Evet, bazen müşrikler Allah'a ortak koşmalarına ve putperestliklerine geçerlilik kazandırmak için şöyle diyorlardı: Bizi putlar aracılığıyla Allah'a yakın olmak için onlara tapıyoruz (yani yaşamımızda onları etkili bilmiyoruz). Kur'an-ı Kerim onların bu izahını şöyle naklediyor: **"Biz bunlara, sırf bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye tapıyoruz."** Ancak ayetin devamında onların bu konuda yalan söylediklerini açıklıyor: **"Allah, yalancı, nankör insanı doğru yola iletmez."** (Zümer, 3)

Fakat rububiyet ve ilahlıkta tevhid, insan ve dünya hakkında Allah'ın -küllî veya cüzî- izni olmaksızın Allah'tan başkasının her türlü bağımsız yönetim düşüncesini geçersiz kılmak anlamındadır. Kur'an-ı Kerim'in tevhidî mantığı, her türlü müstakil yönetim düşüncesini iptal ederek Allah'tan başkasına ibadeti batıl ve geçersiz bilmektedir.

Rububiyette tevhidin delili apaçık bellidir: Çünkü alem ve insan hakkında "yaratılış düzeninin yönetimi" onun "yaratılışı"ndan ayrı değildir. Ve eğer alemle insanın yaratıcısı bir kişiye, onların yöneticisi de bir kişidir. İşte yaratıcılıkla alemin yönetimi arasındaki bu bağlantı nedeniyle Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de göklerin yaratılışından bahsederken, kendisini alemin yöneticisi olarak tanıtarak bağımsız buyuruyor:

"Allah odur ki gökleri, görebileceğiniz bir direk olmadan yükseltti, sonra Arş üzerine istivâ etti, güneşi ve ay'ı iradesine boyun eğdirdi. Hepsi belli bir süre için akıp gitmektedir. (Yaratma) işi(ni) O düzenler..." (Râ'd, 2)

Başka bir ayette varlık alemine hakim olan düzeni alemin yöneticisinin bir ve tek olduğunun delili kabul ederek şöyle buyuruyor:

"Eğer yerde, gökte Allah'tan başka tanrılar olsaydı; ikisi de (yer de, gök de) bozulup gitmişti." (Enbiyâ, 22)

Yönetimde tevhid, "Allah Teala'nın izniyle" görevlerini yerine getirmekte olan ve gerçekte Allah Teala'nın rububiyetinin mazharlarının bir cilvesi olan diğer yöneticilere inanmakla çelişmez. Dolayısıyla, Kur'an-ı Kerim rububiyette tevhidi vurgulamakla birlikte, başka yöneticilerin de varlığını açıkça vurgulayarak şöyle buyuruyor: **"İşî düzenleyenlere..."** (Nazi'at, 5)

32. İlke:

Tedbir ve yönetimden maksat, ister dünyada olsun, ister ahirette, ister yaratma boyutunda olsun, ister yasama tüm alanlarda insan ve dünyayı idare etmektir. Dolayısıyla,

insanoğlunun işlerini yönetmek tüm alanlarda tek olan Allah Teala'ya hastır.

Şimdi rububiyette tevhidin ikinci kısmına (teşriî yönetim) dikkat ediniz:

TEŞRÎÎ YÖNETİM:

Allah Teala, geniş yaratılış aleminde yegane yönetici olduğu, varlık alemini ve insanların yaşantısını elinde bulundurduğu (tekvinî yönetim) gibi şariat ve yasamayla ilgili her şey -hükümet, kanun koymak, itaat, şefaathat ve suçların affı- de O'nun elindedir ve O'nun izni olmaksızın hiç kimse bu konularda tasarruf edemez. İşte bu nedenle hakimiyette tevhid, yasamada tevhid, itaatte tevhid... yönetimde tevhidin dallarından sayılmaktadır.

Dolayısıyla, eğer Hz. Resulullah (s.a.a) Müslümanların yöneticisi seçilmişse, bu seçim Allah'ın izniyle gerçekleşmiştir ve işte bu nedenle ona itaat aynen Allah'a itaat gibi gerekli sayılmıştır, hatta Allah'a itaatin özü bilinmiştir. Allah Teala şöyle buyuruyor: "**Kim Resul'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur.**" (Nisâ, 80) Ve yine buyuruyor ki: "**Biz hiçbir elçiye, Allah'ın izniyle itaat edilmekten başka bir amaçla göndermedik.**" (Nisâ, 64) Çünkü eğer Allah'ın izni ve emri olmasaydı, peygamber ne yönetici olurdu, ne de kendisine itaat edilirdi ve gerçekte, onun hükümeti ve ona itaat ediliş Allah'ın hükümet ve itaatinin tecelligâhıdır.

Ayrıca görev tayini ilahlık işlerinden olduğu için hiç kimse Allah'ın emrettiği dışında bir şeye hüküm verme hakkına sahip değildir: "**Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse işte kafirler onlardır!**" (Mâide, 44)

Yine şefaathat ve günahları affetmek Allah Teala'ya has

haklardandır ve hiç kimse onun izni olmaksızın şefa'at edemez; nitekim şöyle buyuruyor: **"O'nun izni olmadan kendisinin katında kim şefa'at edebilir?"** (Bakara, 255) Ve yine şöyle buyuruyor: **"(Allah'ın) razı olduğundan başkasına şefa'at edemezler."** (Enbiyâ, 28)

Dolayısıyla, İslam açısından, Hristiyanlıkla olduğu gibi ilahî makam dışında bir kişinin cenneti satabileceği veya birinden ahiret azabını uzaklaştırabileceği düşüncesiyle af ve bağışlama kartlarının alış-verişı temel ve esası olmayan bir şeydir; nitekim şöyle buyuruyor: **"Günahlarının bağışlanmasını dilerler. Günahları da Allah'tan başka kim bağışlayabilir?"** (Âl-i İmrân, 135)

Muvahhid bir insan bu söylediklerimizi göz önünde bulundurarak, din ve yasamayla ilgili konularda Allah Teala'yı yegane merci ve yönetici kabul etmeli; sadece Allah Teala'nın kendisi hüküm sürmesi ve dinî vazifeleri beyan etmesi için birini seçmişse bu durumda ona itaat edilmelidir.

33. İlke:

İbadette tevhid, bütün ilahî dinler arasında ortak bir ilkedir ve bir anlamda peygamberlerin gönderilişinden hedef de bu ilkeyi hatırlatmaktır; nitekim şöyle buyuruyor: **"Andolsun biz her millet içinde: Allah'a kulluk edin, tağut(a tapmak)dan kaçının, diye bir elçi gönderdik."** (Nahl, 36) Tüm Müslümanlar namazda ibadette tevhide tanıklık ederek şöyle demekteler: **"Yalnız sana kulluk ederiz."** (Fatiha, 5)

Dolayısıyla, sadece Allah'a tapmanın ve O'ndan başka her şeyden uzaklaşmanın gerektiği kesindir; hiç kimse bu genel kurala karşı değildir. Eğer tartışma konusu varsa, o

da bazı şeyleri yapmanın Allah'tan başkasına ibadet olup olmadığı üzerindedir. Bu konuda kesin bir sonuca varmak için ibadet teriminin mantıklı bir şekilde tanımlanması ve tapınma adı altında yapılan amelin saygı ve tazim için yapılan amelden ayrılması gerekir.

Şüphesiz babaya, anneye, peygamberlere ve Allah'ın velilerine tapmak haram ve şirkdir; buna rağmen onlara saygı göstermek ve tazim etmek de gerekli ve tevhidin özüdür: **"Rabb'in, yalnız kendisine tapmanızı ve anaya, babaya iyilik etmenizi emretti."** (İsrâ, 23) Şimdi "ibadet"i "saygı"dan ayıran etkenin ne olduğuna ve bir amelin bazı durumlarda (örneğin meleklerin Adem'e ve Yakupoğulları'nın Yusuf'a secde etmesi gibi) tevhidin özüyken, bazı durumlarda (örneğin, putların karşısında secde etmek gibi) şirk ve putperestlik olmasının nedenlerine bakalım. Aslında bu sorunun cevabı daha önce işlediğimiz yönetimde tevhid konusunda apaçık anlaşılmaktadır.

Allah'tan başkasından nehyedilen ibadet ve tapınmak, insanın, bir varlığın bağımsız olarak dünya veya insanın kaderini ya da bu ikisinin bir bölümünün yönetimini elinde bulundurduğu ve başka bir tabirle, "insan ve dünyanın maliki" ve "Rabb"i olduğu inancıyla onun karşısında huzu etmesine denir.

Ancak bir varlık karşısında, Allah'ın salih kulu, fazilet ve keramet sahibi, insan hakkında ihsan ve iyilik kaynağı olması bakımından huzu edilirse, böyle bir amel ibadet değil, saygı ve ta'zimdir. Meleklerin veya Yakupoğulları'nın secdesi, şirk ve Allah'tan başkasına ibadet rengini taşımıyorsa, bu huzunun onların ilah ve rabb oldukları inancından değil, Adem ve Yusuf'un saygın bir

kul oldukları (onların Allah katında saygınlığından) kaynaklanmaktadır.

Bu kuralı göz önünde bulundurarak, Müslümanların kutsal türbelerde Allah'ın yakın velilerine gösterdikleri saygı ve tazim hakkında da hükmedilebilir. Açıktır ki kutsal türbeleri öpmek veya Hz. Resulullah'ın veladet ve peygamberliğe seçildiği günde sevinmek, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'e karşı saygı ve sevgi göstermektir ve bu durum kesinlikle onun ilah ve tanrı olduğu inancından kaynaklanmamaktadır. Yine Allah velilerinin mehdinde okunan şiir, methiye ve ağıtlar, Hz. Resulullah'ın (a.s) anılarını korumak ve din büyüklerinin mezarları üzerinde türbe yapmak da şirk, bid'at ve şirk değildir; çünkü ameller, Allah'ın velilerinin ilah oldukları inancından değil, onları sevmekten kaynaklanmaktadır; bidat da değildir, çünkü bu ameller, Hz. Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ini sevmenin gerekliliğini vurgulayan Kur'an-ı Kerim ve hadislerle dayanmaktadırlar. Bizim, veladet ve Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in peygamberliğe seçildiği günlerde saygılı davranışlarımız, bu saygıyı göstermenin bir cilvesidir (bu konuyu, bid'atla ilgili konuda açıklayacağız).

Bunun karşısında, müşriklerin putlar karşısında secdesi reddedilmiştir; çünkü onların secdesi putların ilah ve rabb olduğu, insanların kaderlerinin bir kısmının putların elinde olduğu inancından kaynaklanmaktaydı. Müşrikler en azından izzet ve zilletin, mağfiret ve şefaatin putların elinde olduğuna inanıyorlardı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AKAİD KÜLLİYATI
(2)

ALLAH'IN SIFATLARI

34. İlke:

Allah Teala'nın zatı sonu olmayan bir gerçek olduğu, eşi ve benzeri bulunmadığı için insan, Allâh'ın zatının kühünü idrak edemez; ancak buna rağmen O'nu cemel ve celal sıfatlarıyla tanıyabilir.

Cemel sıfatlarından maksat, ilim, hayat ve irade gibi Allah Teala'nın sahip olduğu mükemmellikleri gösteren sıfatlardır.

Cemel sıfatlarından maksat ise, Allah Teala'nın kendileriyle tavsif edilmekten yüce olduğu sıfatlardır. Çünkü bu sıfatlar, sıfatlandıkları şeyi eksik, noksan, aciz ve güçsüz olduğunu göstermektedirler; oysa Allah Teala, mutlak gani olup her türlü kusur ve eksiklikten münezzehtir. Cisim olmak, bir مکانı bulunmak, bir zamanda yer almak ve parçalardan oluşmak gibi şeyler bu sıfatlardır. Bazen bu sıfatlar subûî ve selbî sıfatlar diye de ayrılmaktadırlar; ama her iki tabir de aynı şeyi ifade etmektedir.

35. İlke:

Tanımada konusunda, gerçekleri tanımamanın temel yollarının his, akıl ve vahiy olduğunu söyledik. Allah'ın celal ve cemal sıfatlarını tanımak için de bu iki yoldan yararlanılabilir.

1- Akıl: Varlık alemini ve ondaki Allah'ın yaratıkları olan gizli simge ve sırları incelediğimizde Allah Teala'nın sahip olduğu mükemmelliklere ulaşmaktayız. Acaba bu büyük yaratılış sarayının bilinçsiz, güçsüz ve iradesiz yapıldığı düşünülebilir mi?! Kur'an-ı Kerim bu konuda aklın hükmünü teyit etmek için alemdeki ve canlardaki yaratılış nişanelerini incelemeye davet ederek şöyle buyuruyor:

"De ki: Göklerde ve yerde olanlara bakın!"
(Yunus, 101)

Elbette tabiat alemini incelerken, akıl bu yolu hissin yardımıyla katetmektedir. Şöyle ki, ilk önce his hayretle objeyi idrak etmekte, sonra da akıl yarattığın insanı hayrete düşürmesini onun yaratıcısının azamet ve cemalinin nişanesi saymaktadır.

2- Vahiy: Kesin deliller peygamberlik ve vahiy ispatlayıp Kitab ve peygamberin söylediklerinin tümünün Allah Teala tarafından olduğu anlaşıldıktan sonra, doğal olarak Kitab ve sünnette geçenler Allah'ın sıfatlarını tanımada insanoğluna kılavuzluk edebilir. Bu iki mercide Allah Teala en üstün sıfatlarla tavsif edilmiştir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de Allah Teala için 135 isim ve sıfat sayıldığını bilmek yeterlidir; bunların en önemlilerinden biri ise şudur.

"Öyle Allah ki O'ndan başka ilah yoktur. Görülmeyeni ve görüleni bilendir. O çok esirgeyen, çok

acıyandır. O, öyle Allah'tır ki O'ndan başka tanrı yoktur. Pahişattır, mukaddestir, selam (eselenlik veren), mümin (güvenlik veren), müheymin (gözetip koruyan), aziz (üstün, galip) cebbar (istediğini zorla yaptıran), mütekebbir (çok ulu)dur! Allah (puta tapanların) artık koştuıkları şeylerden münezzehtir. O, yaratan, vareden, (varlığa getirdiklerine) şekil veren Allah'tır. En güzel isimler O'nundur. Göklerde ve yerde bulunanların hepsi O'nun şanının yüceliğini anlar. O, aziz (mutlak galip), hakim (hükümdar, her şeyi hikmetle yapan)dır." (Haşr, 22-24)

Burada şunu da hatırlatmamız gerekir ki, Allah'ın sıfatlarını tanıma konusundan sakınanlar gerçekte "muattala" grubundandırlar; çünkü insanı akıl ve vahyin yönelttiği yüce maarıften mahrum etmektedirler ve eğer böyle bir maarif hakkında bahsedip konuşmak yasak olursa, Kur'an-ı Kerim'de bu kadar sıfatın sayılmasına ve onların üzerinde düşünmeye emredilmesine hiç gerek kalmazdı.

36. İlke:

Allah'ın sıfatları başka bir açıdan iki kısma ayrılmaktadır:

a- Zatî sıfatlar.

b- Fiilî sıfatlar.

Zatî sıfatlardan maksat, Allah Teala'nın kendileriyle tavsif edilmesi için O'nun zatının tasavvur edilmesi yeterli olan ve başka bir tabirle ilim, güç ve hayat gibi Allah Teala'nın zatından alınan sıfatlardır.

Fiil sıfatlarından maksat ise, Allah Teala'nın, fiillerini göz önünde bulundurarak kendisiyle sıfatlandığı

sıfatlardır; yaratıcılık, rızık vericilik, affedicilik vb. gibi; bunların tümü fiilin Allah Teala'dan kaynaklanmasını göz önünde bulundurarak O'ndan alınmaktadır.

Başka bir tabirle, Allah Teala'dan yaratmak ve rızık vermek adında bir fiil kaynaklanmadığı sürece, her ne kadar zatı itibariyle yaratma, rızık vermek, rahmet ve mağfiret etme gücüne sahip olsa bile O'nu bilfiil yaratıcı ve rızık verici olarak kabul edemeyiz.

Son olarak şunu da hatırlatalım ki, Allah Teala'nın tüm fiilî sıfatları O'nun zatından ve zatî kemalatından kaynaklanmaktadır; yani Allah Teala bütün bu fiilî kemalatın kaynağı olan mutlak bir kemale sahiptir.

ALLAH'IN ZATÎ SIFATLARI

Allah Teala'nın sıfatlarının subutî ve selbî ve yine zatî ve fiilî sıfatlara ayrıldığını öğrendikten sonra onunla ilgili en önemli meseleleri söz konusu etmemiz uygun olacaktır:

37. İlke:

A- Ezelî ve Kapsamlı İlim

Allah'ın ilmi, O'nun zatının özü olması hasebiyle ezelî ve sonsuzdur. Allah Teala zatî ilmi dışında, ister küllî olsun ve ister cüzî, ister vuku bulmadan önce olsun ve ister vuku bulduktan sonra, zatın ötesindeki şeylerden de haberdardır. Kur'an-ı Kerim bu gerçeği önemle vurgulayarak şöyle buyuruyor: "**Allah, her şeyi bilendir.**" (Ankebut, 62) Ve yine şöyle buyuruyor: "**Yaratan bilmez mi? O latiftir, haber alandır.**" (Mülk, 14) Ehl-i Beyt İmamlarından (a.s) nakledilen hadislerde de çeşitli yerlerde Allah Teala'nın ilminin ezelî ve kapsamlı oluşu vurgulanmıştır; nitekim İmam Sadık (a.s) şöyle buyuruyor: "*Yaratılıştan önce mekan hakkındaki ilmi, onun yaratılmasından sonrası gibidir; O'nun ilmi bütün her*

şeyde böyledir."²²

B- Kapsamlı Güç

Allah Teala'nın gücü, ilmi gibi ezeli olup O'nun zatının özü olması hasebiyle ilmi gibi sınırsızdır. Kur'an-ı Kerim Allah Teala'nın ilminin kapsamlılığını vurgulayarak şöyle buyuruyor: "**Allah, her şeye kadirdir.**" (Ahzab, 27) Ve yine buyuruyor ki: "**Allah, her şeye güç yetirendir.**" (Kehf, 45)

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: "*Her şey O'nun yanında ilim, güç, sulta, malikiyet ve kuşatma bakımından eşittir.*"²³

Ayrıca, eğer zatları hasebiyle muhal ve imkansız olan şeyleri meydana getirmek Allah Teala'nın güç ve kudret dairesi dışında ise, Allah Teala'nın güç ve kudretinin yetersizliğinden değil, onun gerçekleşme ve var olma kabiliyetinin olmamasındandır (başka bir tabirle, noksanlık alıcısıdır). Müminlerin Emiri Hz. Ali'den (a.s) muhal ve imkansız şeylerin meydana gelişi hakkında sorulduğunda şöyle buyurmuştur:

*"Gerçekten Allah Teala'ya acizlik isnat edilemez; fakat olmayacak olan senin sorduğun şeydir."*²⁴

C- Hayat

İlim ve güç sahibi Allah, kesinlikle diridir de; çünkü ilk iki sıfat diri varlığın özelliklerindendir; işte buradan Allah Teala'nın hay=diri oluşunun delilleri de

22 - Tevhid-i Seduk, s.137, 10. bab, 9. hadis.

23 - Tevhid-i Seduk, 9. bab, 15. hadis.

24 - Tevhid-i Seduk, s.133, 9. bab, 9. hadis.

anlaşılmaktadır. Elbette Allah Teala'daki hayat sıfatı, O'nun diğer sıfatları gibi her türlü eksiklikten uzaktır ve bu sıfatın insandaki özelliklerinden (ölüme maruz kalması gibi) münezzehtir. O, zatı itibarıyla hay olduğu için O'nun hakkında ölüm söz konusu olamaz. Başka bir tabirle, Allah Teala'nın varlığı mutlak kemal olduğu için kesinlikle bir türlü eksiklik olan ölüm O'nun hakkında söz konusu olmaz. Nitekim şöyle buyuruyor: **"Ve ölmeyen (diriy)e tevekkül et."** (Furkan, 58)

D- İrade

Kendi fiilinden haberi olan bir fail, haberi olmayandan mükemmeldir. Nitekim kendi fiilinde serbest ve iradeli olan (istediğinde yapan ve istemediğinde yapmayan) bir fail de fiili yapmak veya terk etmek zorunda olan mecbur ve zorunlu failden daha mükemmeldir. Bu noktayı ve yine varlık aleminde Allah Teala'nın en mükemmel varlık olduğunu dikkate alarak Allah Teala'nın başkası tarafından mecbur edilmeyen veya zat tarafından zorunlu kılınmayan iradeli bir fail olduğunu söylemek gerekir; "Allah Teala iradeli" dediğimizde O'nun serbest olduğunu kastetmekteyiz.

İnsanda meşhur olduğu üzere tedricî ve meydana gelmiş bir şey anlamında bir irade Allah Teala'nın zatında söz konusu değildir. Bu nedenle Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) hadislerinden insanların hata ve sapmasını önlemek için, Allah'ın iradesi, fiilin gerçekleşmesi ve yapılması anlamında kabul edilmiştir. Nitekim şöyle buyuruyor: *"İnsanın iradesi, peşinden fiilin gerçekleştiği bir iç durumdur; fakat Allah'ın iradesi böyle bir durum söz*

*konusu olmadan fiilin gerçekleşmesidir."*²⁵

Bu açıklamadan anlaşılıyor ki, serbestlik anlamında irade, zatî sıfatlardan olup icat etmek ve var etmek anlamında fiilî sıfatlardandır.

25 - el-Kâfi, c.1, s.109.

ALLAH'IN FİİLÎ SIFATLARI

Şimdi, Allah Teala'nın zatî sıfatlarıyla ilgili ana başlıklarla tanıştıktan sonra, bazı fiilî sıfatlarla da tanışmamız yerinde olacaktır. Burada üç sıfatı inceleyeceğiz:

- 1- Konuşma;
- 2- Doğruluk;
- 3- Hikmet.

38. İlke:

Kur'an-ı Kerim Allah Teala'yı konuşma sıfatıyla vasfederek şöyle buyuruyor: **"Ve Allah Musa ile de konuşmuştu."** (Nisâ, 164)

Ve yine şöyle buyuruyor: **"Allah bir insanla (karşılıklı) konuşmaz. Ancak vahiyle, yahut perde arkasından konuşur; yahut bir elçi gönderip izniyle dilediğini vahyeder."** (Şurâ, 51)

Dolayısıyla, konuşmanın Allah'ın sıfatlarından biri olduğunda şüphe yoktur; ancak asıl bahis konusu bu işin nasıl gerçekleştiği, bu sıfatın, Allah Teala'nın zatî

sıfatlarından mı, yoksa fiilî sıfatlarından mı olduğundadır. Çünkü, açıktır ki konuşma, insanda olduğu şekliyle Allah Teala hakkında söz konusu değildir.

Konuşma sıfatı Kur'an-ı Kerim'de geçtiğinden, bunun gerçeğini anlamak için de Kur'an-ı Kerim'e müracaat etmemiz gerekiyor. Yukarıda gördüğümüz gibi Kur'an-ı Kerim'in, Allah Teala'nın, kullarıyla konuşmasını üç şekilde beyan ederek şöyle buyuruyor: **"Allah bir insanla (karşılıklı) konuşmaz. Ancak vahiyle, yahut perde arkasından konuşur; yahut bir elçi gönderip izniyle dilediğini vahyeder. O, yücedir, hakimdir (her şeyi hikmeti uyarınca ve yerli yerinde yapar)."** (Şurâ, 51) Yani beşer şu üç yolun dışında Allah Teala'yla konuşamaz:

1- Vahiy ve kalbine ilham olarak.

2- Perde arkasından; bu durumda beşer Allah'ın buyruğunu duyar, fakat O'nu görmez; nitekim Hz. Musa'nın (a.s) Allah Teala'yla konuşması da böyleydi.

3- Elçi (melek) göndererek Allah'ın izniyle ona vahyeder.

Bu ayette Allah Teala'nın konuşması şu şekilde beyan edilmiştir: Allah Teala bazen arada bir vasıta olmaksızın ve bazen de melek vasıtasıyla bir söz icat eder. Ayrıca, birinci durumda, bazen söz direkt olarak peygamberin kalbine iner ve bazen de kulak vasıtasıyla onun kalbine ulaşır. Her üç durumda konuşmak, söz icat etmek anlamında olup Allah'ın fiilî sıfatlarındanıdır.

Kur'an-ı Kerim'in kılavuzluğuyla Allah'ın konuşması bu şekilde tefsir edilmiştir; fakat bunun yanında diğer bir tefsir ise şöyledir: Allah Teala dünyadaki varlıkları kendi "kelimeleri" saymaktadır; nitekim şöyle buyuruyor: **"De ki: Rabb'imın sözleri(ni yazmak) için deniz mürekkep**

olsa, Rabb'imın sözleri tükenmeden önce deniz tükenir. Yardım için bir o kadarını daha getirsek (yine yetmez)." (Kehf, 109)

Bu ayette, "kelimeler"den maksat, Allah Teala'nın kendi zatından başka kimsenin saymaya güç yetiremeyeceği O'nun yaratıklarıdır. Kur'an-ı Kerim'in bir ayette Hz. İsa'yı (a.s) "Kelimetullah=Allah'ın sözü" saymış olması bunun en bariz delilidir; nitekim şöyle buyuruyor: **"O'nun Meryem'e attığı kelimesidir."** (Nisâ, 171)

Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s) konuşmalarının birinde Allah'ın kalamını O'nun icadı ve fiili olarak yorumlamış ve şöyle buyurmuştur: *"Olmasını istediği şeye "ol" der o da oluverir; ama ezici bir sesle değil, işitilen bir nidayla da değil; O'nun kalamı O'nun fiilidir, ilk defa (yoktan varetmişti) ve başkalarına benzemeyen bir eylemdir."*²⁶

39. İlke:

Yukarıda Allah'ın kalamının gerçeği iki şekilde yorumlandı ve ikinci yorumun birincisinden daha geniş olduğu anlaşıldı; ayrıca Allah'ın kalamının kadim değil hadis olduğu ispatlanmış oldu. Çünkü O'nun kalamı O'nun fiilidir ve doğal olarak Allah'ın fiili hadistir ve sonuçta "kelam" da hadistir.

Allah'ın kalamı hadis olmasına rağmen edep kurallarını gözetmek ve yine yanlış anlaşılmasa için Allah'ın kalamına "mahluk=yaratılmış" demiyoruz; çünkü bu durumda onu "uydurulmuş" ve "yapmacık" olarak tefsir edebilirler. Aksi durumda, eğer bu durum söz konusu

26 - Nehc-ul Belağa, 184. hutbe.

olmasaydı Allah dışındaki her şey O'nun mahluku ve yaratığıdır. Süleyman b. Cafer Caferî şöyle diyor: Yedinci İmam Musa b. Cafer'e (a.s) "Kur'an mahluk mudur?" diye sorduğumda, İmam (a.s), "*Ben, Kur'an Allah'ın kelimidir, diyorum*" buyurmuştur.²⁷

Burada şu noktayı da açıklamak zorundayız: Üçüncü asrın başlarında, hicri kamerî 212 yılında, Müslümanlar arasından Kur'an-ı Kerim'in kadim mi, yoksa hadis mi olduğu hususunda bir mesele söz konusu oldu; bu konu Müslümanlar arasında şiddetli bir ihtilaf ve ikiliğe neden oldu; oysa Kur'an-ı Kerim'in kadim olduğundan yana olanlar, iddialarını ispatlamak için doğru-dürüst bir izah getiremiyorlardı; çünkü bazı ihtimallere göre Kur'an-ı Kerim kesinlikle hadis ve bazı ihtimallere göre de kadimdir.

Eğer maksat Kur'an-ı Kerim kitabı ve Kur'an-ı Kerim'in okunan kelimeleri ise veya Cebrail-i Emin'in Allah Teala'dan alıp Hz. Resulullah (s.a.a)'in kalbine indirdiği kelimeler ise, kesinlikle bunların tümü hadistir. Fakat eğer maksat bir bölümünü peygamberlerin kıssası ve Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in gazveleri oluşturan anlam ve mefhumlarsa; bunları da kadim bilemeyiz.

Ve nihayet eğer maksat, Allah Teala'nın lafız ve mana açısından Kur'an-ı Kerim hakkındaki ilmiyse, kesinlikle Allah Teala'nın ilmi kadim ve O'nun zatî sıfatlarındandır; fakat ilim kelimadan ayrıdır.

40. İlke:

Allah Teala'nın sıfatlarından biri de

27 - Tevhid-i Saduk, s.223, "el-Kur'an-u mâ hu" babı, 2. hadis.

"sıdk=doğruluk"tur; yani Allah sözünde doğru konuşandır ve O'nun sözünde yalan söz konusu olamaz. Bunun da delili açıktır; çünkü yalan cahillerin, muhtaçların, acizlerin ve korkanların tarzıdır; oysa Allah tüm bunlardan münezzehtir. Başka bir tabirle, yalancılık çirkindir ve Allah Teala ise çirkin işten münezzehtir.

41. İlke:

Allah Teala'nın kemal sıfatlarından biri de "hikmet"tir; nitekim "Hekim" O'nun isimlerindendir. Allah Teala'nın "hekim" oluşundan maksat şudur:

1- Allah Teala'nın fiilleri nihaî kemal ve sağlamlığa sahiptir.

2- Allah Teala çirkin ve abes işleri yapmaktan münezzehtir.

Birinci delili, yüce yaratılış sarayını en güzel bir şekilde ayakta tutan varlık aleminin insanı hayrete düşüren düzenidir; Nitekim Allah Teala şöyle buyuruyor: "**(Bu) her şeyi gayet iyi yapan Allah'ın yapısıdır.**" (Neml, 88)

İkincisi delili ise şu ayettir: "**Gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri boş yere yaratmadık.**" (Sâd, 27)

Tüm bunların dışında, Allah Teala mutlak kemaldır; O'nun fiili de mükemmel olup abes ve boş şeylerden münezzehtir.

ALLAH'IN SELBÎ SIFATLARI

42. İlke:

Allah Teala'nın sıfatlarını kısımlara ayırırken O'nun sıfatlarının iki çeşit olduğunu hatırlattık: Birincisi cemal, diğeri ise celal sıfatları. O'nun kemalî sıfatlarına cemalî sıfatlar veya subutî sıfatlar denilmekte ve eksiklik türünden olan şeylere ise celal sıfatları veya selbî sıfatlar adı verilmektedir.

Selbî sıfatlardan amaç, Allah Teala'nın eksiklik ve muhtaç olmaktan tenzih edilmesidir. Allah'ın zatı mutlak ganî ve kemal olduğu için eksiklik ve muhtaç olmayı ifade eden bütün sıfatlardan uzaktır. Bu nedenle, İslam mütekellimleri şöyle diyorlar: Allah cisim ve cismanî bir varlık değildir, bir şey için yer ve mekan değildir ve hiçbir şeye de hulul etmez; çünkü bu özelliklerin tümü varlıkların eksiklik ve muhtaç oluşlarını gerektirmektedir.

Eksikliği bildiren sıfatlardan biri de görünür olmaktır; çünkü görünür olmak, görünmek için gerekli olan sıfatların gerçekleşmesini icap eder; bu cümleden görünen şey:

a- Belli bir yer ve yönde yer almalıdır.

b- Karanlıkta olmamalı ve ışık almalıdır.

c- Görenle O'nun arasında belli bir mesafe olmalıdır.

Bu şartların her şeyden üstün olan Allah Teala hakkında değil; cismanî ve maddî varlıklar hakkında söz konusu olduğu açıktır.

Ayrıca; görünen Allah hakkında şu iki durum söz konusudur: Ya vücudunun tümü görünmekte veya sadece bir bölümü görünmektedir. Birinci durumda her şeyi kuşatan Allah Teala sınırlanmış olacak; ikinci durumda ise uzuv ve ecza sahibi olacaktır. Oysa Allah'ın şanı her ikisinden de yücedir.

Bu söylediklerimizin tümü gözle görmek ve hissetmekle ilgiliydi; mükemmel iman sayesinde elde edilen batinî müşahade ve kalp gözüyle görmek bahsi ise konumuzun dışındadır ve Allah'ın velileri hakkında böyle bir şeyin mümkün olduğu ve gerçekleştiği şüphesizdir.

Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s)'ın ashabından olan Za'leb-i Yemanî o hazrete, "Rabb'ini gördün mü?" diye sorduğunda o hazret, "*Ben görmediğim bir şeye tapmam*" cevabını verdi. Za'leb, "Onu nasıl gördün?" diye sorduğunda ise, "*Gözler O'nu göremez; fakat kalpler imanın gerçekleriyle O'nu görür*" buyurdu.²⁸

Baştaki gözle Allah Teala'yı görmenin aklen imkansız oluşu dışında Kur'an-ı Kerim de açıkça görmenin mümkün olmadığını vurgulamaktadır.

Hz. Musa (a.s) -İsrail oğullarının ısrarı üzerine- Allah'ı görmeyi isteyince olumsuz cevap alıyor; Kur'an-ı Kerim

28 - Nehc-ul Belağa, 179. hutbe.

bu olayı ve şöyle anlatıyor: **"Rabb'im, bana (kendini) göster, sana bakayım! dedi. (Rabb'i) buyurdu ki: Sen beni asla göremezsın."** (A'raf, 143)

Burada şöyle bir soruyla karşılaşabiliriz: Eğer Allah'ı görmek mümkün değilse, o halde neden Kur'an-ı Kerim, "kıyamet günü salih kullar O'na bakacaklar", buyuruyor; örneğin: **"Yüzler var ki o gün ışı ışı parıldar, Rabb'ine bakar."** (Kıyamet, 22-23)

Bu sorunun cevabı şudur: Ayetteki bakmaktan maksat, Allah'ın rahmetini beklemektir; ayetlerde bunu onaylayan iki kanıt vardır:

1- Bakmak yüzlere istinat edilerek, "yüzler sevinçle O'na bakarlar" buyrulmuştur. Eğer maksat Allah'ı görmek olsaydı, görmenin yüzlere değil, gözlere istinat edilmesi gerekirdi.

2- Bu surede iki grup hakkında bahsedilmiştir:

a- Yüzleri sevinçli ve ışı ışı parlayanlar: Bunların mükafatı **"Rabb'ine bakar"** cümlesiyle açıklanmıştır.

b- Yüzleri gamlı ve suratları asık olanlar: Bunların da cezası **"Kendisine bel kemiğini kıran (bela)ın yapılacağını anlar"** (Kıyamet, 25) ayetiyle açıklanmıştır.

İkinci cümleden maksat şudur: Bu grupta yer alanlar, bellerini kıracak bir belayla karşılaşacaklarını bilmekte ve onu beklemekteler.

Bu iki ayeti karşılaştırdığımızda, birinci ayetten maksadın ne olduğunu anlayabiliriz; şöyle ki: Yüzleri sevinçten ışı ışı parlayanlar Allah'ın rahmetini beklemekteler **"ve Rabb'ine bakar"**, tabiri de kinaye olarak rahmeti beklemekte olduklarını gösterir. Bunun Arapça'da ve kendi dilimizde bir çok örneği vardır.

Örneğin, "falanca başkasının eline bakıyor", dendiğinde, "ondan yardım bekliyor" demek istenmektedir.

Ayrıca, Kur'an-ı Kerim ayetlerinin tefsirinde genellikle bir ayetle yetinilmemeli, o konudaki benzeri diğer ayetler de bir araya getirilerek onların toplamından ayetin gerçek anlamı elde edilmelidir. Görme konusunda da Kur'an-ı Kerim'deki tüm ayetler ve hadisler bir araya getirilecek olursa, İslam dini açısından Allah'ın görülemeyeceği anlaşılır.

Ayrıca, buradan, Hz. Musa'nın (a.s) Allah'ı görmek isteyişi, İsrailoğullarının ısrarını üzerine olduğu anlaşılmaktadır. Onlar şöyle diyorlardı: Allah'ın sesini duyarak bize naklettiğin gibi kendisini de görerek bizim için nitelendir: **"Biz Allah'ı açıkça görmedikçe sana inanmayız, demiştiniz."** (Bakara, 55; Nisâ, 153) İşte bu nedenle Hz. Musa (a.s) Allah'ı görmeyi istedi ve buna olumsuz cevap aldı; nitekim şöyle buyuruyor: **"Musa, tayin ettiğimiz vakitte bizimle buluşmaya gelip de Rabb'i On(un)la konuşunca: Rabb'im, bana (kendini) göster, sana bakayım! dedi. (Rabb'i) buyuruyor ki: Sen beni asla göremezsın..."** (A'raf, 143)

NAKLÎ SIFATLARI

43. İlke:

Buraya kadar beyan ettiğimiz Allah'ın sıfatları (tekellüm, konuşma dışında) aklın, Allah'ta olup olmadığına hükmettiği sıfatlardı; Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde, nakil dışında hiçbir kaynağı olmayan bir takım sıfatlar da kaydedilmiştir, örneğin:

1- Allah'ın eli: **"Sana biat edenler, gerçekte Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli, onların ellerinin üzerindedir."** (Fetih, 10)

2- Allah'ın yüzü: **"Doğu da, batı da Allah'ındır. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü oradadır. Şüphesiz Allah'ın rahmeti ve nimeti) geniştir. O (her şeyi) bilendir."** (Bakara, 115)

3- Allah'ın gözü: **"Gözlerimizin önünde ve vahyimizin gereğince gemiyi yap."** (Hud, 37)

4- Arşa istivâ etmek: **"O Rahman Arş'a istivâ etmiş(kurulmuş)tur."** (Tâhâ, 5)

Bunlara naklî sıfatlar denilmesinin nedeni, bunları

sadece nakillerin haber vermesidir.

Şunu da hatırlatmamız gerekir ki, akıl ve mantık açısından bu sıfatlar örfü anlamlarına alınamazlar; çünkü bu iş Allah'ı cisimleştirmeyi ve bir şeye benzetmeyi gerektirmekte; oysa akıl ve nakil bunun doğru olmadığını vurgulamaktadır. Bu nedenle bu sıfatların gerçek anlamlarına ulaşmak için Kur'an-ı Kerim ayetlerinin tümünü göz önünde bulundurmanız gerekmektedir. Ayrıca bilinmesi gerekir ki, Arapça, diğer diller gibi mecaz ve kinayelerle doludur; kavmin diliyle konuşan Kur'an-ı Kerim de bu metodu kullanmıştır. Şimdi bu sıfatları açıklayalım:

A- Birinci ayette şöyle buyuruyor: Sana biat edenler (ahitleşmek için elini sıkıyanlar) gerçekte Allah'a biat etmekte (çünkü elçiyle ahitleşen, onu gönderenle ahitleşmiş olur). Sonra şöyle diyor: "Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir." Yani Allah'ın gücü onların gücünden üstündür. Allah'ın maddî bir eli olduğu ve O'nun ellerinin onların ellerinin üzerinde yer aldığı anlamına gelmez. Çünkü ayetin devamında buyuruyor ki: **"Kim ahdini bozarsa, kendi aleyhine bozmuş olur. Ve kim Allah'a verdiği sözü tutarsa Allah ona büyük bir mükafat verecektir."**

Ahdini bozanları tehdit eden ve sözlerini tutanları müjdeleyen bu tür bir ifade, "Allah'ın eli"nden maksadın Allah Teala'nın güç ve kudreti olduğunu göstermektedir. Esasen "el" kelimesi çeşitli kültürlerde bazen kinaye olarak güç ve kudreti göstermektedir; nitekim "el elden üstündür" denilmektedir.

B- Allah Teala'nın yüzünden maksat, insandaki özel bir uzuv vs. değil, O'nun zatıdır. Kur'an-ı Kerim insanların

yok olacaklarını bildirdiği zaman şöyle buyuruyor: "**(Yer) üzerinde bulunan her şey yok olacaktır.**" Bunun hemen ardından ise Allah'ın kalacağını ve O'nun fani olmayacağını vurguluyor: "**Yalnız Rabb'inin celal ve ikram sahibi yüzü (zâtı) bâki kalacaktır.**" (Rahman, 27)

Bu açıklamadan, bahis konumuz olan ayetin anlamı açıklığa kavuşmaktadır ve o da şudur: Allah Teala belli bir noktada değildir; O'nun varlığı her şeyi kapsamaktadır; nereye dönersek O'na doğru dönmüş oluruz. Sonra bunu ispatlamak için iki noktaya değinmektedir:

1- Geniş (vasî'): Allah'ın varlığı sonsuzdur.

2- Bilen (âlim): Her şeyden haberdardır.

C- Üçüncü ayette Kur'an-ı Kerim Hz. Nuh'un Allah Teala tarafından gemi yapmakla görevlendirildiği vurgulanmaktadır. Denizden uzak bir noktada gemi yapması nedeniyle bilinçsiz kişiler tarafından alay ve eziyete maruz kaldığı için, böyle bir ortamda Allah Teala ona şöyle buyuruyor: Sen gemiyi yap; sen bizim denetimimiz altındasın ve bu işi biz sana vahyettik. Bundan maksat şudur: Hz. Nuh (a.s) Allah Teala'nın emrine uygun davranmış ve doğal olarak da O'nun tarafından korunmakta, himaye edilmektedir ve alay edenler ona bir zara veremeyeceklerdir.

D- Arapça'da "Arş" kelimesi "taht" anlamındadır ve "istivâ" kelimesi ise, "elâ" kelimesiyle birlikte kullanıldığında istikrar ve yerleşme anlamındadır. Hükümdarlar genellikle hükümet tahtına yerleşerek ülkenin işlerini yoluna koydukları için, bu tabir de kinaye olarak hükümet alanını istila etmek ve işleri yönetme gücüne sahip olmayı vurgulamaktadır. Allah Teala'nın belli bir yer ve mekanı olmadığını ispatlayan mezkur aklî

ve naklî deliller dışında, bu gibi tabirlerden amacın maddî bir tahtın üzerinde oturmak değil, kinaye olarak varlık aleminin işlerini idare etmek için istilâ etmek olduğunu gösteren apaçık iki delil vardır:

1- Kur'an-ı Kerim'in bir çok ayetinde bu cümleden önce, gök ve yerin yaratılışından ve Allah'ın yaratılış sarayını görünür bir direği olmadan yarattığından bahsedilmiştir.

2- Bir çok ayetlerde, bu cümleden sonra, dünyanın işlerini idare etmekten bahsedilmektedir.

Bu cümlelerin alemin yaratılışı ve idaresi arasında yer almış oluşundan, arşa istiva etmekten maksadın ne olduğunu anlayabiliriz; aslında Kur'an-ı Kerim bize şunu anlatmak istiyor: Varlık aleminin yaratılışı, tüm o yüceliğine rağmen işlerin idaresinin Allah'ın elinden çıkmasına neden olmamış, Allah yaratmakla birlikte alemin işlerinin idaresini de kendi elinde bulundurmuştur; bu ayetlerden biri şöyledir:

"Rabb'iniz O Allah'tır ki, gökleri ve yeri altı günde (dönemde) yarattı, sonra (tedbir) Arş'a(ına) istivâ etti. Emri tedbir (buyruğunu) icrâ eder (yarattıklarını yönetir). O'nun izni olmadan hiç kimse şefaât edemez..." (Yunus, 3)²⁹

29 - Bu konuda bkz. Ra'd, 2; Secde, 4; A'raf, 54.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AKAİD KÜLLİYATI

(3)

ADL-İ İLAHÎ

44. İlke:

Tüm Müslümanlar Allah'ı adil bilmektedir ve adalet Allah'ın cemal sıfatlarından biridir. Bu inancın temeli, Allah Teala'nın Kur'an-ı Kerim'de her türlü zulümden tenzih edilişi ve O'nun "adaleti ayakta tutan, uygulayan" olarak anılmasıdır; nitekim şöyle buyuruyor: "**Allah zerre kadar haksızlık etmez.**" (Nisâ, 40) Ve yine şöyle buyuruyor: "**Allah insanlara hiç zulmetmez.**" (Yunus, 44)

Başka bir yerde ise şöyle buyurmaktadır: "**Allah kendisinden başka tanrı olmadığına şahitlik etti. Melekler ve ilim sahipleri de O'ndan başka tanrı olmadığına adaletle şahitlik ettiler.**" (Âl-i İmrân, 18)

Bu ayetlerin dışında, akıl da apaçık bir şekilde Allah'ın adil olduğuna hükmetmektedir. Çünkü adalet, kemal sıfatı ve zulüm ise noksanlık sıfatıdır; insan aklı Allah Teala'nın tüm kemallere sahip olduğuna, zat ve fiil makamında her türlü eksiklik ve kusurdan münezzehe olduğuna

hükmetmektedir.

Esasen zulüm ve haksızlık, şu etkenlerden birinin ürünüdür:

1- Ya fail, zulmün çirkinliğini bilmemektedir (bilinçsizlik);

2- Veya fail, zulmün çirkinliğini bilmekte; ama adaleti uygulama gücüne sahip değildir veya o zulme ihtiyacı vardır (acizlik ve ihtiyaç);

3- Ya da fail, zulmün çirkinliğini bilmekte ve adaleti uygulama gücüne de sahip bulunmaktadır; fakat işleri hikmet üzere olan bir kişi olmadığı için çirkin işleri yapmaktan çekinmektedir (cahillik ve aptallık).

Açıktır ki bu etkenlerin hiç biri Allah Teala'da söz konusu değildir; dolayısıyla, Allah'ın fiillerinin tümü adalet ve hikmet üzeredir.

Bu istidlal Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'den nakledilen bir rivayette yer almıştır;³⁰ Şeyh Seduk şöyle rivayet ediyor: Bir Yahudi Hz. Resulullah (s.a.a)'in huzuruna gelerek bir takım sorular sordu; bu cümleden Allah'ın adaletiyle ilgili soru sordu. Hz. Resulullah (s.a.a) Allah Teala'nın zulmetmeyeceği hakkında şöyle buyurdu: "*Allah Teala zulmün çirkinliğini bildiği ve ona ihtiyacı olmadığı için zulmetmez.*"³¹ Adliyye (Şii ve Mutezile) mütekellimleri de Allah'ın adaleti bahsinde bu istidlali getirmişlerdir.³²

Bu ayetler ışığında, Müslümanlar Allah'ın adil

30 - Tevhid-i Seduk, etfal babı, 13. hadisin altında, s.397-398.

31 - Cuma gününün duasında şöyle geçer: "Aceleyi ancak bir şeyin yok olmasından korkan yapar ve zulme ancak zayıfın ihtiyacı var."

32 - Keşf-ul Murad, s.305.

oluşunda ittifak etmiş, fakat adaletin tefsirinde ihtilafa düşmüşler ve her biri şu iki görüşten birini benimsemişlerdir:

a- Akıl fiillerin iyi ve kötü oluşunu idrak etmekte, iyi fiili failinin mükemmelliğinin ve kötü fiili ise onun eksikliğinin bir belirtisi olarak kabul etmektedir. Allah Teala da zatı itibariyle tüm kemallere sahip olduğu için O'nun fiili mükemmel ve beğenilirdir ve O'nun kutlu zatı her türlü çirkin fiilden münezzehtir.

Şu noktayı da hatırlatmamız gerekir ki, akıl hiçbir zaman Allah Teala hakkında bir hüküm vermez ve Allah'ın kesinlikle adil olması "gerekir" demez; burada aklın işi Allah Teala'nın fiilinin gerçeğini keşfetmektir. Yani Allah Teala'nın zatının mutlak zatının mükemmelliği ve O'nun her türlü eksiklikten münezzehe oluşu, O'nun fiilinin de en mükemmel ve eksiklikten münezzehe olması gerektiğini ve sonuçta kullarına adaletle davranacağını ortaya koymaktadır. Kur'an-ı Kerim'in bu ayetleri de insanın akıl vasıtasıyla idrak ettiği şeyleri teyit etmekte ve vurgulamaktadır. Bu ise İslamî kelimeler ilminde "aklî iyilik ve kötülük" denilen şeydir; bu görüşün taraftarlarına "Adliye" denmektedir ve bunların başında gelenler ise İmamiye'dir.

b- Bu görüşün karşısında yer alan diğer bir görüş, aklın, -hatta genel olarak bile- fiillerin iyi ve kötü olduğunu teşhis etmekten aciz olduğunu, fiillerin iyi ve kötü olduğunu tanımanın tek yolunun vahiy olduğunu vurgulamaktadır! Allah'ın yapılmasını emrettiği şey iyi ve yapılmasını nehyettiği şey ise kötüdür. Bu görüşe göre, eğer Allah, suçsuz birinin cehenneme veya günahkâr birinin ise cennete götürülmesini emrederse, bu iş iyilik ve

adaletin özüdür! Bu gurup şöyle diyor: "Allah'ı adil olarak nitelendiriyorsak, sırf Kur'an-ı Kerim'de böyle tavsif edildiği içindir."

45. İlke:

Aklî iyilik ve kötülük (husn ve kubh) biz Şiilerin inançlarının bir çoğunun temelini oluşturduğu için, aşağıda özetle çok sayıdaki delillerden sadece ikisine işaret ediyoruz:

a- Her insan, hangi mezhep ve inanca sahip olursa olsun ve dünyanın neresinde yer alırsa alsın, adaletin güzelliği ile zulmün çirkinliğini ve yine ahbine sadık kalmanın güzelliği ile sözünde durmamanın çirkinliğini, "iyiliğe iyilikle karşılık verme"nin güzelliğini ve "iyiliğe karşı kötülük yapma"nın kötülüğünü anlamaktadır. Beşer tarihini incelememiz bu gerçeğe tanıklık eder ve şimdiye kadar akliselim sahibi bir kişinin bu konuyu inkâr ettiğine rastlanmamıştır.

b- Aklın, fiillerin iyi ve kötü olduğunu tamamen idrak edemediğini ve insanların iyi ve kötüyü tanımak için şeriata müracaat etmeleri gerektiğini kabul edecek olursak, bu durumda hatta şerî iyilik ve kötülüğü de ispatlamanın imkansız olduğunu kabul etmek zorundayız. Çünkü eğer Allah Teala'nın bir fiilin iyi ve diğer bir fiilin ise kötü olduğunu bildirdiğini kabul edecek olursak; biz O'nun sözünde yalan olması ihtimalini verdiğimiz sürece bu haberden onların iyi ve kötü olduklarını anlayamayız. Bunu anlamak için daha önce; yalanın çirkinliği ve Allah Teala'nın bu çirkin sıfattan münezzeh olduğunun ispatlanması gerekir ve bu ise akıl yolu dışında

imkansızdır.³³

Ayrıca; Kur'an-ı Kerim ayetlerinden, aklın bir takım fiillerin iyi ve kötü olduklarını idrak etme gücüne sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle Allah Teala insanların akıl ve vicdanını hükmetmeye çağırarak şöyle buyuruyor:

"Biz Müslümanları suçlular gibi yapar mıyız hiç, neyiniz var, nasıl hüküm veriyorsunuz (öyle)?"
(Kalem, 35-36)

Yine şöyle buyuruyor:

"İyiliğin karşılığı, yalnız iyilik değil midir?"
(Rahman, 60)

Burada cevap vermemiz gereken bir soru söz konusu olmaktadır. Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: **"O, yaptığından sorulmaz, ama onlar, (kullar) sorulurlar."** (Enbiyâ, 23) Şimdi burada akla takılan soru şudur: Allah Teala kendisini sorguya tabi tutulmaktan üstün görmektedir; o halde O, yaptığı fiillerin hiç birinden sorumlu tutulmaz; oysa akli iyilik ve kötülüğe göre, eğer Allah'ın kötü bir iş yaptığı kabul edilecek olursa, "neden yaptın?" diye sorguya tabi tutulmayı gerekir.

Cevap: Allah'ın sorguya tabi tutulmamasının nedeni O'nun hekim oluşu, işlerini bir hikmet üzere yapışdır; işleri hikmet üzere olan bir fail ise hiçbir zaman kötü bir iş yapmaz ve sürekli hikmet, güzel iş yapmanın gereğidir; dolayısıyla bu soru tamamen yersizdir.

33 - Muhakkik Tusî'nin Tecrid-ul İtikad kitabındaki tabiri bu delili vurgulamaktadır. Muhakkik şöyle diyor: Eğer iyilik ve kötülüğü ispatlamanın yolu sadece şeriat ve dinle sınırlı tutulursa, fiillerin iyi ve kötü oldukları tamamen nefyedilir; ne şer'an ve ne de aklen ispatlanmaz.

46. İlke:

İlahî adaletin tekvin, teşrî ve ceza kanunlarında çeşitli tecellileri vardır; aşağıda her birini ayrı ayrı açıklayacağız:

a- Tekvinî Adalet: Allah Teala her varlığa lâıyk olduğu şeyi verir, yaratırken ve icat ederken hiçbir zaman kabiliyetleri görmezlikten gelmez. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "**Rabb'imiz, her şeye yaratılışını verip sonra onu doğru yola iletendir.**" (Tâhâ, 50)

b- Teşrîî Adalet: Allah, manevî kemalatı kazanmaya lâyık olan insanı peygamberler göndererek ve din kanunları yasayarak hidayet eder ve yine insanı gücünün yetemeyeceğı şeyle mükellef kılmaz. Nitekim şöyle buyuruyor:

"Allah adaleti, ihsanı akrabaya vermeyi emreder, fahşadan, münkerden ve bağı(azgınlık)den men eder. Öğüt almanız için size böyle öğüt verir." (Nahl, 90)
Adalet, iyilik ve akrabalara yardımda bulunmak insanın kemale ermesine neden olduğu ve geri kalan üç amel ise onun alçalmasına sebebiyet verdiğı için ilk üç fiili farz kılmış ve son üç fiilden de alıkoymuştur.

Yine Allah'ın insanı gücünün yetmeyeceğı şeyle mükellef etmeyeceğı hakkında şöyle buyuruyor: "**Biz hiç kimseye gücünün üstünde bir şey teklif etmeyiz.**" (Mü'minun, 90)

c- Cezaî Adalet: Allah Teala mükafat ve ceza bakımından hiçbir zaman mümin ve kafire, iyi ve kötüye bir gözle bakmaz; her insana hakkettiğı ve lâıyk olduğu mükafat ve cezayı verir. Dolayısıyla, peygamberler vasıtasıyla tekliflerini insanlara tebliğ edip hücceti tamamlamadıkça, kesinlikle onları cezalandırmaz; nitekim

şöyle buyurmaktadır:

"Biz elçi göndermedikçe (hiçbir kimseye) azap edecek değiliz." (İsrâ, 15)

Yine şöyle buyuruyor: **"Kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Hiç kimseye bir haksızlık edilmez."** (Enbiyâ, 47)

47. İlke:

Allah Teala insanı yaratmış ve onu yaratmakla da bir hedefi amaçlamıştır. İnsanın yaratılışından hedef ise Allah'a kulluk ve ibadet sayesinde gerçekleşecek olan istenilen kemale ulaşmaktır. İnsanın böyle bir hedefe yönelmesi Allah Teala tarafından bir takım ön hazırlıkları yapılmasını gerektirirse, Allah Teala o ön hazırlıkları yapacaktır; aksi durumda, insanın yaratılışı hedefsiz olur. Bu nedenle insanları hidayet etmek için peygamberler göndermiş, onlara mucizeler ve açık deliller vermiştir. Yine kullarını itaate yönlendirmek ve onları günahtan sakındırmak için, mesajlarında cezalandırıp mükafatlandıracağını vaadetmiştir.

Bu söylediklerimiz, "Adliye" keliminde, iyilik ve kötülük kuralının dallarından sayılan ve bir çok itikadî konuların temelini oluşturan "Lütuf ilkesi" olarak ifade edilmektedir.

KAZA VE KADER

48. İlke:

Kaza ve kader, kitap ve sünnette geçen ve aklî delillerle de teyit edilen İslam'ın kesin inançlarındanıdır.

Kaza ve kader hakkında bir çok ayet vardır; onlardan bazıları şöyledir:

Kur'an-ı Kerim kader hakkında şöyle buyuruyor: "**Biz her şeyi bir kadere (ölçüye) göre yarattık.**" (Kamer, 49) Yine şöyle buyuruyor: "**Hiçbir şey yoktur ki onun hazineleri, bizim yanımızda olmasın, ama biz onu bilinmeyen bir mikdar ile indiririz.**" (Hicr, 21)

Kaza hakkında da şöyle buyuruyor: "**Bir şeyi yaratmak istedi mi, ona sadece "ol" der, o da hemen oluverir.**" (Bakara, 117)

Yine şöyle buyuruyor: "**O, sizi çamurdan yaratıp, sonra bir süre koymuştur.**" (En'am, 2)

Bu ayetlere ve bu konudaki rivayetlere nazaran hiçbir Müslüman kaza ve kaderi inkâr edemez. Ancak bu meseleyi tüm ayrıntılarıyla bilmek gerekmez ve esasen

böyle dakik meseleleri idrak etme kapasitesi olmayanların bu meselelere girmeleri doğru değildir; çünkü bazen bu meselelere girdiklerinde kendi inancında yanılarak veya tereddüde düşerek sapabilirler. İşte bu nedenle Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s) bu gruba hitaben şöyle buyurmaktadır: *"Karanlık bir yoldur, o yolu katetmeyin, derin bir okyanustur, ona girmeyin; Allah'ın sırrıdır onu keşfetmekte kendinizi sıkıntıya sokmayın."*³⁴

Elbette İmam'ın bu uyarısı, böyle dakik konuları kavrama gücüne sahip olmayan kimselere yöneliktir; çünkü bu konuda bahsetmek onların sapmasına neden olabilir. Bunun en açık delili o hazretin kendisinin çeşitli yerlerde kaza ve kaderi açıklamasıdır.³⁵ Dolayısıyla, biz de kendi marifetimiz ölçüsünce Kur'an-ı Kerim rivayetler ve akıldan yararlanarak onu açıklıyoruz:

49. İlke:

"Kader" lügatte "ölçü ve miktar" ve "kaza" ise "kesinlik" anlamındadır.³⁶ Sekizinci İmam Ali b. Musa (a.s) kaza ve kaderin tefsirinde şöyle buyuruyor: *"Kader bir şeyin bakî kalıp yok olması açısından ölçüsünü almak, kaza ise bir şeyin kesinlik kazanması ve gerçekleşmesidir."*³⁷

Bir şeyi ölçmeye "kader" ve onun kesinlik kazanıp gerçekleşmesine de "kaza" denildiğini bildikten ve bu iki

34 - Nehc-ul Belağa, hikmetli sözler, 287.

35 - Tevhid-i Saduk, 60. bab, 28. hadis; Nehc-ul Belağa, hikmetli sözler, 88.

36 - Mekayiz-il Lügat, c.5, s.63, 93; Müfredat-i Ragıb, kaza ve kader kelimesi.

37 - Usul-i Kâfî, c.1, s.158.

terimin sözlük anlamını açıkladıktan sonra bu iki terimin anlamlarını belirtelim:

A- Kader:

Varlıklardan her biri, mümkün-ul vücud olması hasebiyle, belli bir varlık ölçüsüne sahiptir; örneğin cansız varlıkların ölçüsü bitki ve hayvanlardan farklıdır. Yine ölçülü varlık aleminde her şeyi Allah Teala yarattığı için doğal olarak takdir de Allah'ın takdiri olacaktır. Ayrıca, bu miktar ve ölçüm Allah'ın fiili olması hasebiyle "fiilî takdir ve kader" ve Allah Teala'nın, yaratmadan önce bilmesi hasebiyle de "ilmî takdir ve kader" denilmektedir. Gerçekte kader inancı, eşyanın özellikleri bakımından Allah'ın yaratıcılığına inanmaktır ve bu fiilî takdir Allah Teala'nın ezeli ilmine dayanmaktadır; sonuçta ilmî kader inancı, gerçekte Allah Teala'nın ezeli ilmine inanmaktadır.

B- Kaza:

Değindiğimiz gibi, "kazâ" bir şeyin varlığının kesinlik kazanması anlamındadır. Açıktır ki, her şeyin varlığının kesinleşmesi sebep ve sonuç düzeni üzerine olup o şeyin tam sebebinin gerçekleşmesine bağlıdır. Sebep ve sonuç düzeni Allah'a vardığı için de gerçekte her şeyin kesinleşmesi O'nun kader ve iradesine bağlıdır. Bu, Allah Teala'nın fiil ve yaratma makamında kazasıdır ve bu kesinlik hakkında Allah'ın ezeli ilmi, O'nun zatî kazasıdır.

Buraya kadar söylediklerimiz Allah Teala'nın -ister zatî olsun, ister fiilî- tekvinî kazâ ve kaderiyle ilgiliydi. Bazen de kaza ve kader teşri alemiyle ilgilidir. Yani asıl ilahî teklif ve teşri Allah Teala'nın kazasıdır; onun farz ve haram oluşu gibi özellik ve niteliği de Allah Teala'nın teşriî takdirdir. Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s), kazâ ve

kaderin gerçeğini soran bir adama cevap olarak kaza ve kaderin bu merhalesine değinerek şöyle buyurmuştur: Kazâ ve kaderden maksat, itaate emretmek ve gûnahtan sakındırmak; insana, iyi işleri yapma ve çirkin işleri terk etme gücü vermek, onu Allah Teala'ya yaklaştırmaya muvaffak etmek, günahkârı kendi haline bırakmak, mükafat ve ceza vaadi vermektir; bunlar Allah Teala'nın bizim amellerimizdeki kaza ve kaderidir.³⁸

Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s)'ın burada, bu soruyu soran kişiye cevabında, sadece teşriî kaza ve kaderi açıklamakla yetinmesinin sebebi, soruyu soranın veya orada bulunanların durumunu gözetmesi olabilir. Çünkü o gün tekvinî kaza ve kaderden ve sonuçta insanın amellerinin kaza ve kader dairesi içinde yer alışından, cebr ve iradenin varlığı anlaşılıyordu; çünkü İmam (a.s) hadisin devamında şöyle buyuruyor: "Bunun aksini zannetme; çünkü böyle bir sanı amelin batıl olmasına neden olur." Bundan maksat, insanın fiilinin değeri onun iradeye dayanmasına bağlıdır; insanın amel ve fiilinde mecbur olmasıyla da bu değer yok olur.

Sonuç şudur: Kazâ ve kader konusu, bazen tekvin ve bazen de teşridir ve her iki kısmın da iki merhalesi vardır:

1- Zatî (amelî); 2- Fiili.

50. İlke:

İnsanın fiillerinde kaza ve kader onun irade ve serbestliğiyle en küçük bir çelişki içinde değildir. Çünkü Allah Teala'nın insan hakkında takdiri onun özel failiyetidir ve o da şudur: O iradeli ve serbest bir faildir,

38 - Tevhid-i Saduk, s.380.

her amelin fiil ve terki onun iradesindedir. İnsan hakkında Allah'ın kazası, O'nun iradesinden sonra fiilin kesinleşmesidir.

Başka bir tabirle: İnsanın yaratılışı irade ve özgürlükle iç içe ve ölçülüdür. İnsan kendi iradesiyle bir fiilin sebeplerini oluşturduğunda, Allah'ın kazası, onu bu yolla geçerli kılmasıdır.

Bazı kişiler; günahkâr oluşlarını Allah'ın takdir ettiğini söyleyerek gittikleri yoldan başka bir yolun olmadığını sanmışlardır; oysa akıl ve vahiy bu sanıyı çürütmektedir. Çünkü akıl açısından, insan kendi kararıyla yolunu seçmiştir ve dinimiz açısından da o şükreden ve hayırsever veya kötü ve nankör bir kişi olabilir; nitekim şöyle buyuruyor: **"Biz ona yolu gösterdik: (O) ya şükredici veya nankör olur."** (İnsan, 3)

Asr-ı saadette putperestlerden bir grubu, sapıklıklarını Allah'ın iradesinin ürünü sanarak, "Allah istemeseydi biz putperest olmazdık" diyorlardı! Kur'an-ı Kerim onların sanısını şöyle nakletmektedir: **"(Allah'a) ortak koşanlar diyecekler ki: Allah isteseydi ne biz ne de babalarımız ortak koşmazdık ve bir şeyi de haram yapmazdık."** (En'am, 148) Sonra onlara cevap olarak şöyle buyruluyor:

"Onlardan önce yalanlayanlar da öyle demişlerdi de nihayet azabımızı tadmışlardı."

Son olarak şunu da hatırlatalım ki, Allah Teala'nın varlık aleminde bazen insanın saadete ermesiyle ve bazen de zarar görüp mutsuz olmasıyla tamamlanan genel sünnetleri, O'nun kaza ve kaderinin örneklerindendir; kendi iradesiyle o ikisinden birini seçen ise insandır. Daha önce, "İslam'ın bakış açısından insan" konusunda da bundan bahsetmiştik.

İNSAN VE İRADE

51. İlke:

İnsanın irade ve özgürlüğü, kesin ve açık bir gerçektir ve insan aşağıda işaret edeceğimiz çeşitli yollarla bunu anlayabilir:

a- Herkesin vicdanı, insanın bir şeyi yapıp yapmamaya karar vermekte serbest olduğuna tanıklık eder ve bu apaçık konuda şüphe eden kimsenin, hiçbir açık hakikati kabul etmemesi gerekir.

b- İnsan toplumlarında -ister dindar olsun ve ister olmasın- çeşitli kişiler hakkında yapılan övgü ve kınamalar, öven veya kınayan kişinin, failinin, kendi işlerinde serbest ve özgür kabul ettiğini göstermektedir.

c- İnsanın irade ve serbestliği görmezlikten gelinirse din ve şeri'at düzeni de boş ve faydasız olacaktır. Çünkü eğer her insan daha önce kendisi için belirtilen yolu izlemek zorundaysa ve ondan bir kıl payı sapamazsa, bu durumda emir ve nehiy, vaad ve vaid, mükafat ve cezanın hiçbir anlamı olmayacaktır.

d- Tarih boyunca sürekli birey veya beşer toplumunu ıslah etmeye çalışan, bu yolda planlar hazırlayıp sonuca varan insanların olduğunu görmekteyiz. Açıktır ki, bu konu insanın mecbur oluşuyla bağdaşmamaktadır; çünkü cebr görüşüne göre bu çabaların tümü boş ve sonuçsuz olacaktır.

Bu dört delil, irade ve serbestlik ilkesini sağlam ve şüphe edilmez bir gerçek kılmaktadır.

Elbette, beşerin irade ve serbestlik ilkesinden, onun tamamen kendi başına bırakıldığı ve Allah Teala'nın onun fiilinde hiçbir etkisi olmadığı sonucunu almamak gerekir. Çünkü tefviz olan böyle bir inanç, insanın sürekli Allah'a muhtaç olduğu ilkesiyle çelişmekte ve yine Allah'ın güç ve yaratıcılık dairesini sınırlandırmaktadır. Oysa durum daha farklıdır; bunu bir sonraki ilkede açıklayacağız.

52. İlke:

Hız. Resulullah (s.a.a)'in vefatından sonra Müslümanlar arasında söz konusu olan meselelerden biri de insanın fiilinin nasıl gerçekleştiği idi. Bir grup cebr görüşünü seçerek insanı mecbur bir fail kabul ederken, diğer bir grup da bu görüşün zıddını kabul ederek insanın kendi başına bırakılmış bir varlık olduğunu ve onun fiillerinin Allah Teala'ya isnat edilmeyeceğini savundular. Her iki grup da gerçekte fiilin ya insana ya da Allah'a isnat edilmesi gerektiğini, ya insan gücünün ya da Allah'ın gücünün etkili olması gerektiğini düşünüyorlardı.

Oysa burada Masum Ehl-i Beyt İmamlarımızın (a.s) gösterdiği üçüncü bir yol daha vardır. İmam Sadık (a.s) şöyle buyuruyor: *"Ne cebr söz konusudur ne de tefviz; bu*

*ikisinin arasında bir şeydir."*³⁹ Yani fiil insana isnat edilmesine rağmen Allah'a da isnat edilmektedir. Çünkü fiili yapan faildir; fakat buna rağmen fail ve sahip olduğu gücü Allah yarattığı içinde fiil Allah'tan ayrılmaz.

Ehl-i Beyt (a.s)'ın insanın fiilinin gerçeğini beyan etmekteki metodu, Kur'an-ı Kerim'de açıklanan şeydir. Bu semavî kitap bazen fiili faile isnat ettiği halde Allah'a da isnat etmektedir; yani her iki nispeti de kabul etmektedir. Nitekim şöyle buyuruyor: "**Attığın zaman sen atmadın, fakat Allah attı.**" (Enfal, 17) Bundan maksat şudur: Hz. Resulullah (s.a.a) bir şeyi yaptığında, bu işi kendinin müstakil gücüyle değil, Allah'ın gücüyle yapmıştır. Dolayısıyla, her iki isnat da doğrudur.

Başka bir ibaretle, her şeyde Allah'ın güç ve kudreti vardır; tıpkı elektrik kablodaki elektrik santralından kaynaklanan elektrik akımı gibi; elbette elektrik düşmesine bizim basmamızla lamba yanmaktadır. "Lambayı biz yaktık" diye söylememiz doğru olduğu gibi "lambanın aydınlığı elektrik akımından kaynaklanmaktadır" demimiz de doğrudur.

53. İlke:

Biz, insanın irade ve serbestliğine inanmakla birlikte Allah Teala'nın ezelden beri işlerimizden haberdar olduğuna ve bu iki inanç arasında da bir çelişki olmadığına inanıyoruz. Bu ikisinin bir araya toplanmayacağına inananlar, Allah Teala'nın ezeli ilminin insanın fiilinin "iradî olarak" gerçekleşeceğine taalluk ettiğine ve doğal olarak da böyle ezeli bir ilim insanın özgürlüğüyle

39 - Tevhid-i Saduk, 59. bab, 8. hadis.

çelişmeyeceğine dikkat etmeleri gerekir.

Başka bir tabirle, Allah'ın ilmi insanın fiilinin gerçekleşeceğine taalluk ettiği gibi, onun fiilinin nasıl (insanın irade ve isteğiyle) gerçekleşeceğine de taalluk etmiştir. Böyle bir ezelî ilim insanın irade ve serbestliğiyle çelişmesi bir kenara dursun, onu sağlamlaştırmaktadır da; çünkü eğer fiili insanın irade ve isteğiyle gerçekleşmezse, bu durumda Allah'ın ilmi gerçeği göstermeyecektir. Çünkü, ilmin gerçek görüntüsü, bir şeye taalluk ettiği şekilde gerçekleşmesidir. Doğal olarak eğer Allah'ın ilmi, insanın fiil ve eyleminin onun iradesiyle gerçekleşmesine, yani insanın yapmak istediği eylemi serbest ve özgürce yapmasına taalluk etmişse, bu durumda fiil zorunluluk ve cebirle değil, bu özellikle gerçekleşmelidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

AKAİD KÜLLİYATI

(4)

Genel Risalet

PEYGAMBERLİĞİN GEREKLİLİĞİNİN DELİLLERİ

54. İlke:

Hikmet sahibi Allah Teala insanları hidayete ulaştırmak için yüce kişiler göndermiş ve onlar vasıtasıyla mesajını insanlara ulaştırmıştır. Bunlar Allah Teala tarafından kullara hidayet feyzinin akış vasıtası olan peygamberler ve elçilerdirler. Bu feyz beşerin ondan yararlanma liyakatini kazandığı ilk günden itibaren Allah Teala tarafından nazil olmuş ve Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in dönemine kadar da devam etmiştir. Bilinmesi gerekir ki, her peygamberin dini kendi zamanı ve kendi ümmetine göre en mükemmel dindi ve eğer bu ilahi feyiz sürekli olmasaydı beşer kemale eremezdi.

İnsanın yaratılışı "hekim" olan Allah Teala'nın eylemi olduğu için, doğal olarak O'nun yaratışının bir hedef ve amacı vardır; insanın varlığında hayvanla ortak olduğu içgüdüler dışında akli da olduğu için onun yaratılışından hedef ve amacın da makul bir hedefinin olması da gerekiyor.

Diğer taraftan, insanın akli her ne kadar onun tekamül yolunu katetmesinde etkili ve gerekiyse, yine de yeterli değildir. Eğer insanın hidayetinde akılla yetinilecek olursa o kemal yolunu asla tam olarak tanıyamayacaktır. Örnek olarak, başlangıç ve kıyametin farkına varmak beşerin en önemli fikirsel meselelerindendir. Beşer nereden geldiğini, niçin geldiğini ve nereye gitmekte olduğunu anlamak istiyor. Fakat akıl tek başına bu meseleleri tam anlamıyla açıklayamıyor. Bunun en açık tanığı, günümüz insanının bilimde o kadar ilerlemesine rağmen, hala insanlardan büyük bir kesiminin putperest olmasıdır.

İnsanoğlunun akıl ve ilminin yetersizliği sadece başlangıç ve kıyamet konusunda değildir; beşer bir çok hayati meselelerde de sağlam bir yol seçememiştir. Beşerin iktisadî, ahlakî, ailevî konularda ve diğer meselelerde farklı ve çelişkili görüşleri, onun bu meseleleri doğru bir şekilde kavrayamadığını göstermektedir ve işte bu nedenle birbirine ters düşen ekollerin meydana geldiklerini görmekteyiz.

Bu noktaya dikkat ettiğimizde, akıl, ilahî hikmet gereğince beşere yaşamın doğru yolunu öğretmeleri için ilahî eğitimciler ve önderler gönderilmesi gerektiğine dosdoğru bir şekilde hükmetmektedir.

Aklın hidayetlerinin ilahî hidayetlerin yerini alabileceğini sananlar şu iki noktaya dikkat etmeleri gerekir:

1- Beşerin akıl ve bilgisi tam anlamıyla insanı, varlık aleminin sırlarını, onun varlık alemindeki seyrinin geçmiş ve geleceğini tanımada eksik ve yanıltır; oysa beşeri yaratan, her yaratıcının kendi yarattığı şeyi tanıdığı hükmüyle, insanı, onun varlığının boyutlarını ve sırlarını

tam olarak tanımaktadır. Kur'an-ı Kerim bu delile değinerek şöyle buyuruyor: **"Yaratan (yarattığı şeyi) bilmez mi? O latiftir (bilgisi her şeyin içine geçen, her şeyi) haber alandır."** (Mülk, 14)

2- İnsan kendini sevme içgüdüğü gereğince, bilinçli veya bilinçsiz olarak, sürekli kişisel menfaatlerinin peşindedir ve programlarında kişisel ve grupsal menfaatlerini tam olarak görmezlikten gelememektedir. Doğal olarak beşerin programları tamamen kapsamlı değildir; fakat peygamberlerin programı Allah Teala tarafından olduğu için böyle bir eksiklikten münezzehtir.

Bu iki noktaya nazaran, beşerin her zaman ilahî hidayetlere ve peygamberlerin programlarına muhtaç olduğunu söyleyebiliriz.

KUR'AN VE PEYGAMBERLİĞİN GEREKLİLİĞİ

55. İlke:

Bir önceki ilkede aklın hükmüyle peygamberlerin gönderilmesinin gerekli olduğunu öğrendik. Şimdi peygamberliğin hedeflerini göz önünde bulundurarak Kur'an-ı Kerim ve rivayetler açısından gerekliliğini inceleyelim. Ama Kur'an-ı Kerim'in bu meseleye bakışının da aklî bir tahlil olduğunu unutmamak gerekir.

Kur'an-ı Kerim peygamberlerin gönderilmesinden izlenen hedefin şunlar olduğunu bildirmektedir:

1- Tevhid temellerini sağlamlaştırmak ve bu konuda her türlü sapıklıkla mücadele etmek. Nitekim şöyle buyuruyor: "**Andolsun biz her millet içinde: 'Allah'a kulluk edin, tağut(a tapmak)dan kaçının' diye bir elçi gönderdik.**" (Nahl, 36) İşte bu amaçla Allah'ın peygamberleri sürekli müşriklerle çatışmış ve bu yolda büyük sıkıntılara göğüs germişlerdir.

Emirulmüminin Ali (a.s) peygamberlerin

gönderilişinin hedefi hakkında şöyle buyuruyor: *"Peygamberleri gönderdi ki kulları tevhid ve Allah'ın sıfatları hakkında bilmediklerini öğrensinler; inkâr etikten sonra O'nun ilahlığını bilsinler ve inad ettikten sonra tek ve yegane olarak tanınsınlar."*⁴⁰

2- İnsanları ilahi maarif ve mesajlarla ve yine apaçık tezkiye yoluyla tanıştırmak. Nitekim şöyle buyuruyor:

"O'dur ki ümmetler içinde, kendilerinden olan ve onlara Allah'ın ayetlerini okuyan, onları yücelten onlara Kitab ve hikmeti öğreten bir elçi gönderi." (Cum'a, 2)

3- Beşer toplumunda adaleti canlı tutmak. Nitekim şöyle buyuruyor: **"Andolsun biz elçilerimizi açık delillerle gönderdik ve onlarla beraber Kitab'ı ve (adalet) ölçü(sün)ü indirdik ki insanlar adaleti yerine getirsinler."** (Hadid, 25) Kesinlikle adaleti yerine getirmek, insanın adaleti çeşitli boyut ve zeminlerde tanınmasına ve ilahî hükümet kanalıyla onu gerçekleştirmesine bağlıdır.

4- İhtilaf konularında hakemlik. Nitekim şöyle buyuruyor: **"İnsanlar bir tek ümmet idi. (Nihayet aralarında anlaşmazlık çıktı) Allah peygamberleri, müjdeciler ve uyarıcılar olarak gönderdi; onlarla beraber, anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hükmetmek üzere, içinde gerçekleri taşıyan kitabı indirdi."** (Bakara, 213)

Açıktır ki insanların anlaşmazlık ve ihtilafı sadece inanç ve akaid konusu ile ilgili değildi; hayatın çeşitli boyutlarını kapsamaktaydı.

40 - Nehc-ul Belağa, 143. hutbe.

5- Kullara hücceti tamamlamak. Nitekim şöyle buyuruyor: **"(Bunları) müjdeleyici ve uyarıcı elçiler olarak)gönderdik) ki, elçileri geldikten sonra insanların Allah'a karşı bahaneleri kalmasın. Allah üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir."** (Nisâ, 165)

Kesinlikle Allah Teala'nın insanı yaratma hususunda, yaratılış için bir hedefi vardır; bu hedef beşerin tüm yaşam boyutlarında mükemmel bir program hazırlama vasıtasıyla gerçekleşir; bu program Allah tarafından insanoğluna hüccet tamamlayacak ve sonra, "ben doğru-dürüst yaşam yolunu bilmiyordum", diye bahane uyduramayacağı bir şekilde ulaştırılmalıdır.

PEYGAMBERLERİ TANIMANIN YOLLARI

56. İlke:

İnsanoğlunun fıtratı delil olmaksızın hiçbir iddiayı kabul etmemeyi gerektirmektedir; dolayısıyla, delilsiz bir iddiayı kabul eden kimse ise insanî fıtratının aksine davranmış olur. peygamberlik iddiası beşerin edebileceği en büyük iddiadır ve doğal olarak böyle büyük bir iddiayı ispatlamak için sağlam ve kesin delilin sunulması gerekir. Bu delil aşağıdaki şu üç şeyden biri olabilir:

a- Peygamberliği kesin delillerle ispatlanan önceki peygamber, sonraki peygamberin peygamberliğini bildirmesiyle. Nitekim Hz. İsa (a.s) son peygamberin peygamberliğini bildirmiş ve onun geleceğini müjdelemiştir.⁴¹

b- Çeşitli tanık ve belirtilerin onun iddiasının doğruluğuna tanıklık etmesiyle. Bu delilleri onun yaşam

41 - Saf, 6.

tarzı, davetinin içeriği, yanında yer alan kişiler ve yine onun davet metodundan anlamak mümkündür. Günümüzde dünya mahkemeleri de hakla batılı ve suçluyla suçsuzu tanımak için bu yolu izlemekteler. Sadr-ı İslam'da da bu metottan yararlanarak Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in doğru söylediğini anlıyorlardı.⁴²

c- Mucize göstermekle. Yani peygamberlik iddiasıyla birlikte, iddiasıyla uyum arzeden olağan üstü bir iş yaparak diğerlerini; benzerini yapmaya davet etmekle.

İlk iki yol genel olmadığı halde üçüncü yol geneldir ve peygamberlik tarihi boyunca insanoğlu, peygamberleri tanımak için bu yoldan yararlanmış ve peygamberler de iddialarını ispatlamak için bundan istifade etmişlerdir.

57. İlke:

Mucize ve peygamberlik iddiasının doğruluğu arasında mantıklı bir ilişki vardır. Çünkü mucize gösteren kişi iddiasında doğru olursa, mesele kesinlikle ispatlanır ve eğer iddiasında, kullarını hidayet etmek isteyen hikmet sahibi Allah'a karşı yalan söylüyorsa, ona böyle bir gücü vermesi doğru olmaz. Çünkü insanlar böyle olağan üstü bir gücü görünce ona iman edip sözlerine uyarlar. Sonuçta, eğer o kişi iddiasında yalancı ise, onları saptırır ve bu ise Allah'ın adalet ve hikmetiyle çelişmektedir. Bu mesele, daha önce bahsettiğimiz aklî iyilik ve kötülük kuralının dallarından biridir.

58. İlke:

Peygamberlik iddiasıyla yapılan olağan üstü işe

42 - Bu kısa yolu Rum padişahı izlemiştir, Tarih-i Taberî, c.3, s.240; Hicri Altıncı Yıl Olayları.

"mucize" denir; ancak bu olağan üstü işi, peygamberlik iddiasında bulunmayan salih bir kul yaparsa, buna da "keramet" denir. (Peygamberler dışında) Allah'ın salih kullarının da olağan üstü işler yapabileceklerine Kur'an-ı Kerim'in değindiği bir örneği, Hz. Meryem'e gökten sofranın inişi ve diğeri ise Hz. Süleyman'ın (a.s) seçkin dostlarından biri (Asif b. Berhiya) aracılığıyla Sebe' kraliçesinin tahtının bir anda Yemen'den Filistin'e getirilmesidir. Hz. Meryem hakkında şöyle buyuruyor: **"Zekeriyya, onun yanına, mabede her girdiğinde yanında bir rızık bulurdu. Ey Meryem! Bu sana nereden? derdi. (Meryem) Bu, Allah katından, derdi."** (Âl-i İmrân, 37)

Belkıs'ın tahtı hakkında ise şöyle buyuruyor: **"Yanında Kitab'dan bir ilim bulunan kimse de, Sen gözünü açıp yummadan ben onu sana getirebilirim."** (Neml, 40)

59. İlke:

Mucizeyle diğer olağan üstü şeyler arasındaki farklar özetle şunlardır:

a- Eğitim Görmemiş Olmak: Mucize gösteren kimse, hiçbir eğitim görmeden olağan üstü bir iş yapar; oysa diğer olağan üstü işleri yapmak, bir takım eğitim ve alıştırmaların ürünüdür. Musa b. İmrân (a.s) gençlik döneminden sonra Mısır'a doğru hareket etti. Yolda peygamberliğe seçildi ve **"Ey Musa! Asanı at"** diye hitap edildi. Asasını atınca ansızın bir ejderha oldu; öyle ki Musa'nın kendisi de korktu. Yine Hz. Musa'ya (a.s), **"Elini koltuğunun altından dışarı çıkar"** diye hitap edildi; elini çıkarınca, ondan gözleri alıcı bir nur

parlayıverdi.⁴³

Fakat Hz. Süleyman'ın (a.s) dönemindeki sihirbazlar hakkında şöyle buyuruyor: **"Şeytanlar insanlara büyü öğretiyorlardı... Bunlar, o ikisinden, erkekle karısının arasını açacak şeyler öğreniyorlardı..."**

b- Mücadele Edilmez Olmak: Mucize, Allah Teala'nın sonsuz gücünden kaynaklandığı için onunla mücadele edilmez; oysa cadı, büyü ve riyazet çekenlerin yapmış olduğu işler, beşerin sınırlı gücünden kaynaklandığı için onlarla mücadele edilebilir ve bir benzeri getirilebilir.

c- Sınırsız Oluş: Peygamberlerin mucizeleri bir veya iki şeyle sınırlı değildi; aksine aralarında ortak nokta bulunmayacak kadar çeşitlidir. Örneğin asayı atınca onun ejderhaya dönüşmesiyle eli koltuk altından çıkarmakla parlak bir nura dönüşmesi arasında mukayese edilmeyecek kadar büyük bir fark vardır. Yine bu ikisiyle asayı taşla vurmak sonucu ondan çeşme akması arasında da büyük bir fark vardır.⁴⁴ Yine bu üçüyle asayı denize vurmak neticesinde denizin yarılması arasında da apayrı bir fark vardır.⁴⁵

Hz. İsa (a.s) hakkında da, çamurdan kuş yapıp ona üfürdükten sonra Allah'ın izniyle canlandığını görmekteyiz. Yine elini körlerin ve abraş hastalığına yakalananların yüzüne sürünce onlara şifa veriyor, ölüleri diriltiyor ve evlerde biriktirdikleri şeyleri bildiriyordu.⁴⁶

43 - Kasas, 31-32.

44 - Bakara, 60.

45 - Şuarâ, 63.

46 - Âli İmrân, 42.

d- Esasen, mucize veya keramet gösterenler hiç şüphesiz büyücüler ve olağan üstü şeyler yapan diğerleriyle hem hedef bakımından ve hem de ruhiyat açısından farklıdırlar. Birinci grup yüce hedefleri takip etmekte; oysa ikinci grup dünyevî hedefler peşindeler ve doğal olarak bunların ruhiyatı da farklıdır.

VAHİY VE NÜBÜVVET

60. İlke:

Bir önceki ilkede, gerçek peygamberle sahte peygamberlik iddiasında bulunanları tanımanın yollarını açıkladık. Şimdi "vahiy" diye adlandırılan peygamberlerin gayb alemiyle bağlantı kurdukları yolu inceleyelim.

Peygamberlerle gayb aleminin en önemli irtibat yollarından olan "vahiy", beşer aklının veya garizesinin ürünü değildir; aksine Allah Teala'nın, mesajlarını beşere ulaştırmaları için peygamberlere verdiği özel bir bildiridir. Kur'an-ı Kerim vahyi şöyle tavsif etmektedir: "**Onu, Senin kalbine Ruh'u'l Emin (vahiy meleği) indirdi.**" (Şuarâ, 193-194) Bu ayet; peygamberin ilahi mesajlardan haberdar oluşunun, zahiri hislerin ve benzerlerinin kullanılmasının sonucu olmadığını, onu Ruh'u'l Emin'in peygamberin kalbine indirdiğini göstermektedir.⁴⁷

47 - Elbette ilahî vahyin peygamberlere inişi, vahiy meleğinin inmesiyle sınırlı değildir; Şurâ suresinin 51. ayetinde beyan edilen ve 38. ilkede açıkladığımız diğer yollar da vardır.

Dolayısıyla; vahyin karışık gerçeğini normal ölçülerle açıklayamayız. Gerçekte, vahyin inişi, hakikatini bilmesek bile iman edilmesi gereken gaybî sıklardan biridir. Nitekim şöyle buyuruyor: "**Onlar gaybe inanırlar.**" (Bakara, 3)

61. İlke:

Her şeyi maddî ölçülerle ve hissi şeylerle ölçmek ve gaybî gerçekleri hissi kalıplarda sınırlandırmak isteyenler, ilahî vahyi, tümü bizim açımızdan batıl olan çeşitli şekillerde yorumlamışlardır. Aşağıda bu gibi yorumları naklederek eleştirmeye çalışacağız:

a- Bazı yazarlar peygamberleri, insanların dahileri bilmiş, vahyi onların düşünce ve batinî hislerinin ürünü sanmışlardır. Bunlara göre Ruh'u'l Emin gerçekte bu dahilerin tertemiz ruh ve nefsi, semavî kitap ise onların yüce düşünceleridir.

Vahyi bu şekilde yorumlamak, sadece hissî metotlara güvenen yeni tecrübî bilimler karşısında onların kendilerini kaybettiklerini göstermektedir. Bu görüşün önemli sorunu, Allah'ın peygamberlerinin buyruklarıyla çelişmesidir; çünkü onlar sürekli beşer için getirdikleri şeylerin ilahî vahiyden başka bir şey olmadığını vurgulamışlardır. Dolayısıyla, yukarıdaki yorum, peygamberlerin yalancı olmalarını gerektirmektedir. Bu ise onların tarihin tanıklık ettiği yüce, sadık ve dürüst makamlarıyla bağdaşmamaktadır.

Başka bir tabirle, ıslah ediciler iki kısımdırlar: Programlarını Allah Teala'ya istinat eden ıslah ediciler ve programlarını kendi düşüncelerinin ürünü tanıtan ıslahçılar. Her iki grup da çoğunlukla hayırsever ve samimidirler. Dolayısıyla, her iki ıslahçı grubu bir

sayamayız.

b- Diğer bir grup, bir önceki görüşte beyan ettiğimiz görüşün amaçladığı hedefle, vahyi peygamberlerin ruhî haletlerinin tecellisinin sonucu bilmektedirler. Bunların iddia ettiğine göre peygamberler, Allah Teala'ya karşı güçlü imanları nedeniyle, yaptıkları ibadetler sonucu, artık varlıklarında bir takım yüce hakikatleri keşfederek, bunların kendilerine gayb aleminden telkin edildiğini sanacakları bir makama ulaşırlar. Oysa; bu algıların onların nefsinden başka bir kaynağı yoktur. Bu görüşün taraftarları şöyle diyorlar: Biz peygamberlerin doğru konuştuklarında şüphe etmeyiz ve onların gerçekten bir takım şeffaf gerçekleri gördüklerine inanıyoruz; fakat asıl mesele bu yüce gerçeklerin kaynağındadır; peygamberler bu hakikatlerin kendilerine gayb alemindeki diğer bir alemden telkin edildiğini sanırlar; oysa bunun kaynağı onların kendi nefsidir.⁴⁸

Bu görüş, yeni bir söz değildir; aksine cahiliye döneminin, vahiy hakkındaki görüşlerinden biridir; fakat yeni bir görünüme bürünmüştür. Bu görüş özetle, vahyi; peygamberlerini hayalinin ve onların kendilerine yönelmelerinin ürünü bilmekte; onların, aşırı bir şekilde Allah hakkında düşünce, ibadet ve beşeri ıslah etmeyi tasarlamaları sonucu, karşılarında ansızın bir takım hakikatler bularak bu hakikatlerin kendilerine gayb aleminden telkin edildiğini sandıklarını savunurlar; bu ise, bir açıdan cahiliye Arab'ının vahiy hakkındaki düşüncesinin tâ kendisidir. Onlar diyorlardı ki: **"(Muhammed'in söyledikleri) karmakarışık**

48 - Seyid Muhammed Reşid Rıza, Vahy-i Muhammedî, s.66.

rüyalardır." (Enbiyâ, 5)

Kur'an-ı Kerim diğer ayetlerde bu görüşü sert bir şekilde reddederek buyuruyor ki: Peygamber, vahiy meleğini gördüğü konusundaki iddiasında sadıktır; ne onun kalbi yanılmıştır ve ne de gözü: **"Gönül gördüğünde yanılmadı (yalan söylemedi, gerçeği gördü)."** Ve yine şöyle buyuruyor: **"(Muhammed'in) gözü şaşmadı ve sınırı aşmadı."** (Necm, 11 ve 17) Yani gerçekten hem zahirî ve hem de batinî gözle vahiy meleğini gördü.

PEYGAMBERLERİN MASUM OLUŞU

62. İlke

Masumiyet korunmak anlamında olup peygamberler hakkında şu mertebeleri vardır:

- a- Vahyi alma, koruma ve iblağ konusunda masumiyet;
- b- Günah ve kusurdan masumiyet;
- c- Kişisel ve toplumsal konularda hata ve yanlışlıktan masumiyet.

Birinci merhalede peygamberlerin masum oldukları ittifak konusudur; çünkü bu merhalede her türlü hata ve yanlışlık, halkın güvenini sarsar ve artık peygamberin getirdiği mesajlara itimat ve güven kalmaz ve sonuçta peygamberliğin hedefi çelişkiye düşer.

Ayrıca, Kur'an-ı Kerim, ilahî vahyin doğru bir şekilde beşere iblağ edilmesi için Allah Teala'nın peygamberi tamamen gözettiğini hatırlatmaktadır; nitekim şöyle buyuruyor: **"Gaybı bilen O'dur. Gizli bilgisini kimseye göstermez. Ancak razı olduğu elçiye gösterir Çünkü O,**

elçisinin önüne ve arkasına gözetleyiciler (koruyucular) koyar. (Böyle yapar) ki onların, Rab'lerinin kendilerine verdiği emirleri duyurduklarını bilsin (=duyurmaları gerçekleşsin). Ve (Allah), onların yanında bulunan her şeyi (bilgisiyle) kuşatmıştır; her şeyi bir bir saymıştır." (Cin, 26-28)

Bu ayette vahyin korunması için iki türlü koruyucu belirtilmiştir:

- a- Peygamberi her taraftan kuşatan melekler;
- b- Peygamberi ve melekleri kuşatan Allah Teala.

Böyle bir korumanın nedeni ise nübüvvet ve peygamberliğin amacının gerçekleşmesi, yani Allah Teala'nın vahyinin beşere ulaşmasıdır.

63. İlke:

İlahi peygamberler, şariat hükümlerini yerine getirmede her türlü günah ve sürçmeden korunmuşlardır ve esasen peygamberlerin gönderilişinin hedefi, onların böyle bir korunmaya sahip olmaları durumunda gerçekleşir. Çünkü onlar iblağ ettikleri ilahî hükümlere bizzat tam anlamıyla bağlı kalmazlarsa, onların sözlerinin doğruluğuna güven kaybolur ve sonuçta peygamberliğin hedefi gerçekleşmez.

Muhakkik Tusî, kısa bir ibaretinde bu delile şöyle değinmektedir: "Peygamberlerin sözlerine güvenilmesi ve böylece nübüvvetin amacının gerçekleşmesi için peygamberlerin masum olması gerekiyor."⁴⁹

Peygamberlerin gûnahtan masum oluşu, Kur'an-ı Kerim'in çeşitli ayetlerinde vurgulanmıştır:

49 - Keşf-ul Murad, s.349; nübüvvet konusu.

a- Kur'an-ı Kerim peygamberleri hidayet olmuş ve Allah Teala tarafından seçilmiş kişiler olarak tanıtmaktadır: **"Onları seçtik ve onları doğru yola ilettik."** (En'am, 87)

b- Allah Teala'nın hidayet ettiği kişiyi hiç kimsenin saptıramayacağını hatırlatmaktadır: **"Allah kime doğru yolu gösterirse; artık onu şaşkırtan olmaz."** (Zümer, 37)

c- Günah ve masiyeti dalalet olarak tanıtmaktadır: **"O, sizden bir çok kuşağı saptırmıştı."** (Yâsîn, 62)

Bu ayetlerden, peygamberlerin her türlü dalalet ve gûnahtan arınmış oldukları anlaşılmaktadır.

Ayrıca, daha önce peygamberlerin masum olmasının gerekliliği için getirdiğimiz aklî delil, onların peygamberliğe gönderilmeden önce de masum olmalarının gerekliliğine delalet etmektedir. Çünkü ömrünün bir bölümün günah ve sapıklıkla geçirdikten sonra hidayet bayrağını eline alan bir insana, halk pek güven duymaz; fakat hayatının başından beri her türlü çirkinlikten arınmış olan bir kimse çok kolay bir şekilde insanların güvenini kazanabilir. Ayrıca peygamberliği inkar eden garazlı kişiler de çok kolay bir şekilde onun karanlık geçmişinden yararlanıp kişiliğini terör ederek mesajını lekeleyebilirler. Böyle bir ortamda, ancak tertemiz ve dürüst bir hayat sonucu "Muhammed-i Emin" lakabını alan kimse parlak kişiliğiyle tıpkı bir güneş gibi, düşmanın kötü tebligat perdesini bir kenara itip insanı hayrete düşüren sebat ve direnişle tedricen cahiliyetin karanlık muhitini aydınlatabilir.

Ayrıca, açıkltı ki hayatının başından beri gûnahtan uzak ve masum olan bir kimse, sadece peygamberliğe seçildikten sonra böyle bir makama sahip olan kimseden

daha üstün ve hidayet rolü daha fazladır; Allah Teala'nın hikmetinin gereği ise en güzeli ve en mükemmel olanı seçmektir.

64. İlke:

Peygamberler, günahtan masum olmaları dışında, aşağıdaki konularda da hatadan masumdurlar:

a- Kavga ve tartışma konularında hakemlikte: Peygamberler Allah Teala tarafından yargı ölçüleri gereğince insanlar arasında hakemlik etmek ve hüküm vermekle görevlenmişlerdi; yani davacıdan tanık isterler, davacı tanık getiremeyecek olursa karşı taraftan yemin etmesini isterlerdi; onlar hiçbir zaman bu ölçüye aykırı davranmamışlardır. Ancak tanığın kasıtlı olarak veya yanlışlıkla gerçeğe aykırı tanıklık yapması veya aleyhine dava açılan kişi yalan yere veya yanlışlıkla yemin etmesi sonucu peygamber gerçeğe aykırı bir hüküm verirse, böyle bir hüküm peygamberlerin masumiyetine bir zarar dokunduramaz; çünkü ilahî ölçüler gereğince hükmetmekle görevlendirilmiştir; hükmü gerçeğe aykırı olduğunda ise, o hükmünün yanlış olduğunun farkındadır; fakat toplumsal maslahatlar nedeniyle ona uygun davranmakla görevli değildir.

b- Din hükümlerinin mevzularını, örneğin filan sıvının şarap olup olmadığını teşhis etmede.

c- Toplumsal meseleler ve işlerin maslahat ve mefsedetlerinin teşhisinde.

d- Normal hayat meselelerinde.

Son üç konuda peygamberlerin masum oluşunun delili şudur: Çoğu insanlar bu gibi şeylerde hata yapmakla din hükümlerinde hata yapmayı bağlantılı görmektedir.

Sonuçta, bu gibi konularda hata yapmak, peygamberin kişiliğine karşı halkın güvenini sarsarak sonuçta peygamberlik hedefinin sarsılmasına neden oluyor. Ancak ilk iki konuda masumiyetin gerekliliği son konudakinden daha açık bir şekilde ifade edilmiştir.

65. İlke:

Masumiyet ve ismet mertebelerinden biri de peygamberlerde insanların onlardan uzak durmasına neden olacak bir şeyin olmamasıdır. Hepimiz biliyoruz ki bazı cismî hastalıklar veya bireyin alçaklık ve horluğunun belirtisi olan bazı ruhî hastalıklar insanların nefret etmesine ve kişiden uzaklaşmasına neden olurlar. Doğal olarak peygamberlerin bu gibi cismî ve ruhî kusurlardan münezzeh olmaları gerekiyor; çünkü halkın peygamberden kaçması ve ondan uzak durması, ilahî risaletin kendisi vasıtasıyla insanlara ulaştırılmasından ibaret olan peygamberin gönderiliş felsefesiyle çelişmektedir.

Burada aklın hükmünün bir gerçeğin keşfi anlamında olduğunu ve yine Allah Teala'nın hikmeti gereği peygamberliğe böyle kusurlardan uzak olan kimselerin seçilmesinin zarureti hatırlatmamızda da yarar var.⁵⁰

50 - Bu konuda aklın hakemliği kesindir. Dolayısıyla, Hz. Eyyub (a.s) hakkında nakledilen ve onun insanları nefret ettiren bir hastalığa yakalandığını bildiren bazı rivayetler, aklın kesin hükmüyle çeliştiği gibi, Ehl-i Beyt İmamları (a.s)'dan nakledilen rivayetlerle de çelişmektedir. İmam sadık (a.s) değerli babalarından şöyle nakletmektedir: "Hz. Eyyub (a.s)'dan, hastalığı boyunca kötü koku çıkmadı veya çirkin bir görünüm sergilenmedi; hiçbir zaman bedeninden irin, kan veya insanların nefret etmesine neden olacak bir şey çıkmadı. Allah'ın, kendi peygamberleri ve velileri hakkında sünneti böyledir. Halkın Eyyub (a.s)'dan uzaklaşmasının nedeni malî

66. İlke:

Peygamberlerin masum olmasının gerekliliği konusunda Kur'an-ı Kerim'in sarıh hakemliğini ve aklın kesin hükmünü açıldık; fakat bu alanda bazı rivayetler - ilk bakışta- onların günah işlediklerini göstermektedir (Hz. Adem (a.s) hakkındaki ayetler gibi). Bu durumlarda ne söyleyebiliriz?

Şunu hemen hatırlatalım ki, kesinlikle Kur'an-ı Kerim'de hiçbir çelişkinin olmadığı hükmüyle, ayetlerdeki belirtilere dikkat ederek onların gerçek maksadının ne olduğunu anlamak gerekir ve bu gibi durumlarda ayetlerden birinci derecede anlaşılan şey kesinlikle aceleci bir hükmün ölçüsü olamaz. Büyük Şîâ kalamcıları ve müfessirler bu ayetleri tefsir etmiş ve hatta bazıları bu konuda müstakil kitaplar yazmışlardır. Bu ayetlerin her birini ayrı ayrı ele alıp incelemek kitabımızın kapasitesinin dışında olduğu için bu konuda daha geniş bilgi edinmek isteyenler bu kitaplara müracaat edebilirler.⁵¹

67. İlke:

Masumiyetin neden ve kaynağını iki şeyde özetleyebiliriz:

A- Peygamberler (ve Allah'ın has kulları) Allah Teala'yı tanıma açısından, O'nun hoşnutluk ve rızasını

bakımdan fakir ve zayıf bir görünüme sahip olması, fakat onların Eyyub'un Allah Teala'nın indindeki makam ve mevkisinden haberdar olmayışdır." Hisal, c.1, yedi bablar, 107. hadis, s.400. Doğal olarak bunun aksine delalet eden rivayetler temelsiz olup kabul edilemezler.

51 - Tenzih-i Enbiya, Seyit Murtaza; İsmet-i Enbiya, Fahrüddin Razî; Mefahim-ul Kur'an, Cafer Subhanî, c.5, Peygamberlerin Masumiyeti bölümü.

hiçbir şeyle değişmeyecekleri çok yüce bir mevkie sahiptirler. Başka bir ibaretle, peygamberlerin, Allah'ın azamet, cemal ve celalini idrak etmeleri Allah'tan başkasına teveccüh etmelerini ve Allah rızasından başka şeyi düşünmelerini engeller. Bu marifet derecesi Hz. Ali (a.s)'ın buyruğunda şöyle ifade edilmektedir: *"Gördüğüm her şeyden önce, her şeyden sonra ve her şeyle birlikte Allah Teala'yı gördüm."* İmam Sadık (a.s) da şöyle buyuruyor: İmam Sadık (a.s) da şöyle buyuruyor: *"Ancak ben O'na sevdiğim için ibadet etmekteyim ve bu ise yüce kişilerin ibadetidir."*⁵²

B- Peygamberlerin Allah'a itaatin parlak sonucunu ve günahın çirkinliğini tam anlamıyla bilmeleri, onların Allah'a itaatsizlik etmekten korunmalarına neden olur. Kapsamlı ve her yönlü masumiyet, Allah'ın velilerinden özel bir gruba hastır; fakat buna rağmen bazı takvalı müminler de, amellerinin büyük bir bölümünde günah işlemekten masumdurlar; örneğin takvalı bir kişi ne pahasına olursa olsun hiçbir zaman intihar etmeye kalkışmaz veya suçsuz bir kişiyi öldürmez.⁵³ Dahası, normal insanlar bile bazı şeylere karşı masumdurlar. Örneğin, akli başında hiç kimse ne pahasına olursa olsun çıplak elektrik kabloşuna elini sürmez. Açıktır ki, bu gibi durumlarda masumiyet, kişinin amelinin kötü sonucunu kesin olarak bilmesinden kaynaklanmaktadır; o halde insan günahın çok tehlikeli sonuçları hakkında da böyle bir

52 - Bihar-ul Envar, c.70, s.22.

53 - Hz. Ali (a.s) bu grup hakkında şöyle buyuruyor: "Sanki cenneti görmekteler, orada nimetler elde etmekteler; sanki cehennemi görmekteler, orada azâba uğramaktalar." Nehc-ul Belağa, Hammam hutbesi 193.

ilme sahip olursa, bu ilim kişinin g nahtan uzak durmasına ve masum olmasına neden olur.

68. İlke:

Masumiyetin kaynağını göz önünde bulundurarak, masumiyetin, masumun özgürlük ve iradesiyle çelişmediğini, aksine masumun, tam anlamıyla Allah'ı tanınması, itaat ve günahın sonuçlarını bilmesi nedeniyle her ne kadar hiçbir zaman günaha yakla masa da günah işleme g   ve iradesine sahip olduğunu hatırlatmamız gerekiyor. Tıpkı çocuğunu öldürme gücüne sahip olmasına rağmen asla bunu yapmayan şefkatli bir baba gibi. Daha a ığı, Allah Teala'dan  irkin bir i in ba  göstermemesidir. Mutlak kudret sahibi olan Allah Teala kendisine itaat eden kişileri de cehenneme sokup günahkâr kişileri cennete götürebilir; fakat onun adalet ve hikmeti böyle bir i  yapmasına engel olur. Evet, günahı terk etmek, Allah'a ibadet ve itaat etmek masum bir kişi için büyük bir iftihardır; çünkü onlar günah işlemeye g  leri yettiğı halde günah işlemezler.

69. İlke:

Biz, bütün peygamberlerin masum olduklarına inanmakla birlikte, masumiyetin peygamberliğı gerektirmediğine inanıyoruz. Çünkü bir kişi masum olmasına rağmen peygamber olmayabilir. Kur'an-ı Kerim Hz. Meryem hakkında, **“Ey Meryem, Allah seni se ti, temizledi ve seni dünyaların kadınlarına üstün kıldı”** buyuruyor. ( l-i İmrân, 42) Kur'an-ı Kerim'in Hz. Meryem hakkında “se ti” tabirini kullanmış olmasından, onun masum olduğı anlaşılmaktadır; çünkü peygamberler hakkında da “seçmek” terimi kullanılmıştır: **“Allah**

Adem’i, Nuh’u, İbrahim ailesini ve İmran ailesini seçip alemlere üstün kıldı” (Al-i İmran, 32)

Ayrıca, yukarıdaki ayette Hz. Meryem’in tertemiz kılınmasından bahsedilmiştir; bundan da maksat, Yahudilerin, onun çocuğunu gayri meşru yollarla dünyaya getirdiği şeklindeki iftira ve suçlamalardan değil, onun her türlü çirkinlikten arı olmasıdır. Çünkü Hz. Meryem’in bu günahtan temize çıkarılması, Hz. İsa (a.s)’ın doğumunun ilk günlerinde konuşmasıyla ispatlanmıştı⁵⁴ ve artık tekrar bunu vurgulamaya gerek yoktu.

Ayrıca, Hz. Meryem (s.a)’in tertemiz olduğunu bildiren ayet, ayetlerin akışından anlaşıldığı kadarıyla Hz. Meryem’in ibadet mihrabında olduğu ve Hz. İsa (a.s)’a hamile olmadığı dönemle ilgilidir; dolayısıyla o dönemde hiçbir suçlama söz konusu olmadığından tathir yani suçlanmanın reddi ve nihayet beraat olayı da sözkonusu olamaz.

54 - Tâhâ, 29.

ALTINCI BÖLÜM

AKAİD KÜLLİYATI

(5)

Özel Risalet

70. İlke:

Önceki bölümde nübüvvetten genel olarak bahsettik; bu bölümde sadece İslam peygamberi Hz. Muhammed b. Abdullah (s.a.a)'tan bahsedeceğiz. Daha önce Hz. Resulullah (s.a.a)'ın peygamberliğinin üç yolla ispatlandığına değindik:

- 1- Peygamberlik iddiasına getirdiği mucizeyle;
- 2- Onun davasının doğruluğunu onaylayan karine ve belirtileri toplamakla;
- 3- Önceki peygamberlerin tasdikiyle.

İslam peygamberinin nübüvvetini her üç yolla ispatlamak mümkündür; biz bunların her birine kısaca değiniyoruz.

KUR'AN-I KERİM VEYA EBEDÎ MUCİZE

Kesin ve tartışmasız tarih, İslam peygamberinin (s.a.a) davetini çeşitli mucizelerle söz konusu ettiğine tanıklık etmektedir. Fakat bu mucizeler arasında, Hz. Resulullah (s.a.a) onlardan birinin üzerinde -ki gerçekte bu, o hazretin ebedi mucizesidir- özellikle durmuştur: Ve o da Kur'an-ı Kerim'dir.

Hz. Resulullah (s.a.a) bu semavî kitapla peygamberliğini ilan ederek insanlara meydan okumuş, getirebilirlerse onun bir benzerini ve mislini getirmeye

davet etmiştir. Kur'an-ı Kerim açık bir şekilde meydan okumasına rağmen hiç kimse bi'set asrında onun mislini getirememiştir. Bu gün de, asırlar geçmesine rağmen Kur'an-ı Kerim halâ meydan okuyarak şöyle buyuruyor: **"Andolsun eğer insan(lar) ve cin(ler) şu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere toplansalar, yine onun benzerini getiremezler. Birbirlerine arka ol(up yardım et)seler de (bunu yapamazlar)."** (İsra, 88) Kur'an-ı Kerim burada inanmayanlara meydan okuyarak diyor ki: Ey peygamber, de ki eğer getirebilirlerse Kur'an gibi bir kitap getirsinler. Başka bir yerde bundan azıyla da yetinerek, "De ki, eğer getirebilirlerse Kur'an sureleri gibi on sure, hatta bir tek sure getirsinler" buyurmaktadır.

"De ki: Öyleyse siz de onun benzeri on uydurulmuş sure getirin." (Hud, 13)

"...Onun gibi bir sure getirin." (Bakara, 23)

Biliyoruz ki, İslam düşmanları, bu dinin ortaya çıkmasından geçen 15 asır boyunca, İslam'a darbe indirmek için ellerinden gelen hiçbir şeyi esirgemediler ve hatta İslam peygamberini sihirbazlık ve delilikle suçlamaktan da geri kalmadılar; ancak hiçbir zaman Kur'an-ı Kerim'in meydan okumasına karşılık veremediler. Nitekim günümüzde de her türlü fikir, düşünce ve araç-gereçlere sahip olmalarına rağmen Kur'an'ın bu kesin ve açık meydan okumasına karşılık verecek güce sahip değillerdir ve bu da Kur'an-ı Kerim'in insan sözü olmadığını göstermektedir.

71. İlke:

Peygamber efendimizin (a.s), tarih ve hadis kitaplarında genişçe açıklanan çeşitli mucizeleri vardı.

Fakat buna rağmen o hazretin bütün dönemlerde parlayan mucizesi Kur'an-ı Kerim'dir. Hz. Resulullah (s.a.a)'in diğer peygamberlerin aksine böyle bir mucizeye sahip olmasının nedeni onun dininin son ve ebedî din oluşudur. Ebedî dinin, bütün asırlarda tüm nesillere kesin bir delil olması için insanların tarih boyunca kimseye müracaat etmeden doğrudan kendisine müracaat edebilecekleri ebedî bir mucizeye ihtiyaçları vardır.

Kur'an-ı Kerim çeşitli açılardan mucizedir; burada bunların tümünden bahsetmemiz mümkün olmadığından bazılarına özetle değiniyoruz:

Kur'an-ı Kerim'in indiği gün, Arap dünyasının, fesahat ve belagat bilginlerinin dikkatini çeken ilk şey, tümüne fesahat ve belagat denilen Kur'an-ı Kerim'in kelimelerinin güzelliği, terkiplerinin yeniliği ve üstün anlamlara sahip olmasıydı. Bu özelliği o günün (ve günümüz) Arab'ı çok iyi bir şekilde görmekteydi; işte bu nedenle Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) sürekli Kur'an-ı Kerim ayetlerini okuyarak ve sürekli meydan okuyarak fesahat ve belagat meydanının kahramanlarını Kur'an karşısında saygıyla eğilmek zorunda bırakıyor, Kur'an'ın yüceliği karşısında onların hayrette kalmasına ve onun beşer üstü bir şey olduğunu itiraf etmesine neden oluyordu.

Kureyş şairi ve fesahat hocası Velid b. Muğayre Hz. Resulullah (s.a.a)'tan birkaç ayet dinledikten sonra onun hakkında şunları dile getirdi: "Vallahi, şimdi Muhammed'den öyle bir söz dinledik ki ne insanların ve ne de cinlerin sözüne benzer. Bu sözlerin özel bir tatlılığı ve güzelliği var. Onun sözlerinin dalları meyve dolu, kökleri bereketlidir; öyle yüce bir sözdür ki ondan üstün ve seçkin bir söz yoktur; yani kesinlikle onunla rekabet

edilemez."⁵⁵

Kur'an-ı Kerim'in zahirî güzelliği ve manevî yüceliği karşısında saygıyla tazim eden tek kişi Velid b. Muğayre değildir; Utbe b. Rabia ve Tufeyl b. Amr gibi Arabın diğer fasihleri de Kur'an-ı Kerim'in edebî açıdan mucize olduğunu itiraf edip onun karşısında acizliklerini dile getirmişlerdir. Elbette cahiliye dönemi Arabı, kültürel seviyesinin düşük olması nedeniyle Kur'an-ı Kerim'in bu mucizevî yönü dışında bir şey anlamıyordu. Fakat İslam dini, tıpkı bir güneş gibi, dünyanın yerleşim bölgesinin dörtte birine ışık saçtığı dönemde, dünya düşünürleri gururlanarak ve titizlikle bu kitabın yüce ayetleri üzerinde akıl yorarak onun edebî yönleri dışında her biri tek başına kutsal alemlerle bağlantılı olduğunu gösteren diğer boyutlarından da yararlanarak her asırda, onun sonsuz gerçeklerinden yepyeni noktalar öğrendiler ve bu hareket halâ devam etmektedir...

72. İlke:

Bir önceki ilkede, Kur'an-ı Kerim'in edebî açıdan mucize olduğunu özetle açıkladık. Şimdi kısaca Kur'an-ı Kerim'in diğer mucizevî boyutlarına değinelim. Kur'an-ı Kerim'in edebî açıdan mucize oluşunu, sadece Arapça'da uzman olan kimseler anlasa da, onun diğer mucizevî boyutlarını Arap olmayanlar da anlayabilirler.

A- Kur'an-ı Kerim'i getiren, okuma-yazması olmayan ümmî bir kişidir; ne okula gitmiş, ne öğretmen görmüş ve ne de bir tek kitap okumuştur. Nitekim buyuruyor ki: **"(Ey Muhammed) sen bundan önce herhangi bir kitab**

55 - Mecma-ul Beyan, c.5, s.387.

okumuyordun, elinle de onu yazmıyorsun. Öyle olsaydı o zaman inkarcılar, (senin risaletinin hakkaniyetinden) kuşkulanırlardı." (Ankebut, 48)

Hiz. Resul-i Ekrem (s.a.a) bu ayeti, kendisini yakından tanıyan halka okudu. Eğer o hazretin okur-yazarı olsaydı tabii ki onun bu iddiasını yalanlardı ve eğer bazılarının onu **"(Kur'an'ı) ona bir insan öğretiyor."**⁵⁶ diye suçladıklarını görüyorsak, bu da diğer iftiralar gibi tamamen temelsizdi; nitekim Kur'an-ı Kerim bu iftirayı reddederek şöyle buyuruyor: **"Biz onların '(Kur'an'ı) ona bir insan öğretiyor.' Dediklerini biliyoruz. Hak'tan saparak kendisine yöneldikleri adamın dili a'cemi (yabancı, açık değildir), bu ise apaçık Arapça bir dildir."**⁵⁷

B- Kur'an-ı Kerim yirmi üç yıl içinde çeşitli şartlar altında (savaşta, barışta, seferde, vatanı ve...) Hiz. Resulullah (s.a.a) tarafından tilavet edilmiştir. Böyle bir konuşma, sahibinin sözlerinde bir nevi ikilik ve hatta birkaç yönlülük olmasını gerektirmektedir. Kitaplarının eşit şartlarda ve yazılarının birbiriyle uyumlu olmasını gözeterek yazan yazarların, çoğu zaman yazılarında ihtilaf ve uyumsuzluk gözetlenmektedir; o halde bir sözü tedricen, çeşitli durum ve şartlarda söyleyen kimselerin sözlerinde ihtilaf ve uyumsuzluğun olmaması mümkün müdür?!

Kur'an-ı Kerim'in ilahiyat, tarih, teşri ve yasama, ahlak ve tabiat gibi çeşitli konulardan bahsetmiş olması ve bu mecmuada içerik ve metot bakımından tepeden tırnağa en

56 - Nahl, 103.

57 - Ak.

mükemmel insicam ve uyumluluğa sahip olması gerçekten dikkat çekicidir. Kur'an-ı Kerim'in bizzat kendisi bu mucizevî yönüne değinerek şöyle buyuruyor: **"Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Eğer (o) Allah'tan başkası tarafından (indirilmiş) olsaydı, onda birbirini tutmaz çok şeyler bulurlardı."** (Nisa, 82)

C- Kur'an-ı Kerim, insanın sabit fıtratını dikkate alarak o esas üzerine yasama yapmıştır. Bu temel bakış sonucu, insanın ruhu ve hayatının bütün açalarına dikkat ederek hiçbir zaman eskimeyecek ve yok olmayacak temel ilkelere değinmiştir.

İslam'ın genel kanunlarının özelliklerinden biri de çeşitli şartlar altında ve farklı ortamlarda icra edilebilir oluşudur ve Müslümanlar dünyanın büyük bir bölümünü ele geçirdiklerinde, bu kanunlar sayesinde, asırlar boyu nice toplumları güç ve kudretle idare etmişlerdir. İmam Muhammed Bâkır (a.s), *"Allah Teala halkın ihtiyaç duyduğu her şeyi kitabında indirmiş ve onu elçisine açıklamıştır; her şey için bir sınır belirtmiş ve her sınır için de bir delil tayin etmiştir"*⁵⁸ buyurmaktadır.

73. İlke:

D- Kur'an-ı Kerim çeşitli ayetlerde çeşitli münasebetlerle, varlık aleminin o günün insanının bilmediği sırlarını beyan etmiştir; hiçbir şeyden haberi olmayan bir toplumda yaşayan okur-yazarı olmayan bir kişinin bu sırları keşfetmesi ise vahiy kanalı dışında imkansızdır. Yer çekimi kanununun keşfedilmesi günümüz biliminin iftiharlarındandır ve günümüzde varlık

58 - Usul-u Kâfi, c.1, s.59.

dünyasının ayakta durması bu esas üzerine yorumlanmaktadır. Kur'an-ı Kerim çok kısa bir cümlede bu kanunu açıklayarak şöyle buyuruyor: **"Allah odur ki gökleri, görebileceğiniz bir direk olmadan yükseltti."** (Ra'd, 2) Genel çift kanununun keşfedilmesi de günümüz biliminin elde ettiği şeylerden biridir; oysa Kur'an-ı Kerim bu alanda en küçük bir bilgi olmadığı bir dönemde buyurmuştur ki: **"Her şeyden iki çift (erkek, dişi) yarattık ki düşünüp öğüt alalım."** (Zariyat, 49) Buna tefsir ve kelim kitaplarında veya Dairat-ul Maarifte nakledilen diğer örnekleri de gösterebiliriz.

E- Kur'an-ı Kerim bazı olaylar vuku bulmadan önce onlardan kesin bir şekilde haber vermiş ve verdiği haberler tüm ayrıntılarıyla vuku bulmuştur. Bunun örnekleri oldukça fazladır; örnek olarak bunlardan biri şöyledir: Allah'a tapan Hristiyan Rumlar, ateşperest Sasanîler'e yenik düşünce, Arap müşrikler bu olayı hayıra yorarak "biz de Arap yarımadasının Allah'a tapanlarına (Müslüman'lara) galip geleceğiz" demişlerdi. Kur'an-ı Kerim o dönemde kesin bir şekilde şöyle buyurmuştur: **"Rum(lar) yenildi. (Arapların bulunduğu bölgeye) en yakın bir yerde. Onlar (bu) yenilgilerinden sonra yeneceklerdir; birkaç (3-9) yıl içinde. (Onların) bu (yenilgileri)nden önce de, sonra da emir Allah'ındır. O gün müminler sevinir(ler)."** (Rum, 2-4) Çok geçmeden bu öngörü gerçekleşti ve Allah'a tapan her iki grup da (Rum Hristiyanları ve Arabistan Müslümanları) aynı zamanda düşmanlarına (Sasanî İran ve müşrik Kureys'e) galip geldiler. İşte bu nedenle, her iki zafer de aynı zamanda gerçekleştiği için ayetin sonunda müminlerin sevinç ve mutluluğundan bahsedilerek buyruluyor ki: **"O**

gün müminler sevinir(ler)."

F- Kur'an-ı Kerim çeşitli surelerde farklı tabirlerle peygamberlerle geçmiş ümmetlerin yaşam öyküsünü açıklamıştır. Bu konu Tevrat ve İncil'de de geçmiştir. Fakat bunları karşılaştırdığımızda Kur'an-ı Kerim'in tümünün ilahî vahiy olduğunu, oysa Tevrat ve İncil'in tahriften korunmadığını görmekteyiz. Kur'an-ı Kerim'in anlattığı peygamberlerin yaşam öyküsünde akıl ve fitrata aykırı ve peygamberlerin yüce makamına uygun olmayan en küçük bir şey yoktur; oysa Tevrat ve İncil'in kıssalarında bu gibi uyumsuzluklar oldukça fazladır. Bu konuda sadece Hz. Adem'in kıssasında Kur'an-ı Kerim'le Tevrat ve İncil'i karşılaştırmamız yeterlidir.

74. İlke:

KUR'AN-I KERİM VE HZ. RESULULLAH (S.A.A)'İN PEYGAMBERLİĞİNİN DELİLLERİ

Belirti ve nişaneleri bir araya toplamak -daha önce de dediğimiz gibi- peygamberlerin iddialarını doğrulayabilecek şeylerdendir. Burada kısaca, İslam peygamberinin davasının doğruluğuna delalet eden belirtilere değinmek istiyoruz. Bu belirtiler şunlardan ibarettir:

A- Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in Geçmişi: Kureyş halkı, Hz. Resulullah (s.a.a)'i peygamberliğe seçilmeden önce onu "Muhammed-i Emin" diye çağırıyor ve değerli eşyalarını ona emanet ediyorlardı. Ka'be'nin binasını yenilerken Hacer-ul Esved'i yerine yerleştirme konusunda dört kabile arasında ihtilaf çıktı; sonunda bu işi emin ve tertemiz bir kişi olan Kureyş'in azizinin, yani Hz.

Muhammed (s.a.a)'in yapmasına karar verdiler.⁵⁹

B- Ortamın Çirkinliklerinden Temiz Oluşu: Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) putperestlik, kumar, kızları diri diri gömme, murdar ve kan yeme, zulüm ve haksızlığın hakim olduğu bir ortamda yetişmişti. Buna rağmen o kesinlikle bu akidevî ve ahlakî çirkinliklere bulaşmayan yüce bir kişiydi.

C- Davetinin İçeriği: Hz. Resulullah (s.a.a)'in davetinin içeriğine baktığımızda o hazretin halkı; bulunduğu ortamda yaygın olan şeyin tam aksine davet ettiğini görmekteyiz. Onlar putperesttiler, o ise tevhide davet etti; onlar kıyameti inkar ediyorlardı, o ise kıyamete imanı İslam'ın şartı saydı; onlar kızları diri diri gömüyor ve kız çocuğuna en küçük bir değer vermiyorlardı, o ise kadını insanî değerlere kavuşturdu. Onlar faiz yiyor ve servet biriktiriyorlardı, o ise faiz yemekten ve servet biriktirmekten insanları alıkoydu; o dönemde yaygın bir şekilde kumar oynanıyor ve şarap içiliyordu, o ise bunları şeytanî şeyler sayarak bunlardan sakınmayı farz bildi...

D- Davet Vesileleri: Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) davetini yaymak için tamamen insanî ve ahlakî yöntemlerden yararlanıyordu. O hazret hiçbir zaman düşmanın suyunu kesmek, suyu zehirlemek ve ağaçları kesmek gibi vesilelerden yararlanmadı. Aksine kadınlara, çocuklara ve yaşlılara zarar vermemeyi, ağaçları kesmemeyi ve düşmana hücceti tamamlamadan savaşa başlamamayı tavsiye ediyordu. "Amaç, aracı meşru kılar" şeklindeki Makyavelistlik mantığından nefret ederdi. Örneğin, Hayber savaşında, Yahudilerden birinin düşmanı

59 - Sire-i İbn-i Hişam, c.1, s.209.

dize getirmek için suyu zehirleme önerisini kabul etmedi. Onun hayatı düşmana karşı saygın davranışlarla doludur.

E- Davetini Kabul Edenlerin Kişilik ve Özellikleri:

Hız. Resulullah (s.a.a)'e iman edenlerin ruhiyat, düşünce ve davranışlarına bakılacak olursa onun sözlerinin doğruluğu anlaşılır. Açıktır ki, bir insanın daveti, toplumun seçkin kişileri üzerinde etkili olursa, bu onun doğru ve hak üzere olduğunu gösterir. Fakat eğer etrafını dünyaperest kişiler sararsa bu da onun davasının zayıflığını ortaya koyar. Hız. Resulullah (s.a.a)'e gerçek iman edenler arasında, tarihin ahlakî özelliklerine, takva, zahitlik, cihad, fedakarlık, temizlik ve dürüstlüklerine tanıklık ettiği Emirülmüminin Ali (a.s), Cafer b. Ebutalib, Selman, Ebuzer, Bilal, Mus'ab, Mikdad ve Ammar'ı görmekteyiz.

F- Ortamda Olumlu Bir Etki Bırakmak ve Büyük ve Yüce bir Medeniyetin Temelini Atmak: Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a) yirmi üç yıl boyunca, Arap yarım adasının durumunu tamamen değıştirdi. O hazret yağmacı insanlardan emin kişiler, putperest kişilerden kültürlü ve dirençli müminler yetiştirerek sadece kendi ortamında yüce bir medeniyet yaratmakla kalmayıp eşsiz İslam medeniyetini diğer bölgelere de yaydı. Sadr-ı İslam Müslümanlarından Cafer b. Ebutalib (a.s), bu noktanın üzerinde durarak Habeş kralının sorusunun cevabında dedi ki:

"Ey kral! Allah Teala bizi, putperestlik ve kumar oynamaktan alıkoyup bize namaz kılmayı, zekat vermeyi, adaletli olmayı, iyilik yapmayı ve akrabalara yardım etmeyi emreden, bizi fahşâ ve kötülükten meneden bir

peygamber gönderdi."⁶⁰

Bu ve benzeri belirtiler, peygamber efendimizin (a.s) buyruğunun doğruluğunu ve amacının hakkaniyetini göstermektedir. Şüphesiz bu özelliklere sahip olan bir kişinin peygamber ve gayb alemiyle bağlantıda olduğu yolundaki iddiası doğrudur; nitekim diğer belirtiler de bu konuyu tamamen teyit etmektedir.

75. İlke:

Önceki Peygamberin Onaylaması: Peygamberlik iddiasını ispatlamanın yollarından birisi de önceki peygamberin onaylamasıdır. Çünkü önceki peygamberin peygamberliğinin kesin delillerle ispatlandığını kabul etmemiz durumunda onun buyruğu kendisinden sonraki peygamberin de peygamberliğini ispatlayan kesin bir delil sayılabilir. Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetlerinden, kitap ehlinin, Hz. Resulullah (s.a.a)'i kendi çocukları gibi tanıdıkları, yani onun peygamberliğinin belirtilerinin kendi kitaplarında açıklandığı geçer. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) bu iddiada bulununca kimse onun inkar etmedi; nitekim Kur'an şöyle buyuruyor: **"Kendilerine kitap verdiklerimiz (Yahudiler ve Hristiyanlar), onu, kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar, ama yine de onlardan bir grup, bile bile gerçeği gizlerler."** (Bakara, 146)

Hz. Resulullah (s.a.a), Hz. İsa (a.s)'ın kendisini müjdeleyerek ben size, benden sonra ismi Ahmed olan bir peygamberin gelişini müjdeliyorum dediğini hatırlattı: **"Benden sonra gelecek, Ahmed adında bir elçiyi**

60 - Sire-i İbn-i Hişam, c.1, s.359 ve 360.

müjdeleyici olarak (geldim." (Saf, 6) Ehl-i kitap, her ne kadar gerçeği söylemekten çekindiyseler de bu iddayı yalanlamadılar. Ayrıca, İncil'in asırlar boyu tahrife uğramasına rağmen, Yuhenna İncili'nde (14, 15 ve 16. bölümlerde) Hz. İsa'nın "Farkilita = övülmüş = Muhammed" isminde bir kişinin geleceğini müjdelediğini hatırlatmakta da yarar var; araştırmacılar bu kitaba müracaat edebilirler.

76. İlke:

Daha önce de değindiğimiz gibi, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in mucizeleri sadece Kur'an-ı Kerim'le sınırlı değildi; o hazret bazen çeşitli münasebetlerle halkı ikna etmek için mucizeler gösteriyordu. Şunu hemen hatırlatalım: Esasen aklî bir muhasebe, Hz. Resulullah (s.a.a)'in hayatında Kur'an-ı Kerim'den başka mucizelerin de varlığını ispatlamaktadır: Hz. Resulullah (s.a.a) Hz. Musa (a.s)'ın 9 mucizesi⁶¹ ve Hz. İsa'nın ise 5 mucizesi olduğunu bildiriyor.⁶² Bu durumda, kendisinin önceki peygamberlerden üstün ve onların sonuncusu olduğunu bildiren Hz. Resulullah (s.a.a)'in, kendisinden önceki peygamberlerin bu kadar çeşitli mucizelere sahip olduğunu bildirdiği halde kendisinin sadece bir mucizeye sahip olduğu söylenebilir mi?! Halkın, önceki peygamberler o kadar mucizeler gösterdikleri halde Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'den çeşitli mucizeler göstermesini istemedikleri ve onun sadece bir mucize göstermesiyle yetindikleri kabul edilebilir mi?!

61 - İsrâ, 101.

62- Âl-i İmrân, 49.

Ayrıca Kur'an-ı Kerim Hz. Resulullah (s.a.a) için çeşitli mucizeler saymıştır; bu mucizeler şöyledir:

A- Ayın İkiye Bölünmesi: Müşrikler, iman etmek için Hz. Resulullah (s.a.a)'in işaretleriyle ayın ikiye bölünmesini şart koştuklarında o hazret Allah'ın izniyle bu mucizeyi gösterdi: **"(Kıyamet) saat(i) yaklaştı, ay yarıldı. Bir mucize görseler hemen yüz çevirirler ve süregelen bir büyüdür derler."** (Kamer, 1-3) Ayetin son bölümü, maksadın, kıyamet gününde ayın yarılması olmadığını, aksine, bu olayın Hz. Resulullah (s.a.a)'in dönemine ait olduğunu apaçık ortaya koymaktadır.

B- Miraç: Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) bir gecede Mekke'deki Mescid-ul Haram'dan Filistin'deki Mescid-ul Aksa'ya ve oradan da ulvî aleme gitti; o kadar kısa bir zaman içerisinde böyle büyük bir hareket Hz. Resulullah (s.a.a)'in Kur'an-ı Kerim'de nakledilen mucizelerinden biridir; Allah'ın gücü ise tabiî etkenlerin elçisinin yukarı aleme yükselmesine engel olmaktan yücedir.⁶³

C- Kitap Ehliyle Mübahele: Hz. Resulullah (s.a.a) hak üzere olduğunu ispatlamak için bir grup kitap ehlini mübahele yapmaya davet ederek, gelin kendimiz, çocuklarımız ve kadınlarımızla mübahele edelim, Allah'ın lanetini yalancıların üzerine dileyelim dedi. Şüphesiz mübahele iki taraftan birinin yok olmasına neden olur; fakat hazret mübahele yapmaya hazır olduğunu bildirdi. Kitap ehli Hz. Resulullah (s.a.a)'in bu kararlılık ve direncini ve mübahele meydanına en azizlerini getirdiğini görünce gerileyerek Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in şartlarını

63 - İsrâ, 1.

kabul ettiler.⁶⁴

Gayptan haber verme konusunda da daha önce Hz. İsa (a.s)'ın gayptan haber verdiğini söyledik.⁶⁵ Hz. Resulullah (s.a.a) de vahiy yoluyla gayptan haber veriyordu; Rumların İranlılara zaferi⁶⁶ ve Mekke'nin fethi⁶⁷ bu cümledendir.

Bunlar Kur'an-ı Kerim'de zikredilen mucizelerdir. Bunların dışında tarihçiler ve muhaddisler, Hz. Resulullah (s.a.a) hakkında, tümü mütevatir olan mucizeler rivayet etmişlerdir.

HZ. RESULULLAH (S.A.A)'İN PEYGAMBERLİĞİNİN ÖZELLİKLERİ

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in davetinin bir takım özellikleri var; bunların en önemlileri dört şeydir. Biz üç ilkede bunlara değineceğiz:

77. İlke:

Hz. Resulullah (s.a.a)'in dini ve daveti evrenseldir; belli bir kavim veya bölgeye has değildir; nitekim Kur'an şöyle buyuruyor: "**Biz seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.**" (Sebe', 28) Yine buyuruyor ki: "**(Ey Muhammed), biz seni ancak alemlere rahmet için gönderdik.**" (Enbiyâ, 107) İşte bu nedenle o hazretin davetlerinde "insanlar" kelimesini kullanarak, "**Ey insanlar, Elçi size, Rabb'inizden gerçeği getirdi. Kendi yararınıza olarak (ona) inanın**"

64 - Âl-i İmrân, 61.

65 - Âl-i İmrân, 49.

66 - Rum, 2.

67 - Fetih, 27.

(Nisâ, 170) buyurmaktadır.

O hazret kendi davetine başladığı zaman, kendisinden önce kendilerine bir uyarıcı gelmeyen topluluğu uyarmak için doğal olarak ilk önce kendi kavmini uyardı: **"Hayır, o, senden önce kendilerine hiçbir uyarıcı gelmemiş olan bir kavmi, doğru yola gelsinler diye uyarman için Rabb'inden (sana indirilen) gerçektir."** (Secde, 3) Fakat bu o hazretin risalet alanının belli bir grubu aydınlatmayla sınırlı olduğu anlamına gelmez. Nitekim bazen Kur'an-ı Kerim belli bir grubu davet ederken, aynı zamanda hemen peşinden onu, davetinin ulaşabileceği kimseler için de hüccet sayarak şöyle buyuruyor: **"Bu Kur'an bana vahyolundu ki, onunla sizin ve (onun) ulaştığı herkesi uyarayım."** (En'am, 19)

Peygamberlerin, davetleri ister evrensel olsun ister bölgesel, getirdikleri dine öncelikle kendi kavimlerini davet etmelidirler; nitekim Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **"Biz, her elçiye kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara (emredildikleri şeyleri) açıklasın."** (İbrahim, 4) Fakat dediğimiz gibi, bir peygamberin kendi kavminin diliyle gönderilmesi, kesinlikle davetinin o kavimle sınırlı olduğu anlamına gelmez.

78. İlke:

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in peygamberliği son peygamberliktir; nitekim onun dini de son din ve kitabı da semavî kitapların sonuncusudur. Yani ondan sonra başka bir peygamber gelmeyecek ve onun dini kıyamete kadar ebedî kalacaktır. Hz. Resulullah (s.a.a)'in son peygamber oluşundan şu iki konu anlaşılmaktadır:

1- İslam dini, kendinden önceki dinleri feshetmiş ve

onun gelişiyle geçmiş dinler resmiyetlerini kaybetmişlerdir.

2- Gelecekte başka semavî bir din gelmeyecektir ve yeni bir semavî din iddiası artık kabul edilmeyecektir.

Hatemiyet konusu, hiç kimseye şüphe bırakmayacak bir şekilde Kur'an-ı Kerim ve hadislerde apaçık söz konusu edilmiştir. Bu konudaki belgelerden bazılarına işaret ediyoruz:

"Muhammed, sizin erkeklerinizden birinin babası değil, fakat Allah'ın Elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi bilendir." (Ahzab, 40) "Hatem" yüzük anlamındadır. İşlam dininin geldiği dönemde, kişilerin mührü, yüzüklerinin kaşıydı; mektubun bittiğini bildirmek için onunla mektupları mühürlerlerdi. Bu noktayı göz önünde bulundurarak, yukarıdaki ayetin anlamı şudur: İşlam peygamberinin gelişiyle, peygamberlik belgesine bitiş mührü vurularak peygamberlik dosyası kapandı.

Ayrıca, "risalet" vahiy kanalıyla elde edilen mesajları ulaştırmak ve iblağ etmek anlamında olduğundan, doğal olarak nübüvvetsiz ilahî risalet de olmayacaktır ve sonuçta peygamberliğin bitişi risaletin de bitişidir.⁶⁸

Bu konuda çeşitli hadisler arasından, "Menzilet" hadisine değinmemiz yeterli olacaktır: Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a), Tebuk savaşında Ali (a.s)'ın Medine'de kendi yerine bırakınca ona şöyle buyurdu: *"Ya Ali, sen baba;*

68 - Hatemiyete tanıklık eden ayetler, yukarıdaki ayetle sınırlı değildir; bu konuda, Kur'an-ı Kerim'de Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'ın son peygamber olduğuna tanıklık eden altı nass daha vardır. Bkz. Mefahim-ul Kur'an, c.3, s.130-139.

*Harun'un Musa'ya olduğu menzilede olmak istemez misin? Ancak benden sonra peygamber yoktur."*⁶⁹

Mütevâtir "Menzile" hadisi dışında, hatemiyetle ilgili hadisler de icmali tevatür şeklinde nakledilmiştir.⁷⁰

79. İlke:

İslam dininin ebediyetinin sırrı iki şeyde saklıdır:

a- İslam dini, insanoğlunun ilahî hidayetlerle tabî ve fıtrî ihtiyacını temin etmek için daha mükemmel ve iyisi düşünölmeyecek en mükemmel programı sunmuştur.

b- Ameli hükümler alanında da insanoğlunun her türlü ihtiyaçlarını temin edebilecek bir takım kapsamlı ve sabit ilkeler sunmuştur. Bunun en açık tanığı, İslam (ve özellikle Şiâ) ulemasının on dört asır boyunca İslam toplumlarının amelî ahkam alanında tüm ihtiyaçlarını karşılayabilmiş ve bu güne kadar İslam fıkhnın cevap vermekten aciz kaldığı bir durumla karşılaşılmamış olmasıdır. Bu hedefin gerçekleşmesinde faydalı ve etkili olan şeyler şunlardır:

1- Aklın Hüccet Oluşu: Aklın hakemlik yetkisi olduğu durumlarda itibar ve belgesel yeterliliğı, hayat boyunca insanoğlunun vazifelerini ispatlamanın yollarından biridir.

2- Önemli Bir Konuyla Çeliştiğinde Daha Önemli Olanı Gözetmek: İslam hükümlerinin, eşyalarda bir takım

69 - Sahih-i Buharî, c.3, s.58; Sahih-i Müslim, c.2, s.323; Emalî-i Seduk, s.28 ve 47 ve 81; Bihar-ul Envar, c.37, s.254-289, 53. bab; Sahih-i Buharî, c.3, s.54, Gazvet-ut Tabuk babı; Sahih-i Müslim, c.4/1871, 1375 basımı; Sünen-i Tirmizî, c.2, s.301; Sire-i İbn-i Hişam, c.4, s.162; Müsned-i Ahmed, c.1, s.174.

70 - Bu konuda bkz. Mefahim-ul Kur'an, c.3, s.141-167.

gerçek ölçüler, zatî (veya arizî) maslahat ve mefsedelerden kaynaklandığını, bunların bazılarını akıl elde edebilirken diğer bazılarını da şeraitin beyan ettiğini bilmekteyiz; bu ölçülerin tanındığı durumlarda, doğal olarak fakih, bunların birbirleriyle çelişmeleri halinde, daha önemli olanı daha az önemli olana tercih ederek sorunu halledebilir.

3- İctihad Kapısının Açık Oluşu: İctihad kapısının İslam ümmetinin yüzüne açık oluşu -ki bu konu Şiâ'nın imtiyaz ve iftiharlarındadır- İslam dininin hatemiyetini garanti eden etkenlerdendir; çünkü diri ve sürekli ictihad sayesinde, sürekli yeni mesele ve olayların hükmü İslam dininin genel kurallarından çıkarılıp istinbat edilmektedir.

4- Sanevî Hükümler: İslam dininde, ilk etapta uyulması gereken ahkam-ı evveliyeye dışında, bir çok sorunları halledebilecek bir takım sanevî hükümler vardır. Örneğin, bir hükmü bir konuya tatbik etmek sıkıntı ve zorluğa neden olur veya kişilerin zarar ve ziyan görmesini gerektirirse, sıkıntı veya zararı nefyeden genel kurallar (fıkıhta açıklanan şartlarla) çıkmazları kırma ve sıkıntıları gidermede şeriata yardımcı olurlar. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **"O (Allah) dinde size bir güçlük yüklemedi."** (Hac, 78) Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) de şöyle buyurmaktadır: *"(Dinde) zarar vermek ve zarar görmek yoktur."* İşte bu iki kurala ve benzerlerine sahip olan bir mektebin izleyicileri hiçbir zaman yaşamlarında çıkmazla karşılaşmazlar.

Hatemiyet konusu kelim kitaplarında geniş şekilde bahsedilmiştir; dileyenler bu kitaplara müracaat edebilirler.

80. İlke:

İslam dininin özelliklerinden biri, mefhum ve hükümlerinin kolay bir şekilde anlaşılır ve mutedil oluşudur; bu özelliğin, İslam dinini dünyanın çeşitli kavim ve milletleri arasında nüfuz edip yayılmasının en önemli etkenlerinden biri sayabiliriz. İslam, Allah'a tapma konusunda, her türlü ipham ve karışıklıktan uzak olan halis ve apaçık bir tevhidi söz konusu etmektedir. Kur'an-ı Kerim'de geçen İhlas suresi tek başına bu iddiamızı doğrulayabilir; nitekim bu kutsal kitap insanın konumu konusunda da takva ilkesine dayanmaktadır; ki bizzat bu da tüm yüce ahlakî özellikleri kapsamaktadır. Amelî hükümler alanında da İslam dini her türlü zorluk ve sıkıntıyı reddetmekte ve Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) kendisini kolay ve rahat dinin getiricisi olarak tanıtmaktadır: *"Ben kolay bir dinle geldim."*

İnsaflı ve garazsız araştırmacılar, hatta Müslüman olmayan bilginler bile, İslam dininin hızla yayılmasının en önemli etkenini, bu dinin hükümlerinin açık ve kapsamlı oluşu bilmişlerdir. Örneğin, Fransalı meşhur bilgin doktor Gustav Lubon diyor ki:

İslam'ın ilerlemesinin sırrı onun koya oluşunda saklıdır. İslam, diğer dinlerde örnekleri oldukça fazla olan sağlıklı aklın kabullenmekten sakındığı konulardan uzaktır. Ne kadar düşünürseniz düşünün İslam'ın temel ilkelerinden daha kolayını bulamazsınız. İslam diyor ki: Allah birdir; tüm insanlar Allah karşısında eşittirler; insan birkaç dini vecibeyi yerine getirmekle cennet ve saadete ulaşır ve onlardan yüz çevirmekle de cehenneme düşer. İslam hükümlerinin bu açıklık ve kolaylığı, bu dinin dünyada yayılmasına büyük yardımcı dokunmuştur. Bundan

daha önemlisi İslam'ın kalplere işlediği o sağlam imandır; hiçbir şüphenin gideremediği muazzam bir imandır bu.

İslam, bilimsel keşifler için her dinden daha münasip ve daha yumuşak olduğu gibi insanları affetmeye teşvik etmede de nefisleri temizlemeyi ve ahlakî değerleri üstlenebilecek en büyük dindir.⁷¹

81. İlke:

Önceki peygamberlerin sunduğu semavî kitaplar, maalesef onlardan sonra tedricen bencil kişilerin garazlı eylemleri sonucu tahrif edilmiştir. Bu konuyu, Kur'an-ı Kerim dışında tarihî şahitler de teyit etmektedir. Nitekim bu kitapların kendileri incelenip içeriklerine dikkat edildiğinde de bu konu açık bir şekilde anlaşılmaktadır; çünkü bu kitaplarda, kesinlikle ilahî vahiy tarafından onaylanmayacak bir takım konular yer almıştır. Günümüz İncilinin daha fazla Hz. İsa'nın hayatı şeklini almış olmasını bırakın, Hz. İsa'nın nasıl dara çekildiği bile İncil'de açıklanmıştır. Fakat önceki semavî kitapların apaçık bir şekilde tahrife uğramasına rağmen, Kur'an-ı Kerim her türlü eksiltme ve artırmadan masun kalmıştır. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) kendinden geriye Kur'an-ı Kerim'in yüz on dört kamil suresini hatıra bırakarak dünyaya sunmuş ve vahyi katipleri -özellikle ilk günden beri onu yazan Hz. Ali (a.s)- onu kaleme almışlardır. Kur'an-ı Kerim'in nüzulundan 15 asır geçmesine rağmen, ayet ve surelerinden ne bir harf eksilmiş ne de bir harf eklenmiştir. Şimdi Kur'an-ı Kerim'in tahrif olmadığıyla ilgili bazı delillere değinelim:

71 - Temeddün-i İslam ve Arab, Fransalı Doktor Gustavlubun, s.141-143.

1- Kur'an-ı Kerim nasıl tahrif olabilir; oysa Allah Teala onun korunacağını garanti ederek buyuruyor ki: **"O zikri (Kur'an'ı) biz indirdik biz; ve onun koruyucu da elbete biziz!"**⁷²

2- Allah Teala, Kur'an-ı Kerim'e batılın yol bulmasını reddederek buyuruyor ki: **"Ne önünden, ne de arkasından onun boşa çıkaracak bir söz gelmez. (o) hüküm ve hikmet sahibi çok övülen (Allah)tan indirilmiştir."** (Fussilet, 42)

Allah Teala'nın, Kur'an-ı Kerim'e yol bulamayacağını belirttiği batıl, Kur'an'ın gevşek düşürülmesine neden olan her türlü batıldır. Kur'an-ı Kerim'in kelime ve ayetlerinin artırılması veya eksiltilmesi onun gevşek düşürülmesine neden olduğundan kesinlikle bu kutsal kitapta artırma veya eksiltme olmamıştır.

3- Tarih, Müslümanların Kur'an'ı öğrenmeye ve ezberlemeye özel bir ilgi duyduklarını göstermektedir. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) döneminde Araplar arasında bir kez duymakla uzun bir hutbeyi ezberleyen güçlü hafızlar vardı. O halde, bu kadar kâri=okuyan, hafızı olan ve ilgi duyulan bir kitabın tahrif olduğu nasıl söylenebilir?!

4- Şüphesiz Müminlerin Emiri Ali (a.s)'ın bazı konularda halifelerle görüş farklılığı vardı ve muhalefetini de farklı yerlerde mantıklı bir şekilde ortaya koyuyordu. Örnek olarak o hazretin Şıkkıkiye hutbesini ve meşhur şiirlerini gösterebiliriz. Buna rağmen o hazretin hayatı boyunca, Kur'an-ı Kerim'in tahrif olduğundan bir kelime bile bahsetmediğini görüyoruz; (Allah korusun) eğer böyle bir şey olsaydı o hazret kesinlikle bu konuda sessiz

72 - Hicr, 9.

kalmazdı. Aksine o hazret sürekli insanları Kur'an'da düşünmeye davet ederek şöyle buyuruyordu: *"Kur'an'ı izleyen bir kimse yoksul değildir ve Kur'an'a uymayan kimse de zengin değildir; o halde Kur'an tohumunu ekenlerden ve ona uyanlardan olun."*⁷³

Değindiğimiz bu ve benzeri delilleri dikkate alarak, İmamiye Şiâsı'nın büyük uleması Ehl-i Beyt İmamları (a.s)'ı izleyerek eskiden beri Kur'an-ı Kerim'in tahriften korunduğunu vurgulamışlardır; örnek olarak aşağıdaki kişilere işaret edebiliriz:

1- Fazl b. Şazan (ö: 260 hk. Ehl-i Beyt İmamları (a.s) döneminde yaşamıştır) el-İzah adlı eserinde, s.217'de.

2- Şeyh Seduk (ö: 381 hk.) el-İtikadat kitabında, s.93'te.

3- Şeyh Mufid (ö: 413 hk.) Memcuat-ul Mesail'de basılmış olan Ecvibet-ul Mesail-is Serviye kitabında, s.266'da.

4- Seyid Murtaza (ö: 436 hk.) Ecbibet-ul Mesail-it Trablisiyat kitabında; Şeyh Tabersî onun bu konudaki sözünü Mecma-ul Beyan tefsirinin önsözünde kaydetmiştir.

5- Şeyh-u Taife diye meşhur olan Şeyh Tusî (ö: 460 hk.) et-Tibyan kitabında, c.1, s.3.

6- Şeyh Tabersî (ö: 548 hk.) Mecma-ul Beyan adlı tefsirinin önsözünde Kur'an'ın tarif olmadığına tasrih ve tekit etmiştir.

7- Seyid b. Tavus (ö: 664 hk.) Sa'd-us Suud adlı kitabında, s.144'de diyor ki: İmamiye Şiâsı'nın görüşü

73 - Nehc-ul Belağa, 171. hutbe.

Kur'an'ın tahrif olmadığıdır.

8- Allame Hillî (ö: 726) Ecvibet-ul Mesail-il Mehnaviyye kitabında, s.121'de diyor ki: Gerçek şu ki, Kur'an-ı Kerim'de hiçbir çeşit artırma ve eksiltme olmamıştır ve ben Kur'an'ın tahrif edildiği sözünden Allah'a sığınırım; çünkü bu konu Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in mütevatir mucizesinde şüphe etmeye neden olur.

Burada, Kur'an-ı Kerim'in tahrif edildiğini reddeden Şiâ ulemasının isimlerine değinmeye son vererek bu görüşün çeşitli asırlarda sürekli İmamiye Şiâsının büyük ulemasının inancı olduğunu bir kez daha vurguluyoruz; nitekim asrımızda da Şiâ'nın tüm taklit mercileri bu görüşü savunmaktadırlar.

82. İlke:

Hadis ve tefsir kitaplarında, bazılarının Kur'an'ın tahrif edilmesinin delili olarak kabul ettikleri bir takım rivayetler nakledilmiştir; ancak dikkat edilmesi gerekir ki:

Birincisi; bu rivayetlerin çoğu gerekli itibara ve güvene sahip olmayan kişiler veya kitaplardan nakledilmiştir; rical ulemasının, rivayetlerini zayıf saydıkları ve inancını fasit bildikleri Ahmed b. Muhammed Seyyarî'nin (ö: 352) Kıraat kitabı⁷⁴ veya rical ulemasının, hakkında, "hayatının sonunda guluv yolunu tutmuştur" dedikleri Ali b. Ahmed-i Kuffî'nin kitabı gibi.⁷⁵

İkincisi; Kur'an-ı Kerim'in tahrif edildiğine delil olarak gösterilen bu rivayetlerin bir bölümünün tefsir yönü vardır. Başka bir ibaretle, ayetin külli mefhumu onun bir

74 - Rical-i Necaşî, 1 / 211, sıra no: 192.

75 - Rical-i Necaşî, 1 / 96, sıra no: 689.

örneğiyle tatbik edilmiş ve bir grup da bu tatbik ve tefsirin Kur'an-ı Kerim'in bir bölümü olduğunu ve Kur'an'dan silindiğini sanmışlardır. Örneğin, Fatiha suresinde "sırat-el mustakim", ayeti rivayetlerde "Hz. Resulullah ve Ehl-i Beyt'inin yolu" olarak tefsir edilmiştir ve açıktır ki böyle bir tefsir, külliye onun en üstün ferdine tatbik etmektir.⁷⁶

İmam Humeyni (r.a), Kur'an-ı Kerim'in tahrif oluşuna hemledilen rivayetleri üç gruba ayırmıştır:

a- Zayıf rivayetler; bu rivayetlerle istidlal edilemez;

b- Uydurma rivayetler; uydurma olduklarının belirtileri apaçık belli olan rivayetlerdir.

c- Sahih rivayetler; bu rivayetlerin anlamına dikkat edildiğinde Kur'an ayetlerinin tahrif olmasından maksadın onların sözcüklerinin değil, anlamlarının tahrif olduğu anlaşılmaktadır.⁷⁷

Üçüncüsü; bir mektebin izleyicilerinin gerçek inançlarını öğrenmek isteyenler, yazarın daha fazla konuları bir araya toplamak amacıyla yazdığı ve araştırmasını diğerlerine bıraktığı hadis kitaplarına değil, onların itikadî ve ilmî kitaplarına müracaat etmelidirler. Yine bir mektebin izleyicilerinden az bir grubun görüşlerine müracaat etmek, o mektebin kesin itikadını tanımak için yeterli değildir ve esasen bir mektebin ulemasının büyük çoğunluğu karşısında bir veya iki kişinin görüşüne istinat etmek, o mektep hakkında hüküm vermek için doğru bir ölçü değildir.

* * *

76 - Mecma-ul Beyan, (Tabersî) c. 1, s.28.

77 - Tehzib-ul Usul, c.2, s.96.

Tahrif konusunun sonunda, birkaç noktayı hatırlatmayı gerekli görüyoruz:

1- İslam mezheplerinin birbirlerini Kur'an'ın tahrif edilmesiyle suçlaması, özellikle asrımızda, ancak İslam düşmanlarının lehinedir.

2- Eğer Şiâ ulemasından bazıları Kur'an-ı Kerim'in tahrif edildiği konusunda bir kitap yazmışlarsa, Şiâ'nın büyük çoğunluğunun görüşü olarak değil, onların kişisel görüşleri olarak kabul edilmelidir. Dolayısıyla, mezkur kitabın yayınlanmasından sonra, Şiâ uleması tarafından ona bir çok reddiyeler yazıldığını görmekteyiz; nitekim hicri kameri 1345 yılında Mısır ulemasından biri, Kur'an-ı Kerim'in tahrif edildiğini ispatlamak için Ehl-i Sünnet kitaplarında geçen rivayetlere istinaden Kur'an ayetlerinin tilavetinin nesh edildiği veya unutturulduğu hakkında "Furkan" kitabını yazınca, el-Ezher uleması tarafından reddedilerek bu kitap müsadere edildi.

3- Tüm dünya Müslümanlarının semavî kitabı, ilki "Fatıha" ve sonu ise "Nass"la biten 114 sureden oluşan Kur'an-ı Kerim'dir. Bu kitapta Allah Teala'nın buyruklarına "Kur'an" denilmiş ve "Mecid", "Kerim" ve "Hekim"⁷⁸ sıfatlarıyla tanıtılmıştır ve Müslümanlar bazen ona "Mushaf" da derler; Mushaf Arapça'da bir araya toplanan yazılmış sayfalara denir. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in vefatından sonra Kur'an-ı Kerim'in surelerinin tümü bir araya toplanınca sahabeden bazıları tarafından

78 - "Kâf, Kur'an-ı Mecid'e andolsun" (Kâf, 1); "O, elbette Kur'an-ı Kerim'dir, saklı bir kitaptır." (Vakıa, 77); "Yasin, Kur'an-ı Hekim'e andolsun." (Yasin, 1)

ona "Mushaf" denilmesi önerildiği rivayet edilmiştir.⁷⁹

Dolayısıyla, Mushaf, ister Kur'an olsun ister olmasın, yazılmış ve bir kitap halinde toplanmış sayfalar mecmuasına denir. Kur'an-ı Kerim ise amel defterini "Suhuf" olarak adlandırarak buyuruyor ki: **"(Amel) defter(i) açılıp yayıldığı zaman"** (Tekvir, 10) Nitekim diğer semavî kitapları da "Suhuf" olarak adlandırarak şöyle buyurmuştur: **"İbrahim ve Musa'nın Suhufu (sahifeleri)"** (A'la, 19)

Bu ayetler sahife veya suhuf sözcüğünün, her ne kadar Hz. Resulullah (s.a.a)'in vefatından sonra Kur'an-ı Kerim'in isimlerinden biri sayılsa da, daha geniş bir anlamı olduğunu göstermektedir.

İşte bu nedenle Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in aziz kızı Hz. Fatıma-ı Zehra (s.a)'dan geriye kalan yazılara da "Mushaf" denilmesi şaşırtıcı değildir; bu mushafın gerçeğini İmam Sadık (a.s) açıklayarak şöyle buyuruyor: *"Hz. Resulullah (s.a.a)'in vefatından sonra Fatıma (s.a) yetmiş beş gün yaşadı ve onu büyük bir üzüntü kapsadı; Cebrail (Allah'ın emriyle) inerek Hz. Resulullah ve onun mevkisinden bahsedip Fatıma'ya teselli verdi ve ona, gelecekte vuku bulacak olayları anlattı. Müminlerin Emir Ali (a.s) Cebrail'in söylediklerini (Hz. Fatıma -s.a-in imlasıyla) yazdı; Fatıma mushafı işte budur."*⁸⁰

Ebu Cafer, İmam Sadık (a.s)'ın şöyle buyurduğunu nakleder: *"Fatıma mushafında Kur'an'dan bir şey yoktur; bu kitap babasının (s.a.a) ölümünden sonra ona telkin*

79 - el-İtkan, c.11, s.85.

80 - Usul-u Kâfi, c.1, s.241.

edilen bir şeydir."⁸¹ Bu rivayette, onun Kur'an olduğunu sanmayın buyuruyor. Elinizdeki kitabın, fıkıh ve hadis bölümünde, İslam ümmetinde, peygamber ve elçi olmadıkları halde meleklerle konuşan büyük evliyalar olduğuna, onlara "muhaddes" denildiğine ve Hz. Resulullah (s.a.a)'in değerli şeceresinin de "muhaddes" olarak adlandırıldığına değineceğiz.

81 - Besair-ud Derecat, s.195.

YEDİNCİ BÖLÜM
AKAİD KÜLLİYATI
(6)

İMAMET VE HİLAFAFET

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) İslam dinini tebliğ edip bir medine-i fazile (ütopya) kurma noktasında 23 yıl zahmet çekip çaba harcadıktan sonra, hicretin on birinci yılının başlarında dünyadan göçtü. O hazretin vefatıyla, her ne kadar vahiy ve nübüvvet son bulduysa ve artık hiç bir peygamber ve yeni bir din gelmeyecektiye de, Hz. Resulullah (s.a.a)'in yüklendiği vazifeler (vahyi iblağ sorumluluğu dışında) kesinlikle son bulmamıştı ve sonuçta, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in vefatından sonra, bilgili ve takvalı bir kişinin, o hazretin halifesi ve Müslümanların imam ve önderi olarak her zamanda bu vazifeleri yapmayı üstlenmesi gerekiyordu. Her ne kadar Hz. Resulullah (s.a.a)'ın halifesinin bazı sıfatları ve onun nasıl tayin edileceği konusunda Şiâ'yla Ehl-i Sünnet arasında görüş farklılığı varsa da, bu konu bütün Müslümanlar tarafından kabul edilmektedir. Aşağıda önce "Şiâ" kelimesinin anlamı ve onun ne zaman ortaya çıktığına değinecek ve peşinden de imametle ilgili diğer konuları inceleyeceğiz.

83. İlke:

"Şiâ"nın sözlük anlamı izleyicidir; terim olarak ise Hz. Resulullah (s.a.a)'ın vefatından sonra İslam toplumunun rehberliğini, Hz. Ali (a.s) ve onun masum evlatlarının hakkı bilenlerdir.

Tarihî belgelerin de gösterdiği üzere, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) hayatı boyunca çeşitli yerlerde defalarca Hz. Ali (a.s)'ın fazilet ve menkıbelerinden ve yine kendisinden sonra onun rehberlik ve önderliğinden bahsetmiştir. Sahih rivayetler gereğince, bu tavsiye, Hz. Resulullah (s.a.a)'ın hayatı döneminde bir grubun Ali (a.s)'ın etrafını sarmalarına ve Ali Şiâsı diye tanınmalarına neden oldu. Bu grup, Hz. Resulullah (s.a.a)'ın vefatından sonra, önceki inançlarında kalarak, kişisel ve grupsal çıkarlarını Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'ın, Ali (a.s)'ın önderliği konusundaki nassına tercih etmediler. İşte böylece bir grup Hz. Resulullah (s.a.a)'ın döneminde ve o hazretin vefatından sonra "Şiâ" diye tanındı. Mîlel ve Nihel yazarları da bu konuya açık bir şekilde değmişlerdir.

Nubahî (Ö: 310 hk.) bu konuda şöyle yazıyor: Şiâ, Hz. Resulullah (s.a.a)'ın döneminde ve ondan sonra Ali (a.s)'ı imam ve halife olarak kabul edenlere ve diğerlerinden ayrılarak onun safında yer alanlara denir.⁸²

Ebu'l Hasan Aş'erî diyor ki: Bu gruba "Şiâ" denilmesinin nedeni, Ali'yi izlemeleri ve onu diğer sahabelerden öne geçirmeleridir.⁸³

Şehristanî ise şöyle yazıyor: Şiâ, özellikle Ali (a.s)'ı izleyen, nass ve vasiyet kanalıyla onun imamet ve

82 - Fırak-uş Şiâ, s.17.

83 - Makalat-ul İslamiyye, c.1, s.65.

hilafetine inananlardır.

Dolayısıyla Şiâ'nın, İslam dışında bir tarihi ve İslam'ın başlangıç tarihinden başka bir başlangıcı yoktur ve gerçekte, İslam ve Şiilik bir akçenin iki tarafı veya aynı zamanda dünyaya gelen iki çehrenin iki yüzüdür. Seksen altıncı ilkede, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in, insanları açıkça İslam'a davet ettiği ilk günlerde, Haşim oğullarını toplayarak Ali (a.s)'ın vasisi ve halifesi olduğunu onlara bildirmiş ve ondan sonra da çeşitli dönemlerde, özellikle Gadir-i Hum'da onun hilafetini resmen ilan etmiş olduğu belgeleriyle anlatılmaktadır.

Evet, "Şiilik" ne Sakife'de toplananların uzlaşmalarının, ne Osman'ın öldürüldüğü dönemin olaylarının ve ne de diğer efsanelerin ürünüdür; aksine sürekli ilahî kılavuzluklarıyla, Şiilik fidanını ilk kez sahabenin kalbine eken ve zamanla onu besleyen, Selman ve Ebuzer gibi bazı sahabeleri Şii diye adlandıran Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in bizzat kendisidir. Müfessirler, **"İnanan ve iyi işler yapanlar da halkın en hayırlılarıdır."** (Beyyine, 7) ayetinin tefsirinde Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in *"Bu ayetten maksat, Ali ve Şiileridir"* buyurduğunu nakletmişlerdir.⁸⁴

Tarih kitaplarında, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'den hemen sonra, halifesinin, Hz. Ali (a.s) olması gerektiğine inanan sahabe ve tabiinin ismi kaydedilmiştir. Yukarıda söylediğimiz anlamda Şiilik, dünya Müslümanlarının büyük bir bölümünü oluşturan bütün Şiiler hakkında kullanılan ortak bir sözcüktür. Şiilerin tarih boyunca diğer

84 - ed-Dürr-ül Mensur, c.8, s.589; Cabir b. Abdullah, İbn-i Said-i Hudrî, İbn-i Abbas ve Ali (a.s)'dan naklen.

İslam mezhepleriyle omuz omuza İslam dininin yayılmasında önemli bir payı olmuştur. Çeşitli bilimlerin temelini atmış, önemli devletler kurmuş, bilim, edebiyat ve siyaset alanında ümmete çok seçkin kişiler sunmuştur ve bu gün de dünyanın bir çok noktasında varlığını sürdürmektedir.

84. İlke:

İlerideki ilkelerde ispatlayacağımız üzere, imamet konusu ilahî ve semavî bir konudur ve Hz. Resulullah (s.a.a)'ın halifesi bizzat o hazrete gelen ilahî vahiy kanalıyla tayin edilmelidir. Ancak bu konunun naklî ve şer'î delillerine değinmeden önce, bu hususta hiçbir şer'î nassın olmadığını kabul ederek, o zamanın şartlarını göz önünde bulundurup aklın hükmünün gereklerinin neler olduğuna bakalım.

Eğer bir ıslah edici, uzun yıllar boyu nice zahmetlerle bir planı uygular da insanlık için yeni bir metot sergilerse, akıl, bu plan ve yeni metodunun hayatını sürdürmesi ve hatta ilerlemesi ve yayılması için doğal olarak bir çare düşünmesi gerektiğine apaçık bir şekilde hükmetmektedir; nitekim bir insanın nice zahmetlerle bir bina yaptıktan sonra, onu gelecek tehlikelerden korumak için hiçbir önlem almaması, ona bakmak ve korumak için kimseyi tayin etmemesi düşünülemez.

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a), getirdiği şeriatıyla insanlığın hayatında derin bir değişimin zeminini hazırlayan ve tamamen yeni bir medeniyetin temelini atan insanlık tarihinin en büyük şahsiyetidir. İnsanlığa ebedî bir din sunan ve kendi asrında insanlığa önderlik yapan o hazret bu dini; gelecekte karşılaşması muhtemel tehlike ve

afetlerden korumak ve yine ebedî ümmeti hidayet etmek ve yönetmek için kesinlikle bir çare düşünmüş ve kendisinden sonra yönetimin niteliğini açıklamıştır; çünkü o hazretin ebedî bir şariat getirmesine rağmen kendisinden sonra onun ayakta kalmasını tazmin edecek olan rehberlik konusunda bir plan sunmuş olmaması hiçbir şekilde düşünülemez. İnsanoğlunun saadeti için en küçük meseleyi açıklamayı ihmal etmeyen bir peygamberin, insanlığın kaderini belirleyecek en önemli konuların başında gelen İslam toplumunun önderliği ve onun niteliği konusunda hiçbir şey söylememiş ve hiçbir kılavuzlukta bulunmamış ve gerçekte İslam toplumunu başı boş bırakmış olması nasıl düşünülebilir?! Dolayısıyla, Hz. Resulullah (s.a.a)'ın kendisinden sonra hilafet konusunda hiçbir şey söylemeden dünyadan göçtüğü iddiası kabul edilemez.

85. İlke:

Sadr-ı İslam tarihine müracaat ederek Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'ın vefatı döneminde bölge ve dünyanın içinde bulunduğu şartları göz önünde bulundurduğumuzda, imamet makamının nassla atanmasının gerekliliği anlaşılacaktır. Çünkü o hazret dünyadan göçünce İslam dinini bir tehlike üçgeni tehdit etmekteydi: Bu tehlike üçgeninin bir açısını Rum imparatorluğu, ikinci açısını İran imparatorluğu ve üçüncü açısını ise içteki münafıklar oluşturmaktaydı. Birinci açının tehlikesi konusunda şunu söyleyelim ki, Hz. Resulullah (s.a.a) hayatının son anlarına kadar onu unutmamış, işte bu nedenle hayatının o son günleri ve hatta son saatlerinde Rumlarla savaşmak için Usame b. Zeyd'in komutasında büyük bir ordu seferber etmiş ve ondan ayrılanları lanetlemiştir. İkinci açıdaki tehlike ise Hz. Resulullah (s.a.a)'ın mektubunu yırtarak

Yemen valisine o hazreti tutuklamasını veya başını bedeninden ayırıp kendisine göndermesini emreden kötü düşünceli düşmandı. Ve nihayet üçüncü tehlike de sürekli Medine'de veya Medine dışında Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'i rahatsız eden ve çeşitli komplolarla o hazretin kalbini incitenlerdi; Kur'an-ı Kerim'in çeşitli surelerinde onların indirdikleri darbelerden bahsedilmiş ve hatta Kur'an-ı Kerim'in bir suresi onların adına ve onların kötü düşünce ve amelleri hakkında nazil olmuştur.

Şimdi şöyle bir soruyla karşılaşyoruz: Acaba böyle bir tehlike üçgeni karşısında Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in düşmanın her taraftan pusuda yattığı İslam ümmeti ve İslam dinini rehbersiz, lidersiz ve başı boş bırakmış olması düşünülebilir mi?!

Şüphesiz Hz. Resulullah (s.a.a) Arap halkının kabile hayatı yaşadığını ve kabile fertleri arasında, kabile reislerine karşı duyulan taassubun onların canlarıyla yoğrulduğunu, dolayısıyla, lider tayinini böyle bir halka bırakmanın gruplaşmalara ve kabile kavgalarına neden olacağını ve düşmanın da bu ihtilaftan kendi lehine yararlanacağını biliyordu. İşte bu gerçeği göz önde bulundurarak Şeyh Ebu Ali Sina diyor ki: "Halifeyi Peygamberin nassıyla tayin etmek gerçeğe daha yakındır; çünkü o hazretin kendisinden sonra halifeyi tayin etmesiyle her türlü kavga ve ihtilafın kökü kurutulmuş olur."⁸⁵

86. İlke:

Şimdi, hikmet ve Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in ilahî

85 - Şefa-İlahiyat, onuncu makale, beşinci bölüm, s.564.

bilincinin, kendisinden sonra İslam ümmetinin imamet ve rehberliği konusunda gerekli girişimlerde bulunmasını gerektirdiği anlaşıldıktan sonra, o hazretin bu konuda hangi girişimlerde bulunduğuna bakalım.

Bu hususta iki görüş vardır; şimdi bu görüşleri ele alıp inceleyelim:

1- Hz. Resulullah (s.a.a), Allah Teala'nın emriyle, İslam ümmetinin rehberlik ve imamet makamına lâıyk olan kişiyi seçerek onu kendisinin halifesi olarak halka tanıttı.

2- Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a), önder seçimini halka bıraktı ve vefatından sonra kendilerine bir önder seçmelerini dileyerek bunu halka açıkladı.

Kitab, sünnet, Hz. Resulullah (s.a.a)'in sireti ve İslam tarihi bu iki görüşten hangisi onaylıyor acaba?

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in hayatına dikkat edildiğinde, -getirdiği dini yakın akrabalarına ve sonra da bütün insanlara ilan etmekle görevlendirildiği ilk günden itibaren ölüm anına kadar- o hazretin kendisinden sonraki halifenin özelliklerine defalarca işaret ettiğini ve önderlik konusunda "halkın seçimi"ni değil, "atama" metodunu seçtiği kesinlik kazanmaktadır. Bu konu aşağıdaki delillerle ispatlanmaktadır:

1- EV GÜNÜ HADİSİ:

Bi'setten üç yıl geçtikten sonra, Allah Teala, "**Yakın akrabalarımı uyar**" (Şuerâ, 214) ayetini indirerek Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'e davetini açığa çıkarmasını emrediyor. Hz. Resulullah (s.a.a) Haşimoğulları'nın ileri gelenlerini toplayarak şöyle buyuruyor: *"Ben sizin için dünya ve ahiret hayrını getirdim. Allah Teala bana, sizi*

ona davet etmemi emretti. Sizden hanginiz bu dini yaymakta bana yardım ederek aranızda benim kardeşim, vasım ve halifem olmayı ister?" O hazret bu buyruğunu üç defa tekrarladi ve her defasında sadece Ali (a.s) buna hazır olduğunu ilan etti. Bunun üzerine Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a), "Bilin ki bu, sizin aranızda benim kardeşim, vasım ve halifemdir"⁸⁶ buyurdu.

2- MENZİLET HADİSİ:

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) çeşitli yerlerde, Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s)'ın o hazret indindeki makam ve mevkisini, Harun'un Musa'nın indindeki makam ve mevkisi gibi bilmiş, Harun'un makamlarından sadece birinin (peygamberliğin) Ali'de (a.s) olmayacağını bildirerek neredeyse tevatür haddine ulaşan menzilet hadisinde şöyle buyurmuştur: *"Ya Ali! Harun, Musa'ya ne menziledeyse sen de baba o menziledesin; ancak benden sonra peygamber yoktur."*⁸⁷

Kur'an-ı Kerim'in nassıyla, Hz. Harun, Hz. Musa (a.s)'ın döneminde peygamberlik⁸⁸, hilafet⁸⁹ ve vezirlik⁹⁰

86 - Müsned-i Ahmed, c.1, s.159; Tarih-i Taberî, c.2, s.406; Tersir-i Taberî (Cami-ul Beyan), c.19, s.74-75; Şuera suresinin tefsiri, 214. ayet.

87 - Sahih-i Buharî, c.6, s.3, 1314 yılı basımı, Tebuk Gazvesi bölümünde; Sahih-i Müslim, c.7, s.120, Fezail-u Ali (a.s) bölümünde; Sünen-i İbn-i Mace, c.1, s.55, Fezail-u Eshab-in Nebi bölümü; Müsned-i Ahmed, c.1, s.173, 175, 177, 179, 182, 185, 230; Sire-i Nebeviye, İbn-i Hişam, c.4, s.163, Tebuk Gazvesi.

88 - "Ona, rahmetimizden dolayı kardeşi Harun'u da peygamber olarak armağan ettik." (Meryem, 53)

89 - "Musa, kardeşi Harun'a dedi ki: Kavmim içinde benim yerime geç..." (A'raf, 142)

makamına sahipti ve Menzilet hadisi de Harun'un, peygamberlik makamı dışında tüm makamlarını Ali (a.s) için ispatlamaktadır. Doğal olarak eğer, peygamberlik dışında o makamların tümü Hz. Ali (a.s) için ispatlamak istenmeseydi, bu durumda peygamberlik makamını müstesna etmeye gerek kalmazdı.

3- SEFİNE HADİSİ:

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a), kendi Ehl-i Beyt'ini (a.s) Nuh'un gemisine benzetiyor; bu gemiye binenler kurtulmuş, binmeyenle ise tufana tutularak boğulmuştu; nitekim şöyle buyuruyor: *"Bilin ki aranızda Ehl-i Beyt'imın misali, Nuh'un gemisi gibidir; kim ona bindiyse kurtuldu ve kim de ondan ayrıldıysa boğuldu."*⁹¹ Biliyoruz ki, Nuh'un gemisi, insanların tufandan kurtulmaları için tek sığınaklarıydı. Dolayısıyla, Sefine Hadisine göre, Hz. Resulullah (s.a.a)'in Ehl-i Beyt'i (a.s) de, insanların sapmalarına neden olabilecek tatsız olaylardan kurtulabilmeleri için ümmetin yegane sığınağıdır.

4- ÜMMETİN GÜVENCESİ HADİSİ:

Hz. Resulullah (s.a.a), Ehl-i Beyt'ini (a.s) ümmetin söz birliği ve ihtilaftan kaçınma sebebi olarak tanıtop buyurmuştur ki: *"Yıldızlar yerdekilerin -denizde-boğulmamalarını sağlayan yegane güvencesidir; Ehl-i Beyt'im (a.s) de ümmetimin ihtilaf karşısındaki yegane*

90 - "Bana ailemden bir vezir ver." (Tâhâ, 29)

91 - Müstedrek-i Hakim, c.3, s.351; Sevaik-ul Muhrika, s.91; Mizan-ul İ'tidal, c.1, s.224; Tarih-ul Hulefa, s.573; Hasais-ul Kubra, c.2, s.266; Yenabi-ul Mevedde, s.28; Feth-ul Kadir, s.113 ve diğer kitaplar.

güvencesidir; dolayısıyla eğer Arap kabilelerinden biri onlara muhalefet edecek olursa ihtilafa düşerek şeytanın hizbi olur."⁹² "Yıldızlar yerdekilerin denizde boğulmamalarının tek garantisidir; çünkü denizciler, **"Onlar yıldız(lar)la yol bulurlar"** -Nahl, 16- ayeti gereğince dalgaların arasından yıldızlar vasıtasıyla yollarını bularak sahile ulaşırlar. Ehl-i Beyt'im (a.s) de ümmetimin ihtilaflar karşısında güvende kalmasına neden olur; dolayısıyla kim onlara muhalefet edecek olursa ihtilafa düşerek şeytanın safında yer almış olur."

5- SEKALEYN HADİSİ:

Sekaleyn hadisi, Şiâ ve Sünni ulemasının kendi kitaplarında naklettikleri mütevatir hadislerdendir. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) bu hadiste İslam ümmetine hitap ederek, iki paha biçilmez şeyi aranızda emanet bırakarak sizden ayrılıyorum buyuruyor ve sonra bu ikisine birlikte ve yekparça şeklinde sarılmayı ümmetin hidayet sebebi; bu ikisinden birinden ayrılmayı ise delalet nedeni olarak tanıtip şöyle buyuruyor:

"Aranızda iki paha biçilmez emanet bırakıyorum: Biri Allah'ın kitabı, diğeri itretim (yani soyumdan olan) Ehl-i Beyt'imdir. Bu ikisine sımsıkı sarılacak olursanız hiçbir zaman sapmazsınız; bu ikisi -Kevser- havuzun-un- başında bana ulaşınca kadar birbirinden ayrılmazlar."⁹³

92 - Müstedrek-i Hakim, c.3, s.149.

93 - Sahih-i Müslim, c.7, s.122; Sünen-i Tirmizî, c.2, s.397; Sünen-i Daremî, c.2, s.432; Müsned-i Ahmed, c.3, s.14, 17, 26, 59; c.4, s.366 ve 371; c.5, s.182 ve 189; Hasais-ul Aleviye, Nesaî, s.20; Müstedrek-i Hakim, c.3, s.109, 148 ve 533 ve diğer kitaplar. Bu konuda, Dar'ut Takrib Beyn-i Mezahib-il İslamiyye yayınlarından

Bu hadis, Ehl-i Beyt (a.s)'ın Kur'an-ı Kerim'le omuz omuza ilmî merciliğini açık bir şekilde ispatlamakta ve Müslümanlara, dinî konularda Allah'ın kitabıyla birlikte Ehl-i Beyt (a.s)'ın kılavuzluklarına sarılmayı gerekli kılmaktadır. Fakat bazı kimselerin Ehl-i Beyt (a.s)'ın kapısı dışında tüm kapıları çalmaları gerçekten gerçekten üzücü bir durumdur! Naklinde Şiâ ve Sünnilerin ittifak ettikleri Sekaleyn hadisi, tüm dünya Müslümanlarını tek bir ümmet haline getirebilir; çünkü eğer Hz. Resulullah (s.a.a)'tan sonra ümmetin halifesi ve siyasi yöneticisinin tayini konusunda iki fırka arasında ihtilaf varsa ve ümmet bu meseleden tarihî algılama nedeniyle iki gruba ayrılıyorlarsa, bu durumda tefrika için hiçbir delilin bilimsel dayanağı yoktur ve -her iki fırkanın ittifak ettikleri Sekaleyn hadisi gereğince- birlik içinde ve tek bir güç olmaları gerekir.

Esasen halifelerin hilafeti döneminde de pratikte ümmetin ilmî mercii Ali (a.s)'dı ve dinî konulardaki ihtilaflar Ali (a.s) vasıtasıyla hallediliyordu. Gerçekte, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'ın Ehl-i Beyt'i bu mercilik sahnesinden kenara bırakıldığı günden itibaren fırkacılık başladı ve birbiri ardından çeşitli kelam fırkaları ortaya çıktı.

87. İlke:

Hadislerde Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) bazen genel ve bazen de kişisel olarak, halifesini açık bir şekilde tanıtmıştır; bu hadislerin her biri bilinçli ve hakikati arayan kişilere hücceti tamamlamaktadır. Fakat buna rağmen Hz.

Risale-i Hadis-i Sekaleyn'e (Kahire-Muhayre basımı) müracaat edebilirsiniz.

Resulullah (s.a.a) mesajını uzaktan-yakından gelen herkese duyurarak bu konuda her türlü şek ve şüpheyi tamamen ortadan kaldırmak için, Veda Haccı dönüşünde Gadir-i Hum denilen yerde durarak etrafındakilere, Allah Teala tarafından, kendilerine bir mesajı açıklamak üzere görevlendirildiğini bildirdi; bu mesaj, çok büyük bir vazifeyi yerine getirmeyi içeriyordu ve bunu yapmadığı takdirde Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) peygamberliğini yerine getirmiş sayılmıyordu:

"Ey Elçi, Rabb'inden sana indirileni duyur; eğer bunu yapmazsan, O'nun elçiliğini duyurmamış olursun. Allah seni insanlar(ın şerrin)dan korur." (Maide, 67)⁹⁴

Bunun üzerine Hz. Resulullah (s.a.a) için bir minber hazırladılar. O hazret minbere çıkarak şöyle buyurdu: *"Yakında Hakk'ın davetine icabet edeceğim; benim hakkımda sizler ne diyorsunuz?"* Cemaat, "Allah'ın dinini bize iblağ ettiğine, hayrımızı dilediğine ve bu konuda çok çaba harcadığına tanıklık ediyoruz; Allah sana hayırlı mükafatlar versin" dediler.

Sonra, *"Allah'ın birliğine, kıyametin hak olduğuna tanıklık ediyor musunuz?"* buyurdu. Oradakiler olumlu cevap verince şöyle buyurdu:

"Ben sizden önce (Kevser) havuz(un)a gideceğim; bakalım benim iki paha biçilmez halifeme karşı nasıl davranacaksınız." Bir sahabe, "Sizin iki halifeniz

94 - Muhaddisler ve müfessirler bu ayetin Veda Haccı'nın bitiminde, Gadir-i Hum gününde indiğine işaret ederler. Bkz. Ed-Dürr-ül Mensur, c.2, s.298; Feth-ul Kadir-i Şevkanî, c.2, s.57; Keşf-ul Gumme-i Erbilî, s.94; Yenabi-ul Mevedde-i Kunduzî, s.120; el-Menar, c.6, s.463 ve diğer kaynaklar.

nelerdir?" diye sorunca hazret şöyle buyurdu:

"Biri Allah'ın kitabı, diğeri ise soyum olan itretimdir; Latif ve Habir olan Allah bana, bu ikisinin kıyamet günü havuzun başında bana ulaşmıcaya kadar birbirinden ayrılmayacağını bildirmiştir. O ikisinden öne geçmeyin; yoksa helak olursunuz; onlardan geride de kalmayın, aksi durumda yine helak olursunuz."

Sonra Ali (a.s)'ın elinden tutarak kaldırdı; orada olan herkes o ikisini görüyordu; hazret şöyle buyurdu:

"Ey insanlar! Müminlere kendi canlarından daha evlâ (irade sahibi) olan kimdir?"

Cemaat, "Allah ve Peygamberi daha iyi bilir" dediler.

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a), *"Mevlam Allah'tır benim, ben ise müminlerin mevlasıym ve ben onlara kendi canlarından daha evlayım."* buyurduktan sonra üç kez şöyle ekledi:

"Ben kimin mevlasıysam, Ali de onun mevlasıdır; Allah'ım! Onu seveni sev, ona düşman olana düşman ol, ona şefkatli olana şefkatli ol, ona gazap edene gazap et, ona yardım edene yardımcı ol, onu alçaltanı alçalt, o döndükçe hakkı da onun ekseninde döndür; haberiniz olsun ha! Burada bulunanlar, bulunmayanlara bildirsin bunu."

88. İlke:

Gadir Hadisi, mütevatir hadislerdendir ve bu hadisin ravileri olan sahabe, tabiin ve İslam mühaddisleri onu her asırda mütevatir olarak rivayet etmişlerdir. Sahabeden 110, tabiinden 89, İslam uleması ve mühaddislerinden 3500 kişi Gadir Hadisini nakletmiştir; böyle bir tevatüre sahip olan bu hadisin varlık ve itibarında hiçbir şüpheye yer yoktur.

Yine ulemeden bir grubu Gadir Hadisi hakkında müstakil kitaplar yazmışlardır; bunların arasında bu hadisin senetlerini de bir araya toplayan en temel belge Allame Abdulhüseyin'in (1320-1390 hk.) eseri olan el-Gadir kitabıdır.

Şimdi, Hz. Resulullah (s.a.a) ve Ali (a.s)'ın "mevla" oluşundan maksadın ne olduğu inceleyelim.

Karineler, bu tabirden, rehberlik ve önderliğin kastedildiğini açıkça ortaya koymaktadır:

A- Gadir-i Hum olayında, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) hac kafilesini susuz ve bitki yeşermeyen kurak bir çölde ve günün çok sıcak bir zamanında durdurdu. Hava o kadar sıcaktı ki orada olanlar abalarının yarısını başlarının üzerine örtmüş; diğer yarısını da altlarına sermişlerdi. Böyle bir konumda, doğal olarak Hz. Resulullah (s.a.a), ümmetin hidayetinde kader belirtici çok önemli bir konuyu açıklayacak demektir; evet, Müslümanların kaderini belirlemede vahdetin kaynağı ve dinin koruyucusu olan halife tayininden daha önemli bir şey olabilir miydi?

B- Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) Hz. Ali (a.s)'ın velayet ve hilafetini söz konusu etmeden önce usul-i dini teşkil eden tevhid, nübüvvet ve mead konusundan bahsedip halktan onlar hakkında ikrar aldı ve sonra ilahî mesajı ıblâğ etti. Hz. Resulullah (s.a.a)'ın, insanlardan usul-i din konusunda ikrar almasının hemen peşinden ilahî mesajı ıblâğ edişinden, bu mesajın önemini ve o hazretin bu büyük kongreden hedefinin, belli bir kişiyle dost olmak, onu sevmek gibi sıradan bir şey olamayacağını anlamak mümkündür.

C- Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) hutbesinin başında yakında dünyadan göçeceğini bildirmiştir ve bu da o

hazretin kendisinden sonra ümmetin durumundan endişelendiğini göstermektedir. O halde dininin, gelecekteki olaylar fırtınasında bir tehlikeyle karşılaşmaması için bir çare araması daha uygun olurdu.

D- İmam Ali (a.s) hakkındaki ilahî mesajı açıklamadan önce, kendisinin evlâ -üstün- ve mevla -efendi- oluşundan bahsederek, Allah benim mevlamdır ve ben de müminlerin mevlasıyım, müminlere, onların kendi canlarından daha evlayım, buyurdu. Hz. Resulullah (s.a.a)'ın bu buyruğu, Ali (a.s)'ın mevlalığının, Hz. Resulullah (s.a.a)'ın mevlalık ve evlalığı türünden olduğunu ve o hazretin, Allah'ın emriyle bu mevlalığı İmam Ali (a.s) için de ispatladığını göstermektedir.

E- Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) ilahî mesajı açıkladıktan sonra, orada olanlardan, olmayanlara duyurmalarını istedi.

89. İlke:

İslam tarihi, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'ın düşmanlarının, o hazretin ilahî davetini söndürmek için, onu sihirbazlıkla suçlamaktan yatağında öldürmeye varıncaya kadar her çeşit yola baş vurduklarını, fakat her defasında, Allah Teala'nın o hazrete lütufta bulunarak onu müşriklerin uğursuz planlarından koruduğunu göstermektedir. Onların son ümidi (özellikle o hazretin erkek çocuğunun kalmadığını göz önünde bulundurarak) Hz. Resulullah (s.a.a)'ın ölümüyle bu davetin sönmesiydi: **"Yoksa onlar (senin hakkında): 'Bir şairdir, zamanın felaketlerine çarpmasını (ölmesini) gözetliyoruz' mu diyorlar?"** (Tur, 30) Müşrikler ve münafıkların çoğu bu düşünceye sahipti. Fakat Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a), hayatı boyunca İslam'a karşı halis imanı ve direncini ortaya koyan

birini kendi yerine tayin ederek, düşmanların ümidini suya düşürdü ve böylece dinin bekasını tazmin ederek temelini güçlendirdi; böyle bir rehberin tayiniyle de İslam nimeti kemale erdi. İşte böylece, Ali (a.s.)'ın Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a.)'in halifesi olarak tayin edilmesinin ardından Gadir-i Hum günü "İkmal" ayeti nazil oldu:

"Bu gün artık inkar edenler, sizin dininiz(i yok etmek)den umudu kesmişlerdi. Onlardan korkmayın, benden korkun! Bugün sizin için dininizi olgunlaştırdım, size nimetimi tamamladım ve size din olarak (Peygamberin halifesinin tayiniyle kemale ermiş) İslam'ı beğendim."⁹⁵ (Mâide, 3)⁹⁶

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a.)'in halefi konusunun ilahî bir mesele olduğunu ve halkın bunda bir rolü olmadığını

95 - Ebu Said-i Hudrî, Zeyd b. Erkam, Cabir b. Abdullah-i Ensarî, Ebu Hüreyre ve Mücahid-i Mekkî gibi sahabe ve tabiinden bir grubu, bu ayetin Gadir-i Hum'la ilgili olduğunu vurgulamışlardır. Yukarıdaki kişilerin bu olayla ilgili rivayetleriyle tanışmak için bkz. Ebu Cafer Taberî el-Velayet kitabında, İbn-i Kesir 2. ciltte Hafız İbn-i Merduveyh-i İsfahanî'den naklen, Hafız Ebu Naim İsfahanî'nin tefsiri "Mâ nezele min'el Kur'an-i fi Ali" adlı kitabında; Hatib Bağdadî tarihinin 8. cildinde, Hafız Ebu Said Seciatanî, Hafız Ebu'l Kasım Haskanî'nin "el-Velayet" adlı kitabında, Suyutî'nin Dürr-ül Mensur'da, c.2, s.295'de İbn-i Asakir-i Şafii'den naklen, Hatib Harezmi Menakıb kitabında; bunların tabirleri el-Gadir kitabında, c.1, s.23'de nakledilmiştir.

96 - Fahr-i Razî tefsirinde diyor ki: Bu ayet indikten sonra, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) 81-82 gün yaşadı ve ondan sonra kavga ve hiçbir şekilde nash ve değişiklik olmadı. Dolayısıyla, bu ayet Veda haccında, Zilhicce ayının on sekizinde Gadir-i Hum'da nazil olmuştur. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a), Ehl-i Sünnet'in görüşüne göre Rabiulevvel'in 12'sinde vefat ettiğine göre, eğer bu üç ay içinde nesh edilmemişse, 82 güne tatbik eder (Fahr-i Razî tefsiri, c.3, s.369).

ispatlayan yukarıdaki mütevatir rivayetler dışında, tarihî gerçekler de, o hazretin, Mekke'de bulunduğu ve daha Medine'de hükümet kurmadığı günlerde bile, hilafet konusunu ilahî bir mesele olarak kabul ettiğini göstermektedir. Örneğin, Benî Amr kabilesinin reisi hac mevsiminde Hz. Resulullah (s.a.a)'ın huzuruna çıkarak, biz sana yardım etmemiz sonucu muhaliflerine karşı zafere ulaştın; acaba önderlik konusunda bizim de bir payımız var mı? diye sorunca o hazret buyurdu ki: *"Bu iş Allah'a düşer; Allah kimi ister bu işe seçer."*⁹⁷ Açıktır ki, eğer hilafet konusu halkın seçimine bırakılmış olsaydı, o hazretin, "bu iş ümmete düşer!" veya "halletme ve anlaşma (hall ve akd) şurasına düşer!" demesi gerekirdi. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) bu konudaki buyruğu, Allah Teala'nın risalet konusundaki şu buyruğunun aynıdır: **"Allah, elçiliğini nereye koyacağını (elçilik görevini kime vereceğini) daha iyi bilir"** (En'am, 124)

90. İlke:

Hilafet makamının nasla belirtilmesi gerektiği ve ümmetin peygambere halife tayin etme konusunda bir rolü olmadığı konusu sahabenin zihninde de vardı. Ancak onlar birinci halifenin dışında, Allah ve Resulü'nün nassı yerine bir önceki halifenin nass ve atamasını sözkonusu ediyorlardı; nitekim tarih kitaplarının ittifak ettiği gibi ikinci halife birinci halife vasıtasıyla tayin edildi.

İkinci halifenin Ebubekir tarafından tayininin kesin bir şekilde gerçekleşmediği, bunun sadece bir öneri olduğu sanısı tarihî naslara aykırıdır. Çünkü daha birinci halife

97 - Sire-i İbn-i Hişam, c.2, s.422.

hayattayken Hz. Resulullah (s.a.a)'in sahabesi tarafından bu tayine itiraz edildi ve itiraz edenlerden biri de Zübeyr'di. Açıktır ki, eğer olay sadece bir öneriydiyse, sahabenin itirazı tamamen yersiz olurdu. Ebubekir tarafından Ömer'in tayini dışında, üçüncü halife de Ömer'in tayin ettiği altı kişilik bir şura kanalıyla hilafete geçirildi ve bu da, diğerlerini kamuoyuna müracaat etmekten engelleyen bir nevi tayindi.

Esasen kamuoyuna müracaat ve halifenin ümmet tarafından seçilmesi düşüncesi sahabenin aklından bile geçmiyordu ve daha sonraları bu hususta iddia edilen şeyler, diğerlerinin değindikleri izahlardır; aksine, sahabe, halifenin, bir önceki halife tarafından seçilmesi gerektiğine inanıyorlardı. Örneğin, ikinci halife yaralandığı zaman, Hz. Resulullah (s.a.a)'ın eşlerinden Aişe, halifenin oğlu Abdullah b. Ömer'le ona mesaj göndererek dedi ki: "Benim selamımı babana ilet ve Peygamberin ümmetini çobansız bırakma de!"⁹⁸ Abdullah b. Ömer de, babası ölüm yatağına düşünce ondan, kendisinden sonraki halifeyi tayin etmesini isteyerek dedi ki: "İnsanlar senin hakkında konuşmaktalar; onlar, kendi yerine birini seçmeyeceğini sanıyorlar. Eğer senin develerinin ve koyunlarının çobanı, gıyabında yerine birini bırakmadan onları çölde kendi başlarına bırakırsa, sen onu kınamaz mısın?! İnsanların halini gözetmek, develerin ve koyunların durumunu gözetmekten daha üstündür."⁹⁹

98 - el-İmamet-u ve's-Siyase, c.1, s.32.

99 - Hilyet-ul Evliya, c.1, s.44.

91. İlke:

İmamet konusunun başında, Müslümanlar açısından imam ve Hz. Resulullah (s.a.a)'in halifesinin o hazretin (şariat getirme dışında) vazifelerini üstlenecek kişi olduğuna değindik. Şimdi imamet makamı ve onun öneminin daha açık bir şekilde anlaşılması için bu vazifelerin en önemlilerine değinelim:

A- Kur'an-ı Kerim'in kavramlarını açıklamak ve problemleri halletmek Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in vazifelerindendi. Kur'an-ı Kerim buyuruyor ki: **"Sana bu Zıkr'i (Kur'an'ı) indirdik ki, kendilerine indirileni insanlara açıklayasın."** (Nahl, 44)

B- Şer'i hükümlerin beyanı o hazretin vazifelerindendi; onların bir bölümünü Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini okuyarak ve bir kısmını da sünnet yoluyla beyan ediyordu. Hz. Resulullah (s.a.a), İslam dininin hükümlerini tedricen ve vuku bulan olayları göz önünde bulundurarak açıklıyordu ve işin tabiatı bu vazifenin devam etmesini gerektiriyordu; oysa hükümlerin açıklaması hususunda Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'den bize ulaşan hadislerin sayısı beş yüz hadisi geçmemektedir.¹⁰⁰ Bu hacimdeki fikhî hadislerin ümmete yeterli olmayacağı açıktır.

C- Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) hakkın merkezi olup kılavuzluklarıyla ümmetin akaidinin her türlü sapmaya uğramasını engellediği için, o hazretin varlığı nedeniyle mübarek hayatları döneminde fırkacılık meydana gelmedi veya meydana gelme fırsatı bulmadı.

D- Dinî ve itikadî soruları cevaplandırmak da Hz. Resulullah (s.a.a)'in diğer bir vazifesiydi.

100 - Vahy-i Muhammedî, s.212, altıncı baskı.

E- Söz ve davranışlarıyla toplum fertlerini terbiye ederdi.

F- İslam toplumunda adalet, eşitlik ve emniyeti oluşturmak da o hazretin vazifesiydi.

G- Düşmanlar karşısında İslam ülkesinin sınırlarını ve mal varlığını korumak da Hz. Resulullah (s.a.a)'in sorumluluklarından sayılmaktaydı. Nitekim, son iki vazifeyi, halk tarafından seçilen önder de yapabilir; fakat diğer vazifeleri yapmak (Kur'an-ı Kerim'in zor kavramlarını ve din hükümlerini açıklamak...), Allah Teala'nın özel lütfüne şamil olan, bilgi ve amelde Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in kopyası olan bilinçli ve güçlü bir öndere gerek vardır. Yani değindiğimiz bu önemli vazifeleri yerine getirip İslam dininin inişli çıkışlı tarihi boyunca Hz. Resulullah (s.a.a)'ın boşluğunu doldurabilecek Peygamberin ilmini taşıyan ve her türlü hatadan masun olan birisi olmalıdır. Ancak peygamberin ilminin hamili olan böyle bir kişi peygamber olamayacak ve bir şeraitin de temelini atmayacaktır ve kesinlikle imamet makamıyla peygamberlik makamı bir değildir.

Açıktır ki böyle birinin tayini, ümmetin ilim ve bilgi seviyesinin üzerindeydi ve bunun ancak Hz. Resulullah (s.a.a) tarafından ve Allah Teala'nın emriyle gerçekleşmesi gerekirdi. Yine açıktır ki, yukarıda değindiğimiz hedeflerin gerçekleşmesi de insanların, Hz. Resulullah (s.a.a) tarafından tayin edilen imam ve öndere itaat etmelerine bağlıdır; bu hedeflerin gerçekleşmesi için Allah Teala'nın tayini ve Hz. Resulullah (s.a.a)'in ilanı yeterli değildir (kendisine itaat edilmeyen bir kimsenin görüşü olmaz). Nitekim Kur'an-ı Kerim ve Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) hakkında da durum böyleydi ve böyledir de. Hz.

Resulullah (s.a.a)'in vefatından sonra vuku bulan olumsuz olaylar ve Müslümanlardan bir grubunun fırkacılık yapması, Hz. Resulullah (s.a.a)'in -neuzubillah- kendi hekimane vazifesini yerine getirmemesinden ve kendisinden sonra ümmetin yönetimi için temel bir plan hazırlamadığından veya planının eksik oluşundan değil, ümmetten bazılarının kendi kişisel görüşlerini o hazretin planından öne geçirmeleri ve kendi maslahatçı görüşlerini Allah ve Resulü'nün nassına tercih edişleridir; ve bu da, tarihte vuku bulan ilk olay değildir; İslam tarihinde bunun benzerleri oldukça fazladır.¹⁰¹

92. İlke:

Bir önceki ilkede, imamın sadece ülkenin yönetimi ve onun sınırlarını korumakla uğraşacak normal bir önder olmadığını, onun bunun dışında daha önce değindiğimiz diğer vazifeleri de olduğunu söyledik. Kur'an'ın tefsiri, hükümlerin açıklaması, halkın itikadî sorularını cevaplamak, halkın inancında ve dinde her türlü tahrifin vuku bulmasını önlemek gibi bu önemli vazifeleri yerine getirmek geniş ve hata kabul etmeyen bir bilgiye sahip olmaya bağlıdır. Oysa bu gibi şeyleri normal kişiler üstlenecek olurlarsa hata ve yanılığdan masun olmayacaklardır.

Elbette masumiyet peygamberlik demek değildir; bir insan peygamber olmadığı halde hata ve yanılığdan masum olabilir. Bunun en açık örneği, daha önce peygamberlerin masum oluşu konusunda masumiyetinin delillerine

101 - Bkz. En-Nas-u vel İctihad kitabı, Allame Seyyid Abdulhüseyn Şerafuddin-i Amilî.

değindiğimiz Hz. Meryem'dir.¹⁰²

İmamın masum olmasının gerekliliğine mezkur aklî tahlil dışında bir takım diğer deliller de delalet etmektedir; onlardan bazıları şöyledir:

1- Allah Teala'nın kesin iradesi Ehl-i Beyt'in her türlü çirkinlikten uzak olmasına taalluk etmiştir; nitekim Kur'an şöyle buyuruyor: **"Ey Ehl-i Beyt, Allah sizden çirkinliği uzak tutmayı ve sizi tertemiz kılmayı diliyor."** (Ahzab, 33)

Bu ayet Ehl-i Beyt'in masumiyetine şöyle delalet etmektedir: Allah Teala'nın özel iradesinin, Ehl-i Beyt'in her türlü çirkinlikten uzak olmasına taalluk etmesi, onların günah işlemekten masum olmasını gerektiriyor. Çünkü ayette geçen "rics" teriminden maksat, her türlü fikrî, ruhî ve amelî çirkinliktir ve günah bunun en açık örneğidir; bu irade ümmetin hepsine değil, özel kişilere taalluk ettiğinden, doğal olarak herkese taalluk eden tathir iradesiyle farklıdır. Müslümanların tümünü kapsayan tathir iradesi, teşriî=yasama iradesi¹⁰³ olup kişilerin itaatsizlik etmesi sonucu gerçekleşmeyebilir de; oysa bu irade, gûnahtan temiz olma iradesinden ayrılmayacak olan tekvinî iradedir.

Şuna da değinmemiz gerekiyor ki, Allah Teala'nın, Ehl-i Beyt'in masum olması doğrultusundaki tekvinî iradesi, onların kendilerinden iradelerinin olmamasına neden olmaz; nitekim peygamberlerin masum oluşu da böyledir (bu konu akaid kitaplarında detaylı bir şekilde

102 - Bkz. İlahiyat -yazarın eseri-, c.2, s.146-198.

103 - Mâide, 6: "Fakat sizi temizlemek istiyor." Abdest ayetinin alt kısmında geçer.

geçmiştir).

2- *"Ben sizin aranızda iki paha biçilmez emanet bırakıyorum: Allah'ın kitabı ve soyum olan itretim..."* buyuran Sekaleyn hadisi gereğince Ehl-i Beyt İmamları Kur'an-ı Kerim'le aynı sırada yer almıştır; yani Kur'an-ı Kerim'in her türlü hata ve yanlışlıktan masun olduğu gibi Ehl-i Beyt İmamları da her türlü fikrî ve amelî hatadan masundur.

Bu konu, Sekaleyn hadisinin son bölümünden apaçık anlaşılmaktadır:

a- *"Bu ikisine sımsıkı sarılırsanız asla sapmazsınız."*

b- *"Bu ikisi (Kevser) havuz(un)un başında bana gelinceye kadar birbirinden asla ayrılmazlar."*

Çünkü, kendisine sarılmak hidayet kaynağı olan, insanı dalaletten alıkoyan ve hiçbir zaman da Kur'an'dan (masum) ayrılmayan bir şey kesinlikle her türlü hata ve günahattan masun olacaktır.

3- Hz. Resulullah (s.a.a) Ehl-i Beyt'ini, içine binenlerin tufan dalgalarından kurtulduğu ve binmeyenlerin ise boğulduğu Nuh'un gemisine benzetmiştir. Nitekim şöyle buyuruyor: *"Ümmetim arasında Ehl-i Beyt'imın misali Nuh'un gemisi gibidir; kim ona bindiyse kurtuldu ve kim de ondan ayrıldıysa boğuldu."*¹⁰⁴

Kısa bir şekilde açıkladığımız bu delillerle dikkat ettiğimizde Ehl-i Beyt'in masumiyetinin apaçık ve delillerle ispatlanmış bir konu olduğu anlaşılır; kaldı ki masumiyetin naklî delilleri bizim burada zikrettiklerimizle

104 - Müstedrek-i Hakim, c.2, s.151; Hasais-ul Kubra, c. Siyuti, c.2, s.266.

sınırlı değildir.

93. İlke: ON İKİ İMAM

İmamları iki yolla tanımamız mümkündür:

A- Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in Allah'ın emriyle belli bir kişinin imam olduğuna tasrih etmesiyle;

B- Önceki imamın sonraki imamın imametine tasrih etmesiyle.

Şiâ'nın on iki imamının imametini her iki yolla ispatlanmıştır. Hem Hz. Resulullah (s.a.a) rivayetlere göre onların imametine tasrih etmiştir ve hem de her imam, kendisinden sonraki imamı tanıtmıştır.

Bu konuda, kısaca incelemeyi dikkate alarak sadece bir hadise değiniyoruz:¹⁰⁵

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) sadece Ali (a.s)'ı atamakla yetinmeyip ondan sonra da on iki imamın geleceğini, din ve İslam'ın izzetinin onların vasıtasıyla gerçekleşeceğini vurgulamıştır. Nitekim şöyle buyurmuştur: *"On iki halife olduğu müddetçe bu din aziz kalacaktır."* Veya: *"On iki halife olduğu müddetçe İslam aziz kalacaktır."* Şunu da hatırlatmamız gerekir ki, on iki imamın varlığına delalet eden rivayetler Ehl-i Sünnet'in de en muteber Sahihlerinde geçmiştir.¹⁰⁶

İslam'ın izzetinin varlıklarına bağlı sayılan bu on iki

105 - Diğer rivayetler için Usul-u Kafi, Kifayet-ul Eser, İsbat-ul Hudat ve Muntehab-ul Eser gibi hadis kitaplarına müracaat edebilirsiniz.

106 - Sahih-i Buharî, c.9, s.81; İstihlaf babı, Sahih-i Müslim, c.6, s.3, kitab-ul Emare; Müsned-i Ahmed, c.5, s.86 ve 108; Müstedrek-i Hakim, c.3, s.18.

imam, kesinlikle on iki Ehl-i Beyt İmamlarından başkasına tatbik etmez. Çünkü ne Abbasî halifeleri dinin izzet kaynağıydılar, ne de Emevî halifeleri ve ne de 12 sayısı onlara tatbik etmektedir.

Ehl-i Beyt'in 12 İmamı şunlardır:

1- Müminlerin Emiri Ali b. Ebutalib (a.s) (d: Bi'setten on yıl önce, ö: Hicretin 40. yılı); Necef-ul Eşref'te defnedilmiştir.

2- İmam Hasan b. Ali (a.s); lakabı Mucteba'dır (3 - 50 hk.); Medine'de, Cennet-ul Bâki mezarlığında defnedilmiştir.

3- İmam Hüseyin b. Ali Seyyid-uş Şuheda (a.s) (1 - 4 hk.); Kербela'da defnedilmiştir.

4- İmam Ali b. Hüseyin (a.s); lakabı Zeynülabidin'dir (38 - 94 hk.); Medine'de, Cennet-ul Bâki mezarlığında defnedilmiştir.

5- İmam Muhammed b. Ali (a.s); lakabı Bâkır'dır (57 - 114 hk.) Medine'de, Cennet-ul Bâki mezarlığında defnedilmiştir.

6- İmam Cafer b. Muhammed (a.s); (83 - 148 hk.); Medine'de, Cennet-ul Bâki mezarlığında defnedilmiştir.

7- İmam Musa b. Cafer (a.s); lakabı Kâzım'dır (128 - 183 hk.); Kazimeyn'de defnedilmiştir.

8- İmam Ali b. Musa (a.s); lakabı Rıza'dır (148 - 203 hk.); Horasan'da defnedilmiştir.

9- İmam Muhammed b. Ali (a.s); Cevad lakabıyla meşhurdur (195 - 220 hk.) Kazimeyn'de defnedilmiştir.

10- İmam Ali b. Muhammed (a.s); Hâdi lakabıyla meşhurdur (212 - 254 hk.); Samırra'da defnedilmiştir.

11- Hasan b. Ali (a.s); Askerî lakabıyla meşhurdur

(232 - 260 hk.); Samirra'da defnedilmiştir.

12- Muhammed b. Hasan (a.f); Hücet ve Mehdi lakaplarıyla meşhurdur. İmam Mehdi, Şiilerin on ikinci imamı olup şu anda hayatta ve gayiptır, bir gün Allah'ın emriyle zuhur edecek ve Kur'an-ı Kerim'in (Nur, 54; Tevbe, 33; Fetih, 28 ve Saf, 9) ve mütevatir hadislerin sarih vaadi gereğince dünyanın dört bir yanında İslam dinini hakim kılacaktır.¹⁰⁷

Şiâ İmamlarının (a.s) hayatı, tarih kitaplarında genişçe açıklanmıştır ve on ikinci imam günümüzde hayatta olduğu için Allah'ın izniyle imamet makamını üstlenmiştir; ilerideki ilkelerde o hazret hakkında bazı noktalara değineceğiz.

94. İlke:

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in Ehl-i Beyt'ini sevmek Kur'an-ı Kerim ve o hazretin sünnetinin vurguladığı konulardandır; nitekim şöyle buyuruyor: **"De ki: Ben buna (risaletime) karşılık sizden, yakınlarımı sevmenizden başka bir ücret istemiyorum."** (Şurâ, 27) Ayette geçen "kurba" kelimesinden maksat da, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in yakınlarıdır; çünkü ayette bu talepte bulunan o hazretin kendisidir (dolayısıyla peygamberin yakınlarını sevmek kastedilmiştir, herkesin kendi yakınına değil -çev-)

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in yakınlarını sevmek başlıbaşına büyük bir kemal olduğu gibi insanın onlarla

107 - Bazı Ehl-i Beyt İmamlarının doğum ve şehadet tarihinde görüş ihtilafı vardır; biz bunlardan birini seçtik. Yine bildiğiniz gibi bu imamların tümü şehadetle dünyadan göçmüştür; bu konuda tarih kitaplarında genişçe bilgi verilmiştir.

aynı renkte olmasına, faziletleri alıp çirkinliklerden uzaklaşmakta onlara uymasına da neden olur.

Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)'den rivayet edilen mütevatir hadislerde, o hazretin Ehl-i Beyt'ini (a.s) sevmenin imanının belirtisi ve onlara düşmanlık etmenin ise küfür ve nifakın nişanesi olduğu, onları sevenin Allah ve Resulü'nü sevmiş olduğu, onlara düşmanlık edenin ise Allah ve Resulü'ne düşmanlık ettiği belirtilmiştir.

Esasen, Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in Ehl-i Beyt'ini (a.s) sevmek, kendisinden şek ve şüphe etmenin caiz olmadığı, "nasibiler" diye bilinen ve bu nedenle İslam'ı inkar edenlerden sayılan az bir grup dışında tüm Müslümanların ittifak ettiği İslam dininin zaruriyatındandır.

ON İKİNCİ İMAM

ZUHUR VE GAYBET

On İki İmam'ın her biri hakkında bahsetmek kitabımızın kapasitesinin dışındadır; ancak burada değinmemiz gereken tek şey, şimdi gaybet perdesinde olan ve bir gün Allah'ın izniyle zuhur ederek evrende genel adaleti hakim kılacak olan Hz. Mehdi (a.s)'ın varlığına inanmaktır. Aşağıda bu konuyla ilgili birkaç ilkeye değineceğiz.

95. İlke:

Beşer tarihinin geleceğinde, evrensel adalet hükümetini kurmak için Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'ın Ehl-i Beyt'inden (a.s) bir kişinin zuhur edeceği, Müslümanların cumhurunun ittifak ettiği İslam inancının kesin inançlarından biridir. Bu konuda nakledilen hadisler tevâtür haddine ulaşmaktadır. Araştırmacıların yaptığı hesaba göre, bu konuda 657 rivayet nakledilmiştir; biz bunların arasından sadece Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde nakledilen hadisle yetiniyoruz:

Hz. Resulullah (s.a.a) buyuruyor ki: *"Dünyanın ömründen ancak bir gün kalsa bile, Allah, yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracak olan evlatlarımdan bir kişi zuhur edinceye kadar o günü uzatacaktır."*¹⁰⁸

Dolayısıyla, ahir zamanda Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in evlatlarından olan bir kişinin kıyam ve zuhur edeceği Şiâsı ve Sünni'siyle tüm Müslümanların ittifak ettiği bir konudur.

96. İlke:

Her iki fırkanın naklettiği rivayetler de, bu evrensel ıslah edicinin özellikleri şöyle açıklanmıştır:

1- Hz. Resulullah (s.a.a)'ın Ehl-i Beyt'indendir. 389. rivayet.

2- Emirülmüminin Ali (a.s)'ın evlatlarındandır. 214. rivayet.

3- Fatıma-ı Zehra (s.a)'ın evlatlarındandır. 192. rivayet.

4- İmam Hüseyin (a.s)'ın evlatlarından dokuzuncusudur. 148. rivayet.

5- İmam Zeynulabidin (a.s)'ın evlatlarındandır. 185. rivayet.

6- İmam Hasan Askerî (a.s)'ın evlatlarındandır. 146. rivayet.

7- Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) on ikincisidir. 136. rivayet.

8- Onun doğumunu bildiren rivayetler. 214. rivayet.

¹⁰⁸ - Müsned-i Ahmed b. Hanbel, c.1, s.99 ve c.3, s.17 ve 70.

9- Uzun ömre sahip olacaktır. 318. rivayet.

10- Uzun bir zaman gaybet edecektir. 91. rivayet.

11- Zuhur edince İslam dini dünyayı kapsayacaktır. 27. rivayet.

12- Yeryüzünü adalet ve eşitlikle dolduracaktır. 132. rivayet.

Dolayısıyla, bu rivayetlere göre, beşer tarihinin geleceğinde böyle bir evrensel ıslah edicinin varlığı kesin ve şüphe edilmez bir konudur; bu alanda ihtilaf konusu olan şey şudur: Acaba bu ıslah edici anadan dünyaya gelmiş midir ve şu an yaşıyor mu, yoksa gelecekte mi dünyaya gelecektir? Şiâ ve Ehl-i Sünnet araştırmacılarından bir grubu birinci görüşü benimseyip o hazretin 255 hk. Yılında dünyaya geldiğine ve günümüzde yaşadığına inanmaktadır. Fakat Ehl-i Sünnet'ten bir grubu onun gelecekte dünyaya geleceğini söylüyorlar.

Ehl-i Beyt'i izleyen Şiiler o hazretin hk. 255. yılında dünyaya geldiğine ve şu anda yaşadığına inandığı için, kitabımızın kapasitesince, o hazretin gaybeti ve ömrünün uzunluğu hakkında birkaç noktaya değinmemiz gerekiyor.

97. İlke:

Kur'an-ı Kerim açısından, Allah'ın velileri iki kısımdır: İnsanların tanıdıkları zahiri veli ve insanların arasında olup onların durumundan haberdar olduğu halde insanların kendisini tanımadıkları ve onların gözlerinden gayıp olan veli.

Kehf suresinde, her iki veli de bir arada zikredilmiştir: Bunlardan biri Musa b. İmran ve diğer ise Hızır ismiyle tanınan onun denizdeki ve karadaki yol arkadaşı. Allah'ın bu velisini hatta Hz. Musa bile tanıyıyordu; sadece

Allah'ın kılavuzluğuyla tanımış ve ilminden yararlanmıştır; Nitekim Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **"(Deniz sahilinde) kullarımızdan bir kul buldular ki, biz ona katımızdan bir rahmet vermiştik ve ona katımızdan bir ilim öğretmiştik. Musa ona: Sana öğretilenden, bana bir bilgi öğretmen için sana tabi olabilir miyim? dedi."** (Kehf, 65-66)

Kur'an-ı Kerim daha sonra Allah'ın bu velisinin faydalı ve yararlı işlerinin bir kısmını açıklamaktadır; bu kıssada, insanların kendisini tanımadıkları halde onun eser ve bereketlerinden yararlandıklarını görmekteyiz.¹⁰⁹

Hazret-i Veli-i Asr (günümüzün velisi) -a.f- de Hz. Musa'nın yol arkadaşı gibi, tanınmadığı halde ümmeti için yararlı işlerde bulunan bir velidir. Bu durumda, imamın gaybet etmesi, onun toplumdan ayrılması ve uzaklaşması anlamında değildir; aksine o -Masum Ehl-i Beyt (a.s)'ın rivayetlerinde de geçtiği üzere- gözler kendisini görmediği halde yeryüzündekilere ışık ve sıcaklık veren bulut arkasındaki güneş gibidir.¹¹⁰

Ayrıca, tarih boyunca, o hazretin huzuruna varmaya layık olan çok sayıdaki temiz ve takvalı kişiler, huzuruna çıkarak ondan yararlanmış olup günümüzde de yararlanmaktadırlar ve bu kanalla diğerleri de onun varlığının bereketlerinden istifade etmektedirler.

98. İlke:

Geçmişte ve günümüzde beşer arasında normal olan durum, önder ve rehberin işlerin bir bölümünü doğrudan

¹⁰⁹ - Kehf, 71 - 72.

¹¹⁰ - Kemal-ud Din, Şeyh Saduk, 45. bab, 4. hadis, s.485.

doğruya kendisinin ve diğer bir bölümünü de onun temsilcilerinin yapmasıdır. Evet, zamanın imamı Hz. Mehdi (a.f)'in gaybete çekilmesinin çeşitli nedenleri vardır ve insanlar doğrudan doğruya o hazrete ulaşmaktan mahrumdur; fakat o hazretin adil ve takvalı fakihlerden ibaret olan temsilcilerinden yararlanma şansı izleyicilerinin yüzüne kapalı değildir. Büyük fakihler ve yüce makamlara sahip olan müçtehidler, din ve hükümetle ilgili konularda o hazretin temsilcileridirler ve gaybet döneminde İslam toplumunun yönetimi onlara bırakılmıştır. Elbette o hazretin varlığının tüm nimetlerinden yararlanmaktan mahrum olmanın nedeni, gaybette bulunmasını gerektiren özel şartlardır.

99. İlke:

Zamanın imamı Hz. Mehdi'nin -Allah zuhurunu yakınlştırın- gaybete çekilmesinin nedeni, belki de kühüne varmamız mümkün olmayan Allah Teala'nın sırlarından biridir. Geçmiş ümmetlerde de ilahî önderlerin, insanlar arasından geçici olarak gaybete çekildiklerini görmekteyiz. Musa b. İmran (a.s) kırk gün ümmetinin gözünden gaybete çekilerek mikatta yer almış (A'raf, 142), Hz. İsa (a.s) Allah'ın iradesiyle ümmetin gözlerinden gizli kalmış ve böylece düşmanları onu öldürememişler (Nisâ, 158), Hz. Yunus (a.s) bir müddet kavminden gaybete çekilmiştir (Saffat, 140). Esasen, bir konu mütevatiren nakledilerek ispatlanırsa, tam anlamıyla nedenini anlayamadığı zaman insan ona şek ve şüphe gözüyle bakmamalı veya onu reddetmemelidir; çünkü aksi durumda, İslam dininin kesin konularından ve zaruriyatından olan Allah'ın hükümlerinden büyük bir bölümünde şüphe edilir. Vesli-i Asr Hz. Mehdi -Allah

mübarek zuhurunu yakınlaştırsın- gaybeti de bu kuraldan müstesna değildir ve bunun gerçek neden ve sırlarını bilmemek, insanın onda şek ve şüphe etmesine neden olamaz. Fakat buna rağmen o hazretin gaybetinin sırrını beşerin düşüncesi oranında anlayılabileceğini söyleyebiliriz ki o da şudur:

Allah Teala'nın bu son masum hücceti büyük bir ülküyü (evrensel adaleti yaymak ve dünyanın dört bir yanında tevhid bayrağını dalgalandırmak) gerçekleştirmesi irade edilmiştir ve dünyanın o adil ve özgür imamı karşılamaya gitmesi için bu ülkünün zamanının gelmesine, beşerin akıl ve bilgisinin ilerlemesine ve insanoğlunun ruhî bakımdan hazır olmasına ihtiyacı vardır. Doğal olarak, o hazret gerekli hazırlıklar olmadan zuhur edecek olursa, Allah'ın diğer hüccetlerinin kaderine (şehadet) uğrayacak ve o büyük ilahi ülkü gerçekleşmeden dünyadan göçecektir. Bu konuya rivayetlerde de işaret edilmiştir. İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyuruyor: *"Hz. Kâim -Allah zuhurunu yakınlaştırsın- zuhur etmeden önce gaybete çekilecektir."* Ravi bunun nedenini sorunca İmam (a.s), *"İnsanların öldürülmesini önlemek için"* buyurdu.¹¹¹ Ayrıca bazı rivayetlerde insanların imtihan edilmesi ve sınamadan geçmesi söz konusu edilmiştir; şöyle ki, insanlar gaybet döneminde imtihandan geçerek iman ve itikat konusunda ne kadar dirençli ve sağlam oldukları sınanacaktır.¹¹²

¹¹¹ - Kemal-ud Din, Şeyh Saduk, 14. bab, 8, 9 ve 10. hadis.

¹¹² - Meclisî, Bihar-ul Envar, c.52, s.102-113-114, et-Temhis ve'n Nehy-u an'il Tevkit babı.

100. İlke:

Kelamî deliller, toplumda masum imamın oluşunu, Allah Teala'nın, insanların hidayetine neden olan büyük lütuflarından biri bilmektedir. Açıktır ki, insanlar Allah'ın bu lütfüne mahzar olurlarsa, onun varlığının tüm eser ve bereketlerinden yararlanacak ve aksi durumda o hazretten tam anlamıyla yararlanma nimetinden mahrum olacaklardır; bu mahrumiyetin nedeni de Allah Teala ve İmam değil, onların kendileridir.¹¹³

101. İlke:

Hazret-i Veli-i Asr -Allah mübarek zuhurunu yaklaştırsın- hk. 255 yılında dünyaya gözlerini açmıştır ve buna göre şimdi (hk. 1418 yılında) o hazretin mübarek ömründen on bir asırdan fazla bir zaman geçiyor. Allah Teala'nın eşsiz gücünü göz önünde bulundurarak, onun nasıl böyle bir ömre sahip olduğunu kabullenmek zor bir şey değildir ve gerçekte, o hazretin böyle uzun bir ömre sahip olmasının çok zor görenler, Allah'ın eşsiz gücünden gaflet etmişlerdir. **"Allah'ı şanına yaraşır biçimde tanıyamadılar."** (En'am, 91) Ayrıca, geçmiş ümmetlerde uzun ömre sahip olan çok sayıda insanlar vardı; nitekim Kur'an-ı Kerim Hz. Nuh (a.s)'ın peygamberlik dönemini dokuz yüz elli sene olarak belirtmiştir (Ankebut, 14). Günümüzde, insanoğlu, uzun ömürlü olmanın sırlarını bulmaya çalışmaktadır; bilginlere göre, insan uzun ömürlü olma kabiliyetine sahiptir; fakat bir takım faktörler insanın

¹¹³ - Muhakkik Tusî, Tecrid-ul İtikat kitabında (imamet konusunda), aşağıdaki ibaretle bu delile işaret etmektedir: "Onun varlığı lütuftur, tasarrufu da başka bir lütuftur; yokluğu ise bizdendir." S.362.

uzun süre yaşamasını engellemektedir. Sahi, Kur'an-ı Kerim'in apaçık vurguladığı gibi, Hz. Yunus'u kıyamete kadar balığın karnında diri olarak tutma gücüne sahip olan Allah Teala (Saffat, 143-144), kendi bereket ve lütufları sayesinde yeryüzündeki hüccetine uzun bir ömür veremez mi?! Bunun cevabının olumlu olduğu apaçık bellidir.

Ebedi bir alemi olan Allah

Bir hücceti diri tutabilir elbet

102. İlke:

İmam Mehdi'nin -Allah mübarek zuhurunu yakınlaştırsın- ne zaman zuhur edeceğini hiç kimse bilmiyor ve bu konu, kıyametin ne zaman kopacağı gibi sadece Allah Teala'nın bildiği sırlardandır. Dolayısıyla, o hazretin ne zaman zuhur edeceğini bildiğini iddia edenler veya o hazretin zuhuru için belli bir zaman tayin edenlerin iddiasını kabul etmemek gerekir (vakit belirtenler yalan söylüyorlar).

İmam Mehdi'nin -Allah mübarek zuhurunu yakınlaştırsın- zuhuru konusunda bir takım nişaneler belirtilmiştir; bunlar da kendi aralarında "kesin belirtiler" ve "kesin olmayan belirtiler" olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır; konuyla ilgili ayrıntılar akait ve hadis kitaplarında geçmiştir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM
AKAİD KÜLLİYATI
(7)

ÖLÜMDEN SONRAKİ HAYAT

103. İlke:

İlahî dinlerin tümü, ahiret yurduna inanmanın gerekliliğinde görüş birliği içerisindedirler. Bütün peygamberler, tevhide davet ederken mead ve ölümden sonraki hayattan bahsetmiş ve ahiret yurduna imanı programlarının temeli kılmışlardır. Bu esas üzerine, kıyamete inanmak İslam'a imanın temel rükünlerindendir. Mead konusu, her ne kadar Tevrat ve İncil'de -İncil'de daha açık bir şekilde- söz konusu edilmişse de Kur'an-ı Kerim bu konunun üzerinde diğer semavî kitaplardan daha fazla durmuş ve ayetlerinin büyük bir bölümünü ona ayırmıştır. Kur'an-ı Kerim'de kıyamet çeşitli isimlerle anılmıştır; örneğin: Yevm-ul Kıyame = kıyamet günü, Yevm-ul Ahire = ahiret günü, Yevm-ul Hesab = Hesap günü, Yevm-ul Be's = diriliş günü vs... buna bu kadar önem verilmesinin nedeni, kıyamete inanmayan birinin iman ve dindarlığının hiçbir yararı olmayacağını vurgulamak içindir.

104. İlke:

İslam filozofları ve mütekellimler, Kur'an-ı Kerim'den ilham alarak mead ve ölümden sonraki hayatın gerekliliği konusunda çeşitli deliller getirmişlerdir. İşte bu nedenle Kur'an-ı Kerim'in bazı delillerine değinmemiz uygun olacaktır:

A- Allah Teala mutlak haktır; onun fiili de mutlak hak olup her türlü batıl ve boş işten münezzehtir. Amaçlı ve ebedi bir hayat olmaksızın beşerin yaratılışı abes ve boş bir şeydir; Nitekim Kur'an-ı Kerim, **"Biz sizi boş yere, bir oyun ve eğlence olarak yarattığımızı ve sizin bize döndürölüp getirilmeyeceğinizi mi sandınız?!"** (Mü'minun, 115) buyurmaktadır.

B- İlahî adalet, mükafat ve ceza konusunda iyi kişilerle kötülere eşit davranılmamasını gerektirmektedir. Buna rağmen dünya hayatının, mükafatlandırma ve cezalandırma konusunda adaletin tam anlamıyla gerçekleşmesinin imkansız bir nitelikte olduğunu görmekteyiz. Çünkü her iki grubun kaderi birbirine düğümlenmiştir ve bunların birbirinden ayrılması imkansızdır. Diğer bir taraftan, bazı iyi ve kötü işlerin, bu dünyanın kapasitesine sığmayacak kadar büyük mükafat ve cezaları vardır; örneğin, biri ömür boyu Allah yolunda cihad ve mücadele ettikten sora can veriyor ve diğeri çok sayıda hak yanlısı mazlum kişileri öldürüyor. Dolayısıyla, ilahi adaletin sonsuz imkanlar alanında gerçekleşmesi için başka bir aleme gerek vardır; nitekim Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **"Yoksa biz, inanıp iyi işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız? Yoksa korunanları yoldan çıkanlar gibi mi tutacağız?!"** (Sâd, 28)

"Hepinizin dönüşü, O'nadır. Bu, Allah'ın gerçek olarak verdiği sözdür. O, yaratmağa başlar, sonra (öldürür ve) inanıp iyi işler yapanlara adaletle karşılık vermek için (yeniden yaratır). İnkâr edenlere gelince, küfürlerinden dolayı onlara kaynar sudan bir içki ve acı bir azab vardır." (Yunus, 4)

C- Beşerin bu dünyada yaratılışı değersiz bir zerreden başlar ve tedricen cismî kemal derecelerini kateder. Sonra öyle bir noktaya varır ki bedenine ruh üfürülür ve Kur'an-ı Kerim bu seçkin varlığın yaratılışının mükemmelliğini göz önünde bulundurarak alemin yaratıcısını "yaratanların en güzeli" olarak adlandırır; sonra ölümün gelip çatmasıyla dünya evinden önceki merhalenin kemali olan ahiret yurduna geçer. Kur'an-ı Kerim'de buna şöyle işaret edilmektedir: **"Sonra onu bambaşka bir yaratık yaptık. Yaratanların en güzeli Allah, ne yücedir. Sonra siz, bunun ardından öleceksiniz. Sonra siz kıyamet günü muhakkak dirileceksiniz."** (Mü'minun, 14-16) Ayetin akışı, beşerin değersiz bir zerreden yaratılışıyla tekrar dirilişi arasında bağlantı olduğunu gösteriyor.

105. İlke:

Kur'an-ı Kerim'in nazil olduğu asırda, kıyameti inkâr edenler bir takım eleştirileri söz konusu ediyorlardı; Kur'an-ı Kerim çeşitli yerlerde bu eleştirileri reddederek kıyametin varlığının delillerini ortaya koymuştur. Burada bunlardan bazılarına değiniyoruz:

A- Bazen Allah'ın mutlak gücüne dayanarak şöyle buyurur: **"Dönüşünüz Allah'adır. O, her şeyi yapacak güçtedir."** (Hûd, 4)

B- Bazen, insanları ilk kez yaratmaya gücü yeten

kimsenin, onları yeniden yaratmaya da aciz olmayacağına değinmektedir. Örneğin, kıyameti inkar edenleri, **"Kim bizi (dünya hayatına) geri döndürecek?"** diyecekler diye eleştirmekte ve sonra şöyle cevap vermektedir: **"De ki: Sizi ilk defa yaratan (döndürür)"** (İsrâ, 51)

C- Bazı yerlerde, insanın dirilişini, yerin kış uykusuna daldıktan sonra ilk baharda dirilişine benzeterek şöyle buyuruyor: Yere su indirdiğimiz zaman, titreşir, kabarır ve güzel bitkiler bitirir. Sürekli tekrarlanan bu doğal gerçeğe işaret ettikten sonra kıyameti söz konusu ederek şöyle buyuruyor: **"O, ölüleri diriltir."** (Hac, 5-6)¹¹⁴

D- "İnsan ölüp bedeni çürüyerek toprağa karıştıktan sonra, dağılan azaları tekrar nasıl tanınacak da önceki beden gibi bir beden oluşturacak" eleştirisine karşı Kur'an-ı Kerim, Allah Teala'nın kapsamlı ilmine dayanarak buyuruyor ki: **"Elbette yaratır. O, çok bilen yaratıcıdır."** (Yâsîn, 81) Başka bir yerde de kapsamlı ilimden şöyle bahseder: **"Biz yerin, Onlar(ın cesetlerin)den ne eksilttiğini bilmişsinizdir. Yanımızda (her şeyi) zapteden bir kitap vardır."** (Kâf, 4)

E- Bazen insanın, ölümden sonra çürüyerek toprağa dönüşecek sadece cismî ve maddî ecza ve uzuvlar mecmuası olduğu sanılmaktadır. Öyleyse bu durumda, kıyamet günü dirilecek olan kişinin, önceki kişinin bizzat kendisi olduğu nasıl söylenebilir? Başka bir tabirle, bu iki bedenin birliğinin koruyucusu nedir?

Kur'an-ı Kerim kafirlerin **"Biz yerde (toprağa karışıp) kaybolduktan sonra, yeni bir yaratılış içinde mi olacağız?"** (Secde, 10) dediklerini naklederek, onlara

¹¹⁴ - Bu anlamda bkz. Kâf, 9-11.

cevap olarak buyuruyor ki: **"De ki: Üzerinize vekil edilen ölüm meleği, canınızı alır, sonra Rabb'inize döndürülürsünüz."** (Secde, 11)

Bu ayetteki "teveffa" kelimesi "almak" anlamındadır. Bu tabirden, ölünce, yerde kalan ve toprağa defnedilen şey (beden) dışında, ölüm meleğinin aldığı başka bir şeyin (ruh) daha olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, Kur'an-ı Kerim'in cevabının anlamı şudur: Bu iki bedenin kişilik ve vahdetini koruyacak olan şey (uzuvların vahdeti dışında) "dönüş"ün "başlangıç"ın aynı olması neden olan ölüm meleği tarafından alınan ruhtur.

Bu ve benzeri ayetlerden, kıyamet gününde haşredilen insanın, dünyadaki insanın bizzat kendisi olduğu, mükafat ve cezanın, bunları hakeden kişiye ulaşacağı anlaşılmaktadır. Başka bir ayette de Kur'an-ı Kerim bu vahdeti vurgulayarak şöyle buyurmaktadır:

"De ki: Onları ilk defa yaratan diriltecek. O, her yaratmayı bilir." (Yâsîn, 79)

106. İlke:

Kur'an-ı Kerim ayetleri ve hadisler, insanların meadinin hem cismanî ve hem de ruhanî olduğunu göstermektedir. Cismanî meaddan maksat, beden ahiret yurdunda haşredilip tekrar ona nefsin verilmesi, beden ve duyu organları olmaksızın gerçekleştirmeleri mümkün olmayan kısmî ve hissedilir mükafat ve cezalar, lezzet ve acıların gerçekleşmesidir.

Ruhanî meaddan maksat ise, hissedilir mükafat ve cezaların, kısmî ve cismanî lezzet ve acıların dışında, iyi ve kötü kişiler için ruhun hissedip algılamakta beden ve duyu organlarına ihtiyacı olmadığı bir takım ruhî mükafat

ve cezaların da verilmesidir. (Allah'ın rızası gibi) Kur'an-ı Kerim hissî mükafatları sıraladıktan sonra şöyle buyuruyor: **"Allah'ın (onlardan) razı olması ise hepsinden büyüktür. İşte büyük başarı budur."** (Tevbe, 72) Veya aynen öldürücü hasret ve üzüntü gibi; nitekim şöyle buyuruyor: **"Onları hasret gününe karşı uyar ki, o zaman kendileri (her şeyden) habersiz bir halde inanmamakta ısrar ederlerken iş bitmiş olur."** (Meryem, 39)

107. İlke:

Ölüm, hayatın son bulması demek almayıp, bir evden başka bir eve göçtür; bu ev kıyamet ve bekâ yurdundan ibaret olan ebedi mekandır. Ayrıca dünya ile kıyamet arasında, "berzah" denilen başka bir yurt daha vardır ki insan ölümden sonra bir süre orada kalır. Berzah hayatının gerçeği, bizim için açık olmayıp onun hakkındaki bilgimiz, Kur'an-ı Kerim ve rivayetlerin, bize bildirdiği kadardır. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'in bazı kılavuzlukları şöyledir:

A- Bir müşrikin ölümü gelip çatınca, Allah'ım! der, yapmadığım vazifeleri yerine getirmem için beni geri çevir. Bunun üzerine ona şöyle hitap edilir: Asla! Bu ancak onun söylediği (olmayacak) bir laftır. Daha sonra buyuruyor ki: **"Önlerinde tâ dirilecekleri (kıyamet) gün(ün)e kadar, bir perde var."** (Mü'minun, 100)

Yukarıdaki ayet, insanların ölümden sonra da bir gerçekleri olduğunu, fakat bir engelin onların dünyaya dönmesine mani olduğunu anlatmak istiyor.

B- Şehidler hakkında buyuruyor ki: **"Allah yolunda öldürülenlere, "ölüler" demeyin; hayır, onlar**

diridirler, ama siz farkında olmazsınız." (Bakara, 154)

Başka bir ayette, Allah yolunda şehid olanlar için bazı hayat belirtileri sıralanmakta ve şöyle buyrulmaktadır: **"Allah'ın, keremiyle kendilerine verdiklerinden sevinirler ve arkalarından henüz (şehid olup) kendilerine yetişemeyenlere de korku olmadığını ve onların da üzüntüye uğramayacaklarını müjdelerler."** (Âl-i İmran, 170) (maksat, ahiret azabından dolayı korkunun ve dünya amelleri nedeniyle üzüntünün olmayışdır.)

C- Günahkârlar, özellikle Firavunoğulları hakkında, kıyamet gelip çatmadan önce her sabah ve akşamleyin onların ateşe sunulduklarını ve kıyamet gününde de en şiddetli azaba tutulacaklarını haber vermektedir; nitekim şöyle buyuruyor: **"Ateş! Sabah akşam ona sunulurlar (dünya durdukça azab böyle devam eder). Kıyamet koptuğu gün de: Firavun ailesini azabın en çetinine sokun! (denilir)."** (Mü'min, 46)

108. İlke:

İnsanın berzah hayatının ilk merhalesi bedenden ruhun alınmasıyla başlar. İnsan toprağa verilince, bir çok hadisler gereğince, Allah'ın melekleri, tevhid, nübüvvet ve bir takım itikadî konuları ve din hükümlerini onsan sorarlar. Açıktır ki mümin kişinin bu sorulara cevabı kafirin verdiği cevapla farklı olacak ve sonuçta kabir ve berzah müminler için rahmet mazharı, kafirler ve münafıklar için ise Allah'ın azab sahnesi olacaktır. Kabir evinde meleklerin insanı sorguya çekeceği, orada müminlerin ilahî rahmetin kapsamına gireceği ve kafirlerin ise azaba uğrayacağı dinimizin kesin ilkelerindendir ve mezar gerçekte

kıyamete kadar devam edecek olan berzah hayatının başlangıcıdır.

İmamiye uleması akaid kitaplarında tüm bu söylediklerimizi açıkça vurgulamışlardır. Şeyh Seduk, İtikadat adlı kitabında diyor ki: "Kabirde sorgu-sual hakkında inancımız, onun hak oluşudur ve kim bu sorulara doğru cevap verirse Allah'ın rahmetinin kapsamına girer ve kim de doğru cevap vermezse ilahî azaba uğrar."¹¹⁵

Şeyh Mufid, Tashih-ul İtikad adlı kitabında şöyle yazıyor: "Hz. Resul-i Ekrem (a.s)'den nakledilen sahih rivayetlerden, kabirdekilerden dinleri hakkında sorulacağı anlaşılmaktadır ve bazı rivayetler, insanı sorguya çekmekle görevli olan iki meleğin isimlerinin Nakir ve Nekir olduklarını bildirmektedir." Daha sonra şöyle ekliyor: "İnsanın kabirde sorguya çekilmesi, ölülerin kabirde dirileceklerini ve sonra hayatlarının kıyamet gününe kadar devam edeceğini göstermektedir."¹¹⁶

Hace Nasıruddin Tusî de, Tecrid-ul İtikad adlı kitabında şöyle kaydeder: "Kabir azabı vuku bulacaktır; çünkü aklen bunun gerçekleşmesi mümkündür; bu konuda nakledilen mütevatir rivayetler de vardır."¹¹⁷

Diğer İslam mezheplerinin akaid kitaplarına müracaat edildiğinde bu inancın herkesin ittifak konusu olduğu anlaşılabacaktır; kabir azabını inkar eden tek kişinin Zırrar b. Amr olduğu söylenmektedir.¹¹⁸

¹¹⁵ - İtikadat, Şeyh Saduk, 17. bab, s.37.

¹¹⁶ - Tashih-ul İtikadat, Şeyh Mufid, s.45-46.

¹¹⁷ - Keşf-ul Murad, 6. maksad, 14. mesele.

¹¹⁸ - Bkz. Ahmed b. Hanbel'in "es-Sünne" adlı kitabı; Ebu Hasan Aş'eri'nin "el-İbane" adlı eseri ve kadı Abdulcabbar'ın "Şer-i Usul-i

109. İlke:

Yukarıda geçen açıklamalarımızdan, mead ve kıyamet gerçeğinin, ruhun bedenden ayrıldıktan sonra, dünyada yaptığı amellerinin ahiret yurdunda mükafat ve cezasını görmek için -Allah'ın iradesiyle- tekrar aynı bedene dönüşü olduğu anlaşılmış oldu.

Hindu inancının izleyicileri gibi bazıları, semavî dinlerde söz konusu edilen kıyamet anlayışını reddettikleri halde, insanların amellerinin karşısında mükafatlandıracaklarını ve cezaya çarptırılacaklarını kabul ederek bunun "tenasüh" yoluyla gerçekleşeceğini söyler ve şöyle derler: Ruh cenine taalluk edip geliştikten sonra tekrar bu dünyaya döner ve çocukluk, gençlik ve yaşlılık dönemini kateder; ancak önceki hayatında iyi olan kişiler tatlı bir hayat yaşar, geçmişteki hayatlarında kötü olanlar ise tatsız bir yaşam geçirirler. Tarih boyunca sürekli izleyicileri olan tenasüh inancı, Hinduların temel inançlarından biri sayılmaktadır.

Dikkat edilmesi gerekir ki, nefislerin tümü sürekli olarak tenasüh yolunu katederse, artık kıyamete bir gerek kalmaz. Oysa aklî ve naklî deliller, kıyamet inancının zaruriyattan olduğunu vurgulamaktadır; ve gerçekte tenasühe inananlar, kıyameti doğru bir şekilde yorumlayamadıkları için onun yerini tenasühle doldurmak istemişlerdir. İslam açısından, tenasüh inancı küfürdür. Akaid kitaplarımızda bu inancın batıl olduğu ve İslam itikadıyla bağdaşmadığı ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır; burada, akaid kitaplarımızda bu konuda kaydedilenlere kısaca değinelim:

Hamse" adlı eserleri.

1- İnsan nefsi ölüm anında bir kemal merhalesine ulaşmıştır. Bu esas üzerine, onun tekrar cenine taalluk etmesi, nefisle beden arasında uyumluluk olmasının gerekliliği hasebiyle, nefsin kemal merhalesinden noksanlığa ve fiiliyetten kuvvete dönmesini gerektirmektedir ve bu ise varlık alemine hakim olan - varlıkların kuvvetten fiile doğru kemalî seyri doğrultusundaki- sünnetle çelişmektedir.¹¹⁹

2- Nefsin bedenden ayrıldıktan sonra başka bir bedene taalluk ettiğini kabul edecek olursak, bu konu, bir bedende birden fazla nefsin olmasını ve çifte kişiliği gerektirir. Bu ise, bir kişiliğe sahip olan insanın kendisi konusundaki vicdanî idrakiyle çelişmektedir.¹²⁰

3- Tenasüh inancı, yaratılış sistemine hakim olan sünnetle çelişmekle birlikte, zalimler ve çıkarıcı kişiler, onu bahane ederek kendilerinin fiili izzet ve refahlarını geçmişteki temiz ve iyi hayatlarının, mazlum ve mahrumların bedbahtlığını ise önceki hayatlarındaki çirkin işlerinin sonucu sayacaklardır! Ve böylece kendilerinin sultaları altındaki toplumda çirkin işlerine, zulüm ve haksızlıklarına kılıf uyduracaklardır.

110. İlke:

Tenasüh konusunun sonunda, iki soruyu cevaplamamız gerekiyor:

Soru 1- Kur'an-ı Kerim, geçmiş ümmetlerde meshler -

¹¹⁹ - İnsan ruhunun kıyamette mükemmel bedene taalluk edeceğine, dolayısıyla nefsin cenine taalluk edeceği bu faraziye ile çok farklı olduğuna dikkat edilmesi gerekir.

¹²⁰ - Keşf-ul Murad, Allame Hilli, 2. maksat, 4. fasıl, 8. mesele; Esfar, Sadr-ul Muteellihin, 9 / 10.

çirkin dönüşümler- olduğunu ve böylece bazı insanların domuz ve maymuna dönüştüğünü vurgulamaktadır: **"Onlardan maymun ve domuzlar yapmıştır."** (Mâide, 60)¹²¹ Eğer tenasüh batılsa, mesh (insanların hayvanlara dönüşümü) nasıl gerçekleşmiştir.

Cevap: Meshle, bahsettiğimiz tenasüh birbirinden tamamen farklı şeylerdir. Çünkü tenasühte, ruh, kendi bedeninden ayrıldıktan sonra, "cenin"e veya başka birinin bedenine taalluk ediyor; fakat meshde, ruh bedenden ayrılmıyor; zulmeden günahkar insanın kendisini maymun ve domuz şeklinde görerek ondan ıstırap çekmesi için sadece bedenin şekil ve biçimi değişiyor.

Başka bir tabirle, günahkar insanın nefsi; insanî makamdan hayvanî makama düşmüyor. Çünkü eğer böyle olacak olsaydı, mesh edilen insanlar, kendilerinin çarptırıldığı ceza ve ıstırapı anlayamazlardı; oysa Kur'an-ı Kerim meshi, günahkarlar için cezalandırma olarak tanıtmaktadır.¹²²

Taftazanî bu konuda diyor ki: "Tenasühün gerçeği, ruhun insanların nefisleri bedenden ayrıldıktan sonra, bu dünyada, diğer bedenlerde tedbir ve tasarruf etmek için onlara taalluk etmesidir; meshte olduğu gibi bedenin şekil değiştirmesi değildir."¹²³

Allame Tabatabaî de şöyle diyor: "Meshedilen insanlar, beşer ruhlarını koruyarak şeklen mesholan

¹²¹ - Yine A'raf suresi, 166. ayete de müracaat edilebilir.

¹²² - **"Ve bu cezayı, önündekilere ve ardından geleceklere bir ibret, (Allah'ın azabından) korunanlara da bir öğüt yaptık."** (Bakara, 66)

¹²³ - Şerh-u Maksad, Taftazanî, c.3, s.337.

kişilerdir; onların insanî nefsi de mesholup maymun nefesine dönüşmez."¹²⁴

Soru 2- Bazıları, ric'at inancının, tenasüh inancından kaynaklandığını sanmışlardır.¹²⁵ Acaba ric'at inancı tenasühü gerektirmiyor mu?

Cevap: Yeri geldiğinde açıklayacağımız gibi, ric'at, İmamiye ulehasının çoğunun inancına göre, iman ve küfür ehlinden bir grup ahir-i zamanda tekrar bu dünyaya döneceklerdir; onların dünyaya dönüşü ise, Hz. İsa (a.s)'ın yaptığı gibi ölülerin diriltilmesi¹²⁶ ve yüz sene sonra Uzeyr'in dirilişi¹²⁷ gibidir. Dolayısıyla, ric'at inancının tenasühle hiçbir ilişkisi yoktur; ricat konusunu işlerken bu konuda daha fazla bilgi vereceğiz.

111. İlke:

Ulemanın sözlerinde, Kur'an-ı Kerim'i izleyerek "işrat-us saet" diye bir meselenin söz konusu edildiğini görmekteyiz; bundan maksat kıyamet gününün alamet ve nişaneleridir.

Kıyamet gününün nişaneleri iki kısma ayrılır:

A- Kıyamet günü gelmeden ve varlık aleminin düzeni bozulmadan önce gerçekleşecek olan ve vuku bulduklarında insanların daha yeryüzünde yaşayacakları olaylardır. "işrat-us saet" kelimesi genellikle bu gibi olaylara söylenir;

B- Varlık düzeninin bozulmasına neden olan olaylar;

¹²⁴ - el-Mizan, Tabatabaî, c.1, s.209.

¹²⁵ - Fecr-ul İslam, Ahmed Emin-i Mısırî, s.377.

¹²⁶ - Âl-i İmran, 49.

¹²⁷ - Bakara, 259.

bu olaylar çoğunlukla Tekvir, İnfitar, İnşikak ve Zelzele surelerinde zikredilmiştir.

Birinci kısım nişaneler özetle şunlardan ibarettir:

1- Son Peygamberin (s.a.a) gönderilişi (Muhammed, 18);

2- Ye'cuc ve Me'cuc barajlarının yıkılması (Kehf, 98-99);

3- Gökyüzünü siyah bir dumanın kapsaması (Duhan, 10-16);

4- Hz. İsa (a.s)'ın inişi (Zuhrum, 57-61);

5- Yerden bir Dabbe (canlı)nın çıkışı (Neml, 82).

Bu nişanelerin ayrıntıları için tefsir ve hadis kitaplarına müracaat edebilirsiniz.

İkinci kısmın nişaneleri hakkında da Kur'an-ı Kerim ayrıntılı bir şekilde durumların değişiminden, güneş, ay, denizler, dağlar, yer ve göğün dağılacağından bahsetmiş, kısacası, varlık aleminin düzeninin bozulacağını ve Allah Teala'nın mükemmel gücünün cilvesi olan başka bir düzenin geleceğini vurguluyor; nitekim buyuruyor ki: **"O gün yer başka yerle, gökler de (başka göklerle) değiştirilir. Bütün insanlar tek ve kahredici Allah'ın huzurunda durur."** (İbrahim, 48)

112. İlke:

Kur'an-ı Kerim "Sur'a üfürülüş" diye bir olaydan bahsetmektedir; bu olay iki merhalede gerçekleşecektir:

A- (Allah'ın dilediği kimse dışında) yer ve göklerdeki bütün varlıkların ölümüne sebep olan Sur'a üfürülüş;

B- Ölülerin dirilip Allah Teala'nın huzurunda yer

almalarına neden olan Sur'a üfürülüŖ.¹²⁸

"Sur'a üflendi, göklerde ve yerde olanlar (korkudan) düşüp bayıldı(lar). Ancak Allah'ın dilediği kaldı. Sonra ona bir daha üflendi, birden onlar (ölüm uykusundan) kalktılar, (kaderlerine) bakıyorlar." (Zümer, 68)

Kur'an-ı Kerim, insanların kıyamet gününde haşredilmesi hakkında şöyle buyuruyor: **"Gözleri düşkün düşkün (zillet ve dehşet içinde) kabirlerden çıkarlar; tıpkı yayılan çekirgeler gibidirler."** (Kamer, 7)

113. İlke:

Ölülerin dirilip kıyamet sahnesine getirilmesinden sonra, cennet ve cehenneme girmeden önce, bazı olaylar vuku bulacaktır; Kur'an-ı Kerim bu olayları şöyle bildirmiştir:

1- Kişilerin, özel bir şekilde amelleri hesaba çekilecek; örneğın amel defterleri kendi ellerine verilecektir. (İsrâ, 13-14)

2- Herkesin amel defterinde, küçüklü büyüklü tüm işleri yansıdığı gibi, insanın vücudunun içi ve dışından tanıklar da onun dünyada yaptığı amellere tanıklık edecektir.

Dış tanıklar şunlardır: Allah Teala (Âl-i İmran, 98), her ümmetin peygamberleri (Nahl, 89), Hz. Resul-i Ekrem

¹²⁸ - Dolayısıyla, **"Sadece bir tek nâra olur, hemen onların hepsi huzurumuza getirilirler."** (Yâsîn, 53) ayeti, **"Sur'a üflendi. İşte onlar kabirlerinden (kalkıp) Rab'lerine koşuyorlar"** ayetindeki (Yâsîn, 51) Sur'a üfürülüŖü açıklamaktadır. Bu ayet, Sur'a ikinci defa üfürülüŖünün bir nâra ve feryat olduğunu ve ondan sonra herkesin ansızın Allah'ın huzurunda hazır olacağını açıklıyor.

(Nisâ, 41); İslam ümmetinin seçkinleri (Bakara, 143), Allah'ın melekleri (Kâf, 18), yeryüzü (Zilzal, 4-5)

3- İnsanların amellerini hesaplamak için, yukarıda söylediklerimizin dışında, adalet mizanları kurulacak ve herkes hakkettiği şeye tamamen ulaşacaktır; nitekim şöyle buyurmaktadır: **"Kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Hiç kimseye bir haksızlık edilmez. (insanın yaptığı iş), bir hardal tanesi ağırlığınca da olsa onu getiririz. Hesab günü olarak biz yeteriz."** (Enbiyâ, 47)

4- Rivayetlerden anlaşılıyor ki, kıyamet gününde herkesin geçmesi gereken umumî bir geçit vardır. Bu geçide rivayetlerde "Sırat" denmektedir; müfessirler Meryem suresinin 71-72. ayetlerinin de bunu vurguladığını bildirmişlerdir.¹²⁹

5- Cennetliklerle cehennemlikler arasında, Kur'an-ı Kerim'in "hicab" diye tabir ettiği bir örtü ve engel vardır. Yine kıyamet gününde yüce kişiler, cennetliklerle cehennemlikleri, her birini yüzlerinden tanıyacakları yüksek bir yerde yer alacaklardır: **"İki taraf arasında bir perde ve A'raf üzerinde de hepsini (hem cennettekileri, hem de cehennemdekileri, yüzlerindeki) işaretleriyle tanıyan erkekler vardır."** (A'raf, 46) Bu yüce kişiler, bizim rivayetlerimiz gereğince peygamberler ve onların yüce vasileridir.

6- Hesaba çekme işi sona erip kişilerin kaderi belli olunca, Allah Teala "Liva-i Muhammed" denilen sancağı

¹²⁹ - "İçinizden oraya gitmeyecek hiç kimse yoktur. (Oraya girmeleri), Rabb'inin üzerine aldığı kesin borçtur. Sonra (günahtan) korunanları kurtarırız ve zalimleri öyle diz üstü çökmüş olarak bırakırız." (Meryem, 71-72)

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'e verecek ve o hazret de cennetliklerin önünde cennete doğru hareket edecektir.¹³⁰

7- Çeşitli rivayetlerde, mahşer sahrasında "Kevser Havuzu" diye meşhur olan büyük bir havuzun olduğu bildirilmiştir; Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) herkesten önce bu havuzun kenarına gelecek; ümmetin kurtuluşa erenleri Hz. Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'i (a.s) vasıtasıyla o havuzdan su içeceklerdir.

114. İlke:

İslam inançlarından biri de, kıyamet gününde şefa'at edenlerin Allah'ın izniyle şefa'at etmesidir. Şefa'at, din ve Allah Teala'yla tamamen bağlarını kesmeyen ve bazı günahlara bulaşmış oldukları halde, şefa'at edenlerin şefaatinin bereketiyle tekrar Allah'ın rahmetinin kapsamına girmeye kabiliyeti olan kimseler hakkında gerçekleşecektir. Şefa'at inancı Kur'an ve sünnetten alınmıştır; örnek olarak bunlardan bazılarına değiniyoruz:

A- KUR'AN-I KERİM'DE ŞEFAAT:

Kur'an-ı Kerim ayetleri, kıyamet gününde "şefa'at" olgusunun varlığını kabul ederek şefaatin Allah Teala'nın izin ve rızasına bağlı olduğunu vurgular: "**(Allah'ın) razı olduğundan başkasına şefa'at edemezler**" (Enbiyâ, 28) Başka bir ayette ise buyuruyor ki: "**O'nun izni olmadan hiç kimse şefa'at edemez.**" (Yunus, 3) Dolayısıyla, şefa'at inancı (tabii ki Allah'ın izniyle) Kur'an-ı Kerim açısından, kesin bir şeydir.

Şimdi kimlerin şefa'at edeceklerine bakalım.

¹³⁰ - Bihar-ul Envar, c.8, 18. bab, 1'den 12'ye kadarki hadisler; Müsned-i Ahmed, c.1, s.281, 295 ve c.3, s.144.

Bazı ayetlerden, meleklerin de şefaathilerden oldukları anlaşılmaktadır: "**Göklerde nice melekler var ki onların şefaati hiçbir işe yaramaz. Meğer Allah'ın (kurtuluşa ermesini) dilediği ve razı olduğu kimseye izin verildikten sonra olsun (Ancak o zaman şefaatin faydası olur).**" (Necm, 26)

Müfessirler, "**Belki böylece Rabb'in seni, övölmüş bir makama ulaştırır.**" (İsrâ, 79) ayetinin tefsirinde, övölmüş makamdan maksadın, Hz. Resulullah (s.a.a) için şefaath makamı olduğunu söylemişlerdir.¹³¹

B- HADİSLERDE ŞEFAAT:

Kur'an-ı Kerim dışında, hadis kitaplarında da şefaath hakkında Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'den bir çok hadisler rivayet edilmiştir; onlardan bazıları şöyledir:

1- Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyuruyor: "*Şefaathim ancak ümmetimden büyük günahlar işleyenlere ulaşacaktır.*"¹³² Zahirin, şefaathin büyük günahlar işleyenlere has kılınmasının nedeni, Allah Teala'nın Kur'an-ı Kerim'de açıkça, 'insanlar büyük günahlardan sakınacak olurlarsa onları affedeceğim' (Nisâ, 31) diye vaat etmesinden dolayı artık şefaath ve benzerlerine gerek kalmayışıdır.

2- Yine buyuruyor ki: "*Allah Teala tarafından- bana beş şey verildi -ve bu cümleden- bana şefaath verildi de ben onu ümmetim için saklıyorum. Benim şefaathim Allah'a şirk koşmayanlar hakkında olacaktır.*"¹³³

¹³¹ - el-Mizan, c.13, s.191-192; Mecma-ul Beyan, c.10, s.549.

¹³² - Şeyh Saduk, Men La Yehzuruh'ul Fakih, c.3, s.376.

¹³³ - Hısal-u Şeyh Saduk, Beş bab, Sahih-i Buharî'nin hadisi, c.1,

Mahşer'de Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) dışında (Ehl-i Beyt İmamları, ulema ve şehitler gibi) kimlerin şefa'at edecekleri ve yine kimlere şefa'at edileceğı hakkında bilgi edinmek isteyenler akaid, kelim ve hadis kitaplarına bakabilirler.

Ayrıca dikkat edilmesi gerekir ki, şefa'at inancı -ve yine tövbenin kabul oluşu- kişilerin günahlarını sürdürmelerine neden olmamalı; aksine bir ümit kaynağı olmalı ve insanlar affedilmek ümidiyle doğru yola dönmeli ve artık iş isten geçtiğini sanarak hiçbir zaman doğru yola dönmeyi düşünmeyen ümitsizliğe katılanlar gibi olmamalıdır.

Yukarıdaki açıklamalarımızdan yine şu anlaşılıyor ki, şefa'atin açık etkisi, bazı günahların bağışlanmasıdır; dolayısıyla, bazı İslam fırkalarının (örneğin Mutezile'nin) dediğı gibi, onun etkisi, sadece haklarında şefa'at edilenlerin makamlarının yükselmesiyle sınırlı değildir.¹³⁴

115. İlke:

Dediğimiz gibi, "ahirette Allah'ın izni dairesinde şefa'at ilkesi"ne inanç kesin İslam akaidindendir ve hiç kimsenin onu zedelemeye hakkı yoktur. Şimdi bakalım acaba bu dünyada da, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) gibi şefa'atçilerden şefa'at istenilebilir mi; başka bir tabirle, acaba insanın, "ya Hz. Resulullah! Allah Teala'nın huzurunda benim hakkımda şefa'atçi ol (ey Allah'ın nezdinde saygın olan! Allah'ın nezdinde bana şefa'atçi ol)" demesi doğru mudur?

Bu konunun meşruyetinde, sekizinci asra kadar bütün

s.42; Müsned-i Ahmed, c.1, s.301.

¹³⁴ - Evail-ul Mekalat, Şeyh Mufid, s.54 ve diğer kelim kitapları.

Müslümanlar tarafından ittifak edilmekteydi ve sadece sekizinci asrın ikinci yarısından bu yana bazı kişiler buna muhalefet ederek bunu caiz görmediler; oysa Kur'an-ı Kerim ayetleri, muteber nebevî hadisler ve Müslümanların süre gelen sireti bunun caiz olduğuna tanıklık etmektedir. Çünkü şefaathçilerin şefaati, gerçekte, onların kişiler hakkında dualarıdır ve mümin bir kişiden bile dua talebinde bulunmak kesinlikle caiz ve iyi bir iştir.

İbn-i Abbas'ın Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'den naklettiği hadisten, müminin şefaatinin, onun diğerleri hakkındaki duası olduğu apaçık bir şekilde anlaşılıyor: "Bir Müslüman ölür de kırk muvahhid mümin ona cenaze namazı kılsa, Allah Teala, onun hakkında onların şefaatinin kabul eder."¹³⁵ Çünkü, cenazeye namaz kılarken kırk müminin şefaati, onun hakkında duadan başka bir şey değildir.

Tarih sayfalarına baktığımızda, Hz. Resulullah (s.a.a)'in sahabelerinin, o hazretin hayatında, ondan şefaath istediklerini görmekteyiz. Tirmizî, Enes b. Malik'ten şöyle nakleder: Hz. Resulullah (s.a.a)'ten kıyamet gününde benim hakkımda şefaath etmesini istedim, o hazret, böyle yapacağım buyurdu. Bunun üzerine, seni nerede bulayım? diye sordum. Hazret, Sırat köprüsünün kenarında, cevabını verdi.¹³⁶

Şefaath dilemenin gerçeğinin, şefaathçi olacak kişiden dua talebinde bulunmaktan başka bir şey olmadığını dikkate alarak, bunun örneklerinin peygamberlerin döneminde vuku bulmuş olduğunu Kur'an-ı Kerim'den anlamak mümkündür:

¹³⁵ - Sahih-i Müslim, c.3, s.54.

¹³⁶ - Sünen-i Tirmizî, c.4, s.42, mâ câe fi şe'n-is Sırat babı.

1- Yakub oğulları, zulümleri ortaya çıktıktan sonra babalarından, Allah Teala'dan kendileri hakkında bağışlanma talebinde bulunmasını istediler. Hz. Yakub da onların isteğini kabul ederek belirlenen zamanda vaadini yerine getirdi.¹³⁷

2- Kur'an-ı Kerim buyuruyor ki: Kendi haklarında zulmeden Müslümanlar, Hz. Resulullah (s.a.a)'in yanına gelerek ondan, kendileri için Allah'tan bağışlanma dilemesini istedikten sonra kendileri bağışlanma diler ve peygamber de onlar hakkında Allah'tan bağışlanma isterse, Allah Teala tövbelerini kabul eder ve onları rahmetinin kapsamına alır.¹³⁸

3- Yine münafıklar hakkında şöyle buyuruyor: Onlara, gelin de peygamberden sizin hakkınızda bağışlanma dilemesini isteyin, denildiğinde, itaat etmez ve baş kaldırır.¹³⁹ Açıktır ki, mahiyeti bakımından şefaata talebiyle aynı şey olan Hz. Resulullah (s.a.a)'ten bağışlanma dilemekten yüz çevirmek, nifak ve istikbarın nişanesi; doğal olarak onu yapmak da iman ve Allah'ın huzurunda teslimiyetin nişanesidir.

Maksadımız, şefaata talebinde bulunmanın câiz ve

¹³⁷ - Yusuf, 97: "(Oğulları:) Ey babamız, bizim günahlarımızın bağışlanmasını dile. Gerçekten biz günah işledik, dediler. (Yakub) sizin için Rabb'ime istiğfar edeceğim, dedi."

¹³⁸ - Nisâ, 64: "Eğer onlar, kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler. Allah'tan, günahlarını bağışlamasını isteseler ve elçi de onların bağışlanmasını dileseydi, elbette Allah'ı affedici, merhametli bulurlardı."

¹³⁹ - Münafıkun, 5: "Onlara: Gelin, Allah'ın Resülü sizin için mağfiret dilesin, dendiği zaman başlarını çevirirler ve onların, büyüklük taslayarak yüz çevirdiklerini görürsün."

meşru oluşunu ispatlamak olduğu için, bu ayetlerde, şefaate edecek kişinin diri olmayışı amacımıza bir zarar vermez; hatta eğer bu ayetin ölümler hakkında değil, sadece diriler hakkında nazil olduğu farzedilse bile, yine maksadımıza bir zarar vermez. Çünkü eğer dirilerden şefaate talebinde bulunmak şirk değilse, doğal olarak ölüden şefaate talebinde bulunmak da şirk değildir; çünkü şefaateçinin yaşaması veya ölmüş olması, tevhid ve şirkin ölçüsü değildir; kutsal ruhlardan şefaate talebinde bulunurken gerekli olan tek şey onların duymasıdır; biz tevessül konusunda, bu ilişkinin varlığını ve yararlı olduğunu ispatlayacağız.

Burada, müminlerin ve müvahhidlerin peygamberlerden ve Allah'ın velilerinden şefaate talebinde bulunmalarıyla, putperestlerin kendi putlarından şefaate ummaları arasında temel bir fark vardır. Çünkü müvahhidler, iki temel konudan kesin emin olarak şefaate talebinde bulunurlar:

1- Şefaate makamı, Allah'a has ve O'nun iradesinde olan bir makamdır; nitekim şöyle buyuruyor: "**De ki: Bütün şefaate Allah'ındır.**" (Zümer, 44) veya "**O'nun izni olmadan, O'nun yanında kim şefaate eder?!**"

2- Müvahhidlerin kendilerinden sığınma istedikleri şefaateçiler, Allah'a yakın olmalarından dolayı duaları kabul olan O'nun halis kullarıdır.

Bu iki şarta dikkat edildiğinde, şefaate konusunda müvahhidlerle bi'sat asrının müşrikleri arasındaki temel fark anlaşılacaktır:

Birincisi: Müşrikler, onların şefaatinin geçerli olması için hiçbir şart ve kaydı kabul etmiyorlardı; sanki Allah Teala kendi hakkını kör ve sağır putlara bırakmıştı! Oysa müvahhidler, Kur'an-ı Kerim'in kılavuzluğuyla, şefaate

makamını sürekli Allah'a has bilmekte ve şefaathçilerin şefaatinin kabul olmasını Allah'ın izin ve rızasına bağlı kabul etmektedirler.

İkincisi: Hz. Resulullah (s.a.a) döneminin müşrikleri kendi elleriyle yapmış oldukları mabutları kendi rabb ve ilahları sanarak, beyinsizliklerinden dolayı, bu cansız varlıkların, varlık aleminin yaratılış ve yönetiminde bir payı olduğunu sanmaktaydılar! Oysa müvahhidler, peygamberler ve imamları Allah'ın seçkin kulları sayarak sürekli "... O'nun kulu ve elçisi" ve "...Allah'ın salih kulları" sözünü dillerinden düşürmezler, gerçekten de bu ikisi arasında pek büyük fark vardır!

Dolayısıyla, müşriklerin putlardan şefaath dilemelerini reddeden ayetlere dayanarak, İslam dininde şefaath olduğunu reddetmek, tamamen temelsiz bir mugalata ve yersiz bir kıyaslamadır.

116. İlke:

İslam -hatta bütün semavî dinlerin- öğretilerinden biri de, tövbe kapısının günahkâr kulların yüzüne açık olmasıdır. Günahkâr insan, yapmış olduğu çirkin bir işten gerçekten pişman olduğu zaman, ruhunu Allah'a yöneliş ve O'nun huzurunda tazarru sarar ve samimi bir kalple artık o çirkin amele yaklaşmamaya karar verir; Allah Teala da, kelim ve tefsir kitaplarında açıklanan şartlarla onun tövbesini kabul eder. Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmaktadır: **"Ey müminler, topluca Allah'a tevbe edin ki kurtuluşa eresiniz."** (Nur, 31)

Tövbe ve şefaath inancının eğitimdeki etkilerinden haberi olmayanlar, bu ikisinin kapısının günahkârların yüzüne açık oluşunun, bir nevi onları günaha teşvik

olduğunu sanırlar. Oysa onlar insanlardan bir çoklarının, herkesin bir şekilde bazı günahlara bulaştığından ve hayatı boyunca günaha yaklaşmayan çok az kişinin bulunduğundan gafildirler: "Söyle, bu dünyada günah işlemeyen kim var?" Dolayısıyla, eğer tövbe (ve şefaati) kapısı insanların üzerine açık olmazsa, geri kalan ömürlerinde günahlardan uzaklaşarak tertemiz bir yol katetmek isteyenler, kendi kendilerine, "Nasıl olsa işlediğimiz günahlardan dolayı cezalandırılıp cehenneme gideceğiz; öyleyse neden ömrümüzün bu geri kalan kısmında nefsimizin isteklerini tatmin ederek, meşru olmayan lezzetler içinde daha fazla yüzmeyelim?!" diyecekler. Böylece, tövbe kapısının kapalı olması nedeniyle, Allah'ın rahmetinden ümit kesmek, ağzını açan bir ejderha gibi insanları yutuverecektir.

İslam dininde, tövbenin kabul olmasının, din önderleri ve İslamî bilimler araştırmacıları tarafından hakkında ayrıntılı bir şekilde bahsedilen bir takım şartları olduğunu göz önünde bulundurduğumuz zaman tövbe ilkesinin olumlu etkileri daha fazla açıklık kazanmaktadır. Kur'an-ı Kerim, tövbe hakkında apaçık ve net bir şekilde şöyle buyuruyor: **"Rabb'iniz rahmeti kendi üzerine farz kıldı. Sizden kim, bilmeyerek bir kötülük yapar da sonra ardından tevbe eder, uslanırsa muhakkak ki O, bağışlayan, esirgeyendir."** (En'am, 54)

117. İlke:

Akıl ve rivayetler, kıyamet gününde her insanın, yapmış olduğu iyi amellerin mükafatını göreceğine tanıklık etmektedir. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **"Kim bir zerre ağırlığınca hayır yapmışsa onu görür."** (Zilzal, 7) ve yine şöyle buyuruyor: **"Ve çalışması da**

yakında görülecektir. Sonra ona tastamam karşılığı verilecektir." (Necm, 40-41)

Yukarıdaki ayetlerden anlaşılıyor ki, insanın çirkin amelleri, onun iyi amellerini yok etmez. Buna rağmen bilinmesi gerekir ki, bazı özel günahları (küfür ve şirk gibi) işleyenler veya mürted olanların amelleri boşa çıkarılacak, sonuçta iyi amelleri zayi olacak ve ahirette ebedi azaba tutulacaktır; nitekim Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **"Sizden kim dininden döner ve kafir olarak ölürse, işte onların bütün yaptıkları dünyada da, ahirette de boşa çıkmıştır ve onlar, ateş halkıdır, orada sürekli kalacaklar."** (Bakara, 217)

Bu söylediklerimizi göz önünde bulundurarak, iman eden her insan ahiret yurdunda iyi ve kötü işlerinin karşılığını görecektir; ancak Kitab ve sünnette insanın iyi amellerinin boşa çıkarılması olarak addedilen mürted olması ve benzeri günahları işlemesi durumunda (iyi amellerinin karşılığını göremez).

Son olarak şu noktayı da hatırlatalım: Her ne kadar Allah Teala iyi işler hakkında müminlere mükafat vereceğini vaat edip diğer taraftan kötü işler için de onları cezalandıracağını bildirmişse de, aklın hükmü bakımından bu ikisi -mükafat ve ceza- birbirinden tamamen farklı şeylerdir. Çünkü mükafat vaadine uymak aklî bir ilkedir ve ona aykırı davranmak çirkindir. Fakat cezalandırma vaadi böyle değildir; çünkü cezalandırmak, cezalandırmanın hakkıdır ve o da kendi hakkından geçebilir. İşte bu nedenle bazı iyi işlerin, kötü işlerin çirkinliklerini örtmesi gayet doğaldır ve buna "tekfir=kefarete vermek" denir.¹⁴⁰ Kur'an-ı

¹⁴⁰ - Keşf-ul Murad, s.413, 6. maksad, 7. mesele.

Kerim'de bazı iyi ameller kötü amellerin kefareti sayılmıştır; bunlardan biri, kişinin büyük günahlardan sakınmasıdır. Nitekim şöyle buyurmaktadır: **"Eğer size yasaklanan büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi güzel bir yere sokarız."** (Nisa, 31)

Tövbe¹⁴¹ ve gizlice verilen sadaka¹⁴² gibi amellerin böyle bir etkisi ardır.

118. İlke:

Cehennem azabında ebedî kalmak kafirlere hastır; - canları "tevhid" nuruyla aydınlanan- günahkâr müminler için ise bağışlanıp ateşten çıkma yolu kapanmış değildir; nitekim Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmaktadır: **"Gerçekten Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz, bundan başkasını dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan da gerçekten büyük bir günah işlemiştir."** (Nisa, 48)

Açık bir şekilde, Allah'a ortak koşmak dışında bütün günahların bağışlanabileceğini bildiren yukarıdaki ayet, şüphesiz tövbe etmeksizin ölen insanların kötü amellerine işarettir. Çünkü tövbe edildiğinde, bütün günahlar -hatta şirk bile- bağışlanır; ayetin müşrikle diğerleri arasında fark gözettiğini göz önünde bulundurarak, onun, tövbe etmeksizin ölen kilerin bağışlanmasına işaret ettiğini söylemek gerekir. Açıktır ki, eğer böyle bir insan müşrik olursa bağışlanmaz; fakat eğer müşrik olmazsa onun bağışlanma ümidi vardır; ancak kesin olarak değil,

¹⁴¹ - Tahrim, 8.

¹⁴² - Bakara, 271.

"**dilediğine**" kaydıyla; yani Allah'ın bağışlanmasını irade etmesi durumunda... Allah'ın geniş rahmetini açıklamakta olan yukarıdaki ayetteki, "**Dilediğine**" kaydı, günahkârları "korku"yla "ümit" arasında tutmuş olup, onları tehlikeyi önlemeye -ölümden önce tövbe etmeye- teşvik etmektedir. Dolayısıyla, mezkur vaad, insanı "umutsuzluk" ve "tecerrî" uçurumlarından uzaklaştırarak eğitimin doğru yoluna doğru ileri götürmektedir.

İmam Musa Kâzım (a.s) şöyle buyuruyor: "Allah, küfür ve şirk ehli dışında kimseyi cehennem ateşinde ebedi olarak tutmayacaktır." Ve sonunda iyi amellerinin mükafatından yararlanacaktır; nitekim, "**Kim bir zerre ağırlığınca hayır yapmışsa onu görür.**" buyurmaktadır. (Zilzal, 7)

119. İlke:

Biz, cennet ve cehennemin şimdi de varolduklarına inanmaktayız. Şeyh Mufid buyuruyor ki: Cennet ve cehennem, şimdi vardır; rivayetler onların varlığına tanıklık etmekte ve ulema da bu konuda ittifak içerisindedir."¹⁴³ Kur'an-ı Kerim ayetleri de bir şekilde cennet ve cehennemin günümüzde fiiliyeti olduğunu göstermektedirler; nitekim şöyle buyuruyor: "**Andolsun, (peygamber) onu (vahiy meleğini) bir inişinde daha görmüştü; Sidret'ul Munteha (uzak ağac)ın yanında. Ki 'cennet-i meva' onun yanındadır.**" (Necm, 13-15) Başka bir yerde, müminlere müjde vermek ve kafirleri uyarmak amacıyla, cennetin sakınanlar için ve cehennemin ise kafirler için hazırlandığı bildirilmektedir; nitekim

¹⁴³ - Bihar-ul Envar, c.8, 28. bab, 1. hadis.

cennet hakkında, **"sakınanlar için hazırlanmış"** buyurmakta (Âl-i İmran, 133) ve cehennem hakkında da, **"Kafirler için hazırlanmış ateşten sakının"** (Âl-i İmran, 131) buyurmaktadır.

Buna rağmen, cennet ve cehennemin nerede olduklarını tam olarak bilmiyoruz; sadece bazı ayetlerden cennetin yüksek bir yerde olduğu anlaşılmaktadır: **"Gökte rızkımız da var, uyarıldığımız (azab) da var."** (Zariyat, 22)

DOKUZUNCU BÖLÜM
AKAİD KÜLLİYATI
(8)

İMAN, KÜFÜR, BİD'AT, TAKVA, TEVESSÜL, BEDA...

120. İlke:

İmanla küfrün sınırı önemli kelimeler konularındandır. "İman", lügatte, tasdik etmek ve "küfür" ise örtmek anlamındadır; dolayısıyla, -buğdayı yere gömen- çiftçiye de kafir denilmektedir. Fakat akaid ve kelimeler bilimlerinde "iman"dan maksat, Allah Teala'nın birliğine, kıyamet gününe ve Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in peygamberliğine inanmak anlamındadır. Elbette Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in peygamberliğine iman, geçmiş peygamberlerin, semavî kitapların ve o hazretin beşer için getirmiş olduğu talim ve Allah'ın hükümlerine yakın etmeyi de kapsar.

İmanın gerçek merkezi insanın kalbidir; nitekim Kur'an-ı Kerim, **"Onların kalbine iman yazılmıştır"** buyurmaktadır. (Mücadele, 22) Yine, İslam'ın gücü karşısında teslim oldukları halde, kalpleri iman nurundan boş olan göçebe Araplara, **"Henüz iman kalplerinize girmedir"** buyurur. (Hucurat, 14) Fakat bir kişinin iman getirdiğine hükmetmek, dil vasıtasıyla veya diğer yollarla

onu açığa vurması veya en azından inancını inkar etmemesine bağlıdır. Çünkü aksi durumda onun iman ettiğine hükmedilmez; Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmaktadır: **"Sırf haksızlık ve böbürlenme yüzünden onları (Allah'ın ayetlerini) inkâr ettiler."** (Neml, 14)

Bu açıklamayla küfrün sınırı da açıklık kazanmış oluyor. Eğer bir insan Allah Teala'nın birliğini veya kıyamet gününü ya da Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in peygamberliğini inkâr ederse, kesinlikle kafir olduğuna hükmedilir; nitekim, açık bir şekilde peygamberliği inkâr etmeyi gerektiren Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in getirdiği dinin zaruriyatından birini inkar etmek, insanı küfre mahk  m eder.

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a), Ali (a.s)'ı Hayber kalesini fethetmeye gönderdiği zaman, ona bir bayrak verip, bu bayrağın sahibinin Hayber'i fethederek döneceğini hatırlattı. Bu arada Ali (a.s) Hz. Resulullah (s.a.a)'e dönerek, onlarla savaşmanın sınırı nedir? diye sorunca, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) buyurdu ki: *"La ilahe illallah, Muhammed Hz. Resulullah diye şehadet getirinceye kadar onlarla savaş; böyle yaptıkları zaman, hak yere öldürülen ve malları almanlar dışında, kanlarını ve mallarını senden korumuş olurlar."*¹⁴⁴

Yine birisi İmam Sadık (a.s)'a, "kulun Allah'a iman etmesine neden olan en küçük şey nedir?" diye sorunca, İmam (a.s)   yle buyurdu: *"Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna*

¹⁴⁴ - Sahih-i Buharî, iman kitabı, s.10; Sahih-i Müslim, c.7, fezail-i Ali babı, s.17.

şehadet getirmesi, hakka uymayı kabul etmesi ve zamanının imamını tanımasıdır; böyle yapacak olursa iman getirmiş olur."¹⁴⁵

121. İlke:

İman gerçekte kalbî inanç olmasına rağmen, insanın kurtuluşa ermesi için böyle bir imanın yeterli olduğunu sanmamak gerekir; bunun için insan onun fiilî etki ve gereklerine de bağlı kalmalıdır. Dolayısıyla, birçok ayet ve hadislerde, gerçek mümin, imanın gereklerine bağlı kalıp Allah'ın farzlarını yerine getiren kişi olarak tanınmıştır. Kur'an-ı Kerim Asr suresinde bütün insanları zarar içerisinde sayarak onların arasından sadece şunları müstesna etmiştir: **"Ancak inanıp, iyi işler yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka."**

İmam Muhammed Bâkır (a.s), İmam Ali (a.s)'dan, adamın biri o hazrete, Allah'ın birliğine ve peygamberin risaletine şehadet eden herkes mümin midir? diye sorması üzerine, *"Allah'ın farzları nerede?"* şeklinde cevap verdiğini nakleder.

Yine Emirülmüminin Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: *"Eğer iman sadece sözden (şehadet getirmekten) ibaret olsaydı, artık oruç, namaz, helal ve haram yaşanmazdı."*¹⁴⁶

Buraya kadar söylediklerimizden şu sonucu alıyoruz: İmanın çeşitli mertebeleri ve her mertebenin de kendine has etkisi vardır. Kalben inandıktan sonra dile getirmek

¹⁴⁵ - Bihar-ul Envar, c.66, s.16, iman ve küfür kitabı, Şeyh Seduk'un Meani-ul Ahbar kitabından naklen. Bu rivayetin senedi sahihtir.

¹⁴⁶ - Usul-i Kaffi, c.2, s.33, 2. hadis.

veya en azından inkar etmemek, imanın, peşinden bir takım dinî ve dünyevî gerekleri getiren en asgarî mertebesidir; oysa imanın, insanın dünya ve ahirette kurtuluşa ermesine neden olan diğer bir mertebesi de, onun ameli ve fiilî gereklerini yerine getirmektir.

Burada değinilmesi gereken diğer bir nokta da, bazı rivayetlerde dini vecibeleri yerine getirmenin de imanın erkanından sayılmış olmasıdır. İmam Rıza (a.s), babalarından ve onlar da Hz. Resulullah (s.a.a)'ten o hazretin şöyle buyurduğunu nakletmektedir: "*İman kalple tanımak, dille ikrar etmek ve uzuvlarla da amel etmekten ibarettir.*"¹⁴⁷ Bazı rivayetlerde, kelime-i şehadetle birlikte namaz kılmak, zekat vermek, hac farızasını yerine getirmek ve Ramazan ayında oruç tutmak da kaydedilmiştir.¹⁴⁸ Böyle rivayetler, ya Müslümanlarla Müslüman olmayanların bu amellerle birbirlerinden tanınabileceklerine işaret eder ya da kelime-i şehadeti söylemenin; en önemlileri namaz, zekat, hac ve oruç olan diğer dinî vecibelerin yerine getirilmesi durumunda insanı kurtuluşa erdirebileceğine işaret eder.

Bu iki ilkeyi göz önünde bulundurarak hiçbir Müslüman fırkası, bazı dinî ayrıntılarda kendisiyle farklı olduğu gerekçesiyle diğer bir fırkayı tekfir etmemelidir. Çünkü küfrün ölçüsü, kişinin usul-i dinden birini inkar etmesi veya usul-i dinden birini inkar etmeyi gerektiren başka bir şeyi inkar etmesidir; bu ise, ancak şariat

¹⁴⁷ - Uyun-u Ahbar-i Rıza, c.1, s.226.

¹⁴⁸ - Sahih-i Buharî, c.1, s.16, kitab-ul iman: "*Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna inanıp namaz kılmak, zekat vermek, hac yapmak ve Ramazan ayının orucunu tutmak.*"

bakımından o şeyin hükmü, onu inkar etmekle usul-i dine ikrar etmenin bir arada toplanmayacak kadar açık olması durumunda düşünülebilir.

İşte bu nedenle Müslümanların tüm merhalelerde İslamî kardeşliklerini koruyup usul-i dinden olmayan konularda farklı görüşlere sahip olmayı, birbirleriyle kavga edip, birbirlerini fısk ve küfürle suçlama kaynağı yapmamaları gerekir; fikrî ve akidevî ihtilaflarda da birbirleri hakkında bilimsel müzakerelerle yetinip mantıksız taassuplar yürütmekten, iftira ve tahrif etmekten sakınmaları gerekir.

122. İlke:

Dünya Müslümanları usul-i dinde¹⁴⁹ görüş birliği içerisinde; bir grup, bazı esas veya ayrıntılarda farklı bir görüşe sahip olması nedeniyle diğerlerini tekfir etmemelidirler; çünkü ihtilaf konularından bir çoğu, Müslümanlar arasında daha sonra çıkan şeylerdir ve her grubun o konuda kendisine göre bir delili vardır. Dolayısıyla, bu konularda ihtilafa düşmek, Müslümanların birbirini tekfir etme veya fıskla suçlama vesilesi olup İslamî vahdet ve birliği bozamaz; ihtilafları halletmenin en iyi yolu, boş ve mantıksız taassuplardan uzak olarak bilimsel müzakereler yapmaktır.

Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: "Ey inananlar, Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayın, dinleyin, size selam verene (ve kendisini sizinle aynı dinden bilene), dünya hayatının geçici menfaatini

¹⁴⁹ - Allah'ın birliğine, Hz. Resulullah (s.a.a)'in risaletine ve kıyamet gününe iman gibi iman ve küfür, onları kabul veya reddetmeye bağlı olan şeyler.

gözeterek: Sen mü'min değildin! demeyin." (Nisâ, 94)

Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a), İslâm'ın temellerini beyan ederek bir Müslüman'ın, başka bir Müslüman'ı günah işlemlerinden dolayı tekfir etmeye veya onu müşrik olarak addetmeye hakkı olmadığını vurgulamaktadır.¹⁵⁰

123. İlke: BİD'AT

"Bid'at", lügatte, failinin bir nevi kemalini gösteren, geçmişli olmayan yeni bir iştir; nitekim Allah Teala'nın sıfatlarından biri "Bedi"dir: **"(O,) göklerin ve yerin yaratıcısıdır"** (Bakara, 117). "Bid'at"ın ıstılahî anlamı ise insanın, dinde olmayan bir şeyi dine nispet vermesidir; bid'atin en kısa tanımı, "dinde olmayan bir şeyi dine sokmak"tır.

Dinde bid'at yaratmak büyük günahlardan olup haram olduğunda hiçbir şüphe yoktur. Hız. Resulullah (s.a.a), *"Her yeni şey bid'attir, her bid'at delalettir ve her delalet de ateştedir"*¹⁵¹ buyurmuştur. Bid'at konusunda dikkat edilmesi gereken önemli nokta, bid'atin diğer şeylerle ayırteğilmesi için biat kavramının, kapsamlı ve bu kavramın içine girmeyen diğer şeyleri engelleyecek bir şekilde tanımının yapılmasıdır. Bid'at kavramını iyi bir şekilde anlayabilmek için iki noktaya dikkat edilmesi gerekir:

1- Bid'at, dinde bir şeyi artırarak veya eksilterek onda bir nevi tasarruf etmektir. Dolayısıyla, dinle bir ilgisi olmayan, aksine, normal ve örfî bir şey olarak yapılan bir

¹⁵⁰ - "Bir gūnahtan dolayı onları tekfir etmeyin ve onlara karşı, müşrikler de demeyin." Kenz-ul Ummal, c.1, s.30.

¹⁵¹ - Bihar-ul Envar, c.2, s.263; Mūsned-i Ahmed, c.4, s.126-127.

yenilik (her ne kadar meşru oluşu dinimiz bakımından haram ve yasak olmamasına bağlıysa da) bid'at değildir. Örneğin, insanoğlu ev, giyim ve diğer geçim vesileleri bakımından sürekli yeniliklere başvurmaktadır; özellikle asrımızda, normal yaşamın vesile ve metotlarından bir çoğu değişmiş, mesela yeni sporlar ve eğlenceler çıkmıştır. Açıktır ki bunların tümü bir çeşit bid'at (yenilik)tir; fakat bunların dinde bid'atle bir ilişkisi yoktur. Sadece, dediğimiz gibi, onların helal oluşları ve onlardan yararlanmak İslam dininin hüküm ve ölçülerine aykırı olmamasına bağlıdır. Örneğin, batının ahlaksız kültürlerinden olan meclis ve toplantılarda kadınlarla erkeklerin hicapsız bir vaziyette birbirlerine karışması haram olmasına rağmen bid'at değildir; çünkü bu gibi toplantılara katılanlar bu ameli, İslam'ın tasvip ettiği meşru bir amel olarak yapmamaktadırlar; aksine çoğu zaman dinî hükümlere aykırı bir iş olduğu inancıyla gaflet ederek ve düşünmeden yapmaktadırlar. Dolayısıyla bazen kendilerine gelerek ciddi bir şekilde bir daha o toplantılara katılmamaya karar vermektedirler.

Daha açık birdeyişle, eğer bir millet bir veya birkaç gün bir araya toplanıp eğlenmek için belirler, ama bunu şeraitin iznine mal etmezlerse, böyle bir iş, (helal ve haram oluşu diğer açılardan incelenmesi gerekse de) bid'at değildir.

Buradan, sanat, spor, sanayi ve diğer alanlardaki bir çok yeniliklerin burada kastettiğimiz bid'at mefhumunun dışında olduğu, onlar hakkında söz konusu olan şeyin, kendine has ölçüsü olan diğer açılardan helal ve haram oluşları olduğu anlaşılmaktadır.

2- Dinde bid'atin aslı, dinde meşruiyetini onaylayacak

bir kanun ve kural olmayan bir şeyi, dinin yapılmasını emrettiği şerî bir şey olarak yapmaktır; ancak insanın dinî bir amel olarak yaptığı bir şeyin meşruiyeti için şerî bir delil (özel, umumî ve kullî) olursa, o iş bid'at değildir. İşte bu nedenle büyük Şiâ alimi Allame Meclisî diyor ki: "Dinde bid'at, Hz. Resulullah (s.a.a)'ten sonra dinin bir parçası olarak çıkarılan, hakkında özel bir delil olmayan ve genel kuralların kapsamına da girmeyen şeylerdir."¹⁵²

Meşhur Ehl-i Beyt alimi İbn-i Hacer-i Askelanî de şöyle diyor: "Bid'at, dinde aslı olmadığı halde çıkarılan bir şeydir; ancak şeraitin delalet ettiği dinde aslı olan bir şey bid'at değildir."¹⁵³

Evet, bu açıklama, bazı kişilerin eline ayağına dolaşan bir çok asılsız şüpheleri de çözmektedir. Örneğin, dünya Müslümanlarından büyük bir bölümü Hz. Resulullah (s.a.a)'in veladet gününü kutlamakta ve şenlikler düzenlemektedirler; fakat bir grup bunu bid'at saymaktadır! Oysa, dediğimiz gibi, bu amel kesinlikle bid'at ölçülerini taşımamaktadır. Çünkü bu saygı ve sevgi belirtilerinin dinimizde farz olmadığını kabul etsek bile, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) ve onun sevgili Ehl-i Beyt'ine (a.s) saygı ve sevgi göstermek İslam dininin kesin ilkelerinden biridir; bu gibi dinî toplantılar ve şenlikler de o genel kuralın bir cilvesidir. Nitekim Hz. Resulullah (s.a.a), *"Sizden hiç biriniz, beni malından, çocuklarından ve bütün insanlardan daha aziz bilmezse mü'min olamaz"*¹⁵⁴ buyurmaktadır.

¹⁵² - Bihar-ul Envar, c.74, s.202.

¹⁵³ - Fet-ul Barî, c.5, s.156, c.17, s.9.

¹⁵⁴ - Câmi-ul Usul, c.1, s.238; yüz otuz birinci ilkede, Hz.

Açıktır ki, Hz. Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'inin (a.s) veladet günlerinde sevinçli olup bu amaçla şenlikler düzenleyen kimseler, bu günlerde şenlikler düzenlemenin nassla belirtildiğini ve günümüzdeki şekliyle şenlikler düzenlemenin farz olduğunu kastetmemektedirler; aksine, onlar Hz. Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ine (a.s) sevgi beslemenin, çeşitli tabirlerle Kitab ve sünnette vurgulanan genel bir ilke olduğu inancındadırlar.

Kur'an-ı Kerim, **"De ki: Ben buna (risaletimi ulaştırmaya) karşılık sizden, yakınları(mı) sevmekten başka bir ücret istemiyorum"** buyurmaktadır (Şura, 23); bu ilke, Müslümanların kişisel ve toplumsal hayatlarının çeşitli boyutlarında tezahür bulabilir. Veladet günlerinde şenlikler düzenlemenin, o günlerde Allah'ın rahmet ve bereketinin inişini hatırlayıp Allah'a şükretme yönü vardır ve bu konu (rahmet indiği günde şenlik düzenlemek), önceki dinlerde de vardı; nitekim Kur'an-ı Kerim, apaçık bir şekilde, Hz. İsa (a.s)'ın kendisine ve bütün arkadaşlarına gökte bir sofraya indirmesini ve böylece gökten sofranın inişine kendisinin ve arkadaşlarının - nesilden nesle- bayram tutmalarını istediğini bildirmektedir:

"Allah'ım, Rabb'imiz, bizim üzerimize gökten bir sofraya indir ki bizim için, önce ve sonra gelenlerimiz için (o gün) bir bayram olsun ve (o olay), senden bir mucize olsun..." (Mâide, 114)

Dediğimiz gibi, bid'at, şeriatte (özel veya genel olarak) doğru bir kaynağı olmayan tasarruflardır ve şuna da dikkat

Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ine (a.s) sevgi besleme hakkında genişçe bahsedeceğiz.

edilmesi gerekir ki, Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) rivayetleri, "Sekaleyn" hadisi gereğince şeriatın kaynaklarından ve din hükümlerinin delillerinden sayılmaktadır. Dolayısıyla, Masum Ehl-i Beyt İmamları (a.s) bir şeyin câiz veya haram olduğunu söylediklerinde, onların buyruklarına itaat etmek dine uymak olup dinde bid'at çıkarma dairesinin kapsamına girmez.

Son olarak şunu da hatırlatalım ki, izinsiz olarak tasarruf anlamında bid'at çıkarmak, tarih boyunca sürekli çirkin ve haram kabul edilmiş olup Kur'an-ı Kerim onu, **"Allah mı size böyle izin verdi?!"** (Yunus, 59) şeklinde anmaktadır. Bu durumda, bid'ati (bu anlamda) çirkin, güzel, haram ve câiz olarak kısımlara ayırmak da doğru değildir.

Evet, "bid'at"ın genel lügat anlamında, dine nispet vermeden yaşam gereçlerinde yenilik yapmak anlamında çeşitli şekilleri olup dinde yer alan beş hükümden (farz, haram, mekruh, müstehap ve mubah) birinin kapsamına girebilir.

124. İlke: TAKİYYE

Kur'an-ı Kerim'in öğretilerinden biri de, Müslüman bir kişinin inancını belirtmesi sonucu can, mal ve ırzının tehlikeye düşeceği durumlarda inancını gizleme serbestisine sahip olmasıdır. Şariat ıstılahında bu işe "takiyye" denilmektedir. Takiyyenin caizliğinin şerî kaynağına ilaveten akıl da hassas şartlarda onun gerekliliğine tanıklık etmektedir. Çünkü bir taraftan can, mal ve haysiyeti korumak farzken, diğer taraftan da insanın kendi inancına göre davranması dinî bir vazifedir. Fakat insanın inancını belirtmesi onun can, mal ve

haysiyetini tehlikeye düşürürse ve bu iki vazife birlikte çelişirlerse, doğal olarak akıl, daha önemli olanı diğerinden öne geçirmeye hükmeder. Gerçekte, takiiye güçlü ve merhametsiz kişiler karşısında zayıfların silahıdır ve açıktır ki eğer tehdit söz konusu olmazsa, insan ne inancını gizler ve ne de inancının aksine davranma gereği hisseder.

Kur'an-ı Kerim, Ammar Yasir (ve kafirlerin eline esir düşüp, kalplerindeki sağlam imana rağmen görünüşte onların elinden kurtulmak için küfür sözünü söyleyen kimseler) hakkında şöyle buyurmaktadır: **“İnandıktan sonra Allah'a nankörlük eden (bu amelinin cezasını görecektir), kalbi imanla yatışmış olduğu halde (inkara) zorlanan değil.”** (Nahl, 106)

Başka bir ayette ise şöyle buyuruyor: **“Müminler, inananları bırakıp, kafirleri dost edinmesin. Kim böyle yaparsa Allah ile bir dostluğu kalmaz. Ancak onlardan (gelebilecek bir tehlikeden) korunmanız başka (şerlerinden korunmak için dost görünebilirsiniz). Allah sizi kendisinin (emirlerine karşı gelmekten) sakındırır. Dönüş Allah'adır.”** (Âl-i İmrân, 28)

İslam müfessirleri, bu iki ayetin açıklamasında, takiiye ilkesini meşru bir ilke görmüşlerdir.¹⁵⁵

Esasen, tefsir ve İslam fıkhi hakkında biraz araştırması olan herkes, takiiye ilkesinin İslamî ilkelerden biri olduğunu bilir ve yukarıda zikri geçen ayetleri ve Firavun oğullarından iman edenlerin, imanlarını gizleyip aksini

¹⁵⁵ - Tefsir-i Taberî, c.3, s.153; Tefsir-i Razî, c.8, s.113; Tefsir-i Nesefî, Tefsir-i Hazin'in haşiyesinde, c.1, s.271; Ruh-ul Meani, c.3, s.121; Mecma-ul Beyan, c.3, s... ve c.1, s.430.

sergilediklerini (Mü'min, 28) görmezden gelip takiyyeyi tamamen reddedemez.

Ayrıca, şunu da hatırlatmamız gerekir ki, her ne kadar takiyye ayetleri, kafirler karşısında takiyye yapmak hususunda nazil olmuşsa da, hassas ve uygun olmayan şartlarda Müslümanların can, ırz ve mallarını korumaktan ibaret olan takiyye, sadece kafirlere has bir durum değildir ve eğer insanın Müslüman biri karşısında inancını belirtmesi veya inancına göre hareket etmesi de can ve malını tehlikeye düşürürse, bu konuda da takiyye, kafiye karşı takiyye hükmünü taşır. Bu, diğerlerinin de tasrih ettiği bir sözdür. Razî şöyle diyor: Şafiî mezhebine göre, eğer Müslümanların kendi aralarındaki durumu, Müslümanların (Dar'ul harpte) -harbi- kafirler arasındaki durumu gibi olursa, canlarını korumak için takiyye yapmaları caizdir. Yine takiyye sadece canî zarara has değildir; hatta malî zarar da takiyye için bir ruhsattır; Müslüman'ın kanı gibi saygın olan ve uğrunda öldürülen kişinin şehid sayıldığı malî zararda da takiyye yapılır.¹⁵⁶

Ebu Hureyre şöyle diyor: “Ben Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'den iki türlü talimat ve emirler aldım. Bazılarını halk arasında yaydım; fakat diğer bazısını yaymaktan sakındım, çünkü eğer onları da yayacak olsaydım öldürülürdüm.”¹⁵⁷

Emevî ve Abbasî halifelerinin yaşam karneleri zulüm ve işkence ile doludur. O dönemde, inançlarını açığa vurmaları nedeniyle sadece Şiiler inzivaya çekilmiyorlardı; Me'mun döneminde, hatta Ehl-i Sünnet muhaddisleri de

¹⁵⁶ - Tefsir-i Razî, c.8, s.13.

¹⁵⁷ - Mehasin-ut Te'vil, c.4, s.82.

“Kur'an-ı Kerim'in sonradan yaratılmış olduğu” konusunda genellikle takiyye yolunu tutmuş ve Me'mun'un Kur'an'ın yaratılmış olduğu doğrultusundaki genelgesi yayınlandıktan sonra biri dışında tümü inançlarının aksine onu onaylamışlardır; bu olay tarih kitaplarında ayrıntılı bir şekilde kaydedilmiştir.¹⁵⁸

125. İlke: TAKİYYE

Şiâ'nın mantığına göre, takiyye, bazı durumlarda farz ve bazı durumlarda ise haramdır ve insan bu durumlarda can ve malının tehlikeye düşeceği bahanesiyle takiyye yapmamalıdır. Bazıları, Şiâ'nın mutlak suratle takiyyeyi farz bildiğini sanmaktadırlar; oysa bu düşünce tamamen yanlıştır ve Şiilerin önderlerinin metodu kesinlikle böyle değildi. Çünkü onlar şartları göz önünde bulundurup, yarar ve zararları gözden geçirerek her zamanda özel ve uygun bir yol seçiyorlardı; dolayısıyla, bazen takiyye yapmayarak, inançlarını açığa vurmak uğrunda can ve mallarını feda ediyorlardı.

Esasen Şiâ'nın masum önderleri genellikle kılıçla veya düşmanlar tarafından zehirlenerek şehid edilmişlerdir; oysa eğer zamanın hakimlerine güler yüz ve tatlı dil gösteterselerdi, kesinlikle hakim güçlerin en büyük makamları bile onlara bırakılırlardı; fakat onlar takiyyenin (örneğin Yezid karşısında) din ve mektebin yok olmasına neden olacağını çok iyi biliyorlardı.

Günümüzdeki şartlarda da Müslümanların dinî liderleri için iki yol söz konusudur: Bazı şartlarda takiyye yolunu tutmalı ve İslam'ın esasının tehlikede olduğu bazı

¹⁵⁸ - Tarih-i Taberî, c.7, s.195-206.

şartlarda da başlarını koltuklarına alıp ölüme doğru yürümelidirler.

Son olarak şunu da hatırlatalım ki, takiyye, zorba düşmanlar karşısında takiyye yapmadıklarında hem canları tehlikeye düşen ve hem de öldürülmelerinin bir etkisi olmayan zayıf ve güçsüz kişi veya kişilerin durumuna bağlı kişisel bir konudur; fakat din öğretileri ve hükümlerinin talim ve açıklanmasında takiyyenin bir yeri yoktur; örneğin, bir alimin takiyye üzerine bir kitap yazıp, sapık ve aykırı inançları, Şiâ inancı diye toplumda yayması gibi! İşte bu nedenledir ki Şiâ tarihi boyunca hiçbir zaman takiyye üzerine akaid ve ahkam alanında bir kitap yazılmamış, Şiâ uleması en zor şartlarda bile kendi hak inancını izhar etmişlerdir. Elbette onlar arasında bir ilke veya özel bir mesele hakkında görüş farklılığı olabilir; fakat tarih boyunca Şiâ uleması hatta bir kez olsun, - takiyye bahanesiyle- bu mektebin görüş ve inancına aykırı bir kitap veya makale yazmamış ve tabiri caizse, zahirde başka bir şey ve gizlide ise daha farklı bir şey söylememişlerdir; böyle yapmış olan birisi varsa İmamîyye Şiâsı dairesinin dışındadır.

Burada, takiyyeyi anlamaları ve hazmetmeleri zor olanlara, tekitle Emevi ve Abbasiler döneminde, hatta Osmanlılar döneminde Türkiye, Suriye ve Irak'daki (şamat) Şiilerin tarihini okuyup bu ekolün mensuplarının, inançlarını koruyarak Ehl-i Beyt'e uymak için ne kadar büyük bir paha ödediklerini, nice kurbanlar verdiklerini ve nice acılar çektiklerini, evlerinden barklarından kaçıp dağlara sığındıklarını incelemelerini tavsiye ediyoruz. Şiiler, takiyye yaptıkları halde durumları buydu; kim bilir eğer takiyye yapmayacak olsalardı başlarına neler gelirdi?!

Gerçekten, bu durumda dünyada Şiâ'dan bir eser kalır mıydı acaba?!

Esasen dikkat edilmesi gerekir ki, eğer takiyyede kınanma varsa, gerçekte bu kınanma ona sebep olanlara yöneliktir. İslamî adalet ve merhameti icra edeceklerine Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in itretinin izleyicilerine en zor ve en öldürücü siyasi ve mezhebî bağnazlıkları tahmil edenlerin kınanması gerekir, çaresizlik yüzünden can, mal ve namuslarını korumak için takiyyeye yönelenler değil! Şaşırtıcı olan ise şudur: Bazı kimseler, takiyyeye sebebiyet verenleri, yani zalimleri kınayacaklarına, takiyye yapanları, yani zulme uğrayanları kınayarak nifakla suçlamaktadırlar! Oysa “nifak”la “takiyye” arasında yerden göğe kadar fark vardır. Münafık, küfrünü kalbinde gizleyerek kendini mümin göstermeye çalışır; oysa Müslüman, takiyye yaparken imanla dolu bir kalbe sahiptir ve sırf zalimin dayanılmaz eziyetinden endişelenerek inancına aykırı davranmaktadır.

126. İlke: TEVESSÜL

İnsanoğlunun hayatı, her birinin kendine has etkileri olan tabii araç ve gereçlerden yararlanmak üzerine kurulmuştur. Hepimiz susayınca su içer ve acıkınca yemek yeriz. Çünkü etkilemede bağımsız olduklarını kabul etmediğimiz takdirde tabii gereçler vasıtasıyla ihtiyaçları gidermek tevhidin özüdür. Kur'an-ı Kerim, Zulkarneyn'in sed yapmak için halktan yardım istediğini vurgulamaktadır: **“Siz bana (insan) güc(ü)le yardım edin de sizinle onlar (Yecuc ve Mecuc) arasında sağlam bir engel yapayım.”** (Kehf, 95)

Şirki, “Allah'tan başkasına tevessül etmek” anlamında

tefsir edenlerin görüşleri, mevcut araç ve vasıtaların kendilerinden bir asalet ve istiklalleri olduğuna inanmamız durumunda doğrudur; oysa biz onları, Allah'ın izin ve iradesiyle bizi hedefe götürecek vesileler bildiğimiz durumda tevhid çizgisinden çıkmış olmayız ve esasen insan oğlunun hayatı ilk günden beri bu esas, yani mevcut araç ve gereçlerden yararlanma üzerine kurulmuş, bilim ve sanayi de bu doğrultuda ilerlemiş ve ilerlemektedir.

Zahiren tabii vasıtalara tevessül etmek konusunda şüphe yoktur; asıl bahis konusu, insanoğlunun vahiy dışında tanınması mümkün olmayan gayrî tabii vasıtalarıdır. Kitap ve sünnette vesile olarak tanıtılan bir şeye tevessül etmek, tabii şeylere tevessül etmek hükmündedir. Dolayısıyla, biz gayr-i tabii vesilelere ancak iki şeyi göz önünde bulundurarak dinî amaçla sarılabılırız:

1- Kitap ve sünnet kanalıyla onun dünyevî veya uhrevî amaçlara ulaşmak için bir vasıta olduğu ispatlanınca;

2- Bu araç ve vasıtaların kendilerinden hiçbir asalet ve istiklale sahip olduklarına inanmayıp onların Allah'ın izni ve iradesiyle etkilediklerini kabul edince.

Kur'an-ı Kerim, bizleri manevi şeylerden yararlanmaya davet ederek şöyle buyuruyor: **“Ey inananlar, Allah'tan korkun, O'na (yaklaşmağa) yol arayın ve O'nun yolunda cihadedin ki, kurtuluşa eresiniz.”** (Mâide, 35)

Dikkat edilmesi gerekir ki, vesilenin yaklaşma anlamında değil, aksine, Allah'a yaklaşma nedenidir ve bunlardan biri de ayette geçen Allah yolunda cihaddır; aynı zamanda diğer şeyler de Allah'a yaklaşma vesilesi olabilirler.¹⁵⁹

¹⁵⁹ - Ragıb, Müfredat'da, tevessül maddesinin altında şöyle diyor:

127. İlke: TEVESSÜL

Bir önceki ilkede, tabii ve gayri tabii sebeplere tevessül etmenin (etkilemenin bunlara bir müstakil görünüm verilmemek şartıyla) tevhidin bizzat kendisi olduğu ispatlandı. Şüphesiz farz ve müstehap ameller ve yine Allah için namaz, oruç, zekat, cihad vs. amelleri yapmak, bunların tümü insanı Allah Teala'ya yaklaşmaktan ibaret olan hedefe ulaştıracak manevî vesilelerdir. İnsan bu amellerin sayesinde, kulluğun hakikatini bularak Allah'a yaklaşır. Fakat şuna da dikkat edilmesi gerekir ki, gayri tabii vesileler, ibadetlerle sınırlı değildir, aksine Kitab ve sünnette, kendilerine tevessül edilmesi duanın kabul olmasına neden olduğu belirtilen bir takım vesileler tanıtılmıştır; onlardan bazıları şöyledir:

1- Allah Teala'nın Kitab ve sünnette geçen en güzel isim ve sıfatlarına tevessül etmek; nitekim şöyle buyuruyor: **“En güzel isimler Allah'ındır...”** (A'raf, 180) Esmâ-i hüsnâ (en güzel isimler) Allah'a hastır; o halde onları vasıta kılarak Allah'a yakarın. Dualarda, Allah'ın isim ve sıfatlarına tevessül edilmesi emredilmiştir.

2- Allah'ın salih kullarının duasına tevessül etmek; bunun en üstünü, insan hakkında Allah Teala'ya dua etmeleri için Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) ve Allah'ın has kullarına tevessül etmektir.

Kur'an-ı Kerim, kendilerine zulmeden kimselere (günahkarlara) Hz. Resulullah (s.a.a)'in huzuruna giderek, orada hem kendilerinin mağfiret dilemelerini ve hem de

Vesile bir şeye rağbetle sarılmaktır ve Allah'a vesile ve yol bulmanın gerçeği ise, ilim, ibadet ve şerî değerlere uyarak onun yolunda hareket etmektir.

Peygamber (s.a.a)'in onlar için Allah'tan bağışlanma dilemesini emretmektedir ve bu durumda Allah'ı tövbeyi kabul eden ve şefkatli bulacaklarını müjdeliyor; Nitekim şöyle buyurmaktadır: **“Eğer onlar, kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler. Allah'tan, günahlarını bağışlamasını isteseler ve Elçi de onların bağışlanmasını dileseydi, elbette Allah'ı affedici, merhametli bulurlardı.”** (Nisâ, 64) Başka bir ayette, “neden Allah'tan kendilerine bağışlanma dilemesi için Hz. Resulullah (s.a.a)'a gitmeleri söylendiği zaman itaat etmiyorlar” diye münafıkları kınamaktadır; Nitekim şöyle buyuruyor: **“Onlara: Gelin, Allah'ı Resulü sizin için mağfiret dilesin, dendiği zaman başlarını çevirirle ve onların, büyüklük taslayarak yüz çevirdiklerini görürsün.”** (Münafikun, 5)

Bazı ayetlerden geçmiş ümmetlerde de böyle bir gidişatın olduğu anlaşılıyor; Örneğin, Kur'an-ı Kerim açık bir şekilde, Yakuboğullarının babalarından, günahları hakkında Allah'tan kendileri için bağışlanma dilemesini istediklerini ve Yakub (a.s)'ın da onların bu isteğini kabul edip mağfiret dileyeceği vaadını verdiğini bildirmektedir: **“(Oğulları): Ey babamız, bizim günahlarımızın bağışlanmasını dile. Gerçekten biz günah işledik, dediler. (Babaları) Sizin için Rabb'ime istiğfar edeceğim, dedi. Şüphesiz O, bağışlayandır, esirgeyendir.”** (Yusuf, 97-98)

Burada şöyle bir eleştiriyle karşılaşabiliriz: Allah'ın salih kullarının duasına tevessül etmek, ancak kendisine tevessül edilen kişinin hayatta olması durumunda tevhidin özü (veya en azından etkili) sayılır; fakat peygamberler ve Allah'ın velilerinin hayatta olmadığı günümüzde onlara

tevessül etmek nasıl etkili ve tevhidin özü olabilir?

Bu sorunun cevabında iki noktayı hatırlatmamız gerekiyor:

A- Hatta peygamber ve Allah'ın velilerine tevessül edebilmek için onların hayatta olmaları gerektiğini kabul edecek olsa bile, bu durumda Allah'ın peygamberlerine ve velilerine ölümlerinden sonra tevessül etmek şirk değil, sadece faydasız bir iş olacaktır; bu noktadan genellikle gaflet edilmekte, ölüm ve yaşamın tevhid ve şirkin sınırı olduğu sanılmaktadır! Oysa böyle bir şartın (insanların tevessül ettikleri peygamber ve velilerin hayatta olmalarının gerekliliği) kabul edilmesi durumunda peygamber ve velinin hayatta olması, amelin tevhid ve şirke yönelik oluşunun değil, tevessülün faydalı ve faydasız oluşunun ölçüsüdür.

B- Tevessülün etkili ve yararlı olmasının iki şartı var:

1- Kendisine tevessül edilen kişinin ilim, şuur, güç ve kudret sahibi olması;

2- Tevessül edenlerle onun arasında ilişki ve bağlantı olması; dünya aleminden göçen peygamberler ve Allah'ın velilerine yapılan tevessülde apaçık aklî ve naklî delillerle bu şartların her ikisi de (idrak ve şuur, onlarla aramızda ilişkinin olması) vardır.

Berzah hayatının varlığı, delillerine 105 ve 106. ilkede değindiğimiz ve de Kur'an-ı Kerim ayetleri ve hadislerle onaylanan kesin konulardan biridir. Kur'an-ı Kerim, apaçık bir şekilde Allah yolunda şehid olanların hayat ve yaşam hakkına sahip olduklarını vurgulamaktadır; o halde bir çokları şehid de olan peygamberler ve Allah'ın has velileri kesinlikle daha üstün ve daha yüce bir hayata sahiptirler.

Allah'ın velileriyle aramızda ilişki olduğuna dair bir

çok deliller vardır; onlardan bazıları şöyledir:

1- Bütün Müslümanlar namazlarının sonunda Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'e hitaben, “es-Selamu aleyke eyyuhennebiy'yu ve rahmetullahi ve berekatuh = selam olsun sana ey peygamber; Allah'ın rahmet ve bereketleri senin üzerine olsun” demekteler; acaba Müslümanlar bu hareketleriyle “boş” ve “yararsız” bir şey mi yapıyorlar ve Hz. Resulullah (s.a.a) gerçekten onları duymuyor ve selamlarını almıyor mu?!

2- Bedir savaşında, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in emriyle müşriklerin cesetlerini bir kuyuya döktüler. Sonra o hazret onlarla konuşmaya başladı. Ashaptan birinin, “ölülerle mi konuşuyorsun?” diye sorması üzerine, “*siz onlardan daha iyi duymuyorsunuz*” buyurdu.¹⁶⁰

3- Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) sürekli Baki mezarlığına giderek oradaki ölülerin ruhlarına hitaben şöyle buyururdu: “*Selam olsun bu diyardaki mümin erkek ve kadınlara.*” Ve bir rivayete göre de: “*Selam olsun size ey müminlerin yurdu*” buyuruyordu.¹⁶¹

4- Buharî'nin Sahih kitabında şöyle yer almaktadır: Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) vefat ettiği gün, Ebubekir, Aişe'nin evine gitti. Sonra Hz. Resulullah (s.a.a)'in cenazesine yaklaşarak yüzündeki bez parçasını kaldırarak o hazreti öpüp şöyle dedi: “Babam sana feda olsun ey Allah'ın Resülü! Allah senin için iki ölüm yazmamıştır; sana yazılmış olan ölüm gerçekleşti.”¹⁶²

¹⁶⁰ - Sahih-i Buharî, c.5, "Kutile Ebucehl" babı; Sire-i İbn-i Hişam, c.2, s.292 ve diğer kaynaklar.

¹⁶¹ - Sahih-i Buharî, c.2, "mâ yukalu inde duhul-il kabr" babı.

¹⁶² - Sahih-i Buharî, c.2, kitab-ul cenaiz, s.17.

Eğer peygamber efendimiz berzah hayatında değildiye ve onunla aramızda hiçbir şekilde bağlantı yoksa, o halde Ebubekir, nasıl “Ey Allah'ın Resulü!” diye o hazrete hitap etmiştir?!

5- Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s), Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'e gusül verince o hazrete hitaben şöyle dedi: *“Babam anam fedâ olsun sana; ya Hz. Resulullah! senden başkasının vefâtıyla kesilmeyecek olan şey, peygamberlik, din haberleri, gökten gelen hükümler, senin vefâtınla kesildi-gitti... Babam, anam fedâ olsun sana, Rabbinin katında bizi an; şefaât kanadını üzerimize ger.”*¹⁶³

Son olarak, peygamberler ve Allah'ın velilerine tevessül etmenin, akaid kitaplarında detaylı bir şekilde açıklanan çeşitli şekilleri olduğunu hatırlatmakta da yarar vardır.

128. İlke: BEDÂ

Allah Teala'nın insan hakkında iki türlü takdiri vardır:

1- Hiçbir şekilde değişmeyecek kesin takdiri;

2- Bazı şartlar olmayınca değişen ve yerini başka bir takdire bırakan muallak takdir.

Yukarıdaki kesin ilkeyi göz önünde bulundurarak, her ne kadar bazı İslam fırkaları “bedâ” terimini kullanmaktan sakınsalar da, “bedâ” inancı tüm Müslümanların icmalen kabul ettiği temel inançlardan biri olduğunu söylememiz gerekiyor. Ancak “bedâ” terimini kullanmaktan sakınmanın da bu konuya bir zararı olmaz. Çünkü amaç isim değil, içeriği açıklamaktır.

Bedâ gerçeği iki ilkeye dayanmaktadır:

¹⁶³ - Nehlcu'l-Belağa, 235. hutbeden.

A- Allah Teala varlık alemi üzerinde mutlak güç ve sulta sahibidir ve istediğinde bir takdiri değiştirip yerine başka bir şeyi takdir edebilir; her iki takdire de daha önceden ilmi vardır ve O'nun ilminde hiçbir değişiklik olmaz. Çünkü ilk takdir, Allah'ın güç ve kudretini sınırlandırıp onu değiştirme gücünü O'ndan almaz. Allah Teala, **“Allah'ın eli bağlıdır”** diyen Yahudilerin inancının tam aksine kapsamlı güç sahibidir ve Kur'an-ı Kerim'in tabiriyle onun eli açıktır: **“Allah'ın iki eli de açıktır.”**¹⁶⁴

Başka bir tabirle, Allah Teala'nın yaratıcılığı ve güç uygulaması sürekli ve **“O, her gün yeni bir iştedir”**¹⁶⁵ hükmü gereğince O, yaratıcılık işini bitirmiş değil, yaratıcılığı sürekli devam etmektedir.

İmam Sadık (a.s) **“Yahudiler, Allah'ın eli bağlıdır dediler”** ayetinin tefsirinde şöyle buyuruyor: Yahudiler, “Allah yaratıcılık işini bitirmiştir; artık artma ve eksilme (rızk, ömür vs.de) söz konusu olmaz”, diyorlardı. Allah Teala onları yalanlayarak şöyle buyuruyordu: **“Kendi elleri bağlandı ve söylediklerinden ötürü lanetlendiler. Hayır, Allah'ın iki eli de açıktır; dilediği gibi verir”** daha sonra İmam Sadık (a.s) şöyle ekliyor:

“Allah Teala'nın, **“Allah dilediğini yok eder, (dilediğini) bırakır. (Bütün) kitab(ların) anası -Levh-i mahfuz- o'nun yanındadır”**¹⁶⁶ buyurduğunu duymadın mı?”

Bundan şu sonucu elde etmekteyiz: İslam inancına göre Allah Teala'nın kapsamlı gücü, mutlak sultası, sürekli

¹⁶⁴ - Mâide, 64.

¹⁶⁵ - Rahman, 29.

¹⁶⁶ - Ra'd, 39.

ve ebedi yaratıcılığı vardır ve Allah Teala istediğinde insanın ister ömründe olsun, ister rızkında ve ister diğer konularda değişiklikler yapıp bir kısmını diğer bir kısmının yerine geçirebilir ve bu iki takdirin her biri de daha önce levh-i mahfuzda kaydedilmiştir.

B- Allah Teala'nın güç ve sulta uygulayıp bir takdiri diğerini yerine geçirmesi kesinlikle bir hikmet ve maslahat gereğidir ve olayın bir bölümü insanın amellerine bağlıdır; insan kendi iradesiyle, iyi veya kötü bir hayatı seçimiyle kaderinin değişimi için ortam hazırlar.

Bir insanın, Allah göstermesin, ebeveyninin ve akraba haklarını gözetmediğini farzedin. Doğal olarak bu çirkin amel onun yaşamında etki bırakacaktır. Şimdi eğer hayatının yarısından sonra bu amelinden pişman olur da artık vazifelerini yerine getirmeye önem verirse; bu durumda kaderini değiştirme zeminini hazırlamış olur ve **“Allah dilediğini yok eder, (dilediğini) bırakır”** ayetinin kapsamına girer. Bu durum olayın aksi için de geçerlidir.

Bu hususta oldukça fazla ayet ve rivayetler vardır; onlardan bazıları şöyledir:

1- **“Bir millet kendi durumlarını (refahtan zorluğa doğru) değiştirmedikçe Allah onların durumlarını değiştirmez.”** (Ra'd, 11)

2- **“(O) ülkenin halkı inanıp (kötülüklerden) korunsalardı, elbette üzerlerine gökten ve yerden bolluklar açardık; fakat (ne yazık ki) yalanladılar, biz de onları kazandıklarıyla yakaladık.”** (A'raf, 96)

3- Siyutî kendi tefsirinde şöyle naklediyor: Müminlerin Emiri Ali (a.s), Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'den **“Allah dilediğini yok eder”** ayetini sorunca o hazret şöyle buyurdu: “Ben bu ayetin tefsiriyle seni ve ümmetimi

aydınlatıyorum: Allah yolunda sadaka, anne babaya iyilik, iyi işlerde bulunmak bedbahtlığı saadet ve mutluluğa dönüştürür, ömrün uzamasına neden olur ve kötü ölümleri önler.”¹⁶⁷

4- İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmaktadır: *“Sıla-i rahim amelleri temizler ve malları bereketli kılar. Yine belayı defeder, hesabı kolaylaştırır ve -muallak- eceli erteler.”*¹⁶⁸

Bu iki ilkeyi göz önünde bulundurduğumuzda bedâ inancının özel tabir ve ıstılahını görmezlikten gelirsek, anlamının, bütün İslam mezhep ve fırkaları tarafından kabul edilen kesin bir İslam inancı olduğu açıklık kazanır.

Son olarak, bu inancı hakkında neden “bedâllah” tabirinin kullanıldığını aydınlığa kavuşturmak için iki noktaya değiniyoruz:

a- Bu kelimenin kullanılışında Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) izlenilmiştir. Buharî kendi Sahih’inde o hazretin, abraş ve uyuz hastalığına tutulan ve yine kör olan üç kişi hakkında “Onları müptela etmek Allah'a beda/âşikâr oldu” buyurdu. Sonra onların başından geçenleri sonuna kadar anlattı ve Allah'ın, onların ikisinden nimete nankörlük etmelerinden dolayı nasıl sağlığını alıp atalarının hastalığına müptela ettiğini gösterdi.¹⁶⁹

b- Bu gibi kullanımlar, bir kavme onların kendi diliyle konuşmak türündendir. Halk arasında, normalde bir kişi karar değiştirdiğinde “bana bedâ hasıl oldu” der. Din önderleri de bir kavme, onların kendi diliyle konuşmak ve

¹⁶⁷ - ed-Dürr-ul Mensur, c.3, s.66.

¹⁶⁸ - Usul-i Kaffi, c.2, s.470.

¹⁶⁹ - Sahih-i Buharî, c.4, s.172.

konuyu muhataplara anlatmak için Allah Teala hakkında bu tabiri kullanmışlardır. Bu hususta şunu da hatırlatmakta yarar var, defalarca Allah Teala'ya “hile”, “düzen” ve “tuzak kurma” isnad edilmiştir. Oysa kesinlikle Allah Teala'nın kutlu zatı (halk arasında yaygın olan anlamda) bu gibi şeyleri işlemekten münezzehtir. Kur'an-ı Kerim'de Allah Teala'nın kutlu zatına hile, düzen ve tuzak kurma sıfatları şu şekilde isnad edilmiştir:

1- **“Onlar bit tuzak kuruyorlar. Ben de (onları yakalamak için) bir tuzak kuruyorum.”** (Tarık, 15-16)

2- **“Böyle bir tuzak kurdular, biz de onlar hiç fakında olmadan onlara bir tuzak kurduk.”** (Neml, 50)

3- **“Münafıklar Allah'ı (güya) aldatmaya çalışırlar. Oysa, O, onları aldatır.”** (Nisâ, 142)

4- **“Allah'ı unuttular, O da onları unuttu.”** (Tevbe, 67)

Herhalukârda, Şiâ araştırmacılarının, Allah Teala'nın ilminde değişim olmasının imkansız oluşunu göz önünde bulundurarak, bedâ teriminin kullanımı hususunda, bu kitabımızda değinmeye fırsatımız olmayan büyük araştırmaları vardır; bu konuda ayrıntılı bilgi isteyenler, dipnotta kaydettiğimiz kitaplara müracaat edebilirler.¹⁷⁰

129. İlke:

“Ric'at” lügatte “dönüş” anlamındadır ve Şiâ inancında bundan maksat, Hz. Mehdi (a.f) zuhur ettikten sonra ve kıyametten önce İslam ümmetinden bir grubunun

¹⁷⁰ - Tevhid-i Şeyh Saduk, s.232-236; Tashih-ul İ'tikad-i Şeyh Mufid, s.24; Uddet-ul Usul, c.2, s.29; Kitab-ul Gaybe, s.262-264, Necef basımı.

dünyaya dönmesidir. Ric'atin varlığı hakkında en açık delil her şeyden önce Kur'an-ı Kerim'dir; Neml suresinin 83. ayetinde: **“O gün her ümmet içinden ayetlerimizi yalanlayanlardan bir grubu haşrederiz.”** Ve 87. ayetinde ise şöyle buyuruyor: **“Sûr'a üflendiği gün göklerde ve yerde bulunan kimseler, hep korku içinde kalır. Yalnız Allah'ın diledikleri (korkmazlar). (Korkunun şiddetinden hepsi can verir ve sonra dirilip) hepsi boyun bükerek O'na gelirler.”**

Gördüğünüz gibi, bu ayetlerde iki günden bahsedilmiş, ikinci “yevm=gün” birinci “yavm”e atfedilmiştir.

Ayrıca, birinci günde, sadece belli bir grubun dirileceğinden bahsedilmiş, fakat ikinci günde bütün insanların dirileceği vurgulanmıştır. Burada, birinci günün kıyamet günü olmadığı ve bu ikisinin birbirinden farklı oldukları anlaşılmaktadır.

Yine, önce belli bir grubun dirileceğinden bahsediliyor ve böyle bir günün de kıyamet günü olamayacağı açıktır; çünkü kıyamet günü sûr'a üfürüldükten sonra bütün insanlar dirileceklerdir; nitekim Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **“Gökte ve yerde bulunan herkes Rahman'ın kulu olarak gelecektir... Onların hepsi, kıyamet günü O'na tek başına gelecektir.”** (Meryem, 93-95) Ve yine başka bir ayette kıyamet gününü şöyle anlatmaktadır:

“Onları haşrederiz, hiç birini bırakmayız.” (Kehf, 47)

Sonuç olarak, Neml suresinin iki ayetini karşılaştırıp onların farklı anlamları taşıdıklarını göz önünde bulundurarak dünyanın iki günü beklediğini, birinde sadece insanlardan bazılarının ve diğerinde ise bütün insanların haşrolacaklarını söylememiz gerekir. Şiâ

rivayetleri, birinci günün Hz. Mehdi (a.f)'in zuhurundan sonra ve kıyamet gününden önce gerçekleşeceğini vurgulamaktadırlar.

Kıyametten önce salihlerden veya zalimlerden bir grubunun dünyaya dönmesi şaşırlacak bir durum değildir; çünkü geçmiş ümmetlerde de bir grup öldükten sonra tekrar dirilmiş ve bir süre sonra bir daha ölmüşlerdir.¹⁷¹

Bir grubun bu dünyaya dönüşü ne aklın hükmüyle çelişiyor ve ne de Kur'an-ı Kerim ayetleri ve hadislerle çelişiyor; çünkü değindiğimiz gibi Kur'an-ı Kerim apaçık bir şekilde geçmiş ümmetlerde böyle bir şeyin gerçekleştiğini vurguluyor ve bunun kendisi de dünyaya dönüşün mümkün oluşu için en iyi tanıktır. Bazıları, ric'atin tenasühle/reenkarnasyonla aynı şeyler olduğunu sanmışlardır; bu da tamamen temelsiz bir sanıdır; çünkü tenasüh, ruhun öldükten sonra tekrar nutfenden yeni bir hayata başlaması veya başka bir bedene taalluk etmesidir. Oysa ric'atte bu iki batıl şeyden hiç biri söz konusu değildir. Ric'at bu açıdan aynen geçmiş ümmetlerde ölülerin dirilmesi ve kıyametteki fiziksel diriliş gibidir ve gerçekte tıpkı istisnasız ütün insanların dirileceği kıyamet gününün küçük bir örneğidir.

Ric'at konusu ve ayrıntıları Şiâ'nın tefsir, hadis ve kelim kitaplarında genişçe açıklanmıştır. Şiâ rivayetleri bu konuda tevatür haddine varmış, otuzun üzerinde mühaddis

¹⁷¹ - İsrailoğullarından bir grubunun dirilişi, Bakara, 55-56; İsrailoğullarından öldürülen bir kişinin Hz. Musa'nın ineğiyle dirilişi, Bakara, 72-73; İnsanlardan bir grubunun öldükten sonra tekrar dirilişi, Bakara, 243; Uzeyr'in yüz yıl sonra dirilişi, Bakara, 259; Ölülerin Hz. İsa (a.s)'ın mucizesiyle dirilişi, Âl-i İmrân, 49. ayet.

ellinin üzerinde kitapta onu nakletmişlerdir.¹⁷²

130. İlke: SAHABENİN ADALETİ

Hz. Resul-i Ekrem (a.s)'in döneminde o hazrete iman eden ve onun huzurunda marifet edinen sahabesi biz Şiilerin yanında özel bir saygınlığa sahiptirler; ister Bedir, Uhud, Ahzab ve Huneyn savaşlarında şahadet şerbetini içenler ve ister Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in vefatından sonra yaşayanlar olsun, onların tümü Hz. Resulullah (s.a.a)'e iman etmiş olmaları ve o hazretin yanında yer almaları bakımından saygındırlar ve dünyada Hz. Resulullah (s.a.a)'in sahabesi hakkında (o hazretin sahabesi olması bakımından) kötü sözler söyleyen ve onlardan sevgisini esirgeyen hiç kimse yoktur; eğer Müslümanlardan bir grubunu böyle bir isnatta bulunurlarsa tamamen yersiz ve temelsiz bir isnattır.

Fakat bu arada, her türlü taassup veya sevgi ve düşmanlığa yer vermeden incelenmesi gereken başka bir konu daha var: Acaba ashabın tümü adil, takvalı ve her türlü gûnahtan arınmış mıydı? Yoksa bu bakımdan sahabe de tümünün adil ve gûnahtan arınmış olması mümkün olmayan “tabiin”in hükmünde midir?

Açıktır ki, Hz. Peygamberi (s.a.a) görmek ve onun beraberinde olmak her ne kadar kendisiyle övünülmesi gereken bir durumsa da, bu konu hiç kimseye gûnahtan korunmuşluk kazandırmaz; dolayısıyla sahabenin tümüne aynı gözle bakılıp hepsini adil, takvalı ve gûnahtan arınmış olduğu kabul edilemez; çünkü onlar Kur'an-ı Kerim'in tanıklığıyla, “sahabe olmak” iftiharına sahip olmakla

¹⁷² - Bihar-ul Envar, c.53, s.136.

birlikte -Allah ve Resulü karşısında iman ve nifak, itaat ve isyan bakımından- çeşitli kısımlara ayrılmışlardır; bu taksimi göz önünde bulundurarak hepsine bir gözle bakıp tümünü adil ve takvalı bilemeyiz.

Şüphesiz Kur'an-ı Kerim Hz. Resulullah (s.a.a)'in ashabını çeşitli zamanlarda övmüştür.¹⁷³ Örneğin Hudeybiyye anlaşmasında Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'e biat edenlerden hoşnutluğunu bildirerek şöyle buyuruyor: **“Allah şu müminlerden razı olmuştur ki onlar, ağacın altında sana biat ediyorlardı.”** (Fetih, 18) Fakat bu övgü, biat ederken Allah'ın onlardan razı olduğunu beyan etmektedir; ama hayatlarının sonuna kadar onların saadet ve kurtuluş üzere olduklarını garanti etmemektedir. Dolayısıyla, onlardan biri veya bir kaç daha sonra yanlış bir yola sapacak olursa, kesinlikle Allah Teala'nın önceki rızası onların sürekli saadete ermiş ve takvalı olduklarına tanıklık etmez; çünkü Allah'ın rızasını kazanan bu grubun makam ve mevkisi Hz. Resulullah (s.a.a)'in makam ve mevkisinden daha yüksek değildir; Kur'an-ı Kerim Hz. Resulullah (s.a.a) hakkında şöyle buyuruyor: **“Andolsun, eğer (Allah'a) ortak koşarsan amelin boşa çıkar ve ziyana uğrayanlardan olursun!”** (Zümer, 65)

Bu gibi ayetler, bu kişilerin o durumda elde ettikleri kemali açıklamaktadır; elbette eğer ömürlerinin sonuna kadar o kemali koruyacak olurlarsa, saadete erişirler.

Dolayısıyla, eğer Kur'an-ı Kerim, sünnet ve tarihi delillerle bir kişi veya bir grubun saptığı kesin bir şekilde ispatlanacak olursa, bu gibi övgülere dayanarak bu delilleri reddedemeyiz.

¹⁷³ - Tevbe, 100; Fetih, 18 ve 29; Haşr, 8 ve 9.

Örnek olarak, Kur'an-ı Kerim bazı sahabileri “fasık” diye anmaktadır: **“Size fasık bir adam bir haber getirirse...”** (Hucurat, 6) Başka bir ayette de onun hakkında şöyle buyuruyor: **“Hiç inanan kimse, fasık gibi olur mu? Elbette bunlar bir olmazlar.”** (Secde, 18) Bu sahabi, kesin tarihî belgelere göre, “Velid b. Ukbe”dir. Hz. Resulullah (s.a.a) bu sahabisi, sahabi olma ve hicret etme faziletlerini kazandığı halde itibarını koruyamamıştır ve Benî Mustalik hakkında yalan oydurması nedeniyle Allah Teala onu “fasık” olarak tanıtmıştır.¹⁷⁴

Bu ve benzeri ayetleri¹⁷⁵ ve yine hadis kitaplarında bazı sahabilerin kınandığını¹⁷⁶ göz önünde bulundurduğumuzda ve yine onlardan bazılarının hayatını incelediğimizde, sayıları yüz binin üzerinde olan sahabe'nin tümünün adil olduğunu kabul edemeyiz.

Burada incelemek istediğimiz şey sahabeye sebbetmek değil, “sahabe'nin tümünün adaleti” konusudur. Ne yazık ki bazıları bu ikisi arasında fark gözetmeyerek birinci konuya karşı olanları bu ikincisiyle suçlamışlardır.

Son olarak bir kez daha İmamiye Şiâsı'nın Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in sahabesine saygı duymanın o hazretin bazı sahabilerinin davranışlarını yargılamak için bir engel görmediğini ve sırf Peygamber ile beraberinde olmanın tek başına kişinin hayatının sonuna kadar günah'tan masun olmasına neden olamayacağına indığını önemle belirtmek istiyoruz. Bu konuda Şiâ'nın eleştirisinin kaynağını Kur'an-ı Kerim ayetleri, sahih hadisler, kesin tarih ve akıl teşkil

¹⁷⁴ - Bkz. Yukarıdaki iki ayetin tefsiri.

¹⁷⁵ - Âl-i İmrân, 153-154; Ahzab, 12; Tevbe, 45-47.

¹⁷⁶ - Cami-ul Usul, c.11, kitab-ul havz, 7972. hadis.

etmektedir.

131. İlke:

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'i ve Ehl-i Beytini (a.s) sevmek, Kur'an-ı Kerim ve sünnetin vurguladığı İslam'ın temel ilkelerinden biridir. Kur'an-ı Kerim bu hususta şöyle buyuruyor: **“De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, düşmesinden korktuğunuz ticaret(iniz), hoşlandığınız meskenler, size Allah'tan elçisinden ve O'nun yolunda cihad etmekten daha sevimliyse o halde Allah emrini getirinceye kadar gözetleyin. Allah, yoldan çıkmış topluluğu (doğru) yola iletmez.”** (Tevbe, 24)

Başka bir ayette ise şöyle buyuruyor: **“O'na inanan, destekleyerek O'na saygı gösteren, O'na yardım eden ve O'nunla beraber indirilen nura uyanlar, işte felaha erenler onlardır.”** (A'raf, 157)

Allah Teala bu ayette saadete erenler için dört özellik sıralamaktadır:

- 1- Peygambere iman etmek: **“O'na inanan”**.
- 2- Ona saygı göstermek: **“ O'na saygı gösteren”**.
- 3- Ona yardım etmek: **“ O'na yardım eden”**.
- 4- İnen nûra (Kur'an'a) uymak: **“O'nunla beraber indirilen nura uyanlar”**.

Peygambere yardım etmenin üçüncü özellikte geçtiğini göz önünde bulundurarak, kesinlikle ikinci özellikte geçen **“azzeruhu”** kelimesinden maksat Hz. Resulullah (s.a.a)'a saygı göstermek ve onun karşısında tazimde bulunmaktır ve kesinlikle Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'e saygı göstermek sadece onun hayatı dönemine has değildir; nitekim ayette

geçen ona imanın da böyle bir sınırı yoktur.

Hız. Resulullah (s.a.a)'in Ehl-i Beytini (a.s) sevmek konusunda, Kur'an-ı Kerim onu risaletin mükafatı (elbette gerçek mükafat değil, bir mükafat şeklinde) olarak anıp şöyle buyuruyor: **“De ki: ben buna (risaletime) karşılık sizden yakınlarımı sevmekten başka bir mükafat istemiyorum.”** (Şurâ, 23)

Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)'e saygı ve sevgi sadece Kur'an-ı Kerim'de değil, hadislerde de önemle vurgulanmıştır; örnek olarak bunlardan ikisi şöyledir:

1- Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *“Bir kimse beni kendisinden ve bütün insanlardan çok sevmedikçe (gerçek) iman etmiş sayılmaz.”*¹⁷⁷

2- Başka bir hadiste şöyle buyurmuştur: *“Kim şu üç şeye sahip olursa gerçek imanı tatmış olur: Gözünde Allah ve Resulünden daha sevimli bir şey olmazsa, gözünde ateşte yanmak dinden çıkmaktan daha sevimli olursa, Allah için sever ve Allah için düşman olursa.”*¹⁷⁸

Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in Ehl-i Beyt'ini (a.s) sevmek de hadislerde önemle vurgulanan konulardandır; onlardan bazıları şöyledir:

1- Hız. Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmaktadır: *“Her kimin gözünde ben kendisinden daha sevimli olmazsam, Ehl-i Beyt'im Ehl-i Beytinden saha sevimli olmazsa ve ailem de ailesinden daha sevimli olmazsa -gerçekten- iman etmiş olmaz.”*¹⁷⁹

¹⁷⁷ - Kenz-ul Ummal, c.1, 70. hadis, Cami-ul Usul, c.1, s.238.

¹⁷⁸ - Kenz-ul Ummal, c.1, 72. hadis, Cami-ul Usul, c.1, s.238.

¹⁷⁹ - Menakıb-u İmam Emir-ul Müminin -Hafız Muhammed b. Süleyman-ı Kufi'nin eseri- c.2, s.619 ve 700; Bihar-ul Envar, c.17,

“Kim onları severse Allah'ı sevmiş olur ve kim de onlara düşmanlık ederse Allah'a düşmanlık yapmış olur.”¹⁸⁰

Buraya kadar bu ilkenin -Hz. Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ini (a.s) sevmenin- delilleriyle tanıştık; şimdi şöyle bir soruyla karşılaşmaktayız:

1- Hz. Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ini (a.s) sevmenin ümmete ne yararı var?!

2- Hz. Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ini (a.s) sevmenin yolu nedir?!

İlk soru hakkında hatırlatmak gerekir ki fazilet ve kemal sahibi bir kişiyi sevmek, bizzat kemale doğru çıkmak için bir merdivendir; insan birini can-ı gönülden ve samimi olarak severse kendisini ona benzetmeye, onun sevdiği şeyleri yapmaya ve onu rahatsız eden şeylerden kaçınmaya çalışır.

İnsanın böyle bir ruha sahip olması değişim kaynağı olup sürekli itaat yolunu izlemesine ve günahıtan sakınmasına neden olur. Dilde sevgisini belirtip amelde sevgililerine karşı gelenler gerçek sevgiye sahip değillerdir. Nitekim İmam Sadık (a.s)'a isnad edilen iki beyitte bu noktaya işaret edilmiştir; (bu beyitlerin tercümesi şöyledir):

“Seviyorum diyorsun, oysa isyan ediyorsun Allah'a,
Hayret vericidir bu iş, andolsun öz canıma
Sevgin gerçekse eğer, itaat edersin O'na

s.13; İlel-uş Şerayî', 117. bab, 3. hadis.

¹⁸⁰ - a.g.e

Çünkü seven bir er, itaat eder cânânına.¹⁸¹

Hız. Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ine (a.s) sevgi beslemenin bazı semereleri anlaşıldıktan sonra, şimdi sevgiyi nasıl ortaya koymak gerekir ona bakalım: Kesinlikle maksat amele hiçbir yansıması olmayan kalbî bir sevgi değildir; aksine maksat, insanın söz ve davranışlarında uygun bir yansıması olan bir sevgidir.

Şüphesiz Hız. Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ini (a.s) sevmenin yansımalarından biri, yukarıda değindiğimiz gibi amelde onları izlemektir; ancak asıl bahis konusu bu derunî haletin diğer yansımalarındadır ve o da özetle şudur: Halkın gözünde sevgi belirtisi ve kişilere değer verilme vesilesi sayılan her türlü söz ve davranış, bu kuralın içine girer; ancak saygının haram vesilelerle değil, meşru şeylerle olması şarttır.

Dolayısıyla, Hız. Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ini (a.s) her zaman -özellikle doğum veya vefat yıl dönümlerinde- anmak, onlara sevgi göstermenin, makam ve mevkilerini yüceltmenin yollarından biridir. Hız. Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'inin (a.s) doğum günlerinde etrafı süslemek, ışıklandırma yapmak, bayrak asmak ve onların faziletlerini anlatmak için toplantılar düzenlemek onları sevmenin belirtisi ve kişinin onlara karşı beslediği muhabbetin nişanesini açığa vurması sayılır; işte bu nedenle Hız. Resulullah (s.a.a)'i doğum gününde anmak Müslümanlar arasında süreklibir sünnet (gelenek) halindedir.

Diyyarbekrî “Tarih-ul Hamis” adlı kitabında şöyle yazıyor: Müslümanlar sürekli Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in

¹⁸¹ - Sefinet-ul Bihar, c.2, s.199.

doğum gününü bir bayram olarak kutluyor, ihsanda bulunarak insanları yediriyor, sadaka veriyorlar; sevinç ve mutluluklarını belirterek o hazretin nasıl dünyaya geldiğini anlatıyorlar ve bazen bir takım kerametlerle karşılaşıyorlar.

Bunun bir benzerini de İbn-i Hacer-i Askalanî adında bir alim kendi kitabında kaydetmiştir.¹⁸²

132. İlke:

Yukarıda söylediklerimizde din önderleri için matem merasimleri düzenlemenin felsefesi de anlaşılmış oldu; çünkü onların musibetlerini ve yaşadıkları sorunları anlatmak için her türlü toplantı düzenlemek bir nevi sevgi ve muhabbetin belirtisidir; eğer Hz. Yakub (a.s), gönlünün meyvesi Hz. Yusuf'un (a.s) hicranından dolayı uzun yıllar boyu ağlayıp göz yaşları dökmüşse,¹⁸³ bu onun evladına karşı kalbî sevgisinden kaynaklanıyordu. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in Ehl-i Beyt'ini (a.s) sevenler de onlara karşı besledikleri sevgilerinden dolayı, o hazretlerin vefat yıldönümlerinde ağlayıp göz yaşları döküyorlarsa, gerçekte Hz. Yakub (a.s)'ı izlemektedirler.

Esasen insanın değer verdiklerini kaybetmesi nedeniyle yas meclisleri düzenlemesi, Hz. Resulullah (s.a.a)'in temelini Uhud savaşında attığı bir iştir; ensar kadınlarının Uhud şehidleri için ağladıklarını öğrenince, değerli amcası Hamza'yı hatırlayarak şöyle buyurdu: “*Ama Hamza'ya ağlayan kimse yok.*”¹⁸⁴ Müslümanlar Hz.

¹⁸² - el-Mevahib-ul Ledunniyye, c.21 s.27; Tarih-ul Hamis, c.1, s.223.

¹⁸³ - Yusuf, 184.

¹⁸⁴ - Sire-i İbn-i Hişam, c.1, s.99.

Resulullah (s.a.a)'in, amcası Hamza için yas merasimi düzenlenmesini istediğini hissedince, kadınlarına, bir meclis düzenleyerek Hz. Resulullah (s.a.a)'in amcasına matem tutmalarını söylediler. Bunun üzerine -şehitler efendisi Hamza için- matem merasimi düzenlediler; Peygamber efendimiz (s.a.a) bu duyarlılıklarından dolayı onlara teşekkür ederek haklarında dua edip, “*Allah ensara merhamet etsin*” buyurdular. Daha sonra ensarın ileri gelenlerine, kadınlarına evlerine dönmelerini söylemelerini buyurdu.¹⁸⁵

Allah yolu şehidler için matem tutmanın bunun dışında başka bir felsefesi daha var ve o da onları anmanın, onların ekolünün korunmasına neden oluşudur; öyle bir mektep ki onun temelini din yolunda fedakârlık, zillate ve alçaklığa boyun eğmemek oluşturmaktadır. Onların mantığında, “kanlı ölüm zilletle ölümden daha iyidir.” Ve her Hüseyinî Aşura'da bu mantık ihya olmakta ve milletler onun kıyamından ders almaktadır.

133. İlke:

Dünyadaki akıl sahipleri atalarının eserlerini korumaya çalışır, “tarihi eser” diye beklenmedik olaylar karşısında muhafaza eder ve masraflara girişerek milli eserler veya ataların övünç kaynağı diye onları korurlar; çünkü tarihî eserler geçmişle günümüzü birbirine bağlayan bir halka olup ilerleme ve yükseliş seyrinde milletlerin hareketlerini açıkça gözler önünde canlandırmaktadır. Eğer tarihî eser peygamberler ve Allah'ın velileriyle ilgili olursa, bu özelliği dışında halkın onlara karşı iman ve itikatlarını

¹⁸⁵ - A.k. ve Mukrizî, İmta-ul Esma', c.11, s.164.

korumada da önemli bir etkisi vardır ve bu tarihî eserlerin bir süre sonra yok olması onların izleyicilerinde şek ve şüphe ruhu oluşturur ve asıl konuyu tartışmaya açar.

Örneğin Batılılar her açıdan batılı olup batı adab ve ananelerine sahiptirler; fakat din konusunda ellerini doğuya uzatıp Hristiyanlık dinini kabul etmişlerdir; uzun bir süre onlara bu din hakimdi. Fakat durumların değişimi ve batılı gençlerde merak hissi güçlenince yavaş yavaş Hz. İsa (a.s.)'ın varlığında şüpheyeye düştüler ve Hz. İsa (a.s.)'dan hissedilebilir bir eser olmadığından onu tarihî bir efsane saydılar.

Oysa bu konuda Müslümanların alını açık, başları diktir; tarih boyu Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) ve evlatlarından kalan eserleri olaylar karşısında korumuşlar ve ilahî bir kişinin yaklaşık on dört asrı aşkın bir zaman önce peygamberliğe gönderilip çok ileri ve medeni bir programla toplumu ıslah etmeye çalıştığını, dünya insanların bugün kendisinden yararlanmakta oldukları derin bir değişim yaptığını iddia etmektedirler. Ve böyle ıslah edici bir kişinin varlığında ve inkılabında hiçbir şüphe yoktur; çünkü onun doğum yeri, dua ve ibadet ettiği yer, peygamberliğe seçildiği nokta, konuşma yaptığı yerler, savunma yaptığı bölgeler, o günün dünyasının ileri gelen kişilerine yazmış olduğu mektuplar ve onun yüzlerce diğer eserleri tümü el sürülmemiş ve belirgin bir şekilde korunmuş, dünya insanları tarafından görülür ve hissedilir bir şekilde kalmıştır.

Buradan toplumsal düşünce bakımından tarihî eserleri korumanın önemi açıklık kazanmakta, Kur'an-ı Kerim nasları ve Müslümanların sireti de onu onaylamaktadır; Kur'an-ı Kerim bazı ayetlerinde içinde sabah-akşam

Allah'ın tesbih edildiği evlerin yükseltilmesine izin verdiği belirtilmiş ve şöyle buyurulmuştur: **“(Bu kandil) bir takım evlerdedir ki, Allah (o evlerin) yücelmesine ve içlerinde isminin anılmasına izin vermiştir. Orada sabah akşam O’nu (öyle kimseler) tesbih eder ki; Kendilerini ne ticaretin, ne de alışverişin Allah’ı anmaktan, namaz kılmaktan, zekat vermekten alıkoymadığı insanlardır. (Onlar), yüreklerin ve gözlerin (dehşetten) ters döneceği günden korkarlar.”** (Nûr, 36-37)

Kesinlikle ayette geçen **“buyut=evler”**den maksat, camiler değildir; çünkü Kur'an-ı Kerim'de evler camiler karşısında yer almıştır. “Mescid-ul Haram”ın “Beytullah-il Haram”dan farklı oluşu bunun en açık delilidir. Rivayetlere göre **“evler”**den maksat, peygamberlerin evleri, özellikle Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in ve onun tertemiz Ehl-i Beyt'inin (a.s) evleridir. Siyutî Ebubekir'den şöyle nakleder: Hz. Resulullah (s.a.a)'e bu ayet nazil olunca, hepimiz mesciddeydik; adamın biri kalkarak, o evler kimlerindir? diye sordu. O hazret, “Onlar peygamberlerin evleridir” buyurdu. Bunun üzerine ben kalkarak, acaba Ali ve Zehra'nın evleri de bu evlerden midir? diye sordum. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) soruma, **“Evet; onların en üstünüdür”** cevabını verdi.¹⁸⁶

Şimdi, yukarıdaki ayette geçen **“buyut=evler”** kelimesinden maksadın ne olduğu anlaşıldıktan sonra **“evlerin yükseltilmesi”**nden neyin kastedildiğine bakalım. Bu konuda iki ihtimal vardır:

1- Yükseltme: Evleri yapmak ve yükseltmek; nitekim

¹⁸⁶ - ed-Dürr-ül Mensur, c.5, s.203.

başka bir ayette de yükseltme bu anlamda kullanılmıştır: **“İbrahim, İsmail’le beraber Ev’in temellerini yükseltirken...”** (Bakara, 127)

2- Yükseltme: Saygı gösterme ve koruma.

Birinci anlama göre, peygamberlerin evleri daha önce yapılmış olduğu için, burada maksat evler değil, onları yıkılmaktan ve tahrip olmaktan korumaktır. Ama ikinci anlama göre maksat, tahrip olmaktan korumak dışında onları saygınlıklarıyla çelişen her türlü çirkinlikten de korumaktır.

Dolayısıyla, Müslümanların, Hz. Resulullah (s.a.a)’e isnadedilen evleri korumaları ve onlara saygı duymaları ve onları Allah’a yaklaşmak için bir vesile olarak kabul etmeleri gerekir.

Ashab-ı Kehf’le ilgili ayetten, Ashab-ı Kehf’in saklandığı yer keşfedildikten sonra onlara karşı nasıl saygı gösterilmesi konusunda iki grubun ihtilafa düştükleri anlaşılmaktadır.

Bir grup, onlara saygı göstermek için mezarlarının üzerine anıt yapılmalı diyor, diğer bir grup ise mezarlarının üzerine bir mescid yapılması gerektiğini vurguluyordu. Kur’an-ı Kerim her iki görüşü de kabul ediyormuşçasına nakletmektedir; eğer bu iki görüş İslam inancına aykırı olsaydı daha farklı bir şekilde nakleder veya onu eleştirirdi; nitekim şöyle buyuruyor: **“(Ashab-ı Kehf’in defnedildiği yeri bulanlar) o sırada kendi aralarında onların durumlarını (onlara nasıl saygı gösterilmesini) tartışıyorlardı: Onların üstüne bir bina yapın! dediler. Rab’leri onları daha iyi bilir. Onların işine galip gelenler (putperestlere galip gelen Hristiyanlar), “Mutlaka onların üstüne bir mescid**

yapacağız” dediler.” (Kehf, 21)

Bu iki ayet (Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in asrından günümüze kadar bu tarihi eserleri korumaya çalışan, Hz. Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'inin (a.s) evlerini muhafaza eden Müslümanların sürüp gelen siretini dikkate alarak), bu ilkenin İslamî bir inanç olduğunun en açık delildir; dolayısıyla, peygamberlerin mezarlarını, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) ve tertemiz Ehl-i Beyt'inin (a.s) binalarını onarmak ve onların mezarlarının üzerine veya yanına mescid yapmak bu İslamî inanca dayanmaktadır.

134. İlke:

Müminlerin, özellikle akrabaların ve yakınların mezarlarını ziyaret etmek, yapıcı etkisi olan İslamî inançlardan biridir; çünkü insanların hayat lambalarının söndüğü ıssız mezarlık vadisini görmek insanın kalbini ve ruhunu sarsmakta, ibret alan kişilere ibret dersi vermektedir. O sahneyi görenler içlerinden, “sonu yığınlarca toprağın altına gömülmek olan bu geçici hayat, yakışmaz işlere girişmeye değmez” der ve nihayet hayat programlarını yeniden gözden geçirmeleri sonucu ruhlarında bir değişim meydana gelir. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) bir hadiste bu noktaya değinerek şöyle buyuruyor: *“Mezarları ziyaret edin; çünkü mezarları ziyaret etmek insanlara ahiret yurdunu hatırlatır.”*¹⁸⁷

Ayrıca din önderlerini ziyaret etmek, bir nevi dini ve manevî makamları yaymakta ve halkın din önderlerinin türbelerine yönelişi, bu yönelişlerin kaynağının onların

¹⁸⁷ - Sünen-i İbn-i Mace, c.1, "mâ câe fi ziyaret-il kubur" babı, s.113.

maneviyatı olduğu düşüncesini güçlendirmektedir; yoksa toprak altında güç ve kudret sahibi, ama maneviyetten yoksun kişiler de yattıkları halde kimse onlara itina etmiyor.

Hiz. Resul-i Ekrem (s.a.a), hayatının son günlerinde Bâki mezarlığına gidip mezarlıktaki ölümler hakkında bağışlanma talebinde bulunarak, “Allah Teala, Bâki mezarlığına gelerek onlar için bağışlanma dilememi emretti” ve daha sonra, “Onları ziyarete gelince şöyle söyleyin: Selam olsun bu vadideki (kabir evindeki) müminlere ve Müslümanlara. Allah bizden önce gelip geçenlere ve bizden sonra geleceklere rahmet etsin; biz de Allah'ın izniyle size kavuşacağız”¹⁸⁸ buyurdu.

Hadis kitaplarında, Allah velilerinin ve din önderlerinin mezarlarını ziyaret etmek müekket bir müstehap olarak geçmiştir. Ehl-i Beyt İmamları (a.s) sürekli Hiz. Resulullah (s.a.a)'in ve kendilerinden önceki diğer imamların ziyaretlerine gider ve izleyicilerine de böyle yapmalarını tavsiye ederlerdi.

135. İlke:

“Guluv” lügatte haddini aşmak anlamındadır; Kur'an-ı Kerim, kitap ehline hitaben şöyle buyurmaktadır: **“Ey kitab ehli (maksat Hıristiyanlardır), dininizde taşkınlık etmeyin ve Allah hakkında gerçek olmayan şeyleri söylemeyin!”** (Nisâ, 171) Onları, Hiz. İsa (a.s) hakkında hadlerini aşıp onu Allah veya Allah'ın oğlu bilmelerinden dolayı aşırılıktan sakındırmaktadır.

Hiz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in vefatından sonra bir grup

¹⁸⁸ - Sahih-i Buharî, c.3, "mâ yukal-u inde duhul-il kubur" babı, s.64.

o hazret ve masum din önderleri hakkında haddi aşmış, onlar için Allah'a ait olan bir takım makam ve mevkilere inanmışlardır. İşte bu haddi aşmaları nedeniyle de onlara “gâlî = aşırılık yapan” veya “gulat = aşırılık yapanlar” denilmiştir.

Şeyh Mufid şöyle diyor: “Gulat”, Müslüman görünen, fakat Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s) ve onun evlatlarından olan din önderlerinin ilâhlığına inanan ve onları gerçek olmayan sıfatlarla tanıtanlardır.¹⁸⁹

Allame Meclisî ise şöyle diyor: Peygamber ve din önderleri hakkında “guluv”, onları Allah olarak adlandırmak veya ibadet ve tapınmada onları Allah'ın şerik ve ortağı bilmek ya da onların yaratıp ve rızık verdiğine inanmak veya Allah'ın onlara hulul ettiğini kabul etmek veya onların Allah'tan ilham almaksızın gaybı bildiklerini söylemek veya imamları peygamber sanmak ya da onları tanımanın üzerimizden mükellefiyeti düşürdüğüne ve artık Allah'a ibadet etmeye gerek olmadığına inanmaktır.¹⁹⁰

Müminlerin emiri Hz. Ali (a.s) ve onun tertemiz evlatları (a.s) sürekli guluv ehlerinden uzak durmuş ve onlara lanet etmişlerdir. Burada bu hususta bir hadis nakletmekle yetiniyoruz; İmam Sadık (a.s), izleyicilerine şöyle buyurmuştur: *“Gençlerinizi guluv=aşırıcılık yapanlardan sakındırın; sakın onların -dinî- inançlarını bozmasınlar; gerçekten guluvcular insanların en kötüleridirler; onlar Allah'ın azamet ve yüceliğini düşürüp kullar için ilahlık iddiası ederler.”*¹⁹¹

¹⁸⁹ - Tashih-ul İ'tikad, s.109.

¹⁹⁰ - Bihar-ul Envar, c.25, s.364.

¹⁹¹ - a.g.e s.265.

İşte bu nedenle onların Müslüman olduklarını söylemeleri değerini yitirmekte ve İslam dininin ileri gelenleri onları kafir saymaktadırlar; şunu da hatırlatmamız gerekir ki, guluv ve aşırıcılıktan kaçınmakla birlikte, peygamberler ve Allah'ın velileri hakkında inanç ve düşüncelerin tümünün guluv olduğunu da sanmamak, her yerde olduğu gibi ihtiyatı kaybetmemek ve inançları doğru bir ölçü ile ölçmek gerekir.

ONUNCU BÖLÜM
HADİS, İÇTİHAD VE FIKIH

136. İlke:

İmamiyye Şiâsı, akaid ve ahkamda, ister Şiâ'nın hadis kitaplarında olsun ve ister Ehl-i Sünnet'in, güvenilir ve emin kişiler tarafından Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'den nakledilen hadislerle uymaktadırlar. İşte bu nedenle Şiâ'nın fıkıh kitaplarında bazen Ehl-i Sünnet kanalıyla nakledilen rivayetlere de istinad edilmiştir (Şiâ'nın dirayet ilminde, hadisler dört kısma ayrılırken böyle hadislerle “müvessak” denilmektedir). Dolayısıyla, bazı garazlı kişilerin Şiâ'ya istinad ettiği şey tamamen asılsızdır.

Şiâ'nın fıkıh temelini Kitab, sünnet, akıl ve icmâ teşkil etmektedir ve sünnet ise başlarında Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) olan masum kişilerin söz, amel ve takrir=onaylarından ibarettir. Dolayısıyla, müvassak=güvenilir bir kişi tarafından Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'den bir hadis nakledilir de o hazretin söz, amel ve takririni içerirse, Şiâ açısından bu hadis muteber bir hadistir. Şiâ'nın fıkıh kitaplarının içerikleri bunun en açık delilidir; ve bu bölümde Şiâ'yla Ehl-i Sünnet'in hadis kitapları arasında bir fark olmadığını ve eğer bir tartışma varsa, onun da güvenilir kişinin teşhisinde ve ravinin itibar derecesinde olduğunu söylemek gerekir.

137. İlke:

Sahih senetlerle Şiâ'nın masum din önderlerinden nakledilen hadis ve rivayetler şerî bakımından hüccettir; onların içeriğine göre davranılması ve onlara uygun fetva verilmesi gerekir. Ehl-i Beyt İmamları (a.s) -halk arasında yaygın olduğu anlamda- müçtehid ve müftü değillerdi ve onların naklettikleri şeyler, aşağıdaki çeşitli kanallarla elde ettikleri gerçektir:

A- Hz. Resulullah (s.a.a)'tan Nakletmeleri

Masum Ehl-i Beyt İmamları (a.s) hadisleri (vasıtasız olarak direkt veya değerli babaları kanalıyla) Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'den alıp diğerlerine nakletmektedirler. Her imamın bir önceki imamdan alarak Hz. Resulullah (s.a.a)'ten naklettikleri bu gibi rivayetlerin sayısı İmamîyye Şiâsı'nın hadislerinde oldukça fazladır. Senet bakımından Hz. Resulullah (s.a.a)'e dayanan ve o hazrete ulaşan bu gibi Ehl-i Beyt (a.s) hadisleri bir araya toplanacak olursa, İslam mühaddisleri ve fakihler için çok büyük bir hazine olabilecek büyük bir müsnet mecmuasını oluşturur. Çünkü hadis dünyasında böyle sağlam bir senede sahip olan rivayetlerin benzeri yoktur. Bir nüshasının, Silsile-i Zeheb hadisi olarak teberrüken edebiyat sever ve kültürperver “Samaniler”in silsile hazinesinde tutulduğu söylenen bu hadislerden biri örnek olarak şöyledir:

Şeyh Saduk, “Tevhid” adlı kitabında iki kişi kanalıyla Ebaselt-i Herevî'den şöyle nakleder: Ali b. Musa er-Rıza (a.s)'ın beraberinde Nişabur şehrinden geçiyorduk. O sırada Muhammed b. Rafi', Ahmed b. Harb, Yahya b. Yahya, İshak b. Raheviye gibi Nişabur mühaddislerinden ve ilimseverlerden bir grubu o hazretin merkebinin

yularını tutarak, “Tertemiz ve pâk babalarının hakkı için bize babandan duyduğun bir hadis söyle” dediler. İmam (a.s) bunun üzerine başını tahtırevandan dışarı çıkarıp şöyle buyurdu: *“Allah'ın salih kulu babam Musa b. Cafer (a.s) bana, insanların en doğru konuşanı babası Cafer b. Muhammed (a.s)'ın, ona da peygamberlerin ilmini yaran babası Ebu Cafer Muhamed b. Ali (a.s)'ın, ona da ibadet edenlerin efendisi babası Ali b. Hüseyin (a.s)'ın, ona da cennet gençlerinin efendisi babası Hüseyin b. Ali (a.s)'ın, ona da babası Ali b. Ebutalib (a.s)'ın Hz. Resulullah (s.a.a)'ten, onun da Cebrail'den ve onun da Allah Teala'dan şöyle duyduğunu rivayet etmiştir: La ilahe illallah kelimesi benim sağlam kalemdir; kim benim sağlam kaleme girerse azabımdan emanda olur.”* İmam (s.a.a) hareket edince *“(ama) bunun şartları vardır; ben onun şartlarımdanım.”*¹⁹²

B- Hz. Ali (a.s)'ın Kitabından Nakletmeleri

Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s), Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in biset dönemi boyunca o hazretin yanında yer almış ve bu nedenle bir kitapta o hazretten bir çok hadisler toplamış (gerçekte Hz. Resulullah (s.a.a) dikte ettirmiş ve Ali (a.s) da yazmıştır). İmam Ali (a.s)'ın şehadetinden sonra evlatlarına geçen bu kitabın özellikleri, Ehl-i Beyt İmamları (a.s)'ın hadislerinde beyan edilmiştir. İmam Sadık (a.s) şöyle buyuruyor: *“Bu kitabın uzunluğu yetmiş zıra (yaklaşık otuz beş metre) olup Hz. Resulullah (s.a.a)'ın dikte ettirerek ve Ali b. Ebutalib'in hattıyla yazılmış ve halkın ihtiyaç duyduğu şeyler onda*

¹⁹² - Tevhid-i Şeyh Saduk, 1. bab, 21, 22, 23. hadis.

açıklanmıştır.”¹⁹³

Bu kitap sürekli Hz. Ali (a.s)'ın evlatlarının arasında elden ele gezmiş, İmam Muhammed Bâkır (a.s) ve İmam Sadık (a.s) defalarca ondan hadis nakletmiş ve bu kitabı kendi dostlarına göstermişlerdir. Günümüzde de bu kitabın hadislerinden bir bölümü Şiâ'nın hadis kaynaklarında ve özellikle “Vesail-uş Şiâ”da çeşitli bablarda mevcuttur.

C- İlahi İlhamlar

Ehl-i Beyt İmamları (a.s)'ın ilimlerinin “ilham” diye adlandırabileceğimiz başka bir kaynağı vardır. İlham peygamberlere has değildir ve tarih boyunca büyük ilahî kişilerden bir grubu ondan yararlanmışlardır. Tarih, peygamber olmadıkları halde kendilerine gayb aleminden bir takım sırlar ilham olan kişilerden haber vermekte ve Kur'an-ı Kerim onlardan bazılarına işaret etmektedir. Nitekim Hz. Musa (a.s)'ın yol arkadaşı (Hızır) birkaç gün ona eğitim vermiştir; bu konuda şöyle buyuruyor: **“Biz ona katımızdan bir rahmet vermiştik ve ona katımızdan bir ilim öğretmiştik.”** (Kehf, 66)

Ve yine Hz. Süleyman (a.s)'ın memurlarından biri (Asif b. Berhiya) hakkında buyuruyor ki: **“Yanında Kitap'tan bir ilim bulunan kimse şöyle dedi”** (Neml, 40)

Bu kişiler ilimlerini normal yolla öğrenmemiş, Kur'an-ı Kerim'in tabiriyle “ilm-i ledûnnî”ye sahiplerdi: **“Ona katımızdan bir ilim (ilm-i ledûnnî) öğretmiştik.”**

Dolayısıyla, peygamber olmamak, bazı yüce insanların Allah'tan ilham almalarına engel olmaz. Şiâ ve Sünni

¹⁹³ - Bihar-ul Envar, c.26, s.18.

kanalıyla nakledilen hadislerde bu kişilere “muhaddes”, yani peygamber olmaksızın meleklerin kendileriyle konuştuğu kimseler denilmektedir.

Buharî kendi Sahih’inde Hz. Resulullah (s.a.a)’ten şöyle nakletmektedir: *“Sizden önce İsrailoğulları arasında peygamber olmaksızın kendileriyle (meleklerin) konuştuğu kimseler vardı...”*¹⁹⁴

Buna göre, ilahî maarifleri ve din hükümlerini açıklamada halkın mercii olan Ehl-i Beyt İmamları (a.s) da cevabı Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)’in ve Hz. Ali (a.s)’ın hadislerinde olmayan bazı soruları ilham alma ve gaybî eğitim kanalıyla cevaplamaktaydılar.¹⁹⁵

138. İlke:

Hız. Resulullah (s.a.a)’in hadisleri Kur’an-ı Kerim ayetleri gibi özel bir itibara sahiptir ve Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)’in sünneti Allah’ın Kitabı gibi Müslümanların itikadi ve fıkhî kaynaklarından sayılmaktadır. Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)’in vefatından sonra Müslümanlardan bir grubu hakim sınıfın baskısı nedeniyle nebevî hadisleri yazmaktan sakındılar; ama ne mutlu ki Ehl-i Beyt İmamları (a.s)’ın izleyicileri bir an bile hadisleri yazmaktan gaflet etmeyip o hazretin vefatından sonra hadisleri kaydettiler. Bir önceki ilkede Ehl-i Beyt İmamları (a.s)’ın hadislerinin bir bölümünün Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)’in kendisinden alındığına değinmiştik.

Tarih boyunca, Ehl-i Beyt (a.s) mektebinde eğitim

¹⁹⁴ - Sahih-i Buharî, c.2, s.149.

¹⁹⁵ - Muhaddes ve onun sınırları hakkında bkz. İrşad-us Sarî fi Şerh-i Sahih-i Buharî, c.6, s.99 ve diğer kaynaklar.

alanlar, rical kitaplarında adı geçen büyük hadis mecmuaları yazmışlardır. Özellikle hicretin dördüncü ve beşinci asrında, Ehl-i Beyt İmamları (a.s)'ın kendi dönemlerinde, onların öğrencileri tarafından yazılan kitaplardan yararlanarak günümüzde Şiâ inancı ve ahkâmının kaynağı sayılan çok kapsamlı hadis kitapları yazılmıştır; aşağıda bu kitapların isimlerine ve yazarlarına değineceğiz:

1- Kâfi; Muhammed b. Yakub-i Kuleynî'nin (ö: 329) eseri olan bu kitap sekiz cilttir.

2- Men Lâ Yehzuruh'ul Fakih; Şeyh Saduk diye meşhur olan Muhammed b. Ali b. Babeveyh'in (306-381) eseri olan bu kitap dört cilttir.

3- Tehzib; Şeyh Tusî diye meşhur olan Muhammed b. Hasan b. Tusî'nin (385-460) eseri olan bu kitap on cilttir.

4- İstibsâr; Tehzib kitabının yazarının eseri olan bu kitap dört cilttir.

Bunlar, Şiâ'nın dördüncü ve beşinci asra kadar parlak tarihi boyunca yazmış olduğu ikinci hadis mecmuası serisidir ve değindiğimiz gibi Ehl-i Beyt İmamları (a.s)'ın kendi dönemlerinde, yani ikinci ve üçüncü asırda, “dört yüz ilke”yle birlikte birinci hadis mecmuası diye bir hadis mecmuası yazılmış ve bunların içeriği ikinci hadis mecmuasına intikal etmiştir.

Şiâ sürekli hadis ilmine ilgi duyduğu için on birinci ve on ikinci asırlarda da diğer hadis mecmuaları düzenlenip yazıldı; bunların arasında en meşhur olanı Bihar-ul Envar (Muhammed Bâkır Meclisî'nin eseri), Vesail-uş Şiâ (Muhammed Hasan Hürr-i Amilî'nin eseri) ve Vâfî'dir (Muhammed Muhsin Feyz-i Kaşanî'nin eseridir).

Açıktır ki Şiâ her hadise uymaz ve bu mektepte akaid

alanında haber-i vahid veya kesin sünnet ve Kur'an-ı Kerim'e aykırı olan hadisler hüccet değildir. Yine, bir rivayetin hadis kitaplarında yer alması, o kitabın yazarının onu kabul ettiğini göstermez; aksine Şîâ ulemasına göre hadisler her birinin kendine has hüküm ve itibarları olan sahih, hasen, muvassak ve zayıf olmak üzere çeşitli kısımlara ayrılmaktadır; dirayet ilminde bu alanda ayrıntılı bilgi verilmiştir.

139. İlke:

Bir önceki bölümde (Kitab, sünnet, akıl ve icmâdan ibaret olan) Şîâ fıkhnın kaynaklarına değindik. Bu delillerle, usul ilminde açıklanan özel şartlarıyla şariat hükümlerinin istinbatına içtihad denilmektedir.

İslam şeriatı, son ilahî şariat olması nedeniyle ve ondan sonra artık bir şeriatın gelmeyeceği için insanoğlunun toplumsal ve kişisel alanlardaki tüm ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in asrının Müslümanları da İslam'ın bu mükemmellik ve kapsamlılığını göz önünde bulundurarak Hz. Resulullah (s.a.a)'in siretini kılavuz edinip yaşamlarının tüm boyutlarında gözlerini Allah ve Resulü'nün emir ve nehiyelerine diktiler.

Diğer taraftan olay ve vakaların sadece Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in döneminde olanlarla sınırlı olmadığı ve zamanın değişimlerinin, sürekli, doğal olarak her biri kendisi için özel bir şerî hüküm gerektiren yeni olaylar yarattığı da ortadadır.

Bu iki konuyu dikkate alarak, tarih boyunca içtihad kapısının fakihlerin üzerine açık olması zarurî bir konum kazanmaktadır. İslam'ın, Allah'ın bu geniş ve kapsamlı

dininin, yeni meydana gelen olaylar karşısında sessiz kalması ve insanoğlunu tarihin yepyeni ve keskin virajlarında başı boş ve şaşkın bırakmış olduğu düşünülebilir mi?!

Hepimiz biliyoruz ki usul ilmi uleması, içtihadı “mutlak içtihad” ve “özel bir mezhepte içtihad” olmak üzere iki kısma ayırmaktadırlar. Örneğin eğer bir kişi Ebu Hanife'nin fikhî gidişatı çerçevesinde içtihad yapacak olursa, yani bir mesele konusunda onun görüşünü elde etmek isterse, onun bu ameline “mezhepte içtihad” deniliyor; fakat eğer müçtehid fıkhıta belli bir kişinin gidişatına bağlı olmayıp (ister bir gidişatla uyumlu olsun ve ister olmasın) şerî delillerle Allah'ın hükmünü anlamaya çalışırsa, bu içtihada da “mutlak içtihad” denir.

Ne yazık ki hicretin 665 yılından itibaren mutlak içtihad kapısı Ehl-i Sünnet ulemasının üzerine kapanmış¹⁹⁶ ve içtihad belli fıkıh mezheplerinin çerçevesinde sınırlı kalmıştır; ve bu ise Allah'ın hükümlerini serbest bir şekilde istinbat etmenin ve hakikate ulaşmanın el ve ayaklarına vurulmuş bir nevi kayıt ve bağdır.

Şiâ fakihleri, Kitab, sünnet, akıl ve icmâya dayanarak içtihad yaparlar ve din hakikat ve maariflerini anlamak için çabalarının şerî delilleri izlemekten başka bir kaydı yoktur. İşte bu nedenledir ki bu mektebin uleması bu zinde ve sürekli içtihad sayesinde kapsamlı ve insanoğlunun çeşitli ve sürekli değişken ihtiyaçlarıyla bağdaşan bir fıkıh oluşturmuş ve çok büyük bir ilmi hazine hazırlamışlardır. Şiâ'nın canlı ve üretici fıkhına yardım eden -en önemli- şey, bu mektebin, insanın diriyken hiç taklit etmediği ölü

¹⁹⁶ - Mukrizî, el-Hutat, c.2, s.344.

müçtehidî taklid etmesini yasaklaması, toplum ve zamanın nabzını elinde bulunduran diri müçtehîde taklid etmesini gerekli kılmasıdır.

Şîâ fıkıhı bir çok meselede diğer mezheplerin fakihlerinin görüşleriyle uyum içerisindedir; Şeyh Tusî'nin “el-Hilaf” kitabı bunun en açık delilidir; çünkü Şîâ fıkıhının, Ehl-i Sünnet'in dört fakihinden veya onlardan önceki fakihlerinin birinin görüşüyle uyumlu olmadığı çok az teferruat var. Buna rağmen bu mektebin bir takım fûuatta kendine has görüşü vardır; onlardan bazılarına aşağıdaki birkaç ilkede değineceğiz. Çünkü bazen bu özel fûuatın meşru bir delili olmadığı veya Kitab ve sünnete aykırı olduğu sanılmaktadır; oysa hiç de böyle değildir.

140. İlke:

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in sünneti o hazretin ashabından bir grubu tarafından gelecek nesiller için kaydedilip nakledilmiştir ve o hazretin sözleri davranış ve takriri (onayı) gibi hüccettir ve ona uyulması gerekir. Dolayısıyla, eğer bir sahabe Hz. Resulullah (s.a.a)'in sünnetini naklederse, hücciyet şartlarına sahip olduğu durumda herkes onu kabul edip ona uygun hareket eder.

Ve yine bir sahabe bir Kur'an lûgatini mana ederse veya Hz. Resul (s.a.a)'in asrıyla ilgili olayları ya da başka bir şeyi naklederse, onun da sözü yukarıda değindiğimiz şartla kabul edilir.

Ancak eğer bir sahabe ayet veya sünnetten çıkardığı kendi görüş ve istinbatını söyler veya ondan Hz. Resulullah (s.a.a)'in sünneti mi, yoksa onun kendi içtihad ve görüşü mü olduğu belli olmayan bir söz nakledilirse, bu durumda o söz hüccet olmaz; çünkü müçtehidin görüşü

diğer müçtehidler için hüccet değildir. İşte bu nedenle sahabenin sözüne uymada onun görüş ve içtihadıyla Hz. Resulullah (s.a.a)'in sünnetini nakletmesi arasında fark gözetmek gerekir. İmamiye Şiâsı, sahabenin sözüne, ancak Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in sünnetini naklederse uyar.

141. İlke:

Her Müslüman'ın, inanılması gereken bütün meselelerde kesin bilgi edinmesi gerekir. Bu konuda, kendisi kesin bilgi edinmeden diğerlerine uyması câiz değildir. Usul ve itikadi meselelerin külliyatı sınırlı olup akıl bakımından her birinin açık bir delili olduğundan, herkesin akait ilkeleri hakkında kesin bilgi edinmesi kolaydır; oysa fıkıhî ahkam ve furiatın dairesi geniş olup onlar hakkında kesin bilgi edinmek için bir çok ön bilgilere gerek olduğundan insanların çoğu onu elde edemezler; işte bu nedenle fıtratın hükmü ve akıl sahiplerinin gidişatıyla, şariat hükümlerinde ulema ve müçtehidlere müracaat ederek bu vasıtaıyla dini mükellefiyetlerini yerine getirmelidirler.

Esasen insan, bilimsel bir fail olup işlerini bilime dayandırmaktadır; eğer kendisi bilgi elde edirse, ona uyar; aksi durumda diğerlerinin bilgisinden yardım alır.

Burada, gerekli tüm şartlara sahip olan müçtehidini taklid etmenin, bir nevi uzman ve bilir kişiye müracaat etmek olduğuna ve bunun milli, kavmi vb. taassuplardan kaynaklanan temelsiz taklitlerle hiçbir ilgisinin olmadığına dikkat etmek gerekir.

Bazı Fıkıhî İhtilaf Konuları

İslam dini “inanç” ve “şariat”ten (veya “varlık alemini

tanıma” ve “yapılması ve yapılmaması gerekenler”den) oluşan bir bileşimdir; buna usul-i din ve fûru-i din de denir. Önceki konularda, bir takım ilkeler altında Şiâ inançlarını delilleriyle tanıdık. Yine Hz. Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beytinin (a.s) hadisleri konusunda Şiâ’nın görüşünü açıkladık. Şimdi kısaca Şiâ’nın fikhî metoduna değinip bu mektebin, hakkında özel bir görüşe sahip olduğu bazı fikhî meselelere de işaret etmemiz gerekiyor.

142. İlke:

Abdestin, namazın ön hazırlıklarından biri olduğunu hepimiz biliyoruz. Mâide suresinde şöyle yer almaktadır: **“Ey inananlar, namaza dur(mak iste)diğiniz zaman yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın; başınızı meshedin ve topuklara kadar ayaklarınızı da.”** (Mâide, 6)

Bu ayetin birinci cümlesinde, **“yüzlerinizi ve dirseğe kadar ellerinizi yıkayın”** “yed=el” kelimesinin çoğulu olan “eydi=eller” kelimesi kullanılmıştır ve Arapça’da “yed” kelimesi çeşitli şekillerde kullanıldığı, bazen sadece parmaklara söylendiği, bazen parmaklardan bileğe kadar, bazen parmaklardan dirseğe kadar ve nihayet bazen de parmaklardan omuza kadar el ve kolun tamamına söylendiği ve ayrıca abdest alırken yıkanması farz olan miktar da dirsekle parmak uçlarının arasına kadarki bölüm olduğu için Kur’an-ı Kerim **“ile’l merafik”** tabirini kullanarak eli yıkama şeklini (örneğin yukarıdan aşağıya mı, yoksa aşağıdan yukarıya mı) değil, yıkanması gereken miktarı beyan etmiştir. Yıkama şekli, normalde temizlik yaparken yukarıdan aşağı yıkayan halkın örf ve adetlerine bağlıdır. Örneğin, eğer doktor hastanın ayağının dize kadar yıkanmasını söylerse, onun ayağını yukarıdan aşağıya

doğru yıkarlar, aşağıdan yukarıya doğru değil. İşte bu nedenle İmamiyye Şiâsı, abdest alırken yüz ve ellerin yukarıdan aşağıya doğru yıkanması gerektiğine ve aksinin doğru olmadığına inanıyor.

Diğer bir konu da abdestte ayağı meshetmektir. Şiâ fıkıhı ayakların yıkanmamasını, aksine sadece meshedilmesi gerektiğini vurguluyor. Bunun delili ise kısaca şudur: Mâide suresinin altıncı ayetinin zahiri, namaz kılan kişinin abdest alırken iki vazifesi olduğunu bildiriyor: Biri yıkamak (yüz ve eller) ve diğeri ise meshetmek (baş ve ayaklar). Aşağıdaki iki cümleyi karşılaştırdığımızda da bu konuyu apaçık bir şekilde anlayabiliriz:

1- “Feğsilu vucuhekum ve eydiyekum ile'l merafik”;

(Yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın);

2- “Vemsehu bi ruusikum ve erculekum ile'l ka'beyn”

(Başınızı meshedin ve topuklara kadar ayaklarınızı da.)

Bu iki cümleyi, daha önce zihninde belli bir fikhî gidişat olmayan dili Arapça olan bir kişiye verecek olursak, şüphesiz, bu ayete göre, yüz ve eller konusunda vazifemizin yıkamak, baş ve ayaklar konusunda ise meshetmek olduğunu söyler.

Arap edebiyatına göre **“ercul”** kelimesi **“ruus”** kelimesine atfedilmelidir ve bundan da ayakların meshedilmesi sonucu çıkar; ve onu daha önce geçen **“eydi”** kelimesine atfederek ayakları yıkamak sonucu çıkarılamaz. Aksi durumda atfedilenle (**erculekum**)

kendisine atfedilen (**eydiyekum**) arasında muterize cümlesi (**femsehu bi ruusikum**) yer alır; bu ise Arap edebiyatı bakımından doğru olmayıp maksadın yanlış anlaşılmasına neden olur.

Ayrıca, bu bölümde (ayağı meshetme) kelimeyi esreli okumakla üstünlü okumak arasında da bir fark yoktur ve her iki kıraata göre “**erculekum**” kelimesi “**ruusekum**” kelimesine atıftır; bu aradaki tek fark, onun zahirine atfedildiğinde esreli ve onun yerine atfedildiğinde ise üstünlü okunmasıdır.

Ehl-i Beyt İmaların (a.s)’dan mütevatir olarak nakledilen rivayetler abdestin, iki yıkama ve iki meshetme olmak üzere iki şeyde oluştuğunu bildirmektedirler. İmam Muhammed Bâkır (a.s) bir hadiste Hz. Resulullah (s.a.a)’in abdestini anlatırken o hazretin ayağını meshettiğini buyurmaktadır.

Şunu da hatırlatmamız gerekir ki, namazda ayağını mesheden sadece Ehl-i Beyt İmamları (a.s) değil, sahabe ve tabiinden bir kısmı da bu görüşe sahiplerdi; fakat daha sonraları genişçe açıklaması fıkıh kitaplarında geçen bazı nedenlerden dolayı meshetme sünneti yıkamaya dönüştürüldü.

143. İlke:

Şiâ, namazda, yere veya yerden biten (yiyecek ve giyecek türünden olmaması şartıyla) bir şeyin üzerine secde edilmesi gerektiğine ve insanın kendi iradesiyle bu ikisinin dışında bir şeyin üzerine secde etmesinin doğru olmadığına inanıyor. Hz. Resulullah (s.a.a)’den rivayet edilen ve Ehl-i Sünnet’in de naklettiği bir hadiste bu konuya şöyle açıklık getirilmiştir: “*Yeryüzü benim için*

secde yeri ve temiz (ve temizleyici) kılınmıştır.”¹⁹⁷ Hadisin Arapça'sında geçen ve teyemmüme işaret eden “tahur” kelimesi, “arz=yer”den maksadın taş, toprak ve benzerlerinden olan tabii yer olduğunu gösteriyor.

İmam Sadık (a.s) da şöyle buyurmaktadır: “*Secde, yiyecek ve giyecek olmaması şartıyla yer ve yerden biten bir şeyin üzerine secde etmek câiz değildir.*”¹⁹⁸

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in döneminde Müslümanlar çakıl taşlarıyla döşenen mescidin zeminine secde ediyorlardı. Onlar hava sıcak olunca kızgın taşların üzerine secde etmeleri zor olduğundan namazda üzerine secde etmek amacıyla çakıl taşlarının soğuması için ellerinde tutuyorlardı. Cabir b. Abdullah-i Ensarî şöyle diyor: Ben sabah namazını Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'le birlikte kılıyordum; namazda üzerine secde etmek için elime bir miktar çakıl alıyor, soğuması için onu elden ele gezdiriyordum.¹⁹⁹

Hz. Resulullah (s.a.a), alnının toprak olmasından çekinen ashabından birine, “*yüzünü toprağa bırak*” buyurdu.²⁰⁰ Yine bazı kişiler sarıklarının bir köşesine secde edecek olsalardı, Hz. Resulullah (s.a.a) onu onların başının altından çekerti.²⁰¹

Bu hadislerin tümü, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in

¹⁹⁷ - Sahih-i Buharî, c.1, s.91, kitab-ut teyemmüm, 2. hadis.

¹⁹⁸ - Vesail-uş Şiâ, c.3, "mâ yescudu aleyh" bablarından 1. bab, 1. hadis, s.591.

¹⁹⁹ - Müsned-i Ahmed, c.3, s.327; Cabir'in hadisi; Sünen-i Beyhakî, c.1, s.439.

²⁰⁰ - Kenz-ul Ummal, c.7, s.465; 1981. hadis.

²⁰¹ - Sünen-i Beyhakî, c.2, s.105.

döneminde Müslümanların ilk önce vazifelerinin taş ve toprağın üzerine secde etmek olduğunu ve onların kilim, elbise ve sarıklarının bir köşesine secde etmediklerini göstermektedir. Fakat vahiy gelerek hasır üzerine de secde edilebileceğini bildirdi; Hz. Resulullah (s.a.a)'in hasır üzerine secde ettiğini bildiren çok sayıda rivayet de vardır elimizde.²⁰²

Elbette mazeret durumunda bazen ashaptan bazıları elbiselerinin üzerine secde ediyorlardı; nitekim Enes b. Malik şöyle diyor: Biz Hz. Resulullah (s.a.a)'le birlikte namaz kılıyorduk; aramızdan birisi alnını yere bırakmaktan mazur olsaydı sarığının bir köşesine veya elbisesine secde ederdi.²⁰³

Bunun üzerine, İmamiyye Şiâsı sürekli bu ilkeye bağlı olup sadece yere ve yine hasır ve benzeri yerden bitip yiyecek ve giyecek olmayan şeylerin üzerine secde etmektedir; eğer mümkün oldukça toprağa, taş veya hasıra ve benzeri şeylerin üzerine secde etmek hususunda ısrar ediyorsa, bu delillere dayanıyor. Ayrıca, Müslüman ülkelerde mescidlerin bütün mezheplerin izleyicilerinin kendi vazifelerini yerine getirebilecekleri bir şekilde olması daha iyidir.

Son olarak şu nüktayı de açıklamam gerekiyor ki, taş ve torağa değil, taş ve toprağın üzerine secde edilmektedir. Bazen kişiler yanılarak Şiâ'nın taş secde ettiklerini sanıyorlar! Oysa tüm Müslümanlar gibi Şiiler de sadece Allah'a secde etmekte ve O'nun huzurunda huzu ve

²⁰² - Müsned-i Ahmed, c.6, s.179, 309, 331, 377 ve c.2, s.192-198.

²⁰³ - Sahih-i Buharî, c.1, s.101; Sahih-i Müslim, c.1, s.109.

huşularını belirtmek için alınlarını toprağa dayayıp kalplerinden: “Toprak nerde, alemlerin Rabbi nerde?!” diyorlar.

144. İlke:

Her Müslüman'ın bir gün boyunca, şerî vakitleri Kur'an-ı Kerim'de ve Hz. Resulullah (s.a.a)'in sünnetinde belirtilen beş defa namaz kılması gerekir: Öğleden güneş batıncaya kadar öğle ve ikindi namazının, akşamın başından gece yarısına kadar akşam ve yatsı namazının ve şafak söktüğü andan güneş doğuncaya kadar da sabah namazının vaktidir.

Şiâ, öğleden güneş batıncaya kadar öğle ve ikindi namazının ortak vakti olduğuna, bu vaktin başından dört rekaatlık bir namaz kılınacak kadar sürenin öğle namazının özel vakti ve sonundan da dört rekaatlık bir namaz kılınacak kadar sürenin de ikindi namazının özel vakti olduğuna inanıyor. Dolayısıyla, eğer insan namazları fazilet vaktinde kılmak istemezse, bu süre içinde, her iki namazı özel vakitleri dışında ne zaman isterse kılabilir; ancak bu ikisini birbirinden ayırıp her birini ileride açıklayacağımız fazilet vaktinde kılmak daha iyidir.²⁰⁴

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyuruyor: *“Güneş başın tepesinden batıya doğru kayınca öğle ve ikindi namazının vakti girer ve güneş batınca da akşamla yatsı namazını vakti girer.”*²⁰⁵

²⁰⁴ - Öğle namazının fazilet vakti, öğlenin ilk vaktinden yere dikilen bir çubuğun gölgesi kendisi kadar oluncaya dektrir. İkinci namazının fazilet vakti ise, yer dikilen bir çubuğun gölgesinin kendisinin iki katı kadar oluncadır.

²⁰⁵ - Vesail-uş Şiâ, c.3, mevakit babı, 4. bab, 1. rivayet.

İmam Sadık (a.s) da şöyle buyurmuştur: “Güneş başın tepesinden batıya doğru kayınca öğle ve ikindi namazının vakti girer; ancak öğle namazı ikindi namazından öncedir; sonra sen güneş batıncaya kadar o ikisini istediğin zaman kılmakta serbestsin.”²⁰⁶

İmam Muhammed Bâkır (a.s), Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in hiçbir mazereti ve nedeni olmaksızın öğle ve ikindi namazını birleştirerek kıldığını rivayet eder.²⁰⁷

Esasen bazı durumlarda iki namazın birleştirilebileceği konusunda bütün İslam fakihleri ittifak içerisindeyler. Arafe ve Müzdelife'de bütün fakihler öğleyle ikindi namazının veya akşamla yatsı namazının birleştirilmesini caiz bilmektedirler. Nitekim Ehl-i Sünnet ulemasından büyük bir grubu seferde iki namazı birleştirmeyi caiz bilmektedirler. Şiâ'yla diğerlerinin farkı, daha ileri giderek, yukarıdaki delillere dayanarak (namazların fazilet vakitlerinde kılınmasının daha faziletli olduğunu kabul etmemize rağmen) iki namazın birleştirilmesini mutlak surette caiz bilmesidir; bunun felsefesi ise hadislerde açıklandığı gibi işin Müslümanlara kolaylaşmasıdır; Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) bizzat bir çok yerde bir mazereti olmaksızın (seferde olması ve hasta olması gibi) isteyen namazları birleştirdi ve isteyen de her birini ayrı ayrı (fazilet vaktinde) kılsın diye ümmete kolaylık olması için iki namazı birleştiriyordu.

Müslim kendi Sahih'inde şöyle naklediyor: “Hz. Resulullah (s.a.a) korku durumu olmadığı ve seferde de olmadığı halde öğleyle ikindiye ve akşamla yatsıyı

²⁰⁶ - Vesail-uş Şiâ, c.3, mevakit babı, 4. bab, 4 ve 6. rivayet.

²⁰⁷ - a.g.e

birleştirerek kıldı.”²⁰⁸

Bazı rivayetlerde bu işin felsefesine değinilmiştir; Nitekim bir rivayette şöyle geçmektedir: Hz. Resulullah (s.a.a) öğleyle ikindiye ve akşamla yatsıyı birleştirerek kıldı. Kendisine neden böyle yaptığı sorulunca, “*Ümmetim zorluk ve sıkıntıya düşmesin diye böyle yaptım*” buyurdu.²⁰⁹

Sihah ve Müsnedlerde Hz. Resulullah (s.a.a)'in iki namazı birleştirerek kıldığını bildiren rivayetlerin sayısı yirmi birin üzerindedir; bunlardan bir kısmı sefer halinde ve bir kısmı da yolculuk, hastalık ve havanın yağmurlu olması dışındadır. Bu rivayetlerin bazısında, Müslümanlara kolaylık olmasından ibaret olan namazın birleştirilmesinin felsefesine değinilmiştir; Şiâ fakihleri de bu kolaylıktan yararlanarak iki namazın birleştirilmesini mutlak suretle caiz bilmişlerdir. Birleştirme şekli ise, bütün Müslümanların Arafe ve Müzdelife’de ve seferde birleştirdikleri gibidir.

Bazen namazları birleştirmekten maksadın, örneğin öğle namazını (fazilet) vaktinin sonunda (örneğin, yere dikilen bir çubuğun gölgesi kendisi kadar olunca) ve ikindi namazını da ikindinin ilk vaktinde kılınması olduğunu, böylece birinin son vaktinde ve diğerinin ise ilk vaktinde kılınarak, her iki namazın gerçekte kendi vaktinde kılınması olduğunu sanmışlardır.

Bu sanı rivayetlerin zahiriyle çelişmektedir. Çünkü

²⁰⁸ - Sahih-i Müslim, c.2, s.151; "el-cem' beyn'es salateyn-i fil hezer" babı.

²⁰⁹ - Malik'in Muvatta'sına Zerkani'nin şerhi, c.1, s."el-cem-u beyn'es salateyn-i fi'l hazer-i ve's sefer" babı, s.294.

dediğimiz gibi, namazların birleştirilme şekli bütün Müslümanların Arafe ve Müzdelife'de yaptığı gibidir; Müslümanlar Arafe'de her iki namazı öğlenin vaktinde ve Müzdelife'de ise her iki namazı yatsının vaktinde kılarlar. Dolayısıyla, Hz. Resulullah (s.a.a)'in buyurduğu birleştirme bu şekilde olmalıdır, namazlardan birini son vaktinde ve diğerini ise ilk vaktinde kılmak şeklinde değil.

Ayrıca, bazı rivayetlerde iki namazın birleştirilmesinin felsefesi, ümmete kolaylık olması, diğer bazılarında sıkıntı ve zorluğun giderilmesi olarak tanıtılmıştır; bu ise ancak kişinin namazları birleştirmede daha geniş bir ruhsata sahip olmasıyla, yani öğleyle ikindi ve akşamla yatsı namazlarını zorluk ve sıkıntı olmaması için (geniş bir vakit çerçevesinde) istediği zamanda kılma imkanına sahip olmasıyla gerçekleşir. Ayrıca, namazları birleştirmeyi böyle açıklayacak olursak Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) yeni bir şey getirmiş olmaz; çünkü bu şekilde birleştirme Hz. Resulullah (s.a.a)'in bu amelinden önce de caizdi zaten ve her Müslüman öğle namazını son vaktinde ve ikindi namazını da onun ilk vaktinde kılabilme imkanına sahipti.

Şiâ fakihleri iki namazın birleştirilmesi ve delilleri hakkında geniş yazılar yazmışlardır; isteyenler oraya müracaat edebilirler.

145. İlke:

Şiâ fıkhi Kitab ve sünnetin kılavuzluklarıyla iki türlü evliliğin doğruluğuna inanmaktadırlar: Biri açıklamaya gerek olmayan “daimi evlilik” ve diğeri ise aşağıda açıklayacağımız “geçici evlilik” veya “mut'a nikahı”.

Evlennemeleri için hiçbir engel (soydan veya süt kardeşler olma gibi) olmayan bir kadın ve erkek, mehri

belirledikten sonra belli bir süre için evlenip belirlenen süre bitince de talak akdi okumadan birbirinden ayrılırlar. Onlardan bir çocuk dünyaya gelecek olursa o ikisinin şerî çocukları olup ikisinden de miras alır. Kadın da süre bittikten sonra şer'an belirlenen miktarda iddet gözetmelidir ve eğer hamile olursa bebeğini dünyaya getirinceye kadar beklemeli ve başka biriyle evlenmekten sakınmalıdır.

Geçici evlilik tıpkı daimî evlilik gibidir ve daimi evliliğin tüm hükümleri geçici evlilikte de geçerlidir; bu ikisi arasındaki en önemli fark iki şeyde özetlenmektedir:

- 1- Geçici evlilikte sürenin belirtilmesi;
- 2- Geçici evlilikte nafaka ödemenin farz olmayışı.

Bu ikisi dışında diğer farklar, bu ikisi arasında ayrılık düşürmeyecek kadar küçüktür.

İslam, son ve kapsamlı bir din olduğu için cinsel sorunları halletmek için buna ruhsat vermiştir. Yurtdışında okuyan veya çalışan ve daimî evliliğe de gücü yetmeyen bir genci düşünün. Ne yapsın bu genç? Açıktır ki böyle bir gencin şu üç yoldan başka bir seçeneği yoktur:

a- Sakınıp kendisini cinsel faydalardan mahrum etmesi;

2- Kötü ve hasta kadınlarla gayr-i meşru bir ilişkiye girmesi;

3- Temiz ve namuslu bir kadınla, belli şartlar altında geçici olarak evlenerek masrafa girmeden sorununu gidermesi.

Açıktır ki yukarıdaki örnekte, bu gencin baş vurabileceği dördüncü bir yol yoktur (elbette bu, geçici evliliğin bu şartlara has olduğu anlamına gelmez; fakat bu

ve benzeri durumlar bu hükmün yasama felsefesi olabilirler).

Ayrıca dikkat edilmesi gerekir ki, diğer mezheplerin fakihleri de gerçekte geçici evlilik olan bir daimî evlilik çeşidine izin vermekteler; şöyle ki: Eğer kadın ve erkek daimî olarak evlenir de her ikisi veya onlardan biri bir süre sonra talakla birbirlerinden ayrılacaklarını bilirse, böyle bir evlilik caizdir. Bu evliliğin geçici evlilikle hiçbir farkı yoktur, sadece isimleri farklıdır.

Allah'ın Kitabı ve Hz. Resulullah (s.a.a)'in sünneti geçici evliliğin (mut'a nikahının) meşru olduğunu vurgulamaktadır. Kur'an-ı Kerim şöyle buyuruyor: **“O halde onlarla (kadınlarla) mut'a yaparsanız, ona karşılık kesilen ücretlerini bir hak olarak verin.”** (Nisâ, 24) Müfessirlerin hemen hemen hepsi, bu ayetin geçici evlilik hakkında nazil olduğunu kabul etmişlerdir. Esasen, İslam'da böyle bir şeyin yasandığı konusunda hiçbir şüpheye yer yoktur; eğer şüphe varsa o da bu hükmün neshedilip edilmediği (kaldırılıp kaldırılmadığı) konusundadır. Her iki mektebin rivayetleri bu hükmün neshedilmediğini, sadece bazı nedenlerle ikinci halifenin döneminde uygulanmasının engellendiğini bildirmektedir. Tesadüfen ikinci halifenin sözü de mut'anın caiz olup Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in döneminde uygulandığını bildirmekte ve bu yasaklamanın kendisinin kişisel görüşünden başka bir kaynağı olmadığını anlatmaktadır; ikinci halife şöyle demiştir: “Ey insanlar! Hz. Resulullah'ın döneminde üç şey vardı ki sizleri onlardan sakındırıyorum ve onları yasaklıyorum; kim onları yaparsa onu cezalandırırım. O üç şey şunlardan ibarettir: Kadınları mut'a etmek, haccı temettu ve -namazda hayye ala hayr-il

amel demek.”

Şaşırlacak olan şu ki, ikinci halifenin birinci ve üçüncü konudaki yasağının günümüze kadar devam ettiği halde ikinci konu hacı temettu, -ikinci halifenin yasaklamasına rağmen- bütün Müslümanlar tarafından yapılmaktadır! (Hacı temettudan maksat, hacının umreyle hac amelleri arasında ihramdan çıkması ve ihramla kendisine haram olan şeylerin helal olmasıdır).

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in mut'ayı yasaklamadığının apaçık delili şudur: Buharî, İmran b. Hasin'den şöyle naklediyor: “Mut'a ayeti nazil oldu ve biz de Hz. Resulullah (s.a.a)'le birlikte bu ayete uyduk. Hiçbir zaman bunu yasaklayan bir ayet nazil olmadı ve Hz. Resulullah (s.a.a) da vefat edinceye dek bundan sakındırmadı. Sonra bir kişi kendi reyile onun hakkında konuştu (maksat, mut'a nikahının ikinci halife tarafından yasaklanmasıdır).²¹⁰

146. İlke:

İmamiyye fıkhında eli bağlı namaz kılmak bid'at ve haramdır. Müminleri Emiri Hz. Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: “*Namaz kılan kimse Allah'ın huzurunda dururken, kafir olan Mecusiler gibi ellerini bağlamasın.*”²¹¹

Hz. Resulullah (s.a.a)'in büyük sahabelerinden Ebu Hamid Saidî, aralarında Ebu Hüreyre-i Dusî, Sehl-i Saidî, Ebu Esid-i Saidî, Ebu Kutade, Haris b. Rabî ve

²¹⁰ - Sahih-i Buharî, c.6, s.27; tefsir bölümü, Bakara suresi, 196. ayetin tefsirinde.

²¹¹ - Vesail-uş Şiâ, c.4, namaz bablarından 15. bab, 7. hadis.

Muhammed b. Muslime'nin de bulunduğu bir grup sahabeye Hz. Resulullah (s.a.a)'in nasıl namaz kıldığını anlattı ve onun küçüklü büyüklü müstehap amellerini açıkladı; fakat böyle bir amelden (namazda elleri bağlamaktan) bahsetmedi.²¹² Açıkıtır ki eğer Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) hatta bazı vakitler bile böyle yapmış olsaydı, o buna değinir veya orada olanlar onu uyarırlardı. Hadis kitaplarımızda, Saidî'nin rivayetinin bir benzeri de Hemmad b. İsa kanalıyla İmam Sadık (a.s)'dan nakledilmiştir.²¹³

Sehl b. Sa'd'ın rivayetinden eli bağı namaz kılmanın Hz. Resulullah (s.a.a)'ten sonra meydana geldiği anlaşılmaktadır; çünkü diyor ki: "halka -böyle yapmalarını- emrediyorlardı." Eğer bu amel Hz. Resulullah (s.a.a)'in emri olsaydı onu bizzat kendisine isnad ederdi..²¹⁴

147. İlke:

"Teravih" namazı Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in yerine getirdiği müekket müstehaplardandır. Şiâ fıkhında şöyle geçer: Ramazan ayının gecelerinde bin rek'at namaz kılmak müstehaptır. Fakat bu namazların cemaatle kılınması bid'attır; dolayısıyla bu namazların ferdi olarak camide ve daha çok evlerde kılınması gerekir. Çünkü Zeyd b. Sabit Hz. Resulullah (s.a.a)'ten şöyle rivayet etmektedir:

²¹² - Sünen-i Beyhakî, c.2, s.72, 73, 101, 102; Sünet-i Ebu Davud, c.1, s.194, "iftitah-us salat" babı, 730. ve 736. hadis; Sünen-i Tirmizî, c.2, s.98, "sıfat-us salat" babı.

²¹³ - Vesail-uş Şiâ, c.4, "efal-us salat" bablarından 1. bab, 81. hadis.

²¹⁴ - Feth-ul Barî, c.2, s.224 ve Sünen-i Beyhakî, c.2, s.28.

“Kişinin farz namazlar dışında -diğer namazları- evde namaz kılması camide namaz kılmasından daha üstündür; fakat farz namazları camide kılması müstehaptır.”²¹⁵

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmaktadır: *“Müstehap namazlar cemaatle kılınmaz ve dinde her türlü bid'at sapmaya neden olur ve onun da sonucu cehennem ateşidir.”²¹⁶*

İmam Rıza (a.s) da Müslüman bir kişinin itikat ve amelleri hakkında yazmış olduğu kendi risalesinde, müstehap namazın cemaatle kılınamayacağını ve bu işin bid'at olduğunu vurgulamıştır.²¹⁷

Teravih namazının Ehl-i Sünnet'te yaygın olduğu şekilde cemaatle kılınışının tarihini incelediğimizde, bu ameli, kişisel reye göre yapılan içtihadın meşru kıldığını ve bu bid'at-i hasene (güzel bid'at) diye adlandırdığını görmekteyiz. İsteyenler bu konuda dipnotta kaydettiğimiz kaynaklara müracaat edebilirler.²¹⁸

148. İlke:

Bütün İslam fakihleri savaş ganimetlerinin, Kur'an-ı Kerim'de belirtilen belli başlı bir takım yerlerde harcanması gereken beşte biri dışında diğer kısmının mücahitler arasında bölüştürülmesi gerektiğine inanmaktadırlar; nitekim bu konuda şöyle buyuruluyor: **“Bilin ki aldığınız ganimetlerin beşte biri, Allah'a,**

²¹⁵ - Hilaf-u Şeyh Tusî, salat kitabı, 268. mesele.

²¹⁶ - Hisal-u Şeyh Saduk, c.2, s.152.

²¹⁷ - Uyun-u Ahbar-ir Rıza -Şeyh Saduk-, c.2, s.124.

²¹⁸ - İrşat-İslam Sarî -Kastalanî-, c.3, s.226; Umdet-ul Kâri -Aynî-, 110/126; el-İ'tisam -Şatibî-, c.2, s.291.

Elçisine ve -onun- akrabalarına, yetimlere, yoksullara ve -yolda kalmış- yolculara aittir.” (Enfal, 41)

Şîâ fakihleriyle diğer fakihler arasındaki farkı şudur: Diğer fakihler “humusu” sadece savaş ganimetleriyle sınırlandırmakta, bunun dışında “humusun” farz oluşunu kabul etmemekte ve buna delil olarak ayetin savaş ganimetleri hakkında nazil olduğunu göstermektedirler.

Fakat bu görüş iki açıdan doğru değildir:

A- Arapça'da insanın elde ettiği, kazandığı her şeye ganimet denir ve bu savaş ganimetine has bir şey değildir; nitekim İbn-i Menzur'da bu konuda şöyle diyor: “Ganimet, bir şeyi zorluğa girmeden elde etmektir.”²¹⁹

Ayrıca, Kur'an-ı Kerim'de de bu, cennet nimetleri olarak kullanılmıştır: **“Allah'ın yanında çok ganimetler var.”** (Nisâ, 94)

Esasen “ganimet”, “garamet” kelimesinin karşısında yer almıştır; insan bir şeyden yararlanmadan bir meblağ ödemeye mahkum edilirse buna “garamet” denir; bir yarar sağladığında ise ona “ganimet” denir.

Dolayısıyla, ayetin savaş gânimetlerine has kılınması için herhangi bir neden yoktur ve ayetin “Bedir” savaşı hakkında nazil olmuş olması, onun savaş gânimetlerine has olduğunu göstermez; gelirlerin humsunu=beşte birini verme kanunu, genel bir kanundur ve ayetin “Bedir” savaşı gânimetleri hakkında nazil olmuş olması bu genel kanunu savaş ganimetlerine tahsis etmez.

B- Bazı rivayetlerde, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in her

²¹⁹ - Lisan-ul Arab, "ğenem" kelimesi; İbn-i Esir, Nihaye'de ve Firuz Abadî, Kamus-ul Lügat'ta buna yakın bir anlamda açıklamıştır ganimeti.

gelirin beşte birini (humsunu) vermeyi farz kıldığı geçer. Abdulkays kabilesinden bir grup Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in huzuruna gelerek, “Müşrikler sizinle aramızda engel teşkil etmektedir ve biz sadece -emniyetin hakim olduğu- haram aylarda sizin huzurunuzda gelebiliriz; uyararak cennete gireceğimiz ve diğerlerini de davet edeceğimiz öğütlerde bulun” demeleri üzerine Hz. Resulullah (s.a.a), “Size imanlı olmayı öğütlüyorum” buyurdu ve sonra imanı şöyle açıkladı: “Allah'tan başka ilah olmadığına tanıklık edip namaz kılmak, zekat vermek ve kazançlarımızın beşte birini (humsunu) ödemenizdir.”²²⁰

Kesinlikle bu hadiste ganimetten maksat, savaş dışında elde edilen kazançlardır; çünkü “Biz peygambere ulaşamayacağımız bir noktadayız” diyor; yani “müşriklerin korkusundan Medine'ye gelemiyoruz.” Demek istemektedir. Müşriklerin kuşatmasında olan bu gibi insanlar müşriklerle savaşma gücüne sahip değillerdi ki savaş ganimetlerinin humsunu versinler.

Ayrıca, Ehl-i Beyt İmamlar (a.s)'ından nakledilen rivayetler her türlü kazançtan humus ödenmesi gerektiğini vurgulamış ve bu konuda kapalı bir nokta bırakmamıştır.²²¹

Bunlar, Şiâ'nın, haklarında farklı görüşe sahip olduğu bir takım fikhî ayrıntılardır. Elbette Şiâ'nın diğerleriyle teferruatta ihtilafı değindiğimiz bu konularla sınırlı değildir. Örneğin humus, vasiyet, miras bablarında²²² da

²²⁰ - Sahih-i Buharî, c.4, s.250.

²²¹ - Vesail-uş Şiâ, c.6, humus kitabı, 1. bab.

²²² - Şiâ'ya göre, mirasçıya vasiyette bulunmak geçerlidir; fakat Ehl-i Sünnet bunu geçerli saymamaktadır. Şiâ fıkında miras hükümlerinde "avl" (bir tabakada yer alan mirasçıların payından fazla

görüş farklılığı vardır; fakat ahkâmın külliyyatında Şiâ'nın diğer İslam mezhepleriyle aynı görüşe sahip olması dışında, uygulamalı olarak fıkıh tedrisi ve özellikle Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in Ehl-i Beyt'inin (a.s) delile dayalı görüşlerini dikkate almak Şiilerle Sünnilerin arasındaki mesafeyi bir o kadar azaltabilir.

149. İlke:

İslam medeniyeti, İslam ümmetinin yorulmak bilmez çabalarına borçludur. Çeşitli milletlere sahip olan İslam ümmeti iman ve inanç sayesinde İslam'da ve ona hizmet yolunda erimiş, tüm çabalarını İslam'ın yüce hedefleri doğrultusunda harcamış ve sonuçta günümüz toplumunun kendisine borçlu olduğu parlak medeniyetin temelini atmıştır.

Bu arada Şiâ, İslam medeniyetinin yüce yapısında etkili bir rol ifa etmiştir; her yerde Şiâ bilginlerinin isimlerinin parladığını görmek için İslam medeniyeti ve İslam bilimleriyle ilgili kitapların sayfalarını karıştırmamız yeterlidir.

Edebiyat ve edebiyat bilimlerinin temelini Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s) atmış, onun yolunu öğrencisi Ebu'l Esved Du'elî sürdürmüştü ve ondan sonra da çoğunlukla Irak'da yaşayan Mazenî (ö:248), İbn-i Sikkî (ö:244), Ebu İshak-i Nahvî -İmam Musa Kâzım (a.s)'ın ashabından-, "el-Ayn" kitabının yazarı Halil b. Ahmed-i Fefahî (ö:170), "el-Cemhere"nin yazarı İbn-i Dureyd (ö:321), "el-Muhit"

gelen terekenin sonraki tabakaya verilmesi) ve "tasib" (bir tabakada yer alan mirasçıların payından az gelen terekenin, mirasçıların payına oranla onlardan azaltılması) batıldır ve bu iki konuda sorun, ayrıntıları fıkıh kitaplarında geçen başka bir yolla halledilir.

kitabının yazarı Sahib b. İbbad (ö:386) gibi Şiâ'nın ileri gelenleri ve her biri kendi asrında lügat, nahiv ve sarf veya şiir ve aruz mercii olan yüzlerce diğer Şii edebiyatçısı yer almıştır.

Tefsir ilminde, Hz. Resulullah (s.a.a)'ten sonra ilk müfessir Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s) ve Ehl-i Beyt İmamları (a.s) ve onlardan sonra Abdullah b. Abbas (ö:68) ve onların diğer öğrencileriydi ve on dört asır boyunca, Kur'an-ı Kerim'e çeşitli şekillerde yüzlerce tefsir yazmışlardır. Biz, tarih boyunca Şiâ'nın tefsir yazımı seyrini Şeyh Tusî'nin “et-Tibyan” adlı eserinin ön sözünde kaydettik.

Hadis ilminde, Şiâ diğer İslam fırkalarından önde geçmiş, halifelerin döneminde hadis yazımı yasakken Hz. Resulullah (s.a.a)'in sünnetini yazarak ve birbirlerine anlatarak ezberlemişlerdir. Bu konuda örnek olarak İmam Ali (a.s)'ın ashabından “Abdullah b. Ebi Rafi’”, “Rabiat ibn-i Semî” ve “Ali b. Ebi Rafi’”i ve daha sonra İmam Seccad (a.s), İmam Muhammed Bâkır (a.s) ve İmam Sadık (a.s)'ın parlak öğrencilerini gösterebiliriz.

İmam Sadık (a.s) döneminde hadis ilmi o kadar ilerledi ki Hasan b. Ali el-Vuşşa, “ben Kufe mescidinde tümü, “Cafer b. Muhammed (İmam Sadık) (a.s) bana şöyle rivayet etti” diyen dokuz yüz kişi gördüm diyor.”²²³

Fıkıh alanında, Ehl-i Beyt önderleri (a.s) mektebinde Eban b. Tağlib (ö:141), Zurare b. E'yun (ö:150), Muhammed b. Müslim (ö:150), otuz kitabın yazarı Safvan b. Yahya-i Becelî (ö:210) gibi seçkin müçtehidler ve kendilerinden geriye çok değerli eserler bırakan Seyyid

²²³ - Neccaşi, sayı.79.

Murtaza, Şeyh Tusî, İbn-i İdris, Muhakkik Hilli, Allame Hillî gibi yüzlerce güçlü fakihler sunmuştur.

Şiâ sadece bu bilimlerde çaba harcıyıp hizmet sunmakla kalmamış, tarih, savaşlar, rical, dirayet (hadis), şiir ve edebiyat gibi diğer bilimlerde de İslam dünyasına tümüne bu özet kitabımızda değinemeyeceğimiz büyük hizmetler sunmuştur.

Naklî bilimlerde Şiâ mektebi bu hizmetlerde bulunmuştur; fakat kalam ve felsefe gibi aklî bilimlerde de tüm mezheplere öncülük yapmıştır; çünkü Şiâ mektebi diğer mezheplerden daha çok akla önem vermiş, Müminlerin Emiri Hz. Ali (a.s)'ın ve onun masum evlatlarının (a.s) buyruklarından ilham alarak İslam akaidini açıklamada haddinden fazla çaba harcamış, İslam dünyasına büyük mütekellimler ve değerli filozoflar sunmuştur. Şiâ kelamı, Kitab ve sünnetin yanında akıl ve mantıktan da en güzel bir şekilde yararlanan İslam'ın en verimli kalam mekteplerindendir.

Bilim medeniyetinin temellerinden biri, tabiat alemi ve ona hakim olan kanunları tanımaktır; İmam Sadık (a.s)'ın döneminde o hazretin meşhur öğrencisi Cabir b. Heyyan doğa bilimlerinde öyle bir yere ulaştı ki günümüzde onu kimya biliminin babası diye adlandırmaktadırlar.

Coğrafya biliminde, Yakubî diye meşhur olan Ahmed b. Yakub (ö:290) geniş İslam topraklarını gezerek “el-Buldan” isminde bir kitap yazan ilk coğrafyacısıdır.

Şiâ bilginleri bu tüm yönlü çalışmayı hicretin birinci yılından günümüze kadar devam ettirmiş ve bu yolda sürekli bilim ve bilgiyle insanoğluna hizmet sunan çok sayıda ilmiye havzaları, medreseler ve üniversiteler kurmuşlardır. Bu söylediklerimiz İslam ilim ve

medeniyetinden Şiâ'nın rolüne kısa bir bakıştır; daha geniş bilgi için bu konuda yazılmış olan kitaplara müracaat edebilirsiniz.²²⁴

150. İlke:

İmamîyye Şiâsı, fûruatta ihtilafı, İslamî kardeşlik ve sömürge karşısında Müslümanların saflarının birliği için engel görmüyor ve yine sakin bir ortamda bilimsel müzakere ve münazaralarla -yer yer Müslümanların siyasî vahdet ve birliklerine engel görünen- bir çok fikhî ve fikri ihtilaflara son verilebileceğine inanıyor. Esasen fikir ve düşünce farklılığı insanoğlunun ayrılmaz bir parçası olup bilimsel tartışma ve müzakere kapısını ulemanın üzerine kapatmak ilim ve bilginin, düşünce ve tefekkürün ölümüne neden olur. İşte bu nedenle ileri gelenlerimiz bütün asırlarda bilimsel ve itikadi müzakereler düzenleyerek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışmış ve pratikte de İslam'ın yeminli düşmanlarına karşı Müslümanların her türlü vahdet ve birliğini savunmuşlardır.

Şiâ'nın bütün düşünürlerinin ve ıslah yanlılarının sloganı şudur:

İslam iki temel üzerine kurulmuştur:

1- Bir ve tek olan Allah'a tapmak;

2- Vahdet ve birlik.

* * *

²²⁴ - Fihrist-i İbn-i Nedim, Rical-i Neccâşî, Fehrist-i Şeyh Tusî, Te'sis-uş Şiâ, ez-Zeriat-u ıla Tesanif-iş Şiâ, A'yan-uş Şiâ, Buhus-u fi'l Milel-i ve'n Nihel kitabının altıncı cildi ve diğer kitaplar.

Allah'ım! İslam'ın şanlı bayrağını dünyanın dört bir yanında dalgalandır! Sömürgeci güçlerin lehine çalışan tefrikacı kişileri kahret! Kendi lütuf ve ihsanın hürmetine müşrikler, münafıklar ve benliklerini kaybetmişler karşısında Müslümanların güç ve kudretini artır ve bizi doğru yola hidayet et!

KAYNAKLAR

- Kur'an-ı Kerim'den sonra.

1- İrşad-us Sarî li Şerh Sahih-i Buharî; İbh-i Hacer Kastalanî, Ahmed b. Muhammed (ö: 923 hicri), 8 cilt, Dar-u İhya-it Turas-il Arabi - Beyrut, Bitâ ofset.

2- el-İ'tisam; Şatibî, Ebu İshak İbrahim b. Musa Ğarnatî (ö: 790 hicri)

3- İ'tikadat; Saduk, Muhammed b. Ali b. Hüseyin (İbn-i Babeveyh) Kummî (ö: 381 hicrî), Aftab matbaası, Tahran 1371 hicrî.

4- el-İlahiyat; Subhanî, Cafer, 2 cilt, ed-Dar-ul İslamiyye, Beyrut, 1410 hicrî / 1989 miladî.

5- Emalî; Saduk, Muhammed b. Ali b. Hüseyin (İbn-i Babeveyh) Kummî (ö: 381 hicrî), Müesseset-ul E'lemî - Beyrut- 1400 hicrî.

6- el-İmamet-u ve's Siyase; İbn-i Kuteybe, Abdullah b. Müslim (ö: 276 hicrî), 2 cilt, el-Mektebet-ut Ticariyyet-il Kubra -Kahire-, Bîtâ ofset.

7- Evail-ul Mekalat fi'l Mezahib-i ve'l Muhtarat; Mufid, Muhammed b. Muhammed b. Nu'man (ö: 413

hicri), Mektebet-i Hakikat, Tebriz, 1371 hicrî.

8- Enis-ul A'lam, Fahr'ul İslam, Muhammed Sadık Urmevî (ö: 1327 hicrî), 2 cilt, Tahran (taş basımı), Bîtâ ofset.

9- Bihar-ul Envar; Meclisî, Muhammed Bâkır (ö: 436 hicrî), 110 cilt, Müesseset-ul Vefâ, Beyrut, 1403 hicrî.

10- Tarih-u Bağdad; Hatib Bağdadî, Ahmed b. Ali (ö: 463 hicrî), 14 cilt, el-Mektebet-us Sulfiyye, Medinet-ul Munevvere, Bîsâ ofset.

11- Tarih-ul Hulefâ, Siyutî, Abdurrahman b. Ebubekir, (ö: 911 hicrî), Dar-ul Ceyl, Beyrut, 1408 hicri / 1988 miladi.

12- Tarih-ur Rusul ve'l Muluk; Taberî, Muhammed b. Cerir, Ebu Cafer, (ö: 310 hicrî), 13 cilt, Dar-ul Fikr, Beyrut, 1407 hicrî / 1987 miladi.

13- Tefsir-ul Kur'an-il Azim; İbn-i Kesir, İsmail, Ebu Feda, (ö: 774 hicrî), 7 cilt, Dar-ul Fikir, Beyrut, 1403 hicrî, 1983 miladi.

14- Temeddun-i İslam ve Arab; Gustawlubun, Farsça tercümesi Seyyid Muhammed Takiy Fahru Dâî Gilanî, İlmî matbaası, Tahran 1334 hş.

15- Tenzih-ul Enbiyâ; Seyyid Murtaza Elem-ul Hudâ (355-436), Tebriz basımı, taş baskı 1290 hicrî.

16- et-Tevhid; Saduk, Muhammed b. Ali b. Hüseyin (İbn-i Babeveyh) Kummî, (ö: 381 hicri), Mektebet-us Saduk, Tahran, 1387 hicri.

17- Tehzib-ul Usul; Subhanî, Cafer, 2 cilt, Müesseset-un Neşr-il İslamî, Kum, 1405 hicrî / 1363 şemsî.

18- Câmi-ul Usul fi Ehadis-ir Resul; İbn-i Esir-i Cezrî (ö: 606 hicri), 11 cilt, Dar-ul Fikr, Beyrut, 1403 hicri /

1983 miladi.

19- Câmi-ul Beyan fi Tefsir-il Kur'an; Taberî, Muhammed b. Cerir (Ebu Cafer) (ö: 310 hicri), 39 cilt, Dar-ul Marifet, Beyrut, 1400 hicri / 1980 miladi.

20- el-Hikmet-ul Mutaaliye fi'l Esfar-il Erbaa; Sadruddin-i Şirazî (ö: 1050 hicri), 9 cilt, Dar-ul İhya-it Turas-il Arabi, Beyrut, 1981 miladi.

21- Hilyet-ul Evliyâ; Ebu Naim-i İsfahanî, Ahmed b. Abdullah (ö: 430 hicri), 10 cilt, Dar-ul Kitab-il Arabi, Beyrut, 1387 hicri / 1967 miladi.

22- Hasais-ul İmam-i Emirulmüminin Ali (a.s); Nesaî, Ahmed b. Şuayb (ö: 303 hicri), Muhammed Bâkır Mahmudi'nin inceleme ve yayımı, 1403 hicri / 1983 miladi.

23- el-Hasais-ul Kubra; Siyuti, Abdurrahman b. Ebubekir, (ö: 911 hicri).

24- el-Hisal; Saduk, Muhammed b. Ali b. Hüseyin (İbn-i Babeveyh) Kummî (ö: 381 hicri), Camiet-ul Muderrisin basımı, Kum, 1403 hicri / 1362 şemsi.

25- el-Hilaf; Tusî, Muhammed b. Hasan Şeyh-ut Taife (ö: 460 hicri), 6 cilt, Müesseset-un Neşr-il İslamî, Kum, 1416 hicri.

26- ed-Dürr-ül Mensur fi'l Tefsir-i bi'l Me'sur; Siyuti, Abdurrahman b. Ebubekir, (ö: 911 hicri), Dar-ul Fikr, Beyrut, 1403 hicri / 1983 miladi.

27- Rical-un Neccaşi; Neccaşi, Ahmed b. Ali (ö: 450 hicri), 2 cilt, Dar-ul Ezvâ, Beyrut, 1408 hicri / 1988 miladi.

28- Ruh-ul Meani fi Tefsir-il Kur'an...; Alusî, Mahmud Bağdadî (ö: 1270 hicri), 22 cilt, Dar-u İhya-it

Turas-il Arabi, Beyrut, Bitâ ofset.

29- Sünen-i İbn-i Mace; İbn-i Mâce, Muhammed b. Yezid-i Kazvinî (ö: 458 hicri), Dar-u İhya'it Turas-il Arabi, Beyrut, 1395 hicri / 1975 miladi.

30- Sünen-i Beyhakî; Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin b. Ali (ö: 458 hicri), 10 cilt, Dar-us Sadır ofset, Beyrut.

31- Sünen-i Tirmizî; Tirmizi, Muhammed b. İsa (ö: 297 hicri), 5 cilt, Dar-u İhya-it Turas-il Arabi, Beyrut, Bitâ ofset.

32- Sünen-i Daremî; Daremî, Abdullah b. Behram (ö: 255 hicri), 2 cilt, Dar-ul Fikr, Beyrut, Bitâ ofset.

33- Es-Sünne; Ahmed b. Hanbel, (ö: 241 hicri), Dar-ul Kutub-i İlmiye, Beyrut, 1405 hicri / 1985 miladi.

34- es-Siret-un Nebeviye, İbn-i Hişam, Abdülmelik b. Eyyub Himyeri (ö: 213 veya 218 hicri), 4 cilt, Dar-u İhya-it Turas-i Arabi, Beyrut, Bitâ ofset.

35- Şerh-u Usul-i Hamse; Abdülcabbar b. Ahmed (ö: 415 hicri), Mektebet-u Vehbiyye, Kahire, 1408 hicri / 1988 miladi.

36- Şerh-ut Tecrid; Qoşçi, Ali b. Muhammed, Alauddin (ö: 879 hicri), taş basımı, Tebriz, 1307 hicri.

37- Şerh-uz Zerkani ala Muvatta-i Malik; Zerkani, Muhammed b. Abdülbâki (ö: 12 hicri), 4 cilt, Abdulhamid Ahmed b. Hanefi basımı, Kahire, Bitâ ofset.

38- Şerh-i Akaid-i Saduk (Tashih-ul Akaid); Mufid, Muhammed b. Muhammed b. Nu'man (ö: 413 hicri), Mektebe-i Hakikat, Tebriz, 1371 hicri.

39- Şerh-ul Mekasid; Taftazanî, Ömer Es'aduddin (ö: 792 hicri), Busnevî basımı, İstanbul, 1305 hicri.

40- eş-Şifâ; İbn-i Sinâ, Hüseyin b. Abdullah, Ebu Ali

(427 miladi), Şeyh-ur Reis, Bidar yayınları, Kum, Bitâ ofset.

41- Sahih-i Buharî; Buharî, Muhammed b. İsmail (ö: 246 hicri), 9 cilt, Dar-u İhya-it Turas-i Arabi, Beyrut, 1400 hicri.

42- Sahih-i Müslim; Müslim b. Haccac-i Kaşiri-Nişaburî (ö: 261 hicri), 8 cilt, Dar-ul Ceyl, Beyrut, Bitâ ofset.

43- Sevaik-ul Muhrikâ, İbn-i Hacer Haysemi-i Mekkî, Şehabuddin Ahmed (ö: 974 hicri), Mektebet-ul Kahire, Kahire, 1385 hicri.

44- Umdet-ul Kari Şer-i Sahih-i Buharî; Aynî, Mahmud b. Ahmed, Bidaruddin (ö: 855 hicri), 22 cilt, Dar-ul Fikr, Beyrut, Bitâ ofset.

45- Uyun-u Ahbar-ir Rıza (a.s); Saduk, Muhammed b. Ali b. Hüseyin (İbn-i Babeveyh) Kummî (ö: 381 hicri), Müesseset-ul E'lemi, Beyrut, 1404 hicri.

46- el-Gadir; Eminî, Abdülhüseyin Ahmed (ö: 1390 hicri), 11 cilt, Dar-ul Kutub-il Arabi, Beyrut, 1387 hicri.

47- Feth-ul Barî bi Şerh-i Sahih-i Buharî; Askelanî, Ahmed b. Hacer (ö: 852 hicri), 13 cilt, Dar-u İhya-it Turas-i Arabi, Beyrut, 1402 hicri.

48- Feth-ul Kadir; Şevkanî, Muhammed b. Ali San'anî (ö: 1250 hicri), Dar-ul Marifet, Beyrut, Bitâ ofset.

49- Fahr-ul İslam, Ahmed Emin-i Mısırî (ö: 1373 hicri).

50- Fırak-uş Şiâ, Nubahtî, Hasan b. Musa (ö: 310 hicri), Dar-ul Ezvâ, Beyrut, 14014 hicri / 1984 miladi.

51- Kâfi; Kuleyni, Muhammed b. Yakub (ö: 329 hicri), (Usul-u Kâfi), 2 cilt, Dar-us Sa'b - Dar-ut Tearif,

Beyrut, 1401 hicri.

52- Keşf-ul Gumme fi Marifet-il Eimme; İrbili, Ali b. İsa (692 hicri), Dar-ul Ezvâ, Beyrut, 1405 hicri.

53- Keşf-ul Murad fi Şerh-i Tecrid-il İ'tikad; Allame Hillî, Hasan bi Mutahhar (648 - 726), Müesseset-un Neşr-il İslamiyye, Kum, 1413 hicri.

54- Kifayet-ul Eser; Hazzaz-i Kummî, Ali b. Muhammed (ö: hicri 4. asır), Bidar yayınları, Kum, 1401 hicri.

55- Kemal-ud Din ve Temam-un Nimet; Saduk, Muhammed b. Ali b. Hüseyin (İbn-i Babeveyh) Kummî, (ö: 381 hicri), Müesseset-un Neşr-il İslamî, Kum, 1405 hicri.

56- Kenz-ul Ummal fi Sünen-il Akval ve'l E'mal; Muttaki Hindî, Ali b. Hisamuddin (ö: 975 hicri), 16 cilt, Mektebet-ut Turas-il İslami, Haleb, Bitâ ofset.

57- Mecma-ul Beyan; Tabersî, Fazl b. Hasan (ö: 548 hicri), 5 cilt, el-Mektebet-ul İlmiyyet-il İslamiyye, Tahran, 1398 hicri / 1978 miladi.

58- Mehasin-ut Te'vil; Kasimî, Cemaluddin Muhammed (ö: 1332 hicri), 17 cilt, Dar-ul Fikr, Beyrut, 1398 hicri / 1978 miladi.

59- el-Müstedrek-u ale's Sahihayn; Hakim Nişaburî, Hafız Ebu Abdullah (ö: 405 hicri), 4 cilt; Dar-ul Marifet, Beyrut, Bitâ ofset.

60- Müsned-i Ahmed; Ahmed b. Hanbel, (ö: 241 hicri), 4 cilt, Dar-u İhya-it Turas-i Arabi, Beyrut, Bitâ ofset.

61- Meani'l Ahbar; Saduk, Muhammed b. Ali b. Hüseyin (İbn-i Babeveyh) Kummî (ö: 381 hicri), Dar-ul

Marifet, Beyrut, 1399 hicri / 1979 miladi.

62- Mefatih-ul Gayb (Tefsir-i Kebir-i Razî); Razî, Fahrurrazi (ö: 606 hicri), Dar-ul Kutub-il İlmiye, Tahran, Bitâ ofset.

63- el-Mufredat'u fi Ğarib-il Kur'an; Ragıb İsfahanî, Hüseyin b. Muhammed (ö: 502 hicri), el-Mektebet-ul Murtezaviye, Tahran, 1332 şemsi.

64- Mekalat-ul İslamiyyin ve İhtilaf-ul Musallin; Eş'ari, Ebu'l Hasan, Ali b. İsmail (ö: 324 hicri), Dar-un Neşr-i Feranzştayz; Visbavon, Bitâ ofset.

65- Mekayiz-ul Lügat; İbn-i Faris, Ahmed b. Zekerıyya (ö: 395 hicri), 6 cilt, Dar-u İhya-il Kutub-il Arabi, Kahire, Bitâ ofset.

66- el-Milel-u ve'n Nihel; Şehristanî, Abdulkerim, (ö: 548 hicri), Dar-ul Kutub-il İlmiye, Beyrut, 1410 hicri / 1990 miladi.

67- el-Menar-u fi Tefsir-il Kur'an; Reşid Rıza (ö: 1354 hicri), 12 cilt, Dar-ul Menar, Kahire, 1373 hicri.

68- Menakıb; Harezmi, Muveffak b. Ahmed b. Muhammed-i Mekkî (ö: 548 hicri), Müesseset-un Neşr-il İslami, Kum, 1411 hicri.

69- Men La Yehzuru-hu'l Fakih; Saduk, Muhammed b. Ali b. Hüseyin, (İbn-i Babeveyh) Kummî (ö: 381 hicri), 4 cilt, Dar-ut Tearuf, Beyrut, 1411 hicri / 1990 miladi.

70- el-Mevaiz-u ve'l İ'tibar bi Zikr-il Hutet-i ve'l Asar (Hutet-i Mukrizi); Mukrizi, Tekiyyuddin (ö: 845 hicri), 2 cilt, Dar-u Sadir, Beyrut, Bitâ ofset.

71- Mizan-ul İ'tidal; Zehebî, Muhammed b. Ahmed, Şemsuddin (ö: 748), 4 cilt, Dar-ul Marife, Beyrut, Bitâ ofset.

72- el-Mizan fi Tefsir-il Kur'an; Tabatabaî, Seyyid Muhammed Hüseyin, 20 cilt, Muessest-ul E'lemî, Beyrut, 1393 hicri / 1973 miladi.

73- Nehc-ul Belağa; Reziy, Ebu'l Hasan Muhammed (ö: 406 hicri), Dr. Subhi Salih'in kayıt ve fihristti, Beyrut, 1387 hicri / 1395 miladi.

74- Vahy-i Muhammedî; Munşi'l Menar Reşid Rıza (ö: 1354 hicri).

75- Vesail-uş Şiâ; Hürr-i Amili, Muhammed b. Hasan (ö: 1104 hicri), 20 cilt, Dar-u İhya-it Turas-i Arabi, Beyrut, 1403 hicri / 1983 miladi.

76- Yenabi-ul Mevedde; Kunduzî, Baba Hacı Hüseyin (ö: 1303 hicri), Ahtar matbaası, İstanbul, 1301 hicri.

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm

İslam'da Tanıma Yolları

1. İlke:

İslam dini dünya ve din gerçeklerini tanımak için üç vesileden yararlanmakta: "His", "akıl" ve "vahiy".

2. İlke:

Peygamberlerin daveti inançla birlikte amele yöneliktir; çünkü din açısından amelsiz inanç ve inançsız da amel insanı saadete götürmez.

3. İlke:

İnanç ve din hükümleri, akıl ve vahiyden ibaret olan Allah'ın iki hüccetinden alınır.

4. İlke:

Akıl ve vahiy -her ikisi de- Allah'ın hücceti olduğu için hiçbir zaman bu ikisi arasından gerçek bir çelişki söz konusu olmaz; nitekim ilimle vahiy de böyledir.

5. İlke:

Varlık aleminin gerçekleri, düşünce ve tasavvurumuzun ötesinde müstakil bir varlığa sahiptirler ve hakikat ebedî bir konudur.

İslam Açısından Varlık

6. İlke:

Alem -Allah Teala dışındaki her şey- Allah Teala'nın yaratığıdır; ondaki varlıklar Allah'a ait olup O'na bağımlılıktan başka bir gerçeği yoktur ve kâinat bir an bile Allah'tan gâni olmamış ve olmayacaktır da; çünkü eşyaların, onlara sürekli varlık veren ocaktan her türlü ilişkiyi kesmeleri onların yok olmasıyla eşittir.

7. İlke:

Dünyanın mevcut düzeni ebedî ve sürekli bir düzen değildir ve bir gün dağılacaktır.

8. İlke:

Varlık alemi neden ve sonuç temeli üzerine kurulmuştur ve varlıkların birbirinin üzerinde etki bırakması Allah Teala'nın izin ve iradesine bağlıdır.

9. İlke:

Varlık, maddî tabiat alemiyle eşit değildir; varlık aleminin büyük bir bölümünü tabiat ötesi oluşturmaktadır.

10. İlke:

Alem bütünüyle hidayet edilmiş bir gerçektir ve alemdeki tüm zerreler, bulundukları derecede, kendi hallerine uygun olarak Allah'ın genel hidayet nurundan yararlanmaktadırlar.

11. İlke:

Varlık alemi, en güzel şekilde yaratılmış en mükemmel ve en güzel düzendir.

12. İlke:

Alem, mutlak hak olan Allah Teala'nın fiili ve onun yarattığı bir varlık olduğu için bir hedefi vardır; abes ve boş yere yaratılmamış.

İslam Açısından İnsan

13. İlke:

İnsan cisim ve ruhtan oluşan bir varlıktır. Ölümden sonra cismi dağılır; fakat ruhu hayatına devam eder.

14. İlke:

Her insan tertemiz bir fitrat ve tevhidle yaratılmıştır; hiç kimse annesinden günahkâr veya kötü dünyaya gelmemiştir.

15. İlke:

İnsan, hayatın yol ayırımlarında kendi teşhisiyle seçim ve amel serbestisi olan irade sahibi ve seçim hakkı olan bir varlıktır.

16. İlke:

İnsan eğitilmesi mümkün olan bir varlık olup her zaman yükselme ve Allah'a dönme yolu yüzüne açıktır.

17. İlke:

İnsan, akıl nuru ve irade lütfüne sahip olması nedeniyle Allah huzurunda, peygamberler ve diğer insanlar karşısında sorumludur.

18. İlke:

İnsan, en barizi takva ve sakınmak olan manevî

mükemmelliklere sahip olması dışında hiç kimsenin diğerinden üstünlüğü yoktur.

19. İlke:

Ahlakî değerler insanda fıtrî kökü olan sabit ve ebedî ilkelerdir; zamanın geçmesi ve toplumsal değişimler onların değişmesine neden olmaz.

20. İlke:

İnsan amellerinden dolayı, ahiret yurdunda mükafatlandırılacağı veya cezalandırılacağı gibi, -Allah'ın müdebbirleri tarafından yönetilen- dünya alemini de insanların amellerine karşı ilgisiz olmayıp Allah'ın iradesiyle tepki gösterir.

21. İlke:

Milletlerin ilerlemesi veya gerilemesi, dış etkenler dışında onların inanç, ahlak ve davranışlarının sonucudur ve bu ilke Allah'ın kaza ve kaderiyle de çelişmez, aksine onun bir parçasıdır.

22. İlke:

İnsanoğlunun tarihinin parlak bir geleceği vardır ve sonunda yeryüzüne salihler hakim olacaktır.

23. İlke:

İnsan özel bir saygınlığa sahiptir; öyle ki yaratılışının başında meleklerin secdegâhı olmuştur. İnsanın bu saygınlığını koruması ve ona aykırı olan her şeyden sakınması gerekiyor.

24. İlke:

İnsanın yaşamında akıl ve düşünceden yararlanması

İslam açısından özel bir yere sahiptir. İşte bu nedenle düşünüp taşınmadan körükörüne taklitten sakınmalıdır.

25. İlke:

İnsanın iktisadî, siyasî ve diğer alanlarda kişisel özgürlükleri, onun manevî yücelişiyle çelişmemeli ve genel maslahatları zedelememelidir.

26. İlke:

İman, zorla insanın kalbine yerleşmeyen kalp inancıdır; İslamî cihad da insanları dini kabul etmeye zorlamak için yapılmaz; cihattan hedef, "doğru yolun belli olması" için ilahî mesajın insanların kulağına ulaşmasını engelleyen etkenleri ortadan kaldırmak ve toplumu fesat ve günah etkenlerinden temizlemektir.

İkinci Bölüm

Tevhid ve Mertebeleri

27. İlke:

Allah'ın varlığına inanmak, bütün semavî dinlerde çeşitli yollarla istidlal edilen ortak ilkedir.

28. İlke:

Tevhidin ilk mertebesi, tehvid-i zatîdir; yani Allah Teala'nın zatı tek ve eşsizdir; O'nun zatı basittir (yalındır); parçalardan oluşan bir mürekkebe değildir; O, ne akılda ve ne de dışarıda parçalara ayrılmaz.

29. İlke:

Allah Teala'nın kemali sıfatları mefhum bakımından

çeşitli ve farklı, dışarıdaki gerçeği bakımından ise tümü Allah'ın zatında birleşir (tevhid-i zahtî) ve sıfatların dışarıda bir oluşu ise, Allah'ın zatından kemal sıfatlarını nefyetmek anlamında değildir.

30. İlke:

Allah'tan başka yaratıcı yoktur ve varlıkların tümünü yaratan O'dur (yaratıcılıkta tevhid). İnsan tamamen serbest olarak varlık lütfünden yararlanır ve doğal olarak amellerinden de kendisi sorumludur.

31. İlke:

Varlık aleminin yegane Rabbi ve yöneticisi Allah Teala'dır (Rububiyet ve yönetimde tevhidin); melekler gibi diğer yöneticiler ise sadece O'nun hekimane izin ve iradesiyle vazife yaparlar.

32. İlke:

Varlık aleminde varlıkların müdebbir ve yöneticisi Allah Teala olduğuna göre, din ve yasama işlerinde de mutlak hakim ve emir sahibi O'dur; diğerlerinin bazı din işlerini üstlenmeleri ise onun izniyledir.

33. İlke:

İbadette tevhid, bütün semavî dinlerin ortak ilkesidir; peygamberlerin gönderilmesinden hedef ise, bu ilkenin hatırlatılması ve vurgulanmasıdır.

Üçüncü Bölüm

Allah Teala'nın Sıfatları

34. İlke:

Allah Teala'nın cemal ve celal veya subûî ve selbî sıfatları vardır; celal veya subûî sıfatlar O'nun varlıktaki kemalini, celal veya selbî sıfatlar ise O'nun eksikliklerden münezze oluğunu anlatır.

35. İlke:

Allah Teala'nın sıfatlarını tanımak için "akıl" ve "vahiy" ismindeki iki vasıttan yararlanıyoruz ve bu iki merci Allah Teala'yı en üstün sıfatlarla övmektedir.

36. İlke:

Allah Teala'nın sıfatları, zat ve fiil sıfatları olmak üzere iki kısma ayrılır; Allah'ın fiilleri O'nun zatından ve zatî kemalinden kaynaklanır.

37. İlke:

İlim ve bilgi, güç ve kudret, hayat ve yaşam, irade ve serbestlik Allah Teala'nın zatî sıfatlarından sayılmakta ve Allah Teala'nın iradesi, gerçekte O'nun fiillerinde serbest oluşudur.

38. İlke:

Allah Teala'nın fiilî sıfatlarından biri de onun insanlarla konuşmasıdır; Şurâ suresinin 51. ayetinde bu konuşma üç şekilde sınırlandırılmıştır. Bu üçü dışında, bütün varlık alemi bir açıdan Allah'ın kelamı ve sözüdür; nitekim Hz. İsa (a.s) da bu açıdan "Kelimetullah = Allah'ın

sözü"dür.

39. İlke:

Allah Teala'nın fiilî sıfatlarından olan keliması, hadistir; kadim değil. Zatî bakımından kadim olan tek varlık Allah Teala'dır ve O'nun dışında her türlü ezeli kadimin tasavvuru tevhid-i zatiyle çelişmektedir.

40. İlke:

Allah Teala'nın sıfatlarından biri de "Sıdk = doğruluk"tur ve yalan, çirkin olması nedeniyle Allah Teala'nın zatı ondan münezzehtir.

41. İlke:

Allah Teala'nın fiilî sıfatlarından biri de "hikmet"tir; nitekim "Hekim" de O'nun isimlerindendir. Allah Teala'nın fiilleri nihaî kemal ve sağlamlığa sahiptir; her türlü abes işleri yapmaktan münezzehtir olduğu için O'na "Hekim" denilmektedir.

42. İlke:

Allah Teala, ister dünyada olsun ister ahirette, hiçbir zaman gözlere görünmez; çünkü görünür olmak cisim olmayı gerektirir; fakat O'nu iman ve kalp gözüyle görmek mümkündür.

43. İlke:

"Allah'ın eli", "Allah'ın veçhi", "Allah'ın gözü ve "Allah'ın arşa istivâ etmesi" gibi naklî sıfatların tefsirinde, ayetlerdeki karineleri göz önünde bulundurarak maksadı açıklamak gerekir; böyle bir tefsir, ayetin batınî değil, zahiri tefsiridir ve yine tevil değil, onun zahiri anlamını tutmaktır.

Dördüncü Bölüm

Adl-i İlahî

44. İlke:

Adalet, Allah Teala'nın, akıl ve vahiy tarafından onaylanan cemal sıfatlarından biridir ve Allah Teala'nın şanı cehalet, acizlik ve muhtaç olmaktan ibaret olan zulümden münezzehtir.

45. İlke:

Akıl, işlerin iyi ve kötü olduğunu idrak etmektedir; bu kapı aklın üzerine kapatılacak olursa, şer'an bile şeylerin iyi veya kötü oluşları ispatlanmaz.

46. İlke:

İlahî adaletin tekvin, teşrî ve ceza kanunlarında çeşitli tecellileri vardır. İyiliklere davet, kötülüklerden sakındırmak, gücü miktarınca mükellefiyet ve cezalandırmada adalet; tümü teşride adaletin tecellilerindendir.

47. İlke:

İnsan ve dünyanın yaratılışı hedefsiz değildir. Allah Teala'nın fiili her türlü abes ve boş işten münezzehtir ve O'nun fiilinin hedefli oluşu, O'nun muhtaç olmasından kaynaklanmaz.

Kaza ve kader

48. İlke:

Kazâ ve kader kesin İslam inançlarından biridir.

Fikren kazâ ve kaderin karışık konularını çözümleme hazırlığı olmayanlar bu meydana girmemelidirler; bu konuta genel bir bilgiye sahip olmaları yeterlidir.

49. İlke:

Kader şeyleri "ölçüme" ve kazâ ise onların "kesinlik" kazanması anlamındadır. Bunların her ikisi de kendi arasında ilmî kaza ve kader ve fiilî ve aynî kaza ve kader olmak üzere iki kısma ayrılır.

50. İlke:

Allah Teala'nın kaza ve kaderi, insanın irade ve serbestliğiyle çelişmez; aksine, Allah Teala insanın fiilinin tamamen özgür ve serbest bir şekilde gerçekleşmesini takdir etmiştir.

İnsan ve İrade

51. İlke:

İnsanın irade ve özgürlüğü gözle görülür inkâr edilmez bir gerçektir. Her insanın vicdanı ve yine akıl sahiplerinin gidişatı buna tanıklık eder; aksi durumda esasen peygamberlerin gönderilişi abes ve anlamsız olur.

52. İlke:

İnsan fiilinde mecbur olmamakla birlikte tamamen kendi başına bırakılmış bir varlık da değildir. Başa bir tabirle: Ne cebr vardır ne de tefviz (başiboş bırakma); bu ikisi arasında bir şeydir.

53. İlke:

Allah Teala'nın ezelden beri amel ve işlerimizden haberdardır ve bu ezelf ilmin insanın irade ve özgürlüğüyle

hiç bir çelişkisi yoktur.

Peygamberlerin Gönderilmesinin Gerekliliğinin Delilleri

54. İlke:

Allah Teala'nın hekimane iradesi, tekamül yolunu katetmek için insanlara peygamberler göndermesini ve insanı yüce yaratılış hedeflerine yönlendirmede aklî hidayetlerle yetinmemesini gerektiriyor.

55. İlke:

Kur'an-ı Kerim, peygamberlerin gönderilmesinin hedefini, tevhid temellerini güçlendirmek, ruhları arındırmak ve temizlemek, Kitab'ı öğretmek ve insanların adaletle davranmaları olarak belirtiyor.

56. İlke:

Gerçek peygamberleri, yalan yere peygamberlik iddiası edenlerden üç yolla tanıyabiliriz: 1- Mucizeyle, 2- Bir önceki peygamberin tasdikiyle, 3- Doğruluğunu onaylayan bir takım karine ve belirtilerle.

57. İlke:

Mucizeyle peygamberlik iddiasının doğruluğu arasında mantıklı bir ilişki vardır ve mucize ikna edici bir delil değil, iddianın doğruluğunu gösteren mantıklı bir delildir.

58. İlke:

Peygamberlik iddiasıyla yapılan olağan üstü işe "mucize" denir; ancak bu olağan üstü işi, peygamberlik

iddiasında bulunmayan salih bir kul yaparsa, buna da "keramet" denir.

59. İlke:

Mucize, şu dört özellikle sihir ve cadıdan ayrılır: 1- Eğitim görmemiş olmak, 2- Meydan okumak 3- Mücadele edilmez olmak, 4- Olağan üstü işleri yapmada çeşitlilik.

60. İlke:

Peygamberlerin gayb alemiyle irtibatı, akıl, his ve zahirî bulgularla değil, vahiy yoluyla gerçekleşmektedir. İlahi vahyin gerçeği normal ölçülerle idrak edilemez.

61. İlke:

Vahiy, maddecilerin sandığının tam aksine ne peygamberlerin düşünce ve fikirlerinin ürünüdür ve ne de onların ruhî ve psikolojik haletlerinin tecellisidir. Vahyi (içerik bakımından) bu şekil yorumlamak, sonuç bakımından, **"(Muhammed'in söyledikleri) karmakarışık rüyalar!"** diyen cahiliye döneminin müşriklerinin sözlerinin tâ kendisidir.

Peygamberlerin Masum Oluşu

62. İlke:

Allah tarafından gönderilen peygamberler vahyi alma, koruma ve onu ümmete duyurma alanında her türlü kasıtlı ve kasıtsız sürçmelerden masundurlar ve vahyi aldıkları andan itibaren onu iblağ edinceye kadar tamamen meleklerin gözetimi altındadırlar.

63. İlke:

Peygamberler, her türlü günah ve sürçmeden korunmuşlardır ve insanların onların davasının doğruluğuna güveni, ancak gûnahtan masum olmaları durumunda gerçekleşir. Ayrıca onlar hidayet bulmuş kişiler olduklarından, onların yüce ilmî ve manevî makamları dalalet ve sapıklıkla bağdaşmaz.

64. İlke:

Peygamberler, gûnahtan masum olmaları dışında, kavga ve tartışmalarda hakemlik, normal yaşam meselelerinde ve dinî mevzuların hükümlerinin teşhisinde de hata ve yanlışlıktan masumdurlar; esasen halkın güveni ve peygamberlerin gönderilişinin hedefleri, onların her alanda masum olması durumunda gerçekleşir.

65. İlke:

Peygamberler, değindiğimiz konularda masum olmakla birlikte insanların onlardan uzak durmasına neden olan ve kişilerin alçak bir ruha sahip olduklarını gösteren hastalıklardan münezze olmalıdırlar.

66. İlke:

Bazı ayetlerin zahirine dayanarak peygamberlerin masum olmadığı doğrultusunda getirilen deliller, sakınılması gereken bir nevi acelecî bir hakemliklerdir ve böyle bir girişimden sakınmak için ayetleri ve onlardaki karineleri dikkate alarak tefsir etmek gerekir.

67. İlke:

Peygamberlerin masumiyeti, onların, Allah Teala'nın celal ve cemali hakkındaki büyük marifetlerinden, dünya

ve ahirette itaatin parlak sonucu ve günahların kötü akıbetinden haberdar olmasından kaynaklanıyor.

68. İlke:

Peygamberin masumiyeti, onun özgürlük ve iradesiyle çelişmez; aksine paygamberin, tam anlamıyla Allah'ı gücünden veya O'nun emrine itaatsizlik etmesinin kötü akıbetlerinden haberdar olması, beşerin günah ve takvayı seçme noktasındaki zatî iradesini ondan almaz.

69. İlke:

Bütün peygamberler masumdurlar. Fakat buna rağmen, bir kişi masum olduğu halde peygamber olmayabilir de; nitekim Kur'an-ı Kerim'in açıkça, İmran kızı Meryem'in (s.a) peygamber olmadığı halde masum ve seçilmiş bir kadın olduğunu vurgulamaktadır.

Altıncı Bölüm

Özel Risalet

70. İlke:

Hız. Muhammed b. Abdullah (s.a.a), ebedî mucizesi (Kur'an-ı Kerim)le meydan okuyarak peygamberliğine başlayan peygamberler silsilesinin son halkasıdır; o, karşısında yer alan insanları Kur'an-ı Kerim'in sureleri gibi sadece bir tek sure getirmeye davet etmiş; fakat kimse bunu yapamamıştır.

71. İlke:

Kur'an-ı Kerim'in indiği asırda, bu Kitab'ın kelimelerinin güzelliği, terkiplerinin yeniliği ve

anlamalarının derinliği fesahat ve belagat hocalarını dize getirmiş ve hepsi onun üstünlüğüne itiraf etmişlerdir. Ondan sonra da, düşünürlerin bu Kitab karşısında saygıyla eğilmeleri devam etmiş ve hatta günden güne artmıştır da.

72. İlke:

Kur'an-ı Kerim edebiyat bakımından mucize olması dışında diğerk çeşitli yönlerden de mucizedir: Kur'an-ı Kerim'i getiren, okuma-yazması olmayan ümmî bir kişidir. Kur'an-ı Kerim'in içeriği, tedricen ve savaşta, barışta, seferde, vatanda, zorlukta ve rahatlıkta ve benzeri çeşitli şartlar altında nazil olmasına rağmen onun metot ve içeriğinde en küçük bir uyumsuzluk yoktur. Bu Kitab kanun koymak için insanoğlunun sabit ve tertemiz fıtratını mihver edinmiş ve insanın fıtratının sebat ve sürekliliğini göz önünde bulundurarak kanunlarını ebedileştirmiştir.

73. İlke:

Kur'an-ı Kerim ilahi ayetleri açıklarken, varlık aleminin, o gün insanının vahiy kanalı dışında bilemeyeceği bir takım sırlarını beyan etmiştir. Yine bu kutsal Kitab, bir takım olaylardan vuku bulmadan haber vermiştir; gelecek konusunda bu haberlerin doğru çıkışı, o haberleri verenin gayb alemiyle bağlantısını göstermektedir.

74. İlke:

Çeşitli ve güvenilir karine ve deliller Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in iddiasının doğruluğunu göstermektedir: Hz. Resulullah (s.a.a)'ın Mekke halkının çok iyi bildiği geçmişı, ortamın çirkinliklerinden arınmış oluşu, davetinin içeriğinin sağlamlığı, hedefine ulaşmak için yararlandığı

araçlar, ona uyanların parlak kişilikleri ve nihayet onun getirdiği din insanoğlu tarihinde eşine az rastlanan veya eşsiz bir medeniyetin temelini atmadaki etkisi, onun davasının doğruluğunu göstermektedir.

75. İlke:

Peygamberleri tanımanın yollarından biri de bir önceki peygamberin onaylamasıdır. İslam peygamberinin zuhurunun müjdesi, Tevrat ve İncil gibi geçmiş semavî kitaplarda (özellikle Yuhanna İncilinde, 14-16. bölümlerde) kaydedilmiştir.

76. İlke:

İslam peygamberinin Kur'an-ı Kerim dışında diğer mucize ve kerametleri de vardı; örneğin: Ayı ikiye ayırması, miraç olayı, Mübahele olayında ehl-i kitaba galibiyeti, gayptan haber vermesi ve...

Hız. Resulullah (s.a.a)'in Peygamberliğinin Özellikleri

77. İlke:

İslam dini, bir kavim ve ırka veya belli bir bölge ve iklime has bir din değil, evrensel bir dindir. Bu dinin semavî kitabı Arapça'ysa bunun sebebi, ilahi sünnet gereğince, peygamberlerin, anlayabilmeleri için sürekli kendi kavimlerinin diliyle konuşmalarıdır.

78. İlke:

İslam peygamberi son peygamber, onun kitabı kitapların sonuncusu ve onun dini de bütün ilahi dinlerin sonuncusudur. Ondan sonra ne bir peygamber gelecek, ne

bir kitap incek ve ne de bir din gelecektir.

79. İlke:

İslam dini, insanoğlunun fıtratının bütün ihtiyaçlarını temin eden sabit ve ebedî kurallara sahip bir dindir. Nitekim meseleleri cevaplamada ve yeni çıkan problemleri halletmede akıl, daha önemli olan bir şeyi, önemli olan şeyden öne geçirme, canlı ve sürekli içtihad, sanevî hükümlerin ilkel hükümlerden ileri geçirilmesi kuralı gibi şeylerden yararlanır.

80. İlke:

İslam dininin özelliklerinden biri de, inançlarının kolay, programlarının kapsamlı ve mutedil oluşudur. Bu özellik, diğer dinlerde (özellikle günümüzdeki tahrif olmuş şekillerinde) yoktur. Örneğin İhlas suresi Müslüman bir kişinin tevhid hakkındaki inancını açıklamaktadır; günümüzdeki diğer dinlerin ve özellikle Hristiyanlığın karışık ve makul olmayan itikad ve inançlarıyla karşılaştırmak gerçekten ilginç olup bir çok gerçekleri anlatmaktadır insana.

81. İlke:

Müslümanların semavî Kitab'ı, her türlü tahriften masun kalmıştır; ne bir şey eklenmiştir ona ve ne de ondan bir şey eksiltirmiştir. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in İslam toplumuna bıraktığı Kur'an-ı Kerim'in yüz on dört kamil suresi günümüze kadar o halde katmıştır. Kur'an-ı Kerim'in tahrif olmadığına delalet eden sağlam aklî ve naklî deliller vardır.

82. İlke:

Kur'an'ın tahrif edildiği doğrultusunda bazı Ehl-i Sünnet ve Şiâ kitaplarına geçen rivayetlerin pratikte hiçbir değeri yoktur. Çünkü bu rivayetlerin bir bölümünün sadece tefsir yönü olup ayetlerin anlamları hakkında Hz. Resulullah (s.a.a)'ın açıklamaları hükmündedir; gerçekte Kur'an'ın bir bölümü olup daha sonra silinmiş değildir; Kur'an-ı Kerim'in tahrif olduğunu iddia eden bu rivayetlerin diğer bir bölümü ise, güvenilir olmayan kişiler tarafından nakledilmiş olup, senet ve rivayetin metni bakımından gerekli ölçülere sahip değildir. Ayrıca rivayetin hadis kitaplarında yer alması da o kitapların yazar ve hazırlayanının ona inandığını göstermez.

Yedinci Bölüm:

İmamet Ve Hilafet

83. İlke:

Hz. Resulullah (s.a.a)'ın vefatından sonra İslam toplumunun rehberlik ve önderliğini, Hz. Ali (a.s) ve onun masum evlatlarının hakkı bilenlere "Şiâ" denir; İmam'ın vasilik ve hilafetini Hz. Resulullah (s.a.a)'ın mübarek dilinden duyan ve o hazretin vefatından sonra da bu ilkeye bağlı kalan Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'ın sahabeleri de tarihte "Ali Şiâsı" diye bilinmektedir. Gerçekte, Şiâ'nın, İslam'dan başka bir tarihi ve İslam geçmişi dışında bir geçmişi yoktur.

84. İlke:

Ebedî bir dine temel atan bir kişinin, kendisinden sonra o dinin hayatını sürdürmesini tazmin edecek bir

önder ve lider göz önünde bulurmuş olmaması kesinlikle makul bir görüş değildir.

85. İlke:

Rum, İran ve (Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in vefatının son günlerinde İslam ve Müslümanları ciddi bir şekilde tehdit eden) içteki münafıklar üçgeni tehlikesini göz önünde bulundurarak, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in kendisinden sonraki halifeyi tanıtmayışı, karışıklık ve İslam ümmetinin ihtilafa düşmesine neden olur ve tekrar cahiliyetin hakim olmasına yol açar; oysa halife tayini her türlü kavga ve ihtilafın kökünü kuruturdu. Dolayısıyla Şiâ, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in ümmetin kargaşa ve şaşkınlığa düşmemesi için Allah Teala'nın emriyle kendisinden sonraki halifeyi tayin ettiğine inanıyor.

86. İlke:

Allah Teala hekimane iradesiyle, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in kendisinden sonraki imam ve önderi tanıtmasını dilemiş, o hazret de çeşitli yerlerde kendisinden sonra halife olarak Ali (a.s)'ı tanıtarak bu önemli görevi yerine getirmiştir.

87. İlke:

Hicretin onuncu yılında, Zilhiccet-ul Haram ayının on sekizinci günü "**Ey Elçi, Rabb'inden sana indirileni duyur**" ayeti nazil olmuş ve Allah Teala, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'i o günde İslam toplumunun gelecekteki önderini tayin etmek üzere görevlendirmiştir. O hazret de on binlerce insanın karşısında uzun bir hutbe okuduktan sonra Hz. Ali (a.s)'ı kendi halifesi olarak ümmete tanıtmıştır.

88. İlke:

Gadir Hadisi, sahabeden 110, tabiinden 89 kişinin naklettiği ve Ehl-i Sünnet ulemasından 350 kişinin kendi kitaplarında kaydettikleri mütevatir hadislerdendir; Müslüman yazarlar bu konuda geniş kitaplar yazmışlardır.

89. İlke:

Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a) kendisinden sora halife tayin etmekle, ölümünden sonra İslam'ın ışığını söndürme sevdasını tasarlayan bütün İslam düşmanlarını ümitsizliğe düşürmüştür; çünkü halife tayiniyle peygamberin (peygamberlik dışında) çeşitli vazifeleri devam edecek ve hayatını sürdürecekti.

90. İlke:

Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in vefatından sonra, sahabeler, halife tayinine meşru ve zarurî bir ilke olarak bakıyorlardı. Dolayısıyla, ikinci halife birinci halife tarafından, üçüncü halife de ikinci halifenin tayin ettiği altı kişilik bir şura tarafından seçildi; oysa Şiâ halifenin, bir önceki halifenin hatalı olabilecek teşhis ve tayiniyle değil, Allah Teala'nın tayin ve atamasıyla hilafete geçirilmesi gerektiğine inanmaktadır.

91. İlke:

Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in vefatından sonra imamın vazifesi şunlardan ibarettir: Kur'an kavramlarını açıklamak, din hükümlerini açıklamak, toplumu her türlü sapmalardan alıkoymak, dinî ve itikadî soruları cevaplamak, düşmanlar karşısında İslam sınırlarını korumak, toplumda adaleti uygulamak ve... Dolayısıyla, Şiâ açısından böyle biri, Allah Teala'nın özel lütuflarına

mahzar olup gaybî eğitimler sayesinde böyle bir makama ulaşmış olması gerekir.

92. İlke:

Yukarıda değindiğimiz önemli vazifeleri göz önünde bulundurarak imam da (peygamber gibi) her türlü günah ve hatadan masum olması gerekir; dolayısıyla, "Tathir ayeti" ve "Sekaleyn hadisi" Ehl-i Beyt İmamlar (a.s)'ın masum olduklarını vurgulamaktadır.

93. İlke

Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in vasileri on iki kişidir; dolayısıyla, Ehl-i Sünnet ve Şiâ kaynaklarında "İsnâ aşer = On iki halife" tabiri geçmiştir. Ayrıca her iman kendisinden sonraki imamı tayin eder; onların birincisi Hız. Ali b. Ebutalib (a.s) ve sonuncusu ise Hız. Hüccet b. Hasan-il Askeri (Hız. Mehdi)'dir -Allah zuhurunu yakınlaştırsın-.

94. İlke

Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in Ehl-i Beyt'ini sevmek Kur'an'dan kaynaklanan bir ilke ve İslamî bir fazdır; bu ailenin ilmî ve amelî mükemmelliklerini göz önünde bulundurarak, bu sevgi, onların sevgililerinin kemale ermelerine neden olur.

On İkinci İmam

Gaybet ve Zuhur

95. İlke:

Ahir zamanda, Hız. Resulullah (s.a.a)'in Ehl-i

Beyt'inden bir kişinin adaleti uygulamak için zuhur edeceği, Sünnî ve Şîî hadislerinin vurguladığı kesin İslamî inançlardan biridir.

96. İlke:

Bu evrensel ıslah edicinin on iki özelliği rivayetlerde geçmiştir; bazı fırkaların ihtilafı ise o hazretin varlığında değil, dünyaya gelip gelmediğindedir. Bu konuda, biz Şiiler o hazretin hicretin 255. yılında, Şaban ayının 15'inde, İmam Hasan Askeri (a.s)'ın evinde, "Nercis" hatundan dünyaya geldiğine, günümüze kadar da yaşadığına ve kıyam etmek için Allah Teala'nın emrini beklediğine inanmaktayız.

97. İlke:

Allah'ın velileri iki kısımdır: "Gözle görünenler" ve "Gözle görünmeyip kayıp olanlar." Kur'an-ı Kerim Kehf suresinde (Hz. Musa (a.s)'ın Hz. Hızır'la karşılaşması kıssasında) her iki veliden bahsetmiştir; Hz. Mehdi (a.f) de gaybet döneminde Allah'ın gayip velilerindendir.

98. İlke:

İmam Mehdi'nin -Allah zuhurunu yakınlaştırsın- vazifelerinden bir bölümü gaybet döneminde gerekli tüm şartlara sahip olan fakihlere bırakılmıştır; halkın o hazretin zuhurundan mahrumiyeti, gaybetini kaçınılmaz kılan bazı nedenlerden ve bu cümleden halkın salahiyet ve hazırlığının olmayışından kaynaklanmıştır.

99. İlke

Geçmişte bazı peygamberlerin de gaybete çekildiğini göz önünde bulundurarak, Hz. Mehdi (a.f)'in gaybete

çekilişı bizi hayrete düşürmemelidir. İmam Mehdi (a.f)'in gaybete çekilmesinin sırlarından biri, o hazretin, dünya halkının adaletin uygulanmasını kabullenecek yeterli hazırlığa sahip olduğu bir zamanda zuhur edecek olmasıdır. Çünkü o hazretin kıyam ve zuhurunun gerekli olan genel hazırlıktan önce gerçekleşmesi, zalim ve zorba güçler karşısında yenilgiye uğrayıp şehid olmasına neden olur.

100. İlke:

İmamın varlığı Allah Teala'nın büyük lütuflarından biridir; insanlar onu gerektiği gibi kabullenecek olurlarsa ondan son derece istifade ederler. Dolayısıyla, halkın mahrumiyetinin nedeni, birinci derecede onların kendileridir (elbette o hazretin kendisi de gaybet perdesi arkasında, bulut arkasındaki güneş gibi yararlı ve faydalıdır).

101. İlke:

Zamanın velisi Hz. Mehdi (Allah zuhurunu yakınlaştırsın) hicretin 255. yılında dünyaya gelmiştir; dolayısıyla, günümüzde o hazretin mübarek ömründen on bir asırdan fazla geçmektedir. Allah'ın sonsuz ve geniş güç ve kudretini göz önünde bulundurduğumuzda, Allah'ın hüccetinin böyle uzun bir hayat yaşadığını kabullenmek hiç de zor bir şey değildir.

102. İlke:

İmam Mehdi (a.f)'in ne zaman zuhur edeceğini hiç kimse bilmiyor ve onun vakti, kıyamet günü gibi herkese gizlidir. Buna rağmen rivayetlerde zuhur nişanelerinden bir çoğu belirtilmiştir.

Sekizinci Bölüm

Ölümden Sonra Hayat

103. İlke:

Ölümden sonraki hayata inanmak, bütün semavî dinlerin ortak ilkelerdendir ve esasen ahiret gününe inanmaksızın dinin bir anlamı yoktur. Dolayısıyla, bu ilkenin önemi nedeniyle Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin büyük bir bölümü kıyametle ilgilidir.

104. İlke:

Allah Teala mutlak hak olduğundan onun fiili de kendisi gibi abesten uzak hak olmalıdır. Bu konuyu ve yine ebedî hayat olmaksızın insanın yaratılışının boş ve abes olacağını göz önünde bulundurarak, ölümden sonraki hayatın gerekliliği anlaşılmaktadır. Ayrıca, iyi kişilerle kötüler hakkında ilahî adaletin gerçekleşmesi, gelecekte, varlık alemde böyle bir günün olmasını gerektiriyor.

105. İlke:

Kur'an-ı Kerim kıyametle ilgili şüpheleri cevaplamakta, bu hususta bazen Allah'ın mutlak gücüne dayanmakta, yer yer ilk yaratılışı, ölümden sonra dünyaya dönüşün ve insana yeniden hayat verilmesinin mümkün oluşunun nişane ve belirtisi saymakta ve bazen insanın dirilişini ilk baharda yerin dirilişine benzetmektedir...

106. İlke:

Kıyamet günü insanlar hem cismen ve hem de ruhen dirilip geri döneceklerdir. Şöyle ki, insan ahiret yurdunda hem beden olmaksızın gerçekleşmesi mümkün olmayan

mükafat ve cezaları görecektir, hem de ruhunun taşıyıp kabul edeceği ruhî ve manevî mükafat ve cezaları görecektir.

107. İlke:

Ölüm, insan hayatının sonu değildir; aksine insan ölümle sadece bu dünyadan başka bir dünyaya intikal eder. Ayrıca, bu dünya ve ahiret yurdu arasında, kendine has hayat, nimet ve cezası olan "Berzah alemi" isminde başka bir alem daha vardır.

108. İlke:

Berzah hayatı, ruhun bedenden alınmasıyla başlar. İnsanın cenazesi toprağa verildikten sonra Allah'ın melekleri tarafından sorguya çekilir; berzah alemi müminler için rahmet tecellisi, kafirler ve münafıklar için ise azap meydanıdır.

109. İlke:

Bazıları, semavî dinlerin kabul ettiği meadı reddederek onun yerine "tenasüh" (insanların öldükten sonra ruhlarının başka bedenlere taalluk edişi) denilen düşünceyi ileri sürmüşlerdir. "Tenasüh", İslam mantığı açısından batıl ve imkansız bir şey olup, tenasüh inancı kıyamet inancına engeldir.

110. İlke:

Geçmiş ümmetlerde gerçekleşen mesh (insanların çirkin hayvanlar şekline dönüşü) olayı "tenasüh" şeklinde olmayıp, insanların sadece görünüşte simalarının domuz ve maymun şekline dönüşüdür, fakat insanî kişilikleri kalıyordu; meshin tenasühle bir çok farkı vardır.

111. İlke:

"İşrat-us Saet", kıyamet gününün yaklaşmasını bildiren alamet ve nişanelerdir. Bu nişaneler kısaca şunlardan ibarettir: 1- Son Peygamberin (s.a.a) gönderilişi, 2- Ye'cuc ve Me'cuc barajlarının yıkılması, 3- Gökyüzünü siyah bir dumanın kapsaması, 4- Hz. İsa (a.s)'ın inişi, 5- Yerden bir Dabbe (canlı)nın çıkışı.

112. İlke:

Kıyamet gününden önce iki defa Sûr'a üfürülecektir. Birinci üfürülüşte yeryüzündeki bütün insanlar ölecek ve ikinci üfürülüşte ise dirileceklerdir.

113. İlke:

Kıyamet gününde, özel metotlarla bütün insanlar hesaba çekileceklerdir. Ayrıca herkesin eline verilen amel defteri dışında diğer bir çok tanıklar da onun dünyadaki iyi veya kötü işlerine tanıklık edeceklerdir.

114. İlke:

Kıyamet gününde Allah'ın izniyle şefa'at edenlerin, ümmetin günahkarlarına şefa'at edeceği Kur'an-ı Kerim'in vurguladığı kesin bir ilke olup bu konuda rivayet edilen oldukça fazla hadis vardır.

115. İlke:

Allah Teala'nın, şefa'at etmelerine izin verdiği kimselerden şefa'at talebinde bulunmak sakıncasızdır. Çünkü şefa'at talebi, gerçekte dua talebinde bulunmaktır; mümin bir kişiden dua talebinde bulunmak ise Kur'an-ı Kerim ve hadislerin müsaade ettiği, hatta davet ettiği bir ameldir.

116. İlke:

Tövbe kapısı günahkâr kulların üzerine her zaman (ölüm anı dışında) açıktır ve tövbe inancı da şefaati inancı gibi felsefe, adap ve şarlarına dikkat edilecek olursa, insanları günaha teşvik etmez; tövbe kapısının açık oluşu, hayatlarının kalan kısmında temiz ve arınmış olmak isteyenler kişilerde hazırlık oluşturmak içindir ve Allah'ın geniş ve kapsamlı rahmeti, insanların "Allah'ın rahmetinden ümitsizlik" ipiyle ebedî dalalet kuyusuna düşmelerini kabul etmez.

117. İlke:

İnsan ahiret yurdunda işlediği iyi ve kötü amellerin karşılığını görecektir; insanın işlediği kötü ameller, Kur'an-ı Kerim'in bildirdiği ve "habt-ı e'mal" (amellerin batıl oluşu) denilen mürted olma gibi durumlar dışında genellikle iyi amellerini yok etmez.

118. İlke:

Cehennemde ebedî kalış kafirlere hastır; fakat günahkâr müminler (eğer dünya ve berzah aleminin azapları ve temiz kişilerin şefaati dosyalarını tamamen temizlemezse) cehennemde bir süre azap gördükten sonra bağışlanarak cehennemden kurtulacaklardır.

119. İlke:

Kur'an-ı Kerim ayetleri ve hadislerden, cehennem ve cennetin, her ne kadar yerleri bilinmese de şimdi bile var olduğu anlaşılmaktadır.

Dokuzuncu Bölüm

İman, Küfür, Bid'at, Takva, Tevessül, Beda...

120. İlke:

İmanın asıl yeri kalptir ve bir insana "Müslüman" denilmesi için genel olarak bir ve tek olan Allah'a, kıyamet gününe, Hz. Resulullah (s.a.a)'ın peygamberliğine ve o hazretin getirdiklerine inanması yeterlidir. Bunun karşısında küfür ise, insanın en azından bunlara bile inanmamasıdır.

121. İlke:

Kalp imanı, kişinin izhâr etmesi veya en azından görünürde aksine hareket etmemesi durumunda etkilidir. Ayrıca kalp inancı, tek başına, insanın saadet ve kurtuluşa ermesi için yeterli olmayıp, Allah'ın emir ve hükümlerine uymayı da gerektirmektedir.

122. İlke:

Üç temel ilkeye inanan bir Müslüman'ı, diğer meselelerde farklı görüşe sahip olsa bile tekfir etmek haramdır.

123. İlke:

"Bid'at", lügatte, geçmişî olmayan yeni bir iştir; ıstılahta ise, insanın, dinde olmayan bir şeyi dine nispet vermesidir. İşlerin dine nispet verilışı, ancak din metinlerinde (özel veya genel olarak) cevaz ve meşruiyetlerine işaret edilmediği takdirde "bid'at" kapsamına girer.

124. İlke:

İnsanın sahip olduğu gerçek inancını açıklaması can, mal, namus ve haysiyetinin tehlikeye düşmesine neden olursa akıl ve Kur'an-ı Kerim'in açık tasrihiyle inancını açıklamamalıdır; hatta eğer gerekirse onun aksini ortaya koymalıdır; Şîâ mektebinde buna "Takiyye" denmektedir. Takiyyenin nifakla tamamen zıt olduğuna dikkat edilmelidir. Çünkü takiyye imanı gizleyip küfrü izhar etmek, nifak ise küfrü gizleyip imanı izhar etmektir.

125. İlke:

Takiyye, bazı şartlarda farz olur; fakat takiyye yapmak dinin temelinin tehlikeye düşmesine neden olursa, bu durumda takiyye yapmak haramdır. Dolayısıyla, bugüne kadar Şîâ mektebinde, takiyye bahanesiyle, bu mektebin inancının aksine bir kitap yazılmış değildir; Şîâ inancını savunma konusunda canlarını feda eden ulemanın sayısı yüzleri ve hatta binleri geçmektedir.

126. İlke:

İnsanoğlunun yaşamı (ve esasen tabiatın akışı) sebep ve vesilelerden yararlanma üzerine kurulmuştur ve bu konuda tabii vesilelerle gayr-i tabii vesileler arasında bir fark yoktur. Ancak müvahhid kişi sebep ve vasitalara bir "vesile" gözüyle bakmalı ve onların etki bırakmada müstakil ve bağımsızlığına inanmamalıdır.

127. İlke:

Allah'ın isimlerine ve yine salih kişilerin duasına tevessül etmek, Kur'an-ı Kerim'de apaçık bir şekilde değinilen gaybi ve tabiat ötesi vesilelerdendir.

128. İlke:

Allah'ın kesin takdirleri değişmez; fakat şartlı ve muallak takdirleri değişebilirler. Şiâ'nın inandığı bu değişime "Bedâ" denir. Beda'nın temeli ve anlamı, tüm varlık boyutlarında Allah Teala'nın mutlak kudret ve saltanatını kabul etmek ve insanın iyi ve kötü amellerinin - Allah'ın takdiriyle- onun kaderinde etkili olduğuna inanmaktan başka bir şey değildir.

129. İlke:

Geçmiş ümmetlerde bir grup Allah'ın iradesiyle bu dünyaya geri döndüğü gibi ahir zamanda da belli bir grup dünyaya geri dönecektir; Şiâ mektebinde "ric'at" denen bu inancın ayrıntı ve özellikleri akaid kitaplarında açıklanmıştır.

130. İlke:

Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in sahabesi, ister Bedir, Uhud, Ahzab ve Huneyn savaşlarında şehadet şerbetini içenler olsun, ister o hazretin vefatından sonra İslam'ı korumak ve ilerletmek konusunda çaba harcayanlar olsun, tümü Şiâ mektebinde saygındırlar. Fakat buna rağmen sadece Hz. Resulullah (s.a.a)'in görmek ve onun yanında yer almak kişilerin ebediyen adaletli olmasına, onların sürekli ve mutlak bir şekilde günah ve hatadan korunmasına neden olmaz; bu bakımdan sahabeyle tabiin arasında bir fark yoktur. Dolayısıyla, din talimlerinin berrak pınarının bazı kişilerin hava, heves ve bencillikleriyle bulaşmaması için bilhassa sahabeden rivayet nakletme ve onların Hz. Resulullah (s.a.a)'den naklettikleri rivayetlerinin içeriğine göre davranma konusunda, onların yaşam dosyasını açıp iyice inceleyerek

söz ve davranışlarının doğru olup olmadığını öğrenmek gerekir.

131. İlke:

Hız. Resul-i Ekrem ve Ehl-i Beyt'i aleyhimusselama sevgi beslemek, Kur'an-ı Kerim ve o hazretin sünnetinin önemle vurguladığı İslam'ın ilkelerinden biri olup yıl boyunca Hız. Resulullah ve Ehl-i Beyti aleyhimusselamı anmak bu sevginin tecellisidir. Bu sevgi Kur'an-ı Kerim'e dayandığı için bid'at da değildir.

132. İlke:

Şehidler için ağıt yakıp matem tutmanın felsefesi Hız. Yakub (a.s) ve Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in Uhud savaşındaki ameline dayanmaktadır. Ayrıca belli günlerde onlar için merasim düzenlemek mekteplerinin korunmasına neden olur.

133. İlke:

Dünyada akıl sahipleri, atlarının eserlerini tarihi eser olarak korumaktalar. Ve yine peygamberlerin evlerini yüceltmek Kur'an-ı Kerim'de önemle vurgulanan konulardandır. Ashab-ı Kehf'in mezarlarının yanında anıt ve mescit yapılışı, şehidler ve Allah'ın salih kullarının mezarlarının yanı başında mescit yapmanın ve onları saygı göstermenin caiz oluşunun en açık delilidir.

134. İlke:

Müminlerin, peygamberlerin ve Allah'ın velilerinin mezarlarını ziyaret etmek, Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in emrettiği, İslam'ın yapıcı etkisi olan ilkelerindendir.

135. İlke:

"Guluv" haddi aşmak anlamındadır; peygamberler ve masum din önderlerinin makamlarında haddi aşanlar "gulat" olup İslam toplumundan tardedilmişlerdir.

Onuncu Bölüm

Hadis, İctihad ve Fıkıh

136. İlke:

Güvenilir (sıqa) ve adil kişilerin Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'den naklettikleri hadislerin tümü Şiâ uleması tarafından kabul edilmektedir. Şiâ'nın fıkıh ve içtihad temeli Allah'ın Kitab'ı, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in kesin sünneti, icmâ ve akla dayanır.

137. İlke:

On İki İmam (a.s)'dan bize ulaşan rivayetlerin tümü müstakim veya gayr-i müstakim olarak vahiy ocağına ulaşmaktadır. Çünkü Ehl-i Beyt İmamları (a.s) ya o rivayetleri (vasıtasız olarak veya değerli babaları vasıtasıyla) Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in kendisinden duymuşlardır veya İmam Ali (a.s)'in kitabından nakletmişlerdir ya da -mühaddes olmaları hasebiyle-onlara telkin edilmiştir.

138. İlke:

Hz. Resulullah ve onun tertemiz Ehl-i Beyti aleyhimusselamın hadisleri Şiâ uleması tarafından meşhur kitaplarda toplanmıştır ve Kutub-u Erbaa (Kâfi, Fakih, Tehzib ve İstibsâr) Şiâ mektebinde en önemli içtihad kaynaklarındandır.

139. İlke:

Şiâ fıkhında, içtihad kapısı ilk günden beri fakihlerin üzerine açık kalmış ve günümüze kadar da kapanmamıştır. Yine onların içtihadı, belli bir mezhep ve gidişat dairesinde değil, mutlak içtihaddır. Şiâ mektebinde içtihadın temelini de daha önce değindiğimiz gibi Kitab, Sünnet, icmâ ve akıl oluşturmaktadır.

140. İlke:

Sahabenin sözü, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in sünnetini naklederse hüccettir; fakat Kur'an ve Sünnet'ten kendi anlayışını aktarırsa, bu söz diğer bir müçtehid için hüccet olmaz.

141. İlke:

Temel akaid konusunda her Müslüman'ın kesin bilgi edinmesi gerekir. Fakat fûruat ve ayrıntılarda bir müçtehidin fetvasına uyabilir.

Bazı İhtilaf Konuları

142. İlke:

Şiâ, abdest alırken kollarını yukarıdan parmak uçlarına doğru yıkar; parmak uçlarından yukarı doğru değil. Yine abdestte ayakları mesheder, yıkamaz; Şiâ'nın bu amelinin kaynağı ise Kur'an-ı Kerim ayeti ve Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in sünnetidir.

143. İlke:

Şiâ, secde halinde normal yere veya yerden biten şeylere secde edilmesi gerektiğine inanır; tarih de, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in kendi hayatı döneminde böyle

yaptığına, fakat daha sonraları bu sünnete uyulmayıp onun yerine sergi ve elbisenin üzerine secde edildiğine tanıklık eder.

144. İlke:

Öğleyle ilkindi ve akşamla yatsı namazlarını birbirinden ayırıp -her birini fazilet vaktinde kılmak-müstehap olmasına rağmen bunları birleştirmenin de bir sakıncası yoktur; nitekim bütün Müslümanlar Arafe ve Müzdelife'de böyle yapmaktalar; Peygamber efendimiz (s.a.a) de hiçbir mazereti olmaksızın böyle yaparak namazları cemetmede ümmeti serbest bırakmıştır.

145. İlke:

Geçici evlilik (mut'a nikahı) meşru bir evlilik çeşididir. Kur'an-ı Kerim geçici evliliğin meşruiyetini vurgulamış, Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a) ve sahabe de buna uymuşlar ve bu ilke hiçbir zaman neshedilmemiştir.

146. İlke:

Namazda elleri bağlamamak gerektiği gibi eli bağlı namaz kılmak da bid'attır. Hz. Resul-i Ekrem (s.a.a)'in namaz kılış şeklini anlatan Ebu Hamid Saidî ismindeki sahabenin rivayetinde, o hazretin ellerini bağladığına rastlanmamaktadır ve bu ise, Hz. Resulullah (s.a.a)'in döneminde sahabenin ellerini bağlamadığını ve bunun, o hazretin vefatından sonra çıkarılan bid'atlerden olduğunu göstermektedir.

147. İlke:

Ramazan ayının gecelerinin nafilelerini kılmak müstehap bir ameldir; fakat bu namazları cemaatle kılmak

"bid'at" olup diğçerlerinin kendi reylerine göre içtihadları, bu amele meşruiyet kazandırmaz.

148. İlke:

Enfal suresinin kırk birinci ayetinin hükmüyle, her Müslüman'ın kazancının beşte birini Kitab ve Sünnet'te belirtilen yerlerde harcaması gerekir.

149. İlke:

İslam medeniyeti, bütün Müslümanların hiç durmaksızın çalışmalarına borçludur; Şiâ'nın ise, bütün alanlarda İslam medeniyetinin temelini atmada çok önemli bir rolü olmuştur.

150. İlke:

Bazı teferruatta İslam fırkaları arasındaki fark, İslam düşmanları karşısında onların vahdet ve birlik içerisinde olmasını engellemez ve engellememelidir de; bilimsel kongreler düzenleyip araştırma müzakereleri yaparak yavaş yavaş bu ihtilaflar giderilebilir.

Hamd alemlerin Rabb'i Allah'a mahsustur.